

38/b

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BEHÇET NECATİGİL'İN ŞİİR DÜNYASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İbrahim DEMİRCİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZBALCI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Edebiyat Anabilim
Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı Ünvanı
Başkan Doç. Dr. Celal Tarakçı
İmza

Adı Soyadı Ünvanı
Üye Yrd. Doç. Dr. M. Özbayrakçı
İmza

Adı Soyadı Ünvanı
Üye Yrd. Doç. Dr. Zeynelabidin Akas
İmza

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine
ait olduğunu onaylarım.

30../03./1990

Enstitü Müdürü

B. M. B. / 17 / 1990

I Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ.....III

KISALTMALAR.....VI

I- GİRİŞ

A- Behçet Necatigil'in Hayatı.....1

B- Behçet Necatigil'in Sanat Hayatı.....6

C- Behçet Necatigil'in Kişiliği.....11

D- Behçet Necatigil'in Şiir Anlayışı.....28

E- Behçet Necatigil'in Eserleri:

a) Şiir.....54

b) Radyo oyunu.....55

c) Deneme, Konuşma, Konferans.....56

d) Araştırma, İnceleme.....56

e) Sadelleştirme.....57

f) Tercüme Eserler.....57

g) Mektuplar.....61

II- BEHÇET NECATİGİL'İN ŞİİRLERİNDE BAŞLICA TEMALAR

1. Hayat ve Benlik.....62

2. Zaman.....80

3. Kader.....103

4. Allah ve Din.....112

5. Çocukluk.....121

6. Gençlik.....137

7. Aşk.....144

8. Evlilik.....162

9. Cinsellik.....170

10. Kadınlar.....178

11. Sevgi-Dostluk.....	189
12. Geçim Sıkıntısı.....	205
13. Hastalık.....	211
14. Yaşlılık.....	224
15. Ölüm.....	241
III- SONUÇ.....	267
IV- BİBLİYOGRAFYA	
A- Kitaplar.....	270
B- Dergiler.....	272
C- Gazeteler.....	283
D- Üniversitelerde Görebildiğimiz Çalışmalar.....	286
E- Yararlandığımız Öteki Kaynaklar.....	286

Ö N S Ö Z

Behçet Necatigil, çok yönlü bir insandır: Öğretmendir, çevirmendir, radyo oyunu yazarıdır, araştırmacıdır. Yetiştirdiği yüzlerce öğrenci, Almanca'dan çevirdiği otuzu aşkın kitap, kendi yazdığı yahut adapte veya tercüme ettiği, radyolarımızda seslendirilmiş çok sayıda oyun, el kitabı niteliği taşıyan eserleri, yazdığı makaleler ve ansiklopedi maddeleri, onun bu vasıfları hak ettiğini göstermeye yeter.

Fakat, Behçet Necatigil, her şeyden önce bir şairdir.

"Dileğim yok bu cihân içre şiiirden gayrı" (Bile/Yazdı, Yazılar, s.17) diyen Behçet Necatigil, daha çocuk sayılabileceği yaşlarda başlayan şiir tutkusunu, ömrünün son günlerine kadar sadâkatle sürdürmüştür.

Çalışmamızın "Giriş" bölümünde, Behçet Necatigil'in hayatı, kişiliği, şiir anlayışı ana hatlarıyla verilmiştir. Hayatı konusunda Elçin Yahşi'nin hazırladığı Behçet Necatigil adlı fotobiyografideki belgeler değerlendirilmiş; kişiliği ve şiir anlayışı konusunda hem şairimizin, hem onu tanıyanların yazdıklarından istifade edilmiştir.

"Behçet Necatigil'in Eserleri" bölümünde, şiir ve radyo oyunu türündeki eserlerin bütün basımları belirtilmiş, öteki eserleri ve tercümelerinde ise bazı basımların gösterilmesiyle yetinilmiştir.

Behçet Necatigil, kendi şiiri hakkında Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü adlı eserinde şunları yazmış: "Şiirde kırk yılını, doğumundan ölümüne, orta halli bir vatandaşın, birey olarak başından geçecekleri durumları hatırlatmaya; ev-aile-yakın çevre üçgeninde, gerçek ve hayal yaşantılarını

iletmeye, duyurmaya harcadı. Arada biçim yenileştirmelerinden ötürü yadırgandığı da oldu, ama genellikle, eleştirmenler, onun için, tutarlı ve özel bir dünyası olan bir şair dediler."

Bu çalışmamızda Behçet Necatigil'in şiir dünyasını, bu dünya içinde "dogumundan ölümüne bir insanın hayatını" şiirin prizmasından yansıyan biçimleriyle sergilemeye çalıştık. Bunu yaparken, kronolojik sırayı gözetmeye olabildiğince özen gösterdik. Bir muhteva araştırması olan bu çalışmada, şiirin tabiatı gereği, zaman zaman şekil, edebî sanat, vb. hususiyetlere de temas edilmiştir.

Şiir gibi, her okuyucuya değişik ufuklar açmaya elverişli bir türde yapılan yorumların mutlak ve kesin yorumlar olması beklenmemelidir. Ayrıca, incelenen şiirlerin ele alınan temayla bağlantısının öne çıkarılmış olması; dolayısıyla bazı durumlarda ikinci, hattâ üçüncü ihtimallerin ister istemez ihmal edilmiş olması tabii karşılanmalıdır.

İnceleme planı kurulurken, insanın yeryüzündeki varlığını tesbit ve izahta vazgeçilmez bir önemi olduğuna inandığımız "Hayat ve Benlik, Zaman, Kader, Allah ve Din" temaları öne alınmıştır. Sonra insan ömrünün tabii seyri takip edilerek "Çocukluk, Gençlik, Aşk, Evlilik, Cinsellik, Kadınlar, Sevgi-Dostluk, Geçim Sıkıntısı, Hastalık, Yaşlılık ve Ölüm" temaları sergilenmiştir. Yani insanın ferdî hayatı esas alınmıştır.

Tabii, sosyal ve kültürel çerçeveyi mihver alan bir çalışmada tabiat, siyasî ve sosyal yapı, sosyal tenkid, medeniyet, teknoloji, şehir, sokak, ev, kültür, vb. konular müstakil başlıklar altında incelenebilirdi.

Böyle bir inceleme, çalışmamızın hacmini çok büyüteceği için yapılmamış, sözkonusu temalara ancak seçtiğimiz temalarla ilgisi oranında ve dolaylı olarak temas edilebilmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde kısa bir değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmada ele alınan şiirler için, en kolay ulaşılabilecek kaynak olan Ali Tanyeri ile Hilmi Yavuz'un basıma hazırladıkları Behçet Necatigil, Bütün Eserleri dizisi esas alınmıştır.

"Bibliyografya" bölümünde, çalışmamızda katkısı olsun olmasın, Behçet Necatigil'e ilişkin bütün Türkçe kaynaklar verilmeye çalışılmıştır. Behçet Necatigil'in yabancı dillere çevrilmiş eserleri, antolojilere ve ders kitaplarına girmiş şiirleri, Bütün Eserleri, Düzyazılar I, II adlı kitaplara alınmış yazı ve konuşmaları, bu bölümde yer almamıştır.

Bibliyografya, "Kitaplar, Dergiler, Gazeteler, Üniversitelerde Görebildiğimiz Çalışmalar ve Yararlandığımız Öteki Kaynaklar" biçiminde düzenlenmiştir.

Bu tezin seçiminde ve hazırlanmasında her türlü ilgi ve desteği gösteren değerli hocam, Yard. Doç. Dr. Mustafa Özbalcı'ya minnet ve şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Şubat 1990

İbrahim DEMİRCİ

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.y.	: Aynı yer
A.Ü.D.T.C.F.	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
Bas.	: Basım
Bkz.	: Bakınız
B.N.	: Behçet Necatigil (Fotobiyografi) Haz. Elçin Yahşi
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
H.G.	: Hürriyet Gösteri
K.K.	: Konuşmalar Konferanslar
M.E.B.	: Millî Eğitim Basımevi
M.S.D.	: Milliyet Sanat Dergisi
T.D.	: Türk Dili Dergisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa

I- G İ R İ Ő

A- BEHÇET NECATİGİL'İN HAYATI

Behçet Necatigil,16 Nisan 1916 tarihinde İstanbul'da, Atikalipaşa'da doğdu.Babası,Kastamonulu Hacı Mehmet Necati Gönül,altı yaşında annesini,daha sonra da babasını kaybedince İstanbul'a gelerek medrese tahsili yapmıştır.Hocası Geyveli Hâfız İbrahim Hakkı Efendi,talebesi Mehmet Necati'yi çok beğendiği için,onu kızı Fatma Bedriye Hanım ile evlendirerek içgüveyisi almış,bu evlilikten bir yıl sonra Behçet dünyaya gelmiştir.Fatma Bedriye Hanım,sanatkâr ruhlu,ince,zarif bir hanımmış.Sanatkâr ruhunun yeteneklerini olağanüstü hakışlar işleyerek kanıtlamış,buñlardan bazıları bugüne kadar kalmıştır.(1)

Bedriye Hanım'ın babası Geyveli Hâfız İbrahim Hakkı Efendi,zamanının ünlü kurrâlarından olup medresedeki derslerinin yanı sıra sarayda Huzur hocalığı da yapmıştır.Fatih ve Dolmabahçe câmii başımamlıklarında da bulunmuş olan İbrahim Hakkı Efendi,Tedkîk-i Mesâhif ve Müellefât-ı Çer'iyeye Meclisi âzâsı iken 1920 yılında vefat etmiştir.(2)

Behçet Necatigil'in annesi Fatma Bedriye Hanım,Birinci Dünya Savaşı'nın sefâlet yıllarında yakalandığı tifoyu atlatacak üzereyken,büyük Fatih yangınında konaklarının yanıp kül olmasından sonra -nüfus kâğıdındaki resmî bir kayda göre- 27/28 Haziran 1334 (1918) tarihinde mide hummasından vefat etmiştir.(3)

(1) B.N.,s.5

(2) K.K.,s.432

(3) a.g.e.,s.722

İki yaşında annesini yitiren Behçet, bir süre anneannesi Emine Münîre Hahım'ın Atikali'deki evinde kalır. Bir yıl sonra babası Necati Gönül, bir saray memurunun kızı olan Saima Hanım ile evlenip onun evine yerleşince, Behçet için anneannesi ile üvey annesinin evi arasında geçen huzursuz çocukluk yılları başlar. Bu evlilikten aileye 1921'de Sabahat, 1923'te Fehamet adında iki bebek katılır. Sabahat, Behçet'in ailesi içinde en sevdiği insandır. (4)

Cumhuriyetin ilânından sonra başlayan inkılâplar döneminde Mehmet Necati, dînî görevinden ayrılır. Singer müfettişi olarak gittiği Kastamonu'ya ailesini de götürür. Çok partili döneme geçildikten sonra Mehmet Necati Gönül, yeniden asıl mesleğine dönmüş, İstanbul'un Beyoğlu ve Sarıyer ilçelerinde uzun yıllar müftülük yapmıştır.

1923 yılında ilkokula başlayan Behçet Necatigil, ilk dört sınıfı, İstanbul'un Beşiktaş semtindeki Cevrî Usta Mektebi'nde okumuş, son sınıfı Kastamonu'da Erkek Muallim Tatbikat Mektebi'nde tamamlamıştır. (1927) Ortaokula Kastamonu Lisesi'nde başlayan Necatigil, araya ameliyat ve elektrik tedavilerini gerektiren hastalıklar girince İstanbul'a gelmiştir. (5) Hastalığının "sıraca" olabileceğine dair görebildiğimiz tek kaynak, Cahit Külebi'nin bir yazısıdır. (6)

1931 yılında Kabataş Lisesi orta ikinci sınıfına kaydolmuş Behçet Necatigil, beş senelik fâsılasız bir tahsilden sonra lisenin Edebiyat kolunu birincilikle bitirmiştir. (1936)

(4) B.N., s.5

(5) K.K., s.432

(6) Cahit Külebi, "O bütün yaşamını adadığı ozanlık katında yücecek", M.S.D., S.349, 24 Aralık 1979

Aynı yıl, Yüksek Öğretmen Okulu talebesi olarak, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne giren Necatigil, ikinci sınıfa geçince, 1937 yılının Temmuz ayında Deuscher Akademischer Austtauschiendienst müessesesinin davetlisi olarak gittiği Almanya'da dört ay Berlin Üniversitesi'nin lisan kurslarına devam eder. (7)

1940 yılı Ekim ayında yüksek öğrenimini de birincilikle tamamlayan Behçet Necatigil, Kars Lisesi Edebiyat Öğretmenliği'ne tayin edilir. Burada hastalanması üzerine Zonguldak Çelikel Lisesi'ne nakledilir. (1941-1943) Mart 1943 başında İstanbul'da Pertevniyal Lisesi'ne tayini çıkar. Burada iki ay öğretmenlik yaptıktan sonra, yaz devresinde Ankara'ya Yedek Subay Okulu'na çağrılır. (1 Mayıs 1943). Yedeksubaylığını yapmak üzere 1943 yılı Ekim ayında İzmir'e gönderilen Behçet Necatigil, XII. Kor. Muhabere Taburu Levazım Ayniyat Muhasibi olduğundan iki ay geç terhis edilmiştir. (30 Kasım 1945). Askerlik hizmet teskeresinde "sakat" olduğu belirtilmektedir. (8)

Askerliğini İzmir'de tamamlayan Behçet Necatigil, bu kez mezun olduğu okuya, Kabataş Erkek Lisesi'ne tayin edilir. (Ocak 1946). Bir yandan öğretmenlik yaparken, bir yandan da Alman Filolojisi'ne devam eden Necatigil, lisedeki dersleri arttığı için, üçüncü sınıftayken, iki sertifika aldıktan sonra filolojiyi bırakır. (9)

1949 yılında, ek ders vermek üzere görev aldığı Sarıyer Ortaokulu'nda tanıştığı, aynı okulun öğretmenlerinden Huriye Hanım ile evlenir. Bu evlilikten 1951'de Selma (Esemen), 1957'de

(7) K.K., s. 434-435

(8) B.N., s. 19

(9) K.K., s. 565

Ayşe (Sarısayın) adında iki kızları dünyaya gelmiştir.

Kabataş Erkek Lisesi ve Şişli Terakki Lisesi başta olmak üzere çeşitli okullarda çalışan Necatigil,1960 yılında başladığı İstanbul Eğitim Enstitüsü Edebiyat öğretmenliğinden 1972 yılında emekliye ayrıldı.Bu yılın yazında ikinci kez,üç aylığına Federal Almanya'ya gitti.Yugoslavya'da yapılan Struga Şiir Festivali'ne 1974 yılında katılan Türk sanatçıları arasında o da vardı. Emekliliği döneminde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne bağlı Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Enstitüsü öğrencilerine Kompozisyon dersleri verdi.(1979)⁽¹⁰⁾ Başka bir kaynak,Yıldız Teknik Okulu'nda da öğretmenlik yaptığını belirtiyor.⁽¹¹⁾

Türk Dil Kurumu ve Türk-Alman Kültür Derneği üyesi olan Behçet Necatigil,1979 yılının Ekim ayında hastalandı.Kanser teşhisiyle Cerrahpaşa Hastanesi'ne yatırılan şair,eski öğrencilerinin ve hükümet erkânınının tedavi için yurtdışına gönderme tekliflerini,"Bu memleketin parasına yazık değil mi?" diyerek reddetmiş⁽¹²⁾ ve 13 Aralık 1979 Perşembe günü,saat 5.30'da dünyamızdan ayrılmıştır.Şişli Câmii'nde namazı kılınıp Zincirlikuyu mezarlığında toprağa verilen cenazesine,vasiyeti gereğince çiçek ve çelenk gönderilmemiştir.Mezarı başında,Necatigil'in Kastamonu'da Türkçe öğretmeni olan şair Zeki Ömer Defne ile Kars Lisesi'nden bir öğrencisi birer konuşma yapmışlardır.⁽¹³⁾

Hâtırasını yaşatmak için ailesi tarafından tesis edilen Behçet Necatigil Şiir ödülü,1980'den beri her yıl,Necatigil'in

(10) Türker Acaroğlu,Ozanlar ve Yazarlar,s.196

(11) Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi,c.8,s.4172

(12) Hasan Pulur,"Olaylar ve İnsanlar",Hürriyet,2.12.1979 ve 16.12.1979

(13) Cumhuriyet,16.12.1979

ölüm yıldönümünde verilmektedir.Ölümünün 10.yılı olan 1989'da ödül,radyo oyunu dalında verilmiştir.

İstanbul Beşiktaş Belediyesi de,şairin on yıl kadar oturduğu ve çok sevdiği Camgöz Sokağı'na Behçet Necatigil Sokağı adını vermiştir.

B- BEHÇET NECATİGİL'İN SANAT HAYATI

Behçet Necatigil anlatıyor: "Aile muhitimde şiirle, edebiyatla uğraşan hiç kimse yoktu. Kendi halime bırakılmıştım; her şeyi kendim hazırlamam, kendim keşfetmem gerekiyordu. Bende şairlik, çocukluğumun hastalık ve yalnızlıklarına bir tavâz olarak kendiliğinden belirdi." (14) "17.10.1927 tarihinden itibaren kendim için, bir eser-i cedit kâğıdını El Marifet matbaasında doldurarak KÜÇÜK MUHARRİR isimli haftalık bir gazete çıkartmaya başladım. Abonesi arkadaş ve bildiklere meccânen olan bu imtiyazsız gazete, 14. sayısı ile birinci cildini kapamış ve iki yıllık bir tatilden sonra 20 Haziran 1932'den itibaren ikinci cildine başlamış ve 12 sayı daha çıkmıştı." (15)

"Edebî-Mizâhî Gazete" altbaşlığını taşıyan Küçük Muharrir'in ilk cildinin eski harflerimizle, 1932'de çıkan ikinci cildinin yeni harflerle yazıldığını görüyoruz. Günlük haberlerin, yorumların, okul ve arkadaş dedikodularınının, faydalı bilgilerin genellikle mizâhî bir üslûpla yer aldığı Küçük Muharrir'in bazı sayılarınin fotokopileri yayımlanmıştır. (16)

Necatigil, daha Kastamonu'da ortaokul öğrencisiyken yeteneğini göstermeye başlamış, öğretmeni Zeki Ömer Defne, Necatigil'in Tahrir defterinde hemen her tahririn sonuna kanaatini yazmıştır. Bunlardan 19.11.1929 tarihli "Küçük Muharrir Behçet Edip" imzalı yazının sonunda tam not olan 5'in altında Z. Ömer Defne'nin şu cümleleri yer almaktadır: "Çok ince bir görüş ve derin bir duyup anlatış kabiliyetin var.. Seni takdir ve tebrik ederim Behçet." (17)

(14) K.K., s.427

(15) a.g.e., s.433

(16) B.N., s.14-15, Gergedan, No:14, Nisan 1988

(17) B.N., s.11

Yeri gelmişken belirtelim ki, kendisi de bir şair olan Zeki Ömer Defne, Behçet Necatigil'in ölümünden sonra, onun için yazılan en güzel şiirlerden birine de imzasını atmıştır. (18)

Sözü yine Necatigil'e bırakalım: "1931-33 arası, Akşam gazetesinin haftalık Çocuk Dünyası sahifesinde Küçük Muharrir imzasıyla manzum, mensur hikâye, fıkra, şiir bir sürü yazı neşrettim. İskender Fahrettin merhum, telif hakkı olarak her yazıma bir kutu bonbon veya bir büyük paket çikolata verirdi. (19)

"Bu çocukluk heves ve faaliyetleri, 1933'te liseye geçmemle birdenbire bir değişiklik geçirdi. Necip Fazıl'ı ve Yedi Meşale şairlerini keşfettim. ..1932 tarihini ve "Onların Şiirleri" başlığını taşıyan ve Necip Fazıl'ın, Cevdet Kudret'in, Ziya Osman'ın, Yaşar Nabi, Ömer Bedrettin, Sabri Esad'ın şiirleriyle dolu olan hususi şiir defterim, benim tek rehberimdi. Bu şiirlerin, hele ilk gençliğimin ruhuma en yakın şairi Cevdet Kudret'in şiirlerinin, üzerimde 1933 yılından itibaren bütün bütün tesiri görüldü. ..Bedbin soneler, ölüm, aşk şiirleri yazmaya başladım. Onuncu sınıfta iken (Şubat 1935) şiirlerimden birkaçını bir mektupla Yaşar Nabi beye gönderdim. Bana bir mektupla cevap vermek ve yolladığım üç şiirden bir tanesinin mecmuasında çıkacağını bildirmek lütfunda bulundu ve böylece Behçet Necati imzasını taşıyan "matbu" ilk şiirim Varlık dergisinde çıktı. (Sayı: 54, 1 Ekim 1935)" (20) Sözü edilen şiir, Gece ve Yas adlı şiirdir; ilk kitaplarına almadığı bu şiiri Necatigil, yıllar sonra Sevgilerde/Bütün Şiirlerinden Seçmeler kitabına koymuştur. (Hürriyet Y., 1976, s. 33)

(18) Zeki Ömer Defne, Puyalar I, Sessiz Nehir, s. 79

(19) K.K., s. 433

(20) a.g.e., s. 545

Behçet Necatigil, eserlerinde kullandığı isimler konusunda şu açıklamayı yapıyor: "Yayımlanmış ilk şiirlerimin altında 1944'lere kadar Behçet Necati imzası görülür. Sonra ben buna resmen bir "-gil" ekledim, Necatigil oldum." (21) Şair, nüfus kâğıdındaki Behçet Gönül adını sadece bazı tercümelerinde kullanmıştır. Bunların hangileri olduğunu, "Behçet Necatigil'in Eserleri/Tercümeler" bölümünde belirttik.

Şairimiz, tesbit edebildiğimiz kadarıyla birer yazısında Bedri Tezgit ve Izzet Geyve müstear isimlerini kullanmıştır. (22) Şairin annesinin Fatma Bedriye adını taşıdığı, dedesinin Geyveli olduğu hatırlanırsa, bu isimleri seçmesinin hikmeti anlaşılır.

Edebiyat dünyamızda Behçet Necatigil adıyla tanınan şairimizin soyadı ile ilgili bir açıklamasını, 10.11.1955 tarihinde H. Wilfrid Brands'a yazdığı mektubundan okuyalım: "Nüfus kütüğümdeki "Gönül" soyadını resmen sildirip yerine "Necatigil" soyadını aldım, bundan sonra bana göndereceklerinizi bu isme gönderiniz." (23)

Şairin gençlik dönemi eserlerine ve ilişkilerine dair bilgi ve değerlendirmeleri, kendi açıklamalarından izlemeye çalışalım: "Yüksek Öğretmen Okulu'nda Cahit Külebi ile sınıf arkadaşları idik, dört sene aynı sırada yan yana oturduk. Ağır ve külfetli bir Türkoloji tahsili içinde şiirden ve birbirimizden medet umduk. Üniversite devresinde yazdığım şiirler, içine kapanık bir gencin, günlerin kahrından şikâyetçi ve bedbin sesini taşır. Bu devrede (1936-40) yazdığım şiirleri Varlık, Gençlik, Oluş... dergilerinde yayınladım. ..Kanaatimce asıl

(21) K.K., s. 545

(22) Bile/Yazdı, Yazılar (Kitap sonunda) s. XLIII

(23) H.W. Brands, "Behçet Necatigil ve Almanya", Varlık, s. 875, Ağustos 1980

kendi sesimi duyurmaya Kars (1941) ve Zonguldak (1942-1943) liselerindeki öğretmenliğim esnasında başladım. Rüştü Onur, Muzaffer Tayyip Uslu gibi iki kuvvetli şairle birlikte çalıştık. Zonguldak'ta çıkan Ocak gazetesinde, Kara Elmas dergisinde ve Değirmen (İstanbul) mecmuasında beraberce şiirler, yazılar yayınladık. (24) "... (1943'te) Salâh Birsal'in delâletiyle İnsan dergisine üç dört şiir verdim. (İzmir'de).. tanıştığım hikâyeci Besim Akımsar, çıkardığı Kovan dergisinde bir hayli şiirimi bastı. Necati Cumalı ile tanışmam da İzmir'de oldu. İlk şiir kitabım KAPALI ÇARŞI, 1945'te basılmış görünür ama hakikatte ancak 5 Ocak 1946 başında piyasaya çıktı. Şubat 1946'dan itibaren Fahir (Onger), Oktay (Akbal), Salâh (Birsal) ve ben YENİLİKLER dergisini çıkardık." (25)

Behçet Necatigil, 46 şiirinin yer aldığı Kapalı Çarşı'ya hece vezniyle yazdığı ilk şiirlerini almamış, dönemin havasına uyarak, muhteva bakımından değilse de söyleyiş bakımından Garip Akımı'na yakın şiirlerini koymuştur. Ancak bu kitaba almadığı ilk şiirlerine olan sevgi ve bağlılığını, yıllar sonra yayımladığı Sevgilerde (1976) adlı kitabında bunlardan dokuz tanesine yer vererek göstermiştir.

Behçet Necatigil, çeşitli dergilerde şiirleri yayımlanan ilk kitabını çıkarmış bir şairdir ama daha hiç telif ücreti almamıştır. Bunun için 1947 yılını beklemesi gerekecektir: "Şiirden ilk telif ücretini bana Sanat ve Edebiyat gazetesi verdi. Birinci sayısında (Ankara, 4 Ocak 1947) çıkan "Barbaros Meydanı" başlıklı şiirime gazete, on lira gönderdi." (26)

(24) K.K., s.434

(25) a.y.

(26) a.g.e., s.437

1953 yılı Şubat ayında Fethi Karakaş'ın resimleriyle Evler'deki şiirlerin yer aldığı bir sergi açan Behçet Necatigil, Eski Toprak kitabıyla Yeditepe Dergisi Şiir Armağanı'na (1957), Yaz Dönemi kitabıyla da Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'ne (1964) lâyık görüldü.

Altmış üç yıllık ömrünü edebiyata ve özellikle şiire adanmış rahatlıkla söyleyebileceğimiz Behçet Necatigil, edebiyat matinelere katılmış, çeşitli konferanslar vermiş, ülkemizde ciddi radyo oyunu yazarlığının öncüsü ve neredeyse tek temsilcisi olmuş; Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nden bazı bölümlerin, Ali Rûhî Bey'in hayatının radyo oyunu olarak yazılması, Ahmet Midhat Efendi'nin Müşâhedat ve Musullu Süleyman adlı eserlerinin sadeleştirilmesi, Fatma Âliye Hanım'ın tanıtılması, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü ve Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü, vb. çalışmalarıyla kültürümüzün yeni nesillere aktarılmasına katkıda bulunmuş; Almanca'dan yaptığı şiir-nesir tercümelemleri çeviri edebiyatımızı zenginleştirmiş, çok sayıda öğrenci yetiştirmiş ve nihayet bu çalışmamızda incelemeye gayret edeceğimiz şiirleriyle edebiyat tarihimizde kendine özgü bir yeri, takdîre şâyân bir emek ve tevâzu ile doldurmuştur.

Behçet Necatigil'in odasını dolduran kitapları ve zengin dergi koleksiyonu, eşi Huriye Necatigil tarafından 1987 yılında bir Behçet Necatigil Kitaplığı kurulması için Mimar Sinan Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bağışlanmıştır.

C- BEHÇET NECATİGİL'İN KİŞİLİĞİ

Bir sanatçının kişiliğini anlamak için başvurulması gereken en önemli kaynak, hiç şüphesiz eserleridir. Hele Behçet Necatigil gibi "yaşadığını yazmak" ilkesine bağlı kalmış bir şair sözkonusu olunca, eserin kişiliği yansıtmadaki güvenilirliği bir kat daha artmaktadır. Nitekim bu çalışmamız boyunca Necatigil'in şiirlerini değerlendirirken, kişiliğinin çeşitli yönleri, çeşitli boyutlarıyla belirginlik kazanacaktır. Ancak şairin günlük hayat içindeki tutum ve davranışları, insanlarla ilişkileri, bu konularda kendisinin ve yakınlarının açıklamaları, eserlerinde beliren kişiliği daha kolay kavramamıza yardımcı olacaktır. Böylece "gerçek hayattaki kişiliği" ile "sanatçı kişiliği"ni karşılaştırma ve aralarındaki büyük uygunluğu değerlendirme imkânını da bulacağız.

Kişiliğin oluşmasında yaradılıştan gelen özelliklerin, çocukluk döneminin, tabii ve sosyal çevrenin, eğitimin; bunlara bağlı olarak geliştirilen 'benlik ideali'nin temel etkenler olduğu bilinen bir gerçektir.

Birinci Dünya Savaşı'nın mahrûmiyet ve sefâlet yıllarında doğan Behçet Necatigil'in daha iki yaşında bir bebekken annesini kaybetmesi, yaşadığı ilk büyük acı olmuştur. Çocukluğu, anneannesine üvey annesinin evi arasında bölünerek geçmiştir. Anneannesinin anlattığı masallar, çocuk ruhunda derin izler bırakmıştır. Babasının görevi dolayısıyla gittikleri Kastamonu'da yalnızlığını ve öksüzlüğünü dindirmenin çaresini, kitaplara, okumaya ve yazmaya sığınmakta bulmuştur.

Bu arada yakalandığı hastalık (sıraca), ameliyatlar ve uzun tedaviler gerektirmiş, rûhen zaten yaralı olan Behçet Necatigil, bedenen de yaralanmış, boynunda ameliyat izleri kalmıştır.

Ayrıca, eşinin belirttiğine göre "gençliğinde sinüzit ameliyatı olmuştu birkaç kez ve giderek de koku alma yeteneği azalmıştı. (27)

Öksüzlüğün, yalnızlığın ve hastalıkların sıkıntılarını okuyup yazmakla telâfi etmeye yönelen Necatigil, çalışkan bir öğrencidir. Kabataş Lisesi'ni de, Yüksek Öğretmen Okulu'nu da birincilikle bitirir.

Gerek bir müderris eşi olan anneannesinin, gerek bir din adamı olan babasının evinde Necatigil'in İslâmî bir atmosferi teneffüs ederek büyüdüğünü düşünebiliriz. Davranışlarındaki ah-lâkçı tutum, sorumluluk bilinci, aşırılıklardan sakınma eğilimi, her türlü faaliyetinde dikkatimizi çeken ölçü ve sınır kaygısı, her şeyin sonunu hesaba katma endişesi gibi karakter özellikleri, çocukluk dönemindeki yetişme şartlarına bağlanabilir.

Ana çizgilerini sunmaya çalıştığımız bu yetişme yılları, onun sessiz, içedönük bir kişilik geliştirmesine yol açmıştır. Gençlik ve olgunluk yıllarında içinde yaşadığı sanatçı, aydın, yazar, yayıncı çevresinin gerek dostluk ilişkilerinde, gerek iş münâsebetlerinde genellikle tutarsız, çıkarıcı, bencilce diyebileceğimiz olumsuz vasıflar taşıması, onun daha da içine kapanmasına sebep olmuştur. Kitaplardan, dergilerden, şiirlerden örülü kozasında "kendince bir ses" olmayı dileyen Necatigil, ülkenin herkesi siyasî ve ideolojik damgalarla yaftalamak isteyen kültür ortamından da rahatsızlık duymuş, bu ortam içinde daha çok kendisini ve şiirini savunmaya yönelik bir mücadeleye girmekten de çekinmemiştir. Bu "nefs müdâfaası" onu, "Geçmişin büyüklüğünü savunuyorum" (28) diyeceği bir noktaya ulaştırmıştır.

(27) "Eşi ve kızları Necatigil'i anlatıyorlar", M.S.D.
Yeni dizi:13,1 Aralık 1980

(28) K. V. a. 517 (Yeni dizi: 22, 1 Aralık 1980)

Şimdi, şairin kişiliğine ışık tutacak şahitlere bakalım; Aylık Fikir ve Sanat Dergisi Çağrı, 1957 yılında bir anket düzenlemiş. Soru şu: "Beğendiğiniz on yeni Türkçe kelime hangisidir?" Behçet Necatigil'in cevabı şöyle: "Görev, ödev, sorumluluk, yönelmek, yönetmelik, tutanak, kurul, dönem, genelge, oturum, tasarı.. İlk aklıma gelen bunlar." (29) İlk aklına gelen kelimelerin bunlar oluşu, onun ahlâkçı yanını ve -bir öğretmen olduğunu düşünürsek- günlük hayat realitesine bağlılığını göstermeye yeter.

Yüksek Öğretmen Okulu'ndan arkadaşı Cahit Külebi yazıyor: "Zayıf yapılıydı. Buna karşın çok çalışkan bir öğrenciydi. Ne zaman çalıştığı da görünmez, bilinmezdi. Üniversiteyi bitirdiğinde, Türkoloji'de, Arap Fars dilleri bölümlerinde, daha sonra Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde ısrarla asistanlık önerilerinde bulundular. Hiçbirini kabul etmedi. Şairliğini sürdürmek istiyordu." (30)

Behçet Necatigil'i gençliğinden beri tanıyanlardan biri de Oktay Akbal'dir. Tanıştıkları 1945 yazındaki ilk izlenimlerini naklederken, kendilerinin dedikoduları, gereksiz gülüşleri karşısında Necatigil'in düştüğü şaşkınlığın yüzünden okunduğunu belirtiyor ve ilâve ediyor: "Hâlâ da bu halini değiştirmemiştir. ..Kahvelerde, pastanelerde Behçet de sessiz, içine çekilmiş haliyle yanbaşımızda olurdu. Kendine göre özellikleri vardı. Hepimizden ayrıydı bir bakıma. Sanat dedikodularından hiç hoşlanmıyor, kimsenin arkasından konuşulmasına dayanamıyor, düşüncesini, görüşünü açıkça, insanın yüzüne karşı söylemekten kaçınıyordu." (31)

(29) Çağrı, S.8, Aralık 1957

(30) M.S.D., S.349, 24 Aralık 1979

(31) Oktay Akbal, Şair Dostlarım, s.30-31

Yine Oktay Akbal'dan bir tesbit: "..Necatigil dostumuz, büyük bir titizlikle en güzel ve ilgi çeken anıları kendine sakladı.Necatigil'in Külebi'ye karşı olan dostluğu beni hep şaşırtmıştır.İki şair arasında,bu eşsiz arkadaşlık inanılmaz şey.Biz hep alışmışız şairlerin birbirlerini çekeme melerine, birbirleri aleyhine atıp tutmalarına,kırıcı sözlerine,yersiz rekabetlerine..."⁽³²⁾Oktay Akbal,şairin ölümünden sonraki yazılarından birinde de şunları yazmış:"Behçet Necatigil'i düşününce durmaksızın sigara içen,az konuşan ama bir de konuştu mu seni susturmasını bilen bir özgün kişi gelir gözümün önüne. ..1949'da bir dönüm noktası oldu.Evlilik.Nikâh tanığıydım onun. Beşiktaş'ta Vişnezade'deki evde nikâh memuru gelmişti.Ailece toplanmışlardı.Sanırım bir ben vardım tanık kişiliğiyle aile dışından. ..Sonra Behçet de benim tanığım oldu." İlişkilerinin inişli çıkışlı sürdüğünü belirten Akbal,"her zaman tam olarak anlaşamadıklarını,ama hep hoşgörülle,hep anlaşmayla belirli bir sevgi ve saygı çizgisinde" kaldığını belirtiyor. 1950-51 yıllarında karşılıklı uzun mektuplar yazdıklarını ifade eden Oktay Akbal,"Ne var ki,Necatigil'i kim gereği gibi tanıdığını söyleyebilir?"⁽³³⁾ diye sorarak Necatigil'in kendisine kapalı kalan yönleri bulunabileceğini açıklamış oluyor.

Almanya'dan Horst Wilfrid Brands yazıyor:"Behçet Necatigil,yaşamı boyunca aşırı çekingen bir insandı,bir midye gibi kabuğuna çekilmişti.Ama yardım etmek gerektiği yerde onun bütün insanlığı,sonsuz iyi yürekliliği gün ışığına çıkıverirdi.

(32) a.g.e.,s.60

(33) Oktay Akbal,Türk Dili,S.341,Şubat 1980

Dekviş bir adamdı. Herhangi bir yerde kendisiyle ilgili en ufak bir övgü kulağına çalındığında, ola ki bu sevindirici bir elıştiridir, nerdeyse ürkeklik duyardı. Kimi Nobel ödölcülerini cebinden çıkarabilecek bir kişiydi bunu yapan da. Behçet Necatigil, kendisini satışa çıkarmadı, çıkaramadı, çıkaramazdı, işte bu onu asıl onurlandıran." (34)

Yardım etmek gerektiğı yerde nasıl üzerine düşeni yaptığını gösteren iki iki olay için Baki Süha Ediboğlu⁽³⁵⁾ ve Muzaffer Buyrukçu (36) okunabilir.

Kabataş Lisesi'nde Necatigil'in öğrencisi olmuş Gürol Sözen'in sözleri: "O hep bana kesin çözümler yerine yaşamın kurallarını ve insanoğlunun yazgısını anlatırdı. Bu yazgıyı paylaşmanın da bir erdem olduğunu söylerdi." (37)

Çapa Eğitim Enstitüsü İngilizce bölümünde öğrencisi olmuş Ersan Sözer'i dinleyelim: "...Biraz sonra ufak tefek, ince yapılı, sık giyimli, sıkılğan görünüşlü bir adam sınıfa girdi. Hepimiz ayağa kalktık. Eliyle oturmamızı belirtti, yüzümüze bakmadan doğruca kürsüye gitti ve oturdu. Yüzümüze bakmamayı sürdürüyor, pencereden dışarıyı izliyordu. Şaşırmaştık. Sınıfta tam bir sessizlik vardı. Herkes kuşku içinde ona bakıyordu. Bir süre sonra gözlerini dışardan ayırmadan kesik bir anlatımla konuşmaya başladı: "Adımız Behçet Necatigil. Gönderdiler, geldik. Bundan böyle edebiyat derslerinizi birlikte yapacağız." (38)

Kabataş Lisesi'nde Necatigil'in öğrencisi olan Hilmi Yavuz'un bir hâtırası da dikkate değer: Hilmi Yavuz, Edebiyat dersinde Ahmet Hâşim'in O Belde şiirini Ermeni şivesiyle hızlı

(34) H.W.Brands, Varlık, S.875, Ağustos 1980

(35) B.S.Ediboğlu, Bizim Kuşak ve Ötekiler, s.179

(36) Muzaffer Buyrukçu, H.G., S.103, Haziran 1989

(37) Güneş gazetesi, 18 Aralık 1988

hızlı okuyarak müziplik etmek ister. Bunun üzerine öğretmen Necatigil: "Hemen sınıftan çıkınız!" diyerek Hilmi Yavuz'u ders-ten atar. Bu olay için Necatigil, daha sonra şöyle diyecektir: "Şiire saygımız, sevdiğimiz bir öğrenciyi de kırmamıza neden olmuştur." (39)

Günümüz yazarlarından Selim İleri, Behçet Necatigil'i hep derin bir saygıyla anmaktadır. Hâtıra ve intibâlarından bazı parçalar aktaralım: "Behçet Hoca Beşiktaş'ın bütün sokaklarında ince sızıkların rüzgârını estiriyor, estirecek... O'na Beşiktaş'ın arka sokaklarında, otomobillerle, kamyonetlerle yayaların bir arada güçlkle yol aldıkları dar geçitlerde sık sık rastlardım. Yüzünde hep o kırık gülümseyiş, çoğu kez elinde filesi ya da kitaplar, ya pazardan ya da Beşiktaş postanesindeki posta kutusundan geri dönerdi. Bir iki dakikalık konuşmalarımızdan sonra, ben artık başka bir insan olurdum. Behçet Necatigil, çoğumuz için uygarlık aşısı, insanlık bildirisiydi." (40)

Necatigil, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü adlı eserinde yaptığı bazı değişikliklerle ilgili olarak Selim İleri'ye şunları söylemiş: "-Bazı yazarlarımıza "piyasa romancısı" gibisinden sıfatlar eklemişim. Hepsini attım. Bu memlekette kitap okuma sevgisini yaratmış herkese saygı duymak zorunda değil miyiz?" (41)

Gene Selim İleri anlatıyor: "...Behçet Bey kendisine hayranlık beslenmesinden enikonu tedirgin olurdu. Onun için şiir de, edebiyat da, hattâ doğrudan doğruya sanatın kendisi de bir giz, bir gizlilik ve düpedüz gizlenişti. İkide birde: -Birçoklarınız benim için yoruldu, çalıştı.. Değmezdi değmezdi... diye yazıklandı." (42)

(39) Orhan Ural, "Anılarda Necatigil", T.D., S. 366, Haziran 1982

(40) Selim İleri, M.S.D. Yeni dizi: 13, 1 Aralık 1980

Selim İleri devam ediyor: "Bir başka görüşünü de içim yanarak hatırlıyorum: -Bizim alnımıza yazılmıştır madde ve ruh uğrunda savaşmak. Ne biriyle, ne ötekiyle; ama hep ikisiyle de!" (43)

Behçet Necatigil'in "küçük burjuva", vb. kavramları bizim toplumumuza uygun bulmadığını belirten İleri, "benden görüşlerini saklamamıştı" diyerek Necatigil'in şu sözlerini naklediyor: "-Tasavvufun oluştuğu toprakta kesin, birbirinden tamamıyla kopmuş sınıf ilişkileri vardır sanmak, diyordu bana yanlış geliyor. Çünkü biz bir türlü sınıflaşmamış, hep tabakalar arasına sıkışıp kalmış bir yapı gösteririz. Zengin vardır, fakir gibi yaşar. Kimi sahiden samimidir. Fakir vardır, zengine yarıdakçılık, kapakulluğu etmekten onur kırıklığı duymaz. Birçok insanın birbirine bilinemez borcu vardır, bizim cemiyetimizde." (44)

Tiyatro yazarımız Turan Oflazoğlu'nun Behçet Necatigil'le ilgili kanaati de şöyle: "Hem ozan, hem oyun yazarı ve insan olarak da büyük saygı duyduğum ve benzerini pek tanımadığım, görmediğim bir insandı Behçet Necatigil. Eski zamanlarda yaşasa "ermiş" olarak anılırdı herhalde. Öyle biriydi de." (45)

Haldun Taner yazıyor: "Kırk yıllık tanıdığım Necatigil'in edebiyat ve şiir kaygısı dışında başka bir uğraşı yoktu. ..Yine bu kırk yıl içinde onun boş konuştuğuna, konuşmak için konuştuğuna, kişiselliğiyle ısıtmadığı hiçbir düşünüşüne rastlamadım. ..Pek çok jürilerde beraber bulunduk. Her seferinde de azınlıkta bile kalsak, danışmadan aynı aday üzerinde birleştiğimizi hayretle görürdük. Kıstaslarımız böylesine uyuyordu." (46)

(43) a.g.e., s.148

(44) a.g.e., s.135

(45) Güneş gazetesi, Sanat-Kültür-İnsan sayfası, 18.12.1988

(46) Haldun Taner, "Behçet Necatigil", Milliyet, 23.12.1979

Hilmi Yavuz'u dinleyelim: "Bir şair nasıl olmalı? Belki de toy bir lise öğrencisiyken ilk gördüğüm büyük bir şairin oluşundan, şairi hep Necatigil gibi düşünmüşümdür. İşini iyi bilen, kimsenin işine karışmayan bir alçakgönüllü zenaatkâr. Sürekli kendini eleştiren, kınayan. Derviş, melâmi. Asfalt ovalarda yürüyen bir abdal. Divan şiirini sevmeyi öğretmiştir. Anlayana!.. Ben, şiiriyle kendisi böylesine birebir tutan bir başka şair tanımadım. Şiirinde yazarına aykırı düşen hiçbir şey yoktu onun. .. Beni bana gösterdi. Sağolsun." (47)

Ahmet Kabaklı anlatıyor: "Behçet'in insanlığı, efendiliği ve hiçbir küçülüşe yatmayan mizacı, bilhassa yazılmaya değer. 15 yıl İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde onunla beraber hocalık etmişiz. Bir gün kırılmamış, incinmemişiz. İmâ ile dahi "Gözün üstünde kaşın var" demeye kıyamamışız. Kabalıklara, basitliklere; zevksizliklere, merhametsiz, anlayışsız hallere karşı birlikte üzölmüş veya kızmışız." (48)

Benzer tanıklıkları çoğaltmak mümkün, ancak bu kadarıyla yetiniyoruz. Şimdi, Necatigil'in günlük hayatını ve alışkanlıklarını yansıtan iktibaslara geçelim. Önce, şairin röportaj sorularına verdiği cevapları naklediyoruz:

"Fotoğrafları sevmem, içtenlikleri yoktur.. Aldatmaca gibi bir şey.. Bizim hanımla savaşta galip geldim. Evlenme fotoğraflarımız kaldırıldı ortalıktan."

"Şiir çalışmalarımı yaptığım kâğıtlar mutlaka öğrencilerimin ödev kâğıtları olmalıdır. Bana göre bir tarafı yazılı bir tarafı boş olan bu kâğıtlar görevlerini tam yapmamışlardır. Onlar parçalar halinde cebimdedir.. Ve şiir çalışmalarımı

(47) Hilmi Yavuz, Cumhuriyet, 20.12.1979

(48) Ahmet Kabaklı, Tercüman, 16.12.1979

onların üzerinde yaparım."

"Kalem tutkunuz filan?"

"-Dışarda isem ne geçerse elime onunla yazarım.Ama evde isem,masama otururum ve bir kalem sapına eski usul uç takarak hokkaya banıp banıp şiirimi yazarım.Belki de bizim neslin kâğıdı ve kalemi pek öyle bolca bulmamasından kalan alışkanlık.. Bütün eşyalara karşı aynı duygular vardır içimde... Eski eşyalardan ayrılırken içime ince bir hüznün çöker... Ama çok kimse anlamaz bunu.Hasis diyenler bile çıkar."(49)

"-Yemek ve içki ile aranınız nasıl?"

"-Yemeği pek aramam.İçkiyi de az içerim.Bir yere giderken,lokanta bile olsa,sakız leblebimi beraberimde götürürüm. Sigara ile aşırı derecede dostluğumuz var... Günde iki üç paket içerim birinciyi... Çalışırken dudığımdan düşmez.Bir kırbaç gibidir.Ya da bana öyle gelir.."

"Ev işleri ile ilgili misiniz?"

"-Bekârlık devrimizden kalma,bulaşık yıkamayı iyi beceririm ve sık sık yıkarım evde... Dinlendirici olur bana.Birçok yemekleri de pişiririm.Böylece,sanıyorum,benim gibi öğretmen olan eşime az da dlsa yardımcı oluyorum."

"-Neyi seversiniz hayatta çokça?"

"-Geceleri sahil yollarında uzun uzun yürümeyi... Bu işi bir arkadaşım ile sık sık yaparız... Ben genellikle yürürken düşünürüm.Ve daha iyi düşünürüm.Birçok mısralar aklımdan geçer.(Şiirlerimi)..kimseye okumam.Korkarım.Basılıncaya kadar korkum sürer... Basıldı mı,giyotin düşmüştür artık.Geri dönüşe imkân yoktur.Beğenen beğenir,beğenmeyen yerer... Mesele bitmiştir."

Bu sebeple şiirlerimi gizlerim.. Şiirin adını bitirdikten sonra koyarım."

"-Başka sizi korkutan olaylar var mıdır?"

"-Korkmak değil ama,yeni elbiselerden ürkerim.Yeni bir elbise yaptırdığım zaman,keşke bunu benden önce biri giyse de eskise diye düşünürüm hep... Böylece ilk defa giydiğimi hissetmem...Eski elbiseler yadırganmasa da,hep eski elbiseler giysek n'olur?"(50)

"Eskiden her yerde her zaman hattâ kalabalık kahvelerde dahi çalışabilirdim.Dersim olduğu günler okulda teneffüslerde gürültüler arasında gayet rahat çalışırdım.Oysa beş-altı senedir daima sessiz ortamlar arar oldum."(1972)(51)

"Bende her hüzün sevinçle karışıktır ve her sevinç hüznü. Bütün başarılarında gözlerim yaşarır,bütün ayrılışlarda aynı şey. Sevinçle karışık hüzün,ya da tersi. Acılardan kurtuluşlara bile bir hüzün karışır."(52)

Son olarak Yasemin Saner'in "Eşi ve Kızları Behçet Necatigil'i Anlatıyorlar" başlığıyla Milliyet Sanat Dergisi'nde yayımlanan önemli röportajından Behçet Necatigil'in evindeki özel hayatını öğrenmeye çalışalım:"Düzen ve düzeni koruma çabası, içinden dışına taşmış,kullandığı eşyalara,verdiği öğütlere,tüm davranışlarına sinmişti. ".Sabah herkesten önce saat yedide kalkardı babam.Hemen giyinir,ardından usturasıyla traş olurdu.. Elektrikli âletleri fazla sevmediğinden elektrikli traş makinasına hiç ilgi göstermemişti.Çayını da koyduktan sonra çalışmaya otururdu.Geç kalkıyoruz diye bizlere darılırdı.İsterdi ki,herkes güne erken başlasın.Ama bu hiç gerçekleşmediği için kahvaltısını yalnız yapardı."

"Çalışmaya koyuldu mu odasından çıkmak bilmiyordu.Ta ki saat yarım olacaktı.İşte o zaman odanın kapısı açılırdı.Doğru mutfağa giderdi.Mutfak,çalışma odasından sonra günü en çok geçirdiği yerdı.Evde kimse yoksa -çocuklar ve öğretmen eşi okulda olduğu zamanlar- yemeğini kendi hazırlardı.Menüde nohutlu pilav ya da pilaki varsa dünyalar onundu.Yemeğini bitirse bile hemen çıkmazdı mutfaktan.En birinci merakı yemek pişirmeye koyulurdu."Babam çok iyi yemek yapardı.Özellikle de pilavla imam-bayıldıyı.Yemek yaparken dinleniyordu,"aslında ben ya da çocuklar evde olsak bile o mutfakta yemek pişirirdi.İlk evlendiğimizde şaşırmıştım bu duruma.Sonraları alıştım.Bu merak,onun dalıp gittiği şiirlerinden,çevirilerinden biraz uzaklaşmak ve değişik bir kohuyla ilgilenmek istemesinden kaynaklanıyordu.Bir yandan yemek pişirirken,bir yandan da onu saatlerdir uğraştırmış mısrayı bir düzene sokar,aradığı sözcükleri buluverirdi."

"Mutfaktan çıkınca bir iki saat kestirirdi.Sonra? Sonra akşama dek süren çalışma saatleri yeniden başlıyordu.Bu arada bir dudak tiryakisi alışkanlığıyla ağızından sigarasını da düşürmezdi hiç.İçine sadece Birinci'nin dumanını çekerdi ve günde üç paketi bulurdu içtiği sigaralar.Buna bir de -varsa- altı fincan kahve ya da 7-8 bardak çayı eklemek gerekirdi."

"Akşam olunca odasına yavaştan anasonun kokusu yayılmaya başlıyordu."Babam akşam olunca bir iki kadeh rakı içer,yanına da sadece sarı leblebi ve zamanın meyvasından alırdı."

"Böylece yemek saatine dek demlenirdi."

"Akşam yemeği sessiz geçirdi,hele de yorgunsa.Ama bir

de gündüz güzel bir şiir yazmışsa, o gece çok tatlı geçecek demektir. Masadakilere takılır, güzel şeyler anlatırdı. Ama ender olurdu böyle geceler, çünkü, "aklı hep bir şeye takılı olurdu."

"Böylece sessizlik içinde akşam yemeğini bitirmek... Yemekten sonra salonun bir köşesinde yıllardır yeri hiç değişmeyen koltuğa oturmak, gazete okumak ve ayağının dibindeki Mıcır kediyi sevmek. "Hiç istememişti bu kedinin eve gelmesini ama sonradan çok sevdi. Mıcır hâlâ yaşıyor. Aslında hayvanların eve hapsedilmesine üzülürdü babam."

"Ya da çok ender olarak bir ahbab ziyaretine gitmek. Ama hepsinden iyisi televizyon filan da izlemeden saat 10 oldu mu yatmak. Gece birden uykudan fırlamak, çalışma odasına koşup akla gelenleri not almak. Sonra yatağa dönüp hemen, sanki hiç kalkmamış gibi derin uykuya dalmak. Ve sabah erkenden güne başlamak. Tik tak, tik tak saat gibi düzenli bir yaşam."

"Çalışma odası sadece evin içindeki dört duvar değildi. Bazen otobüste giderken, bazen de yolda yürürken durup, sokak lambasının ışığında aklına gelen mısraları yazardı. O anda elinin altında ne varsa, örneğin bir sigara kutusu, onun üstüne yazardı."

"Bencil miydi?" Hayır. Her şeyin en iyisini bizlere, özellikle çocuklarına alırdı. Sofrada yemeğin, meyvanın en iyisini onlara ayırırdı, gerekirse yemezdi."

"Sadece titizdi, eşyalarını iyi kullanırdı. Başkalarının da kullanmasını istemezdi. Tırnak ve kâğıt makasına kimse dokunmasını isterdi. Hele, terliği, hep yerinde bulacaktı."

"Çalışma odasına kimseyi sokmazdı. Raftan bir kitap mı alındı, masasının üzerindeki kalemler yer mi değiştirdi hemen farkedirdi. Çalışma masasının üzeri dağınıktı. Ama bizlere göre

dağınıktı, oysa ona göre bir düzeni vardı masanın. Asla karıştırılsın istemezdi. Bu yüzden temizlikçi kadını odaya sokmazdı. Binbir ricayla odasına girer, ortalığı temizlerdik."

"Hele kitaplarına olan düşkünlüğü bir başkaydı. Sayfalarının kıvrılmasına, yatılarak okunmalarına, kitabın orta yerlerde bırakılmasına dayanamazdı. Kitaplar raflarda belli bir sıraya göre dizilmişti, her kitabın bir yeri vardı."

"Çalışma odasındaki raflarda küçükü büyüğü şişe kapakları, kutular, çiviler diziliydi. Atmazdı bunları. Paketten çıkan ipleri saklardı. Belki ilerde gerekli olur diyerek. Kurşun kalemi küçülünceye dek tutar, sonra da bir dolma kalem sapına takardı ufalmış kalemi. Sınav kâğıtlarını saklar, boş kısımlarını müsvede olarak kullanırdı."

"Böylesine tutumluydu. Çok gerekirse taksiye binerdi. Dolmuşa kesinlikle binmezdi. Otobüstü onun aracı."

"Borçlanmayı ise hiç sevmezdi. Satın aldığı evin borçlarını ödemek içine dert olmuştu. Taksitli satışlara da ayrıca kızardı."

"Yeni bir eve taşınmak istemezdi. 14 yıl önce bu eve taşınmamak için çok diretmişti. O iki katlı ahşap evimizin çatı katındaki dar odasında başı tavana değerek çalışmaya razıydı."

"Salonun oturma takımlarının değiştirilmesi bir başka mücadele konusu olmuştu. Çünkü yeni eşyaya alışması güç oluyordu. Değişen koltukları çok yadırgadı, bir süre eskilerin iyiliğinden söz etti. Ve bunlara da hiç oturmadı. Sonuna dek, evde 15 yıldır yüzü değişmemiş koltukta oturmayı tercih etti; sırf eski olduğu için."

"Zor bir insandı eşim. Günü gününe uymazdı. Çok dikkatli olmam gerekiyordu onun karşısında."

"Belirliydi kızdığı şeyler aslında.Mutfaktaki ve çalışma odasındaki eşyaların yerlerinin değiştirilmesine kızardı en çok.Hemen küser,günlerce alınırdı. "Yine de bizlerle konuşmasını sürdürürdü.Ama bu biraz kırık bir konuşma olur,suratını asar,az konuşurdu."

"Alışkanlıklarına o denli bağlıydı ki,yıpransa,sökülse bile giysisini atmaya kıyamaz,yenisini almazdı.4-5 yıl bir ayakkabıyı giyerdi."

"Unutulacak bir insan değildi eşim.19 yıl süreyle felçli annem bizde kalmıştı.Derste olduğum zamanlar anneme bakar, ona perhiz yemeğini hazırlardı."

"Okulum eve uzak olduğu zamanlar,1 saatlik teneffüste Kabataş Lisesi'nden eve gelir,çocuklara yemek yedirirdi."

"Programlı yaşamını hiç bozmadı.0 gün,20 sayfalık çeviri mi yapmaya karar vermişti,akşama hepsi hazır olurdu.Eve kim gelirse gelsin,ne olursa olsun aldığı kararı değiştirmezdi."

"Sadece yemek değildi yaptığı.Sigara tablasını kendi yıkar,sofradan kalkınca kendi tabağını götürürdü.Burnu rahatsız olduğu için sürekli mendil taşır ve onları sadece kendi yıkarı.Kimseden bir şey istemezdi.Yapabiliyorum ya,niye başkasından isteyeyim,derdi. 30 yıllık evliliğimizde ona bir kere kahve yaptım,o da hasta olduğu için.İspirto ocağında yaptığı kahvesini eş dost çok beğenirdi,Sonra kimse rahatsız olmasın diye,zili çalmaz,anahtarıyla açar,girerdi."

"Çocuksu kalmış bir yönüydü çizgi filmler onun.Tom ve Jerry'nin yanı sıra Lorel Hardy'yi severdi.Ayrıca Red Kit,Ten Ten gibi çizgi kitaplara da meraklıydı."Babam çocukluğumuzda bu kitapları bize aldığını söylerdi,ama aslında kendine de alırdı."

"Banyodan bir su dökünüp çıkmak.Üstelik 12-13 günde bir yıkanmak.Denize ise hemen hiç girmemek.Ailece Silivri'deki yazlığa gidildiğinde eve kapanıp çalışmak.Acaba genel bir su korkusu muydu bu? Eşi Huriye Necatigil bunun nedenini çok araştırmış ama belirli bir sonuca ulaşamamıştı."

"Olsa olsa zaman kaygısı ile açıklanabilirdi bu durum. Zaman çok değerliydi onun için,çünkü yapacağı çok şey vardı, son zamanlarda,zaman azaldı,daha çok çalışmam gerekli derdi. Çok şeyi de yarım bıraktı gitti."

"Telefondan da bu nedenle nefret ederdi.O araç değil miydi zamanını alan,kullanmayacaktı onu."

"Çok da dakik bir insandı,randevularına sadıktı,her şey zamanında yapılınsın isterdi."

"Yeni insanlarla tanışmayı sevmezdi.Ama iyice tanıyınca da çok vefalıydı.Mütecessis ve bencilleri istemezdi.Eşimle seyahat etmek çok isterdim ama düzeni bozulacak,yeni insanlarla karşılaşacak diye çıkmazdı seyahate."

"Yalnızlıktan çok hoşlanırdı,evde hiç sıkılmaz mutlu olurdu.Akrabalarına karşı ciddi ve uzaktı."

"Sanatçı dostlarıyla buluştuğu toplantılarda ise çok konuşkan,neşeli olurdu."

"Üç eski arkadaşı ile sürdürdüğü bir alışkanlığı vardı, on beşte bir cumartesi günleri Kâmuran Şipal,Ali Tanyeri ve o bir kahvede buluşurlardı."

(Kızı Ayşe:)"Kendi uydurup anlattığı masalları dinleyerek geçti çocukluğumuz.Bana Cimbil ismini taktığı bir farenin öykülerini anlatırdı.Ablama da Sarman isimli bir kedinin başına gelenleri... 5-6 yaşlarındaydım,bir gün doğum günümde bana

Cimbil'den gönderilmiş armağan çikolata geldi.O zaman iyice inanmıştım Cimbil'in var olduğuna."

"Masal anlatılacak çağ bittiğinde,kopmuştu ilişkiler babayla.Çünkü hep uğraşları vardı.Ama çikolata getirmeyi -kızları büyüdüğü halde- hiç unutmadı."

"Çocuklarının kendisine ders için gelip soru sormalarını kesinlikle istemezdi."Sadece ders konusunda değil,her zaman sorunlarımızı yalnızca kendimizin çözmemizi isterdi."

"Babam sakarlıktan,düzensizlikten hoşnut olmazdı.Diş macunu alttan sıkılsın,el sabunu çabuk erimesin diye lavaboda dik tutulsun isterdi.Bunları yapmayınca da "öğretemedim gitti" diye söylenirdi.Hatta şaka yollu,biraz da sevecenlikle başımıza elini değdirirdi."

"Dayak atmamış mıydı hiç? Evet bir kere olmuştu bu evde. Sadece bir kere abla Selma Necatigil,ortaokulda iken babasının bir isteğine karşı çıktığı için olmuştu.Ama bu olay ona çok dokunmuştu.Yıllar sonra bile üzüntüsünü belirtirdi."

"Yaradılışı bencil değildi ama sanatı için bencil durdu. Zamanının çoğunu çalışmalarına ayırmıştı.. Eğlence amacıyla yapacağı şeyler için çalışma saatlerinden hiç çalmazdı. "Onunla seyahat etmeyi,bazı ahbap ziyaretleri yapmayı çok istiyordum. Ama o,önce şiir derdi.Yerini bil,bana ona göre katlan derdi. Bir sitemde bulunacak veya bir şey soracak olsam,falanca şiir kitabımın filanca sayfasına bak,cevabımı orada bulursun derdi."

"Fazla ilgiden hoşlanmazdı.Duygular açığa vurulsun istemezdi.Ama bazen film izlerken evdekiler gözlerinin dolduğunu görürlerdi onun."

"Dışa kapalıydı.Ancak,çok sevdikleri onu yakından görebilirlerdi "

"Yalan Ses" adlı şiirinde şöyle anlatıyordu içe kapanıklığını ünlü şair: "Ben seni duvarların arkasına sakladım

Karşıdan düz taş.

Varsın hepsi yanılınsın, sevincime son yok:

Bahçem yalnız benimsin."

"Çok renkli bir bahçesi vardı. Onu yalnız bana açtı eşim. Az kadının erişebildiği mutlu saatlerimiz oldu onunla. Bazen ayda bir gitmesini sevdiği Boğaz'daki bir lokantada, bazen sık sık çıktığımız uzun yürüyüşlerde ererdim bu mutluluğa. Böyle zamanlarda açılır, konuşkan olurdu. Doyum olmazdı anlattıklarına."

"Belki bir iki saatlik mutluluklardı bunlar ama şimdi o saatlerin anılarıyla yaşıyorum." (53)

Sergilenen vasıfları taşıyan bir insanın kişiliği konusunda müsbet-menfi çeşitli değerlendirmeler yapmak mümkündür. Biz böyle bir değerlendirme yapmak yerine, sözkonusu vasıf ve hususiyetlerin, eserleriyle büyük bir mutabakat gösterdiğini kaydetmekle yetiniyoruz.

(53) Yasemin Saner, "Eşi ve kızları Behçet Necatigil'i anlatıyorlar", M.S.D., Yeni dizi:13, 1 Aralık 1980

D- BEHÇET NECATİGİL'İN ŞİİR ANLAYIŞI

Behçet Necatigil ile bir konuşma yapmaya gelen Üsküdar Kız Lisesi öğrencileri sorarlar: "-Size şair mi, ozan mı diyelim?" Behçet Necatigil'in cevabı, hem tercihini yansıtır, hem de kimseyi kırmak istemeyen kişiliğini: "-Siz yine bana "şair" deyin ama ben "ozan"ı da çok beğenirim." Aynı konuşmada şairin eskisi yenisi olmayacağını söyleyen Necatigil, Karacaoğlan, Yunus Emre, Bâkî ve Nedim'i sevdiğini ifade eder. Öğrencilerin "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e?" sorusuna karşılık, "Ahmet Hâşim yetmez mi?" cevabını verir. "Yahya Kemal'i unuttunuz" denince "Ben Hâşim'le yetiniyorum. Yahya Kemal de iyi şairler arasındadır." ⁽⁵⁴⁾ diyerek kendi tercihini açıklamış olur. Bu tercih, Necatigil'in mizacını ele verir. Mehmet Kaplan'ın da ifade ettiği gibi: "Mizacın edebiyatta ne kadar mühim bir rol oynadığına, son devir Türk edebiyatında onu örnek gösterebiliriz. Şiirlerinin konu, bilhassa imaj ve sembollerinden çoğunu, dar, kapalı unsurların teşkil etmesi, sosyal şartlarla izah olunabilirse de, ben bunun daha ziyade 'içe dönük' mizacının bir neticesi olduğunu sanıyorum. Ne var ki o, bu kapalılık ve darlıkla sosyal hayat arasında çok sıkı bir münasebet kurabilmiştir." ⁽⁵⁵⁾

Behçet Necatigil, "Aslında bir şairin sanat görüşü, en isabetli şekilde hayatının ve şiirlerinin bütününden çıkarılır. Bunu yapmak ise, şairin kendisinin değil, bir inceleyicinin işidir. Çünkü şairin sözü, sanat üzerine konuşması; eserinden, hayatından çok uzakta bir kendini temize çıkarma, kendini savunma olabilir." ⁽⁵⁶⁾ diyerek bizi uyarıyor. Ama Necatigil'in aynı zamanda bir öğretmen ve araştırmacı olduğunu hatırlarsak, kendi

(54) K.K., s.458

(55) Mehmet Kaplan, Edebiyatımızın İçinden, s.234

(56) K.K., s.447

sanatı konusunda da objektif davranmaya çalıştığını söylememiz kolaylaşır.

"Fakültede hocalarım Prof. Ali Nihad Tarlan'dan Divan şiirini ve Prof. Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Tanzimat şiirini okuyuşum, bende eski şiir zevkinin teşekkülünde en esaslı rolü oynadı." (57) diyen Necatigil, Divan şairi Necati'ye özel bir yakınlık duymaktadır: "..Necati beni çok düşündürdü. Tezkirelerin yazdığına göre, bir köle imiş Necati, zamanla kendini yetiştirmiş, Divan şiirinin büyükleri arasına girmiş. Ben de şiirde hayatın kölesiyim. Sonra Necati gibi, çocukluğumda bir süre Kastamonu'da kaldım. Babam da Kastamonulu. Daha bazı benzerlikle bulabilirim Necati ile kendi aranda." (58)

"Şiirlerinizi besleyen kaynaklar nelerdir?" sorusuna verdiği şu cevap, Behçet Necatigil poetikasının temeli sayılabilir: "Bunların tam ve eksiksiz bir listesini çıkarmak imkânsız. Çünkü her türlü algı bizim içimizde bir iz, bir tortu bırakır. İlk kaynak olarak kendi yaradılışımızı, hayat görüşümüzü saymak isterim. Yani içimizde olmayan şiiri başka yerde bulamayız. Böylesi özentisi olur, taklit olur. Sanatçı bir prizma gibi üzerine düşen ışınları kendi renklerine bulayarak, özümleyerek yansıtan adamdır. Bu çerçeveye içine kendi öz geçmişi girer, yaşadığı hayat şartları, okuduğu eserler girer. Kısaca, kitaplar ve hayat hepimizi besleyen iki ana kaynaktır." (59)

Behçet Necatigil, bu iki ana kaynaktan beslenirken, daima yaradılışına bağlı kalmış, dış etkiler hiçbir zaman orijinalitesini bozacak boyuta ulaşmamıştır. Bu konuda kendisi şöyle der:

(57) K.K., s.427

(58) a.g.e., s.545-546

(59) a.g.e., s.527

"Şiirlerimi bir zaman sırası içinde gözden geçirecek bir okuyucu, benim başka şairlere bağlanmamış olduğumu, içlerinde sevdiğiklerim olmasına rağmen onlar gibi yazmadığımı, yazmadığımı görür. Yalnız Ziya Osman'a apayrı bir minnetim vardır, her zaman duygulanarak hatırlarım onu. Edebiyatımızda ilk Evler şairiydi Ziya Osman." (60) Aynı konuda başka bir yerde şunları söyler:

"Ziya Osman Saba, aziz şairin sağlığında bunun farkına vardım mı, yoksa vardım da bir aşağılık duygusuyla bunu kendime bile eçmekten çekindim mi, bilemiyorum, şu anda bildiğim, yıldan yıla benim dünyamı çizen iç ve dış etkilerin başlangıcını, ilk anlatımını onun şiirlerinde bulduğumdur. Ziya Osman bana, evin korkunç güzelliğini, kişinin ancak evinde oluşabileceğini, ne yapsa etse davranışlarını bu dar daireden dışarı çıkaramayacağını öğretti. ..Onun bana "kabul ettirdiği" hem sığ, hem çarpışık bir şey var ki, söküp atamıyorum içimden." (61)

Necatigil'in Ziya Osman Saba'ya duyduğu sevginin temelinde de yaradılış benzerliğinin, mizaç yakınlığının bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bir başka sebep de Ziya Osman'ın yazdığı ile yaşadığı arasındaki uygunluk olmalı. Necatigil, sanat ile hayat arasındaki mutabakata büyük önem vermiş, zahiren de olsa bu mutabakatı göremediği şairlere sempatiyle bakmamıştır. (62) Böyle olunca, onun nazarında sanat ile hayat aynîleşmiştir: "Şiir her şeyden önce bir yaradılıştır; çocukluğumuzdan bu yana bizi yoğurmuş, kalıplaştırmış bir bakış açısı, bir aspekttir. Dış dünyadan, çevreden yansıyan her gün ışığı, bizde yeni bir direnmeye sebep olur. Bir dengeyi koruma, bir hayat hakkını elden

(60) K.K., s. 543

(61) a.g.e., s. 449

(62) Bu konuda Bkg. "Sanatınan Ruhunun" Dil. (1911)

kaçırmama çabasıdadır şair. Toprağın rahmeti, bereketi yanında ruhun sağlığı, selâmeti de önemlidir." (63) "Çocukluk acılarını ya da sevinçlerini reddetmek, onlara göz kapamak, onlar benim şuarsuzluk dönemimin mahsûlleri, bana ne, ben asıl dâvama şu yaşta vardım, yalnız bu tür türküler, savaş türküleri yazacağım derse, yanılır. Çünkü insan bir bütündür." (64) "Birey, kendisini çeviren, kendisini belirli bir yaşamaya bağlayan, mecbur ve mahkûm eden olay, ilişki ve eşyalarla varolabildiğine göre, önce kendi şartlarını, kendi hallerini dile getirir, getirmelidir. Kendini bir yana itip başka yaşamalara açılması, hayâl ya da gözlem yoluyla bunları vermeye kalkması halinde ortaya çıkan eser, doğal olmaktan çok zihnî olacak; özenti, yakıştıрма tehlikelerine daha yaklaşıp bulunacaktır. Shelley'in "İçinizde olmayan şiiri hiçbir yerde bulamazsınız" sözünde başka başka nesnelere karşısında bile bütünlüğü, bakışı, yorumlayışı bozulamayacak tek ruhu görüyorum. Aklıma Balzac'ın Sönmüş Hayaller'inden şu cümle geliyor: "Sanat nedir? Yoğunlaşmış yaradılış!" (65)

Şiiri âdeta hayatının mihveri kılan Behçet Necatigil için önceleri sanatın topluma karşı görevi önemlidir. 1948'de şunları söylemiş: "Bu devrin sanatı; vazife hissi, namus hissi, aile hissi gibi insanlık duygu ve faziletlerini ihya etmekle ödevlidir. Kalplerde doğruya, iyiye, güzele karşı arzu uyandırmalıyız. Bu; egrinin, fenanın, çirkinin gösterilmesiyle de temin edilebilir. ..Sallantıya uğramakta olan ahlâk; sanatın kötülükleri göstermesiyle düzelecektir. Sanatçı bunu yaparken, bir vâiz edâsı takınmasa da olur. İşin acılığını ruhunda duyması ve kendini

(63) K.K., s. 533

(64) a.g.e., s. 551

(65) Bile/Yazdı, Yazılar, s. 44

sarsan acıyı başkalarına sezdirmesi; en taş yüreklerde bile zamanla tesirini gösterecektir." (66)

Ancak, Necatigil'de "sanatın görevi ve faydası" konusundaki bu iyimserlik zamanla azalmış gibidir: "Şiir bir kult'tur, bir dindir. Kiliselere, camilere çokluk ihtiyarlık çağlarında bile uğramayan teknokrat bir çağda, şiirin ancak şairler, ancak şair ruhlu kimseler arasında, ortak bir duyarlık dili, sözlüğü olmasından daha doğal ne olabilir? İnsanlığın ebedî durumları, sorunları; güncel olanı, hâyîde (trivial) olanı hiçe sayar, küçümser. .. Her türüsünden lambalar, akşam garipliğini ne zaman tam önlemiştir? Gece her zaman esrarlıdır. Şiiri aydın (entellektüel) bir yalnızın zevki olarak almak, hata bence. Şiir ortak, çok yaygın bir korkunun, sürekli bir uyumsuzluğun, tedirginliğin manifestosudur. Bu manifesto, elbet, günlük, cırlak, çığırktan el ve duvar ilânlarından farklı bir dille yazılır, az baskı yapar, az tirajlıdır." (67) 1973 yılında söylediği bu sözler de gösteriyor ki, Necatigil, şiiri artık fayda-görev fonksiyonuna değil, varoluşun, yaşamadılışın tezâhürüne bağlamaktadır. Bunun içindir ki, "Tezin emrinde bir eserin başarılı olduğu kanısında değilim" dedikten sonra hemen ekliyor: "Bir mizaç meselesi." (68)

Cemiyetin meseleleri karşısında kendi şiirinin durumunu da şöyle değerlendiriyor: "Benim toplumsal şiirlerim, çözümün uzağında kaldı. Yorum bile yoktur bende. İnceleyen, eleştiren türden değil benimkiler. Ancak tesbit, bazı durumları belirtme yâni. Ve neden böyle? Bir seyirciyim ben. Şiir bende dış buluşmalar olarak değil, içte sürüp giden algılar, gerçeğin bir yüzünü statik planda kavrayışlar olarak oluşur. Toplumcu desinler diye

(66) K.K., s. 429

(67) a.g.e., s. 532

(68) a.g.e., s. 537

yazmadım ben bu tür şiirleri.Toplumcular arasında galiba yerim yok benim.Kendiliğinden olan şeylerde şuardan söz edilebilir mi? Toplumsal,bireysel -sallarda,sellerde akıp giderken kanca-mız hangi sulardan neleri çıkarır? Bazan bir pabuç eskisi.Fakat tabii,büyük firmaların teknik elemanları haliç çamurlarını a-yıklar,bir servet de çıkarabilirler ortaya,makineleri çalıştı-rınca."(69)

Bu noktada eleştirmenin görevi ortaya çıkmaktadır.Necatigil,eleştirmenlerden pek de memnun değildir:"Boyum neden kısaldı:Ölçümü bodur terziler aldı."(70) Bu ifade,eleştirmenlerden hoşnut olmadığını gayet veciz biçimde yansıtıyor.

Şair-toplum ilişkileri konusunda görüşlerinin sorulduğu bir radyo konuşmasında Necatigil,şunları söylüyor:"Toplumun dışında bir insan düşünülemez.Şair de toplumun adamıdır,fakat bu onun ille de toplum sorunlarını işlemesi anlamına gelmez. Bu bir mizaç işidir. "Ölüm yürüyüşleri hep toplu mu olacak -Kimisi de ayrılır çeker gider bir yana" diyenler de vardır. Bu onların topluma karşı görevlerini bilmedikleri,toplum sorunlarına karşı kayıtsız (oldukları) anlamına mı gelir? Toplumcu olmak,devrimci olmak sözü yanlış anlaşılıyor bence.Bir anlamda devrimci değil diye,sanata,devrimcilik neyse onun dışında başka değerler katmak,başka yaratmalar eklemek hürriyetleri kısıtlanacak bir sanatçı,ne yapsın öyle devrimi?"(71)

Necatigil'in böyle düşünmesinin temelinde,modern ideolojilerin insan gerçeğini kucaklayacak yeterlikten yoksun olduğuna inanması yatmaktadır.Şöyle diyor:"Hele siyasal,toplumsal inançların insanı mutluluğa erditemeyeceği kanısındayım.Çapraşık bir mekanizmadır insan.Kalıtımlar,soyaçekimler,

(69) K.K.,s.499

(70) Bile/Vezir/Vezirler, s.15

karşıtlıklar toplamı tam çözülemez. Özlediği beraberliklerde bile birden terk edilmişliği arar." (72)

Şiir-şair-toplum ilişkileri konusunda görüşlerini ana çizgileriyle sunduğumuz Behçet Necatigil, kendi şiirini iki döneme ayırmaktadır: "Şiirim iki dönem. Çevre, Evler, Eski Toprak hikâye dozu belirgin şiirler. Bir anlatı. Bir olay, bir vaka, bir gerçek. Bir kere de benim tarafımdan tesbit edilmiş. Okuyucudan anlaşıl-maları için çaba istemez." (73)

Şairin ilk şiir kitabı Kapalı Çarşı'dan söz etmeyişi dikkate değer. Bu konuda şu açıklaması aydınlatıcı olabilir: "İtiraf ederim, 1940 şiiri benim uzağı görmeme engel oldu. Ama gene de benim o dönemde yazdığım şiirlerde de kendi mizacımı verdim. Ben şiiri o zaman da divan estetiği ile kurdum." (74) Örnek olarak, Kabul Günü şiirindeki "saadet" kelimesinin hem kadın ismi, hem mutluluk anlamını taşıdığını gösterir.

Gene Necatigil'i dinleyelim: "İkinci dönem Yaz Dönemi, son şiirler. Bütün şiirlerimin öyle olmasını isterdim. Edebiyat, öğretmenin yardımını bekler. Atıf, mitoloji, teğet var. Dip not düşme yok. Galib'in dediği gibi "Bu mîrî malıdır." Şiir okuyucusunun bilmesi gerekir. Son şiirlerde çok boşluk bıraktım kasıtlı olarak. Saf şiire yaklaşma çabası olarak düşünülebilir." (75)

Necatigil, 1945-1955 arası yazdıklarını sonradan küçümsemiştir: "Geri planı olmayan tesbitler bunlar. Düşündürmüyor, yorumuyor, çağrışımlara kapalı. Ayrıntıları belli, anlamları açık. 1955'ten sonra beğenmez oldum bu anlayışla yazılmış şiirleri ve öykü unsurunu azaltıp sadece bir duyarlılığı sezdirmeye, bir telkin, bir yaşantı birliği sağlama yoluna saptım." (76)

(72) K.K., s. 521

(73) a.g.e., s. 572

(74) a.g.e., s. 516

Ancak bu sapma, bir öz değişikliği sanılmamalıdır: "...şii-
rin farflarını kıstım biraz, karartma geceleri başladı az çok.
Ama aydınlıkta da, yarı karanlıkta da aynı eşyalar, aynı kişiler,
aynı masa üstü ve aynı orta halli vatandaşın yaşama savaşları
görülüyor, seçiliyordu." (77)

Bu arada Türkiye'de İkinci Yeni adıyla anılacak bir şiir
hareketi başlıyordu. Birinci Yeni de denilen Garip akımının şiir-
ri alelâdeye düşüren anlayışına tepki duyan genç şairler, daha
kapalı, daha soyut, imajı öne çıkararak, şiirin bir üst-dil olduğunu
göstermek için dilin olağan yapısını ve sözdizimini zorlayan
örnekler ortaya koyuyorlardı. Necatigil'in şiirindeki yeni tu-
tumla İkinci Yeni şiiri arasında benzerlikler bulunabilir. Gülten Akın
ile Ahmet Kabaklı, Behçet Necatigil'i İkinci Yeni
akımının öncüsü saymak eğilimindedirler. (78)(79) Buna karşılık
İkinci Yeni'nin önde gelen şairlerinden Cemal Süreya, tam tersi-
ni iddia ederek, İkinci Yeni akımının, gençlere her zaman açık
olan Behçet Necatigil'i etkilediğini söylüyor. (80)

Özel bir araştırma gerektiren bu tartışmaya girmek iste-
miyoruz. Şu kadarını söyleyelim ki, Behçet Necatigil'in yeni dö-
nemindeki şiirlerini "anlaşılmaz, karanlık, kapalı" bulanlar ol-
muştur. Suut Kemal Yetkin'in bu yönde bir eleştirisi, (81) Refik
Durbaş (82) ve Tahsin Yücel (83) tarafından cevaplandırılmıştır.

Bu genel ve kuşbakışı tesbitlerden sonra, Necatigil şiiri-
nin oluşumu, ses ve biçim özellikleri, şiirde anlam, edebî sanat-
lar, vb. konularda şairin kendi açıklamalarına geçebiliriz.

(77) K.K., s. 543

(78) Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, c. 3, s. 524

(79) Gülten Akın, Şiiri Düzde Kuşatmak, s. 67

(80) C. Süreya, "Önceki Kuşakta İkinci Yeni Etkisi, Argos,
No: 6, s. 148

(81) S.K. Yetkin, Varlık, 1 Nisan 1968, S.

(82) R. Durbaş, "Değinmeler" Semt, 3. M. 1968

"İlham konusunda inancınız nedir?" sorusuna şu cevabı veriyor: "İnanmam. Ama her şey bir vakti bekler. Şiir, birikim sonucudur. Yıllar yılı yazmak istediğim konular vardır. Emektar bir çanta gibi onları yanımda taşıırım. Bir de bakarsınız çıkıvermiş ortaya.. Vakti, saati belli olmaz." (84)

"Nasıl yazarsınız?" sorusunu cevaplarırken daha ayrıntılı bilgi veriyor: "Her şiir bir dış etkenle başlar. Küçük bir vesile sizde birikmiş, çok kere farkına varmadığınız algıları bilinç yüzeyine çıkarır. Bu kuyuya düşen bir taşın suda halka halka kıpırtılar yaratmasına benzer. İlk mısra bu şekilde çıkar ortaya. Ortaya atılan eksen etrafında gerekli imge ve kelimeleri toplamak, istif etmek, biçimlendirmek sonraki çalışmalara bakar. Bir anda yazılan şiirler bence sağlam şiirler değildir. Çay demlendirir gibi şiiri de uzun süre bekletmek, zaman zaman eksikliklerini, fazlalıklarını anlamak üzere, **tekkar** tekrar gözden geçirmek gerekir." (85) "Biz zannediyoruz ki, şiir yalnız duygu işi. Yok o iş. Şiir hassasiyetin yarının ötesinde başlar. Şiir işçiliktir, kültürle beslenmeye en muhtaç şiidir." (86) "Duygu, saman alevi, tez geçer. İşlemek, eğitmek, toplamaktır aslolan" (87) "Şiir iki şey ister: hem seni, hem hünerini. Tek başına sen, sıkıcı bir ağırlıksın, hüner ağırlığı hafifletir." (88)

"Şiirde öz ve biçim eşit değerde önemlidirler; ne var ki, öz, büyük küçük eklemelere, beslemelere rağmen değişmez, şairin hayatını sınırlayan şartlardan kopamazken; biçim, başka başka dönemlerin genel şiir dili etkisinde az çok değişebilir." (89) "Şiir, önce bir dil işidir; sesini, iç âhengini yazıldığı dilden

(84) K.K., s. 523

(85) a.g.e., s. 504

(86) a.g.e., s. 537

(87) a.g.e., s. 462

(88) Bile/Yazdı. Yazılar s. 33

alır. ..Şiir, millîdir, yani önce bir dil işi olduğu için bu yanaıyla bu toprağa bağlıdır her şeyden önce. O halde yüzyıllar yılı bu dili işlemiş usta şairlerin dil tecrübelerinden, dile kattıkları zenginliklerden faydalanması gerekir. Çok yeni kelimeler bir yana, her kelimedede, hele şiirlerden geliyorsa, bir çağrışım gücü, bir hâtıra zenginliği vardır." (90)

"Eski şiirden biçim bakımından, ses, âhenk bakımından, yarım kafiye, alliterasyon, bunları ayarlamak bakımından muhakkak istifade etmek gerekir. Bir kere kafiye tamamen atmak, şiiri katletmektir. Ama ben ille mesnevi biçiminde, şöyle asker adımlarıyla kafiye olsun demiyorum. Mısrada rastgele yerler, simetrik kafiyeler kollayıştır şiir. Divan şairi bu kollayışlarla kendisini ayakta tutmuştur. Ordaki mimariyi bugün bir şair hiç bilmezse şiir yazamaz." (91)

"Özellikle son yıllarda Divan şairlerimizin tevriye düşkünlüğü düşündürüyor beni. Hoşuma gidiyor. Anlam kaymaları, değişik çağrışımlar yapmaktan yana, Türkçemiz ne kadar zengin!" (92)

"Şiir hemen anlaşılmalı; çünkü kişiyi, yani okuyucuyu tembellige sürüklüyor. Bir matematik problemi gibi olmalı ve okuyucu onu çözmeye çalışmalı." (93) "Modern şiirin biraz da okuyucu tarafından doldurulması gerekli boşluklar taşıdığını bilmeyen, böyle bir ^{şiir} tecrübesinden geçmemiş kimselere bu tür şiirler biraz katıdır, kapalıdır; kabul ediyorum. Lâkin, şiirin ilk bakışta çapraşık ve muammalı görünmesi onun çözülmeyeceği anlamına gelmez. Ön planla geri plan arasındaki bağlar, belirli motif örgü ve atkıları varsa her şiir, bir kumaş gibi, iplik iplik açılabilir." (94)

(90) K.K., s.495

(91) a.g.e., s.556

(92) a.g.e., s.495

"Kapalı şiir yazdığımı kabul etmiyorum.Okuyucu rahata ve kolaya düşkünleştirse ne yapayım?"⁽⁹⁵⁾ diyerek şiirini savunan Necatigil,bir yerde de şunları söylüyor:"Yazarla okuyucu arasında,Almanların "Einfuhlung" dedikleri yaşantı birliği varsa, en anlaşılmaz görünen metin bile bir kapı aralar anlaşılmaya. Müsbet ilimlerdeki terim ve kavramlar gibi,şiirin de genel bir sözlüğü;dağınıklığı içinde belli bir bütünlüğü,örgüsü,kanaviçesi vardır.Bu oluşu sezmesi,keşfetmesi için okuyucunun biraz çaba gösterip vasat şiirin yukarılarına tırmanması gerekir."⁽⁹⁶⁾

"Sanatta mühim olan,malzeme değil,malzemeyi kullanış tarzıdır" diyen Mehmet Kaplan,Behçet Necatigil'i "dile yeni şekil verme" bakımından Tevfik Fikret ile kıyaslanabilecek, "Türkçeyi hamur gibi yoğurmuş" birkaç şairimizden biri saymaktadır.⁽⁹⁷⁾ Gene Mehmet Kaplan'ın Necatigil şiirinde kapalılık konusuna ışık tutacağına inandığım şu tesbitini nakletmek yerinde olacak:"Necatigil,öyle sanıyorum ki,kendisini ezdiğine inandığı sosyal şartlar ve mizacının dışında,biraz da şuurlu olarak,içindeki şiiriyeti baskı altına alıyor."⁽⁹⁸⁾

Behçet Necatigil,şiirini kurarken dili,anlatımı ve hattâ imlâyı "husûsî" diyebileceğimiz bir tarzda kullanır."Necatigil, klişeleşmiş dile kaymamak için büyük çaba harcayan bir şairdir." diyen Hüseyin Cöntürk,Necatigil'in bunu sağlamak için kullandığı teknikleri şöyle sıralıyor:1.İki yöne eğdirerek yazma, 2.Araya sıkıştırarak yazma (bir sözü bir yerinden ayırıp araya başka bir söz koyma), 3.Kırpık,budanık,eksik yazma, 4.Arkadan ekleyerek yazma,5.Birleştirerek yazma, 6.Keserek yazma."⁽⁹⁹⁾ Bu tasarruflara çeşitli örnekler de veren Cöntürk,

(95) K.K.,s.514

(96) a.g.e.,s.501

(97) M.Kaplan,Edebiyatımızın İçinden,s.72

Necatigil şiirindeki "dramatizasyon" unsuruna da dikkat çekiyor: "Necatigil çoğu zaman kendi yaşamını veriyor. Ama hemen hemen hiç "ben" demiyor. Biz, siz, sen diyor. Sanki hep başka insanların ağzından konuşuyor." (100) Aynı yerden Cöntürk'ün şu isabetli tesbitini de nakledelim: "Yazarken, düşünürken değil daha çok konuşurken kullandığımız anlatı (üslûp) özelliklerine Necatigil'de pek çok rastlanır." Bu konuşma üslûbu, sık sık monolog olmaktan çıkar, diyaloga dönüşür. Böylece şiirin lirizmi keşintiye uğrar, yerini dramatik gerilime bırakır. Necatigil, bu durumun farkındadır: "Benim şiirimi kesik kesik okumalı. Dura dura. Sözcükler arasında gerekli boşlukları bırak bırak. Benim şiirim eskilerin deyimiyle inşâda gelen bir şiir değil. Ancak havasına girdikten sonra, o havanın gerektirdiği kollayışlara dikkat ederek okunması icap eden bir şiir." (101) demektedir. Gerçekten de Necatigil'in yedi yüzü aşkın şiiri içinde inşâd edilmeye, gür sesle okunmaya elverişli yegâne şiiri, gençlik dönemi mahsûlü olan ve sağlığında kitaplarına almadığı Kapılar (I, II, III) adlı şiiridir.

Şiirimizde "kendince bir ses" olmayı dileyen, "saklı su" diye nitelenen (102) Behçet Necatigil'in özel bir imlâ işareti de vardır. Bu konuda kendisi şu açıklamayı yapıyor: "Alman yazım kuralları arasında düşünce çizgisi denen işaretler vardır. Bunlar iki küçük çizgidir. Ne üç noktadır, ne beş noktadır, ne uzun çizgi. O, kısalığı gösterir. Orada şair tamamlamamıştır cümleyi. Kim tamamlayacaktır? Okuyucu. İlk şiirlerimin çoğunda bu yoktur ama.. YazD Dönemi'nden sonraki kitaplarda bundan çok yararlandım." (103)

Sözü edilen işaret şöyledir:--

(100) a.g.e., s.61

(101) K.K., s.560

(102) Doğan Hızlan, "Türk Şiirinin "Saklı Su"yu: Behçet Ne

Şiirde ses güzelliği, âhenk, müzikalite, öteden beri önemli bir unsur sayılmış, kelimelerin söyleniş kolaylığına, selâsete değer verilmiştir. Necatigil'in bu konudaki tutumu, seslerin âhenkli, kelimelerin selîs olmasından ziyade, "anlatılan duruma uygun" olmasını gözetmektir, diyebiliriz. Bu konuda şunları söylemektedir: "Ben -üstelik- şiirlerimde kakafoni sanılan bazı unsurları âhenk diye yorumlamak isteyen birisiyim. ..Yani katı, kulağı tırmalayan ses uyumsuzlukları, benim 'özel ritmim'dir. Geleneksel seslere karşıyım." (104)

Behçet Necatigil'in şiirlerinde görülen bir özellik de "ironi"dir. "Bir kimse acıya saygısı yoksa, insan olası değil." (105) diyen şairimiz, mizahtan sakınmaktadır. "İroni evet, ama mizah şiire düşmandır." (106) görüşünde olan Necatigil'in ironik anlatımı hangi amaçlarla kullandığını Hüseyin Cöntürk'ün incelemesinden özetleyerek aktaralım: Necatigil, ironiyi; 1. Durumu acı iken bunu tatlı göstermek, ama buna kendisinin de inanmadığını belli etmek, 2. Şaka duygusu vermek, 3. Hafif alay ve küçültme etkisi sağlamak, 4. Toplumsal hiciv görevini yüklemek, 5. Gösterdiği sebepten başka bir sebebi açıklamak, 6. Sonuç alamayacağımızı bildiğimiz halde sonuç alacakmışız gibi davranmak amaçlarıyla kullanmaktadır. (107)

Behçet Necatigil'in şiirlerinde edebî sanatların önemli bir yeri vardır. Bu konuda, şimdilik, Mehmet Kaplan'ın şu tesbitini aktarmakla yetinelim: "Necatigil'in şiirlerinde retorik kitaplarının yazdığı bütün edebî sanatlar vardır. Behçet Necatigil onları büyük bir başarıyla kullanır. Fakat onlar, Divan şiirinde olduğu gibi bir "hüner gösterme vasıtası" olmaktan

(104) K.K., s.483

(105) Bile/Yazdı, Yazılar, s.14

(106) K.K., s.487

ziyade, bir duygu veya düşünceyi çarpıcı bir şekilde belirtme vasıtasıdır."(108)

Necatigil'e göre "En yalın şiirler dahi süsten kurtaramaz kendini. Kelime oyunları, çağrışım olanakları, ses tekrarları, edebiyatın bütün sanatları süsün içine girer. Aradığı inceliği şiir bunlarla buluyor. Hattâ bence müzik, vurgu değerlerini kollama hepsinden önce gelir."(109)

Bu noktada şunu da belirtmeliyiz: Necatigil'in şiirlerinde zaman zaman aruz âhenginin belirdiği görülür. Bazı mısralar ya bütünüyle aruz kalıplarından birine oturur ya da küçük rötüşlerle düzelebilecek eksiklik veya fazlalıklar görülür. Nihad Sami Banarlı, şairin aruz veznine uygun mısralarından birkaçını kaydediyor. (110) Ayrıca Salâh Birsel, Necatigil'in "matla'sız bir gazel" formuyla yazılmış "Hayıfnâme" adlı mizâhî bir şiirini naklediyor ki, "feilâtün/feilâtün/feilâtün/feilün" kalıbı ile yazılmıştır. (111)

Behçet Necatigil'in En/Cam ile başlayan kelimeleri bölerek anlamı çoğaltma denemeleri, Kareler başlığı altında topladığı şiirlerinde daha ileri bir noktaya varmış; kelimelerin, hattâ eklerin bulmaca karelerine yerleştirilir gibi dizildiği bu şiirler, soldan sağa, yukardan aşağı, hattâ çaprazlama okunmaya elverişli bir yapıda kurulmuştur. Kareler, çeşitli tartışmalara yol açmış, lehinde aleyhinde çok söz söylenmiştir. Türkiye Yazıları dergisinde çıkan imzasız bir yazıda: "Şairdir, önemli bir şairimizdir Behçet Necatigil. Ancak En/Cam ve Kareler Aklar adlı kitaplarıyla şiirini bir çıkmaza, daha doğrusu bir tıkanıklığa sokmuştur. ..Kareler Aklar, Necatigil'in kırk iki yıllık

(108) Mehmet Kaplan, Millî Kültür, Şubat 1981

(109) K.K., s.456

(110) N.S.Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, 1981

şir serüvenindeki saygınlığını zedelemiştir."(112) deniyor. Sabit Kemal Bayıldırın'ın değerlendirmesi de şöyle:"Gerçi asıl belirleyici olan özdür ama Kareler'de biçimin özü aştığını, özle biçim arasında bir çelişki olduğunu görüyoruz. ..Biçimin değişip de özün hiç değişmemiş olması,öz-biçim diyalektiğini bozmuş,böylece karşımıza 'sentetik' bir şiir çıkmıştır. ..Kı-sacası Kareler'de us ve ustalık egemen,lirizm yok. ..bu,şiiri tek kanatlı bir kuşa döndürmüş." Yazar,daha sonra şunları ek-liyor:"Kareler'de bu genellemenin dışında kalan bir iki şiir görülmüyor değil.Sözgelimi Dîvane Derkenar bu şiirlerden biri. ..başarısı eski edebiyatımızın lügazlarını çağrıştırmamasından ileri geliyor."(113)

Oktay Akbal,15 Ağustos (1970) Cumartesi günü,günlüğüne şunları yazmış:"Hilmi Yavuz'la Necatigil'de.Kareler üzerine söyleşi.Bir şiirden çok şiire! Oturdum geçen akşam,Necatigil'in karelerinden bir sürü şiir çıkardım.Bulmaca yapar gibi şiir yazmak!.."(114)

Salâh Birsal ise "Behçet Kareler'i Niçin Yazdı?" başlık-lı yazısında,Necatigil'in bu şiirlerinin temellerinin eskiye dayandığını belirterek savunmaya çalışmaktadır.(115)

Prof.Mehmet Kaplan,Kareler'de yer alan Çıkartma şiirini tahlil eden bir inceleme yayınlayarak konuya ilim adamı ciddi-yeti ile yaklaşmıştır.(116)

Cemal Süreya'nın bu konudaki gözlem ve kanaati de şöyle: "(Necatigil'in) Kareler'den sonra bir sinir gelmişti üstüne. Bu kitaba yöneltilecek eleştirileri insafsız buluyordu.Şimdi düşünüyorum,haklıydı sinirlenmekte."(117)

(112) "Adamlar,Adamlar",Türkiye Yazıları,S.3,Haziran'77

(113) S.K.Bayıldırın,"Kareler Akları",Soyut,S.93, Temmuz'76

(114) O.Akbal,Varlık,S.759,Aralık 1970

Hilmi Yavuz, Kareler'i 'benzersiz' bir 'açık yapıt' sayarak 'çağdaş atonal müzik'le ilgisini vurgular. Ona göre Kareler, "okura belli bir yorumu kabul ettirmeye çalışmayan", "sanatın işlevinin iletişim işlevine üstünlüğünü" arayan ve kanıtlayan bir eserdir. (118)

Behçet Necatigil ise Kareler'i şu sözlerle savunuyor: "Güvensizlikle karşılanan bu şiirlere beni öz zorladı; özün iki başlı değil, üç, dört yönlü oluşu. O şiirlerin sağdan sola, yukardan aşağı, merdiven basamakları gibi inişli çıkışlı okunmak istenişleri, merkezci ve merkezkaç güçlere hep birden dikkati çekmek istediğimdendir. Ama siz kolonlar arasını kapatarak, eski şiirlerim gibi mısra mısra okursanız yadırganmaz bu aykırılık. Hem bu teknik saz şairlerimizin 4 müstef'ilâtün vezniyle yazdıkları vezn-i âher nazım şeklinin, hattâ divan şairlerinin musammatlarının çağdaş benzetisidir; çağdaş bir geliştirme." (119)

Kareler, 1970-1972 yılları arasında Yeni Dergi'de yayımlanan 31 şiirle sınırlı kalmıştır.

Kendisiyle yapılan bir konuşmada: "Bugünkü şiirim Eski Toprak'tan sonra başladı" diyen Necatigil, "Eski şiirlerinizi inkâr mı ediyorsunuz?" sorusuna: "Evet. Çünkü Evler'de bazı mısralar o kitabın içeriğini özetliyordu. Bugün yazmış olsam Evler'i yazmazdım" (120) cevabını vermiştir. Ancak bu cevapta biraz öfke, biraz savunma psikolojisi saklıdır, diyebiliriz. Çünkü dikkatle bakıldığında görülecektir ki, Necatigil'in ilk şiirlerinde okuyucunun çabasını isteyen "kültür unsurları" bulunduğu gibi, ikinci dönemine ait kimî şiirlerinde de "hikâye unsuru" öne çıkabilmektedir. Çok sayıda örnekle isbatlanabilecek bu iddiaya

(118) Hilmi Yavuz, Yazın Üzerine, s.128-133

(119) K.K., s.520

(120) a.g.e., s.515

Kapalı Çarşı kitabının ilk şiiri Yel Değirmenleri ile 1973 yılında yayımlanan Eski Sokak şiirini örnek göstermekle yetinmiyoruz. Bu durumda Behçet Necatigil'in şiir gelişimini kesin çizgilerle dönemlere ayırmak, pek de isabetli olmayacaktır. Ancak iki dönemin hâkim temâyüllerinin farklılığından söz edilebilir.

Şimdi de, Behçet Necatigil'in kaynaklardan yararlanma ve bugünkü Türk şiiri konusundaki görüşlerini kısaca aktarmaya çalışalım.

"Kendi kaynaklarımıza dönüş konusunda neler düşünüyorsunuz?" sorusuna verdiği cevap şöyledir: "Tek başına kendi kaynaklarımız artık yetmez. Şu bakımdan: Değişikliğin içindeyiz. Bugünün ihtiyaçlarını tam karşılayamadığı için. Bir kere şiir boyuna yeni biçimler aramak zorunda. Artık eskilerin tekrarı şiiri yozlaştırır, yavanlaştırır. Mattâ daha iddialı konuşmak isterim, rezil eder. ..Rıza Tevfik'in yaptığı o gün için yeni bir doğuş idi. Ama bugün Tekke şiirine hâlâ Rıza Tevfik gözü ile bakamayız. Aslî kaynakları da tekrar etmemiz imkânsız. Öyle bir sentez yapacağız ki, yahut öyle hammaddelerden yeni ilaç icat edeceğiz ki Batılı şiire de benzesin. Batıya da bir şey söylesin." Aynı konuşmanın devamında da şöyle diyor: "Batı şiiri hiçbir zaman mitolojiden ayrılmamıştır. Bugün Avrupa şiirinde, bütün Batı şairlerinde mitos imajlarına rastlarsınız. Bizde niye olmasın bu? Serâpâ istiâreler dünyasıdır menâkıpnâmeler, dervişlerin hayatları. Modern şiir Batıda Hıristiyan mitoslarından yahut Yunan mitoslarından yararlanıyor. Bizde bâkir ne kadar çok değerli menâkıbeler var. Kerametleri, dervişleri düşünün. Kısası Enbiya ise ayrı bir deryadır. Bir okuyucu Âdem, buğday, karınca, Süleyman kelinelerini gündüzü...

Türk edebiyatının Yugoslavya'daki temsilcilerinden Necati Zekeriya'nın:"Bugünkü Türk şiirinin en önemli yanı hangisidir, neden?" sorusunu Necatigil şöyle cevaplandırır:"Çok cepheli oluşu.Birçok doğrultular var şiirimizde:Sosyal gerçekçilik,dünya olay ve dalgalanmalarını değerlendirme,geçmişin kültür hazinesinden yararlanma,yeni biçim ve özlere açılma gibi.Kalıplaşmış, tek doğrultuda kalmış şiir,günümüz okuyucusunu bıktırıyor."(122)

Başka bir yerde de şunları söyler:"Her dönemde olduğu gibi,günümüz Türk şiirinde başka başka doğrultular var.Ama ben bu 1960 kuşağının şiirini iki ana grupta özetleyebilirim:Madde ve ruh uğruna iki ayrı savaş.İki ana grup,insan ve toplum gerçeğinin iki temel yüzünü gösteriyor.bize:Materyalizm ve spritüalizm. Bugünkü şiirin meseleleri,iki ayrı dünya görüşüdür ve yarısı devletin,hükümetin işidir,yarısı da kendi iç dünyasına aydınlıklar arayan ferdin sorunları."(123)

Behçet Necatigil,şiirle ilgili duyuş ve düşünceslerini sadece nesirlerinde ve konuşmalarında değil,şiirlerinde de dile getirmiştir.Bunlardan,sembollerin arkasına gizlenmeden,açıkça şiiri sözkonusu ettiklerini,kronolojik sıra içinde gözden geçirmeye çalışalım.

9/10 Kasım 1935 gecesinde yazdığı Kendime başlıklı şiir, edebiyat dünyasına ilk adımlarını atmaya çalışan bir gencin kendisiyle alay etmeyi de göze alan yürekliliğini yansıtıyor:

(124)

Vazgeç inadı bırak
Onlar gider koşarak
Yürürsün sen yalnayak
Sana bakan var mı hiç.

Sen bir garip çingene
Gümüş zurna neyine?
Zengin sanat iline

Muhtemelen 1946'da yazdığı Kısık adlı şiirinde yazdıklarının kendi hayatının gerçeğine dayandığını şu mısralarla dile getiriyor: Hem ben ne yazdımsa ağırlığı altında
Ezildim de yazdım
Kimse diyemez ki özenmiş yazıyor. (125)

Ancak, yaşadığını yazması, onun fildişi kulesine kapanmış ferdiyetçi bir şair olduğunu göstermez. İnsanların ve toplumun meseleleriyle ilgilidir:

Ey yazdığım şiirlere ilham veren insanlar
Benim işim sizinle!
....

Bu benim yazdıklarım
Kendi halim mi sade
Yaşadığım çevreden
Bir ses kalsın istedim
Şu koskoca dünyada.

Bu mısraların bulunduğu şiir, Ölümden Sonra adını taşımaktadır. (126) Bu durum, Bâkî'nin ünlü mısraını hatırlatıyor: "Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş".

1950'de yayımlanan Uykusuz Gecede Dörtlükler (127) şöyle başlar:

Gece öylesine kahırlı
Uykum kaçtı
Şiir yazdım
Sabaha karşı

Çocukluk hâtıraları, barlara düşmüş bir kız, uçurum kenarında bir tohum, ölüm, aşk, cinsellik, düşüncenin ölümsüzlüğü gibi temaların sergilendiği şiir şu dörtlülle sona erer:

Şiir onbir dörtlük, onbiri de başka
Böyle olacağını biliyordum,
Başlarken de söyledim ya
Uykusuzum.

Demek ki, şiirin sağlam, tutarlı bir bütünlük taşıması ve bunun için de uyanıkken yazılması gerekmektedir.

Necatigil'in açık, yalın anlatımdan uzaklaşmaya başladığını gösteren, herhalde 1951'de yazılmış Avunmak (128) şiirinin ikinci beşliği şöyle:

Hayallere sarıyorum artık yazdıklarımı
Yani yarı boşlukta uçuşan görüntüler
Yazmasam olmuyor yazdın peki neyi
Dar çevre yitikleri
Utancım çoğalıyor, kendimi avutuyorum.

Gene 1951'de yayımlanmış Sergi (129) şiirinin son dördlüğü:

Yazmak başka oluyor
Azalır yalnızlığım,
Bu çizgiler de olmasa
Çıldırırdım.

Bu mısralar, söylemeyi, yazmayı, sanat üretimini varlık sebebi sayanları hatırlatıyor ve meselâ "Ya ben öleyim mi söylemeyince?" diyen Yunus Emre'yi anıyor ve anlıyoruz.

1956'da yayımlanan İçerlek (130) uzun bir şiir. Baştan sona Necatigil'in kendi şiirini savunması, yaşadıklarını yansıtmayan sanatçıları, öfkeye varan bir şiddetle eleştirmesi biçiminde gelişir:

Onlar evlerde yaşamazlar mı, şaşıyorum.
Evlere uğramaz, evlerde iş yapmaz,
Bir şeye bakmazlar mı, şaşıyorum.
Bakkallar, kasaplar, çarşılar..
Onlar evlere hiç bir şey almazlar mı, şaşıyorum.
Yollarla, sokaklarla, kahvelerle iş bitmiyor ki!
Trenler, gemiler, düşler bırakıyor insanı bir yerde
Sonra gene dönülmez bir yol gibi ev!
Onların yolları akşamüstleri, gece
Sona ermez mi evlerde, şaşıyorum.

Yorgunlukları yollara yaymak, iyi ama sonu yok ki!
 Sevdalar sokaklarda serin ama sonu yok ki!
 Bölüşmek umutları, paylaşmak acıları, bunalmak,
 Ummak yarınılardan bir şey, evcek yok mu,
 Şaşıyorum.

.....

1958'de yayımlanan Yaş (131) şiirindeki şu mısralar, Necati-
 tigil'in tevriye ve iham sanatlarını kullanarak anlamı çok yön-
 lü kılmasını da gösteriyor:

Nice şiirler yıllar yılı açmaz
 Parlar birden magnezyum yaş

Demek ki, bazı şiirlerin yazılması veya anlaşılması için
 insanın belli bir yaşa gelmesi gerekir. Bazı şiirler magnezyum
 gibi ışık verir. Ama bunun için magnezyum elementi gibi nemle
 (gözyaşıyla) temas etmesi gerekir. Aynı şiirin devamında Necati-
 tigil:

Her yazım bir siliştir siler birkaç
 Denizdibi demirlerinden pası
 Kurtuluş yaş
 Her şey yazılmış olsaydı.

diyor. Demek ki her şey yazılmıyor. "Kurtuluş yaş" sözü de
 çift anlamlı. Argoya gönderme yapılıyorsa kurtuluşa inanılmayacağı-
 nı, güvenilemeyeceğini gösteriyor; değilse, yaşın, ömrün, za-
 manın kurtuluşu da getireceğini.

1961'de yayımlanan Şiir Döllemesi (132) şiir ile cinsî
 temas arasında benzerlik kurarak "tatmin" in yeterli olmadığını,
 "tohum" un "beyinde büyümeye başlaması" gerektiğini; bunun için
 okuyucunun "tavlı toprak" gibi hazır olmasını, "kuru tahtalara
 düşecekse" şiirin de, spermanın da yerinde kalmasının daha iyi
 olacağını ifade eder:

(131) Şiirler I, s. 340
 (132) Şiirler II, s. 130

Öylesine olmalı ki değinme
Döllemeli,yetmez orgasmus.
Embriyon ve dölüt
Başlamalı büyümeye beyinde.

Gevşemeden az sonra kollar
Bir şeyler eklemeli verdigine.
Değer miydi yoksa bunca bekleme,
Ellenmemiş organlardan elleri
Bir okşayış gibi gelip geçecekse.

Bütün diri spermalar,şairler
Kalsın yerli yerinde,
Tavlı topraklara değil de
Kuru tahtalara düşecekse.

1964'te yayımlanan Açık,⁽¹³³⁾ çeşitli hayat tabloları sunmadan önce,insanlar arasındaki anlaşma güçlüğüne değinir:"Kullanırız bir sözü ama hangi anlamda?" Bu önemli bir sorudur. Sonra,insan yaşantılarının da,şairin de aslında pek değişmediğini,ama böyle bir kavrayışa ulaşmanın zamana bağlı olduğunu semboller aracılığıyla vurgular:

Bir bizdik san sen,oysa gelir hep biri
Kurur yeni barınak kullanıp aynı taşları
Yani ne mi diyorum,çok kırak tarla
Çünkü asıl şairler bekler bazı yaşları.

Son iki mısradaki "kurak-yaş" kelimeleri arasında ihâm-ı tenasüb sanatının,anlamı zenginleştirmesi dikkat çekicidir.

1977'de yayımlanmış Çökelek⁽¹³⁴⁾ şiirinde yoğun bir yalnızlık teması işlenirken şu ögüde yer verilir:

Ne vitamin,ne kinin
Bol şairler alın!

Gene aynı yıl yayımlanan Filigran⁽¹³⁵⁾ şiiri,şair için de,

(133) Şiirler II,s.165
(134) Şiirler III,s.201
(135) a.g.e.,s.206

okuyucu için de yaşamış olmaktan kaynaklanan sıcaklığın önemini vurgular. Bu şiir , aynı zamanda Necatigil'in basit realiteleri nasıl sembol seviyesine çıkarıverdiğini gösteren güzel bir örnektir:

Kimi kâğıtlar
Aydınlığa tutsanız
Çizgi, resim, bir şekil.
Ya da gizli mürekkeple yazılmış
Boş görünen sayfa
Okunur ısıya yaklaştırınca.

Kimi şiirler
Okunur arkasında
Kendi ateşiniz varsa.

Şairin ölüm yılı olan 1979'da yazdığı şiirlere geldi sıra. "Şiir Üstüne Şiirler" genel başlığı altında toplanacak bir dizinin ilk ve son şiiri, Şiirin Güneş Banyosu⁽¹³⁶⁾ adını taşıyor:

Şiirin güneş banyosu
Ne bronz ten verir
Ne tatlı esmerlik cilde
Bir sıcaklık belki
Sonra sonra içinizde.

Battaniyemiz şiirler
Kışları büzüldüğümüz köşede
Kışlara sıcaklık
Sarındıkça, iyi ki o kıyılara
Uzandık bir zaman.

Aç yüklüğünü ey şair
Güveler yemiş yünlüleri
Pamuk yorganlar incelmış yufka gibi
Soğuklar başlamışsa
Şiirin güneş banyosu.

Ülkemizde pek çok yazar, Avrupa'ya gitmeyi, Batı dillerine çevrilmeyi bir meziyet, bir üstünlük vesilesi saymaktadır.

Behçet Necatigil bu durumu başlık konulmamış şiirlerinden birinde şöyle eleştiriyor: (137)

Biz de gittik önemli mi
Bizim de şiirlerimiz
Çevrildi Batı dillerine.

Bir Batılı geçtiğim çizgilerden
Geçmedikçe
Ne kadar anlar beni
Sirklerde Zebra.

Eğlencelik arar gibi
Okuyacaksa beni
Kalsın istemem ondan gelecek
Hayır!

Ben kendi yurttaşlarıma
Anlatamıyorsam derdimi,
Kalsın Batı
Kalsın daha iyi!

Şairin Zebra adlı kitabına telmihini, "hayır" kelimesinin tevriyeli kullanımını fark ediyoruz. Bu şiirin hemen ardında yer alan, gene başlıksız bir şiirde Necatigil'in şiir anlayışına ve içine kapanışına ışık tutan şu mısraları görüyoruz: (138)

Bir kesige bastırılan tütün
Bir yaraya tuz
Çokluk bir şiir -- biliriz.

Yaşamayan ne bilir
Ama dil ve kalem çok kez
Varmaz demelere
İçimize kapanırız.

19 Mayıs 1979'da yazdığı Duyuru (139) şiirinden bir dördlük:

(137) Şiirler III, s.361

(138) a.g.e., s.362

(139) Şiirler IV, s.131

Şiirler yazılıyor
İçlerinde sancılı,
Kiminin her an içinde
Kiminin tınmadığı.

4 Ocak 1979 tarihinde yazılmış, fakat başlık konulmamış
şu şiir de, Necatigil'in şiire bakışını ve kendi şiirinin fark-
lılığını vurgulayan güzel bir örnektir: (140)

Ne çok şairmişiz sevindim
Bir yıl sonu dökümünü görünce.
İçimizin zehiri nasıl alınır
Bir şiirle belki ya da bir gezi.
Bu ince tel çok
Ağırlık kaldırır görünmeyen başka
Teller desteginde.
Makineli tüfeklerdeki atış biçimi
Konuşanlar
Biz boyuna dura dura
Savaşlarda bile.

Evet, o, makineli tüfek gibi değil, dura dura konuşmaktadır.

Bu bölümde son olarak Behçet Necatigil'in önce "şiirsiler",
daha sonra "Şiircikler, Şiir Uçları" başlığıyla yayımladığı ve
Divan şairlerinin müfredlerine benzettiği, her biri bir vecize
değeri taşıyan sözlerinden şiir sanatına ilişkin bir seçme su-
nuyoruz: (141)

"Adıma aldırmayanlar zor alırlar bu yolu." (Adım'ın çift
anlamlı oluşuna dikkat edince, şairin kendisine güvenini görürüz.)

"Biz bu işin tadındayız. Ne paraya çevrilmez, biz onun ar-
dındayız.

Nerdesin dost -- yanındayız."

"Düşünüyorum, öyleyse ölüyüm, çünkü ters düşünüyorum çağa."

(140) Şiirler IV, s.122

(141) Bile/Yazdı, Yazılar, s.13-35

"Dileğim yok bu cihan içre şiiirden gayrı."

"Önüme ne geldiyse biraz benekleyerek, elime ne değdiyse biraz ben ekleyerek, çalıştım dokumaya, ne kattın ey dünya böyle çürütecek -- bir beni, bir de/seni."

"Ruhsal durum:Şiiri onda ouldum."

"Ya/bana atılırsa bunca taşlar
Kıyıya rıhtımı kim yapar?"

"Yaşantıların yazmak. Hem acı güzelleşir, hem katlanma kolaylığı."

"Var yeter varyete şiirler, daha öte şiirler."

"Şiir bir inattır: Ne yazarız onlar gibi ne de bizden başka sanat."

"Var mısın bir İzmir ya da Paris? Çok bunaldılar mı gezilere çıkamayanlar, oturur şiir yazarlar."

"Şiir, varlıklı-yoksul, ikisinin de uzağındadır, sesini ancak orta hallilere duyurur."

"Bir eldir güçlü şiir, el verse kıvracağımızı sanırız: İnce, çelimsiz görünür, oynar bizimle ve çok sürmez elimiz yapışırmasaya."

"Bir duvarı aşamayan seslenişler şiir. Duvarın ankasında millet maç seyrediyor."

"Çalçene şiircikler, bir kaşık suda gargara. Şiir bir durum, bir sorun üzerinde ölçülü konuşan, susunca da bizim düşünmemizi bekleyen bir olgunluktur."

"Şuna bir şey söylesene! Kim söylesin, şiir ona bir şey söylemez."

"Soylu şiir...sağı solu yoktur, çarpar: Ha divan, ha minder, ha ranza. Kapalı odada yakılmış mangal başa nasıl çarparsa"(142)

E- BEHÇET NECATİGİL'İN ESERLERİ

a) Şiir:

1. Kapalı Çarşı
Marmara Kitabevi, İstanbul, 1945
2. Çevre
1. Bas. Varlık Y. İstanbul, Şubat 1951
2. Bas. Varlık Y. İstanbul, Ocak 1960
3. Evler
1. Bas. Yeditepe Y. İstanbul, Şubat 1953
2. Bas. De Yayınları, İstanbul, Temmuz 1968
4. Eski Toprak
1. Bas. Varlık Y. İstanbul, Kasım 1956
2. Bas. De Yayınları, İstanbul, Kasım 1965
5. Arada
Varlık Y. İstanbul, Kasım 1958
6. Dar Çağ
Varlık Y. İstanbul, Aralık 1960
7. Yaz Dönemi
1. Bas. Ataç Kitabevi, İstanbul, Ağustos 1963
2. Bas. De Yayınları, İstanbul, Kasım 1968
8. Divançe
De Yayınları, İstanbul, Haziran 1965
9. İki Başına Yürümek
De Yayınları, İstanbul, Nisan 1968
10. En/Cam
De Yayınları, İstanbul, Temmuz 1970
11. Zebra
De Yayınları, İstanbul, Nisan 1973
12. Kareler Aklar
Bilgi Y. Ankara, Aralık 1975
13. Sevgilerde (Bütün Şiirlerinden Seçmeler) (x)
Hürriyet Y. İstanbul, Ocak 1976

(x) Kitabın başında Doğan Hızlan'ın "Türk Şiirinin
"Saklı Su"yu: Behçet Necatigil" adlı değerlendirmesi.

14. Beyler
Cem Y. İstanbul,1978

15. Söyleriz
(Hazırlayan:Kâmuran Şipal)
Cem Y. İstanbul,1980

Necatigil'in ölümünden sonra, Ali Tanyeri ile Hilmi Yavuz, bütün eserlerini, ilk yayım yeri ve tarihlerini, şairin yaptığı değişiklikleri de belirterek yeniden basıma hazırlamışlardır:

1. Bütün Eserleri I, Şiirler I
(Kapalı Çarşı, Çevre, Evler, Eski Toprak, Arada)
Cem Y. İstanbul, 1981, s. 390
2. Bütün Eserleri II, Şiirler II
(Dar Çağ, Yaz Dönemi, Divançe, İki Başına Yürümek, En/Cam, Zebra)
Cem Y. İstanbul 1982, s. 365
3. Bütün Eserleri III, Şiirler III
(Kareler Aklar, Beyler, Söyleriz)
Cem Y., İstanbul, 1982, s. 392
4. Bütün Eserleri IV, Şiirler IV
(Yayımlanmamış Şiirler)
Cem Y. İstanbul, 1985, s. 150

b) Radyo Oyunu:

1. Yıldızlara Bakmak, Kadın ve Kedi
(İki radyo oyunu)
De Y. 1. Bas. İstanbul, Ekim 1965
2. Gece Aşevi
(Beş radyo oyunu: Son Tren, Emekli, Artırma Salonunda, Gece Aşevi, Kutularda Sinek)
Bilgi Y., Ankara, Mayıs 1967
3. Uç Turunçlar
(Altı radyo oyunu: Yol, Uç Turunçlar, Uzak Yol Kaptanı, Hayal Hanım, Süslü Karakol Durağı, İki Çapraz Çizgi)
Varlık Y., İstanbul, Şubat 1970

4. Pencere

(Dört radyo oyunu:Pencere,Gaz,Uzun Köprü,Yıldızlara Bakmak)

Varlık Y.İstanbul,Mart 1975

5. Bütün Eserleri VII,Radyo Oyunları I

(Ali Tanyeri ile Hilmi Yavuz'un basıma hazırladıkları bu kitapta yukarıdaki oyunların dışında "Temmuz,Altın Beşik,Kediciler" adlı üç oyun daha bulunmaktadır.)

Cem Y. İstanbul,1984,s.420

c) Deneme,Konuşma,Konferans:

1. Bile/Yazdı

Ada Y.İstanbul,Ocak 1979

2. Bütün Eserleri V,Düzyazılar I

(Bile/Yazdı,Yazılar)

Haz.Ali Tanyeri,Hilmi Yavuz

Cem Y. İstanbul,1983

3. Bütün Eserleri VI,Düzyazılar II

(Konuşmalar,Konferanslar)

Haz.Ali Tanyeri,Hilmi Yavuz

Cem Y. İstanbul,1983

d) Araştırma,İnceleme:

1. Küçük Mitologya Sözlüğü

Varlık Y.,İstanbul,1957

2. Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü

1.Bas.Varlık Y.İstanbul,1960

Eklemeli 12.Bas.Varlık Y.,İstanbul,Ekim 1985

3. Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü

(220 Türk yazarından 750 roman,hikâye ve oyun özeti)

Varlık Y.,İstanbul 1971

4. 100 Soruda Mitologya

1.Bas.Gerçek Y.,Şubat 1969

4.Bas.Gerçek Y.İstanbul,Mart 1988

e) Sadeleştirme:

1. Musullu Süleyman
Ahmet Midhat
Milliyet Y.,1.Bas. İstanbul,Nisan 1971,s.323
2. Müşâhedat
Ahmet Midhat
(Basılmamış)(x)

f) Tercüme Eserler:

1. Türk Halk Kitapları
Otto Spies (Behçet Gönül addıyla)
Eminönü Halkevi Y.İstanbul,1941
2. Bir Haylazın Hayatı
Joseph von Eichendorff (Behçet Gönül adıyla)
M.E.B.,Ankara,1946
- 3.Malte Laurids Brigge'nin Notları
Rainer Maria Rilke
M.E.B. Ankara,1948
Bu tercümeyi Andreas Tietze ile birlikte yapan
Necatigil,sonra eseri yeniden çevirmiştir:
De Yayınları,İstanbul,1966
Yeni basım:Adam Y.,İstanbul,Ağustos 1982
4. Sis
Miguel de Unamuno
M.E.B. Ankara 1948
Yeni basım;M.E.B.,İstanbul,1989
5. Sonbahar Yıldızları Altında
Knut Hamsun
M.E.B.Ankara,1949
6. Dünya Nimeti
Knut Hamsun
M.E.B.Ankara,1949
3.Bas.Tur Y.İstanbul,1980

(x) Selim İleri,Hatırlıyorum,s.140'ta "gün ışığına bugüne dek çıkmadı" diye hayıflanarak söz ediyor.

7. Açık Deniz Kenarında
August Strindberg
M.E.B., Ankara, 1951
Açık Deniz Kıyısında adıyla yeni çeviri:
Varlık Y. İstanbul, 1972
8. Venedikte Ölüm
Thomas Mann
M.E.B. Ankara, 1952
2. Bas. Cem Y. İstanbul, 1969
3. Bas. Adam Y. İstanbul, 1988
9. Victoria
Knut Hamsun
Varlık Y. İstanbul, 1952
6. Bas. Tur Y. İstanbul, 1979
10. Morbaçka
Selma Lagerlöf
(Salâh Birsell'le birlikte)
M.E.B., Ankara, 1952
11. Tarihte Garip Vakalar
Max Kemmerich
Varlık Y. İstanbul, 1952
2. Bas.: Tarihte Garip Olaylar
Varlık Y., İstanbul 1968
12. Korku
Stefan Zweig
Varlık Y. İstanbul 1953
3. Bas. Varlık Y. İstanbul, 1971
13. Yaman Adam
Miguel de Unamuno
Varlık Y. İstanbul, 1954
14. Tedirgin Gece
Albrecht Goes
Varlık Y. İstanbul, 1954

15. Serserilik Günleri
Knut Hamsun
Varlık Y. İstanbul,1955
2.Bas. Varlık Y. İstanbul,1965
16. Pan
Knut Hamsun
M.E.B. Ankara,1955
2.Bas.Bilgi Y.Ankara,1967
3.Bas.Tur Y.,İstanbul,1979
17. Aqlık
Knut Hamsun
Varlık Y. İstanbul,1956
6.Bas.Varlık Y.,İstanbul,1982
18. Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok
Erich Maria Remarque
Varlık Y.İstanbul,1956
4.Bas.Varlık Y.,İstanbul,1971
19. Benoni
Knut Hamsun
M.E.B. Ankara,1960
3.Bas.Tur Y.,İstanbul,1980
20. Kapıların Dışında
Wolfgang Borchert
De Yayınları,İstanbul,1962
21. Fareler
Gerhart Hauptman
Varlık Y.İstanbul,1962
22. Martı
Anton Tschechow
Kent Y.İstanbul,1963
23. Fener,Gece ve Yıldızlar
Wolfgang Borchert
De Yayınları,İstanbul,1963

24. Gençlik Güzel Şey
Hermann Hesse
Varlık Y.İstanoul,1963
Yeni basım: Cem Y., İstanbul,1983 (Kâmuran Şipal ile)
25. Dönemeç
Tankred Dorst
De Yayınları, İstanbul,1964
26. Kara Kız
Tankred Dorst
Ekin Y.İstanbul,1965
27. Ve O Hiçbir Şey Demedi
Heinrich Böll
Cem Y.İstanoul,1966
3.Bas.Cem Y. İstanbul,1983
28. İtiraf
Wilhelm von Scholz
MeE.B., Ankara,1966
29. Gondolda (Seçilmiş Hikâyeler)
Hans Bender
(Kâmuran Şipal ve Turkis Noyan ile birlikte)
Ekin Y. İstanoul,1966
30. Göçebe
Knut Hamsun
Cem Y.İstanbul,1968
2.Bas.Cem Y.İstanbul,1973
31. Rosa
Knut Hamsun
Cem Y.İstanbul,1968
32. Son Bölüm
Knut Hamsun
Tur Y.İstanoul,1980
32. Üç Kitap (Sonbahar Yıldızları Altında,Hüzünlü Havalarda,Son Mutluluk)
Knut Hamsun
Cem Y.İstanbul,1983

33. Andersen Masalları I
Hans Christian Andersen
Bozak Y. İstanbul,1977
34. Şarkılar Kitabı
Heinrich Heine
İş Bankası Kültür Y., İstanbul,1972
2.Bas.Adam Y., İstanbul,1982
35. Yalnızlık Bir Yağmura Benzer
(Almanca yazan 27 şairden 109 şiir)
Düzenleyen:Ayşe Necatigil
Adam Y.İstanbul,Haziran 1984
36. Kör Baykuş
Sadık Hidayet
Varlık Y.İstanbul,1977
37. Dürande Şatosu^(x)
Josef von Eichendorff
(Behçet Gönül adıyla)
M.E.B. Ankara, ?
38. Mermer Heykel^(x)
Josef von Eichendorff
(Behçet Gönül adıyla)
M.E.B. Ankara, ?

g) Mektuplar:

1. Mektuplar
Behçet Necatigil
Haz.Ali Tanyeri,Hilmi Yavuz
1000 Tane Yayınları, İstanbul,1989
2. Oktay Akbal,14.12.1989 tarihli Cumhuriyet gazetesinde "Behçet Necatigil'i Anmak"başlıklı yazısında,şairin kendisihe yazdığı mektuplardan "bir bölümü"nüñ Can Yayınları'nda çıkacağını bildiriyordu.

(x) Bu iki eserden Prof.Dr.Gürsel Aytaç,Yeni Alman Edebiyatı Tarihi,Kültür ve Turizm B.Y.,Ankara,1983,s431-432'de söz ediyor,ancak bu eserlere M.E.B.Yayın Kataloğunda (1987-1988)

II- BEHÇET NECATİGİL'İN ŞİİRLERİNDE BAŞLICA TEMALAR

1. HAYAT VE BENLİK

İnsan, yeryüzünde "eşref-i mahlûkat" olma vasfını, düşünme yeteneğine borçludur ve insan düşüncesinin cevabını aradığı temel sorular şunlardır: Ben kimim? Hayat nedir? Hayatın benim için nasıl bir anlamı vardır? Bu anlamdan hoşnut muyum, değil miyim? Hayatı daha anlamlı, daha çok yaşanmaya değer kılmak için neler yapabilirim?, vb.

İnsanın duyguları, düşünceleri, hayâlleri ve davranışları, kendisi farkında olsa da olmasa da, bu temel sorulara verdiği cevaplara göre biçimlenmektedir. Ancak, cevaplar zamana ve zemine göre değişmektedir. Hattâ aynı anda çelişik cevaplar vermek veya seçenekler arasında bocalamak mümkündür. Çünkü insan, içinden ve dışından, hürriyetini ve irâdesini sınayan ve sınır-layan sürekli ve çeşitli tesirlere maruz kalmaktadır.

Behçet Necatigil, Ekim 1934'te yazdığı Beşiktaş-Ortaköy (1) şiirinde, hem iç dünyasını, hem çevresini aynı anda gözleyen, "yalnız ama mutlu", "sükûn içinde ama kaldırımları incitmekten korkarak yürüyen" ve nihayet "gelecek karşısında meraklı" bir genç kimliğiyle karşımıza çıkıyor. Bu, sevinç ve kederden uzak, "bir taş kadar kayıtsız" sükûnet, belki de, Beşiktaş-Ortaköy arasında "yürümek"ten doğmaktadır.

Şairin basılı ilk şiiri Gece ve Yas (2), yine yalnız, ama "bir köşeye büzülüp susan", "sevince hasret duyan", "korkuyu yüzünde bir yama gibi taşıyan" ve mahiyeti belirtilmemiş bir yas yüzünden ağlayan, tabiatı da kendi duygularının arasından gören bir insanı karşımıza çıkarır. Şiiri okuyalım:

(1) Şiirler IV, s.7

(2) a.g.e., s.13

Bir köşeye büzülüp
 Böyle susmazdım ama
 Kapılardan süzülüp
 Gece doldu odama.

Bir yağmur ince ince
 Çarpıyor şimdi cama
 Hasret kaldım sevince
 Korku yüzümde yama.

Dalarken gözümde yaş
 Ben böyle sonsuz gama
 Artıyor yavaş yavaş
 Danlardaki ağlama.

Necatigil'in Gece ve Yas⁽³⁾ adını taşıyan, gene 1935'te yazdığı bir şiiri daha var. Yalnızlığı daha da artmış, ayrıca insanların ilgisizliğinden şikâyete de başlamıştır: "Kıvransam da ben kime ne?" demektedir. "İnce..ince..ipince yas"ın mahiyet ve sebebi gene belirsizdir. Derin bir kurtuluş özlemi duymaktadır ama pek de ümitli değildir: "Boş yere derim: Erise/Kor gibi yanan derime, /Sönük, yaşlı gözlerime, /Ateşe, suya düşen kar/ Gibi sessiz değince yas..."

22/23 Ocak 1936 tarihinde yazdığı Nirvana⁽⁴⁾ şöyle:

Gece gündüz uzaktan
 Çağırırsan da yanına
 Kaçacağımdan korkar
 Toprak kıskanç Nirvana.

Nasıl gelebilirim
 Bir bostan dolabına
 Koşulmuş bir beygirim
 Sırtta kırbaç Nirvana
 Gözdeki bez kördüğüm
 Biliyorum belki de
 Etrafında döndüğüm
 Kuyu mezar Nirvana

Alnımdan damlayan ter
 Çoğalmakta git gide
 Yeter işkence yeter
 Beni kurtar Nirvana.

Şairin hayata bakışı bu şiirde daha açık seçik görülüyor. Toprak kıskançtır. İnsan realitenin zaruretlerine bir dolap beygiri gibi bağlanmıştır, ölünceye kadar hayatın kırbaçlarına mahkûmdur. Önceki şiirlerde görülen "gözyaşı"nın yerini, bu şiirde "alından damlayan ter" almıştır. Bir işkenceyi andıran bu hayattan kurtulma özlemi ve ümidi devam etmektedir. Ama bu ümidin, yerini çaresizliğe bıraktığı da olur. Akşamüstü⁽⁵⁾ şiirinde şöyle der:

Gidende bütün hazlar
 Keder kanımda kaldı
 Boşa gitti niyazlar
 Korku yanımda kaldı.
 Yerinmezdim ben fakat
 Yok bütün gece rahat
 Şimdiden durdu saat
 Elim bağrımda kaldı.

İnsanın yeryüzünde kendisini "yabancı" ve "gurbette" hissetmesi, buradaki hayatın "dünya (aşağı) hayat" oluşundandır. İnsan yeryüzüne "bir müddet için yerleşip geçinmek üzere indirilmiştir."⁽⁶⁾ Bu temel hakikatten dolayı her insan, dünya gurbetinde, bir asıl vatan, "öz ülke" hasretini hisseder. Necatigil de Esaret şiirinde şöyle seslenir:⁽⁷⁾

Ne denir ki bahtım beni mıhlamış
 Bu cüceler, bu devler ülkesine.
 Sığınmışım ıssız gölde bir kamış
 Gibi küskün, sabrın gölgesine.

(5) Şiirler IV, s.25

(6) Kur'an-ı Kerim, II/36 (Bakara)

(7) Şiirler IV, s.42

Her an yadırgamaktayım yerimi
 Uzakta kendim gibilerin vehmi
 Yok mu hâlâ demir alan bir gemi
 Bu karışık diyarın ötesine?

Bu şiirde sosyal tenkidin de devreye girdiğini görüyoruz. "Bu cüceler, bu devler ülkesinde", "kendi gibilerin vehmi", orta insanlar, "uzakta"dır. Yeni bir tavırla da karşılaşıyoruz: Kabul-lehiş ve "küskün" de olsa "sabrın gölgesine sığınış". Necatigi-1'in sığınaklarından biri de gece ve karanlıktır: Haltercümesi (8) şöyle biter:

Ümitlerim, ne var ne yok, bitti;
 Nöbete geçti korkular.
 Üstüme çevrilen aydınlıklar içinden,
 Gece -- beni kurtar!

"Yaşamak azaptır çok zaman" mısraıyla başlayan Yel Değirmenleri (9) şiirinde hayatın Don Kişot'unkine benzeyen bir savaş olduğu sezdirilir, bu savaşta ateşkesin ancak geceleri yaşandığı vurgulanır: "Geceye, göklere minnettarım/Mütârekenin verdiği haz." Fakat "gün doğarken tılsım bozulacak", "sabah olur olmaz, sokakların çağırışı" başlayacaktır. Ölümün bir kurtuluş gibi görüldüğü bu savaşa razı olmaktan başka çare yoktur:

Beni kurtaracak biri yok hazırda,
 Ölümün takibi henüz çok geriden.
 Mihneti esvap gibi geçirip sırta,
 Yel degirmenlerine hücum yeniden.

Hayatı bir savaş olarak görüşün bir örneğini de şu şiirin adında buluyoruz: Akşamlar, Savaş Sonu (10)

Dünya hayatı, mükemmeli aramaya mütemâylil olarak yaratılmış olan insanı tatmin edecek vasıflardan mahrumdur. Dünyada, daima bir şeyler eksik kalacak, her zaman insanın kendisinden

(8) Şiirler I, s.8

(9) a.g.e., s.7

(10) Şiirler I, s.8

veya çevresinden kaynaklanan, öyle sanılan, birtakım yetersizlikler hissedilecektir. At Var, Meydan Bulunmuş⁽¹¹⁾ şiiri bu durumu anlatır:

Defter elime geçti,
Gözlerimi kaybettim.
Defter duruyor yerinde,
Gözlerim geri geldi
Ellerimi kaybettim.
Gözlerim yuvasına döndü,
Ellerim bileklerinö.
At var, meydan bulunmuş
Defterimi kaybettim.

Şehre Bağlı⁽¹²⁾ şiiri de benzer bir eksiklik ve uyumsuzluğu yansıtır:

Vapurlara koşarım
Geç kalmışım
Trenleri sorarım
Kalkmışlar.
Akşam olunca
Bulutlara bakarım
Onlar da bensiz gider.

Toprağa mahkûmiyetini derinden hisseden, kaçıp kurtulmayı özlese de teslîmiyetten başka çare bulamayan şair, hayatın akışına düşünmeden kapılan insanlar arasında kendisini yalnız ve farklı görmekte, husûsî bir "benlik şuuru" geliştirmektedir.

Başka Türü⁽¹³⁾ şiiri bu şuuru yansıtır:

Başka türlü sokaklarda gezenler,
Başka türlü kitaplarda yazanlar
Yer kalmadı bakmadığım:
Hayatta çeşitli sahne,
Sinemada pek çok filim,
Hepsini seyrettim,
Hiçbiri bana benzemiyor.

Aynı farklılık hissi,Körebe⁽¹⁴⁾ şiirinin ikinci ve son dördlüğünde şöyle dile getirilir:

Herkes bir yol tutturmuş kendince,
Bir düzen kurmuş iyi kötü.
Bana gelince --
Başkaları dururken beni gördü.

Talih, bir körebe gibi yakalamıştır onu. İnsanların çoğu da, yardımcı olmak yerine kıskançlığı veya vurdumduymazlığı seçerler. Yıkık Duvar⁽¹⁵⁾ ve Dünya⁽¹⁶⁾ adlı şiirler, bu durumdan şikâyetleri yansıtır. "Öteki odalarda/Lambalar/Yanıyor"ken, şairinki sönmektedir. "Başkası olsa/Çıldırır bu karanlıkta" diyor şair. (Lamba)⁽¹⁷⁾ Fakat Necatigil, farklıdır. 10/11 Eylül 1949 tarihinde yazdığı başlıksız bir şiirinde şöyle der:⁽¹⁸⁾

Siz gecelere karanlık diyorsunuz
Yalandır beyaz
Dağlar var --
Dağlarda ateşler yandıkça
Karanlıktan korkulmaz.

Hayatın katı ve acımasız gerçeklerinden kaçıp kurtulmak isteyen insan, tatlı hayâllere sığınarak teselli arayabilir. Necatigil de Hülyaların Şiiri'nde⁽¹⁹⁾ böyle bir tesellinin ardına düşer; uzun geceyi hülyalar içinde geçirmek ister. Uzak Doğu'yu, Tibet'i, rüzgârın vahşi ve hür bir türküyü söylediği Everest'i, darlıktan uzak ve mesut insanların kaynaştığı bir dünyayı tahayyül eder. Ama bu uzun sürmez:

Lambamı yaktım ki
Sisli İstanbul, çıplak oda
Yok içinde gördüklerimin biri
Güldüm: Ben kim oluyorum da
Yazıyorum hülyaların şiirini.

(14) Şiirler I, s.35

(15) a.g.e., s.100

(17) a.g.e., s.127

(18) Şiirler I, s.57

Hayâller de hayatı güzelleştirmeye yetmiyorsa, insan büt-
bütün mutsuzluğa mı gömülmelidir? Elbette, hayır:

Ne çıkar sönükse hayatınız
Tasaların altında
Gizli bir sevinç var mı
Siz ona bakınız. (Yenilik)⁽²⁰⁾

Kimi insanlara hayatlarını "sönük" gösteren, biraz da
modern dünyanın insanlar ve toplumlar arasındaki yaşama fark-
lılıklarını derinleştirmiş olmasıdır. Hayatını devam ettirebil-
mek için sürekli mücadele etmesi gereken insanın "bunaldığı
anlar" olur. Ama Necatigil'in deyişiyle:

Biraz duracak olsam
Vay sen misin duran
Hemen yetişir biri
Atlılar gelir ardımdan.

Bu hız ve telâş girdabında insan, hayatı durdurmayı bile özler:

Ama ne kadar tatlı
Arada bir kaçamak
Yorgun uykulara yattı,
Az dur, yaşamak!

(2/3 Mart 1952, Başlıksız şiir)⁽²¹⁾

Bunalımın derinleştiği anlar, "ölü çizgi" imajıyla ifade
edilir. "Bir zehir, bir çöküntü, her şeyi değersizleştiren bir
hal, bir sis gibi insanı sarar. Ne kitaplar, ne sokaklar, ne aşk-
lar yok edebilir bu anlamsızlığı:

Ölü çizgileri dünyanın
Biz sizin esiriniz,
İster bırakın
Öldürün isterseniz!

(20) Şiirler I, s. 66

(21) Şiirler IV, s. 64

Ama insan ölümü hatırlayınca duyguları değişir:

Derken kalkar perde:

Bu ırmaklar benim için bir daha akar mı?

Özledim hani merde

Yaşamak gibi var mı? (Ölü Çizgi)⁽²²⁾

Kırık Cam,⁽²³⁾ herkesin kendi hayatından bir mutluluk payı çıkarabileceğini, daha parlaklı hayatlara özenmenin sâkat bir düşünce olduğunu vurgular. Hayatın fânîliğini de hesaba katmak gerekir. Bu gerçek, bir karanlık gibi her yeri sarmıştır. "Giyim kuşam, içki ve müzik" ile insan bu gerçeği boğmaya çalışsa da boşunadır. Bu gerçek, "keskin bir cam parçası" gibi ruhu sancıtacaktır. (Karanlık)⁽²⁴⁾

Bunca olumsuzlukla kuşatılmış gördüğü hayat içinde Behçet Necatigil için sanat, yani şiir de önemli bir sığınaktır. "Duvarların arkasına sakladığı", "bilerek değişik anlattığı", "Bahçem yalnız benimsin" diyebildiği bir bahçesi vardır. (Yalan Ses)⁽²⁵⁾

Gür bitkiler altında bir benim için akar

Alınan, onurlu

İstemez görsünler saklı su (Saklı Su)⁽²⁶⁾

mısralarıyla ifade ettiği özel bir kaynağa sahiptir. Ama görüldüğü gibi Necatigil, bunları gizlemek, saklamak istiyor. Gizleyiş ve gizleniş, saklayış ve saklanış, onda âdeta vazgeçilmez bir mizaç hususiyetidir. Bu yüzden onda büyük sevinçlere, gümrah coşkulara rastlayamıyoruz.

(22) Şiirler I, s.157

(23) a.g.e., s.257

(24) Şiirler IV, s.66

(25) Şiirler I, s.233

(26) a.g.e., s.264

Yıllar geçebilir anlamadan
 Zalimliğini
 Yaşanmışın
 Yaslı duvar gerisinde
 Bir duvar görünecek
 Şaşıracaksın.

gibi umut sözlerini ancak Ince Ses⁽²⁷⁾ biçiminde duyurabilir.

Şairin (insanın) içinden ve dışından hep Işığı Kesen Duvarlar⁽²⁸⁾ yükselir:

Birden inen bir bulutla karardı yüzün
 Böyledir
 Biraz gülecek olsan vay sen misin gülen
 Memen yetişir hüznün.

Bu bizdeki akıl mı ışık vurmuş hazır
 Hazır biraz aydınlanacak oda
 Perdeleri kapatır
 Kalırız karanlıkta.

Çünkü hüznün eski dost baş tacı
 Onunla yogrulmuş mayamız
 Gelsin
 Biz onsuz olamayız.

Çünkü ölümlü dünyada sevinçler geçicidir. Hayatta binbir engelle boğuşmak zorunda olan insan; mutluluğu, aydınlığı ancak dirençli bir mücadelenin içinde yakalayabilir. Şair, Engeller⁽²⁹⁾ şiirinin sonunda dünyaya şöyle seslenir:

İnsanınla vur, hastalığınla yere ser
 Sars beni paraca
 Her yıkılışımda kuvvetim artar
 Işıyan bir köşe er geç benim
 Sen benim geçidimsin beyaza.

(27) Şiirler I, s.263

(28) a.g.e., s.323

(29) a.g.e., s.258

Fakat bu mücadelecî ruhun yâlgınlığa düştüğü anlar da olur:

Hasadını esirgeyen toprakta
Bitkinim, bitkinsin (Kurşun)⁽³⁰⁾

Sisler İçinde İnsanlar⁽³¹⁾ "çoğu yakınken uzak"tırlar, bir belirir, bir kaybolurlar. Şair, "İssız bir kır akşamı/Bu benim yaşadığım" demekte, yalnızlığı, kimsesizliği her gün biraz daha artmaktadır. Dar Dörtgende Günler⁽³²⁾ içine sıkışmıştır. Değerler tersyüz olmuştur:

Ben seni ne anlarım mavi çizgi dışında
Dünya körlüğünde hiç yok ki mavi
Yaygaracı seslerle dolmuşsa kulaklarım
Ben seni ne duyarım, üzgün çağrı.

Bilmiyorsanız
Güzellikleri çirkin
Büüklükleri küçük
Sizin yüzünüzden.

Ben seni ne okurum, yaslı yazı
Deli sevinçlerimde.
Ben seni ne yaparım, güçsüz ateş
Kimildatamazsın ölü kollarımı.

Dar dörtgende günler
Un, toz
Parçalanmış taş değil, kalbiniz
İndikçe balyoz.

Hayatın nimetlerinden çok külfetlerini, umutlarından çok korkularını, sevinçlerinden çok üzüntülerini, haklarından çok vazifelerini, hürriyetlerinden çok zaruretlerini omuzladığına inanan Behçet Necatigil, kendisinin bu durumunu travers sembolüyle dile getirirken, insanlık tarihini dolduran benzerleriyle aynileşerek evrensel bir şiir kurar:

(30) Şiirler I, s.165

(31) a.g.e., s.146

(32) a.g.e., s.277

Travers (33)

Sonraki ben mumyalarda ölümlerden sonra
Islak bölmelerde saklı
Kağşamış kapağım kaldırılırsa
Yaşadığım çağdan çarpar genze
Buruk bir arsenik kokusu.

Ben bir traversim entroverti:
Gök-delen ve ehram çürük omuzlarımda
Dünyanın bütün dilleri varyantlarımla dolu
Dağbaşı raylarımda hattâ
Büyük şehir yorgunluğu.

Varım dünya kurulalı, bir suyun başındayım
Bir kuyunun dibinde, bir tezgâhın önünde
Bir geminin yanında, bir kalem elimdeyim,
Geçer gider trenler transit
Ben kendi derdimdeyim.

Geçer gider koca kompartımanlar
Ve zift üzerimde, dört yanımda vida, somun
Ağır demir raylara ben çakılı.
Geçer gider ugultusu çok kez trenlerin
Kalır makas, kalır kara somunlarda tuzu
Alnımdan düşen terin.

Kaldırmış diye belki bunça ağırlıkları
Gösterilir sonraki ben uygarlıkları
Gösterişli müzelerinde yitik
Kat kat sargılarda bir mumya
Gibi gülünç belki
Paslı, ezik, hurda
Bir travers entroverti.

"Entroverti"nin "içe dönük" anlamında bir psikoloji terimi oluşu ve şiirin isyan şöyle dursun, sızlanış edâsı bile taşınmayışı dikkat çekicidir. Sadece tasvir ve tesbitle yetinen şairin, kimi mısralarda durumundan övünç duyduğu bile söylenebilir. Buradan hareketle şu sonuca varabiliriz:

Behçet Necatigil'i sanatlarını sınıf mücadelesinin emrine veren marksist şairlerle bir tutmak mümkün değildir. Esasen onun sosyal sınıflarla ilgili düşüncesi, mücadele fikrinden uzaktır. Bu konudaki görüşünü, okullardaki sınıflarla benzerlik kurarak Sınıf Değiştirmek⁽³⁴⁾ şiirinde şöyle dile getiriyor:

Önemli mi geçmemiz
Kalalım.
Sınıfımızı seviyoruz,
Yeter ki çalışalım.
Üste --
Burada duralım
Çıkan çıksın
Yeter ki alçalmayalım.

Bu şiirin yorum gerektirmeyecek kadar açık olduğunu ve ahlâkı öne çıkardığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Eski zaman insanların panayırdan panayıra yaşadıkları kalabalık ve sıkışıklık hissini modern insan, özellikle metropollerde hemen her gün yaşamaktadır. Dönme Dolap⁽³⁵⁾ şiirinde kalabalığın ve gürültünün bütün bir ömrü sarmasından duyulan şaşkınlık dile getirilir. Şair, "Doğrusu anlamadım bir düğün dernek mi?" diye sorar ama bazıları "düşünceli, durgun"dur:

Bir luna park mı bir konser bir gösteri
Bilmem pek anlamadım önüm kalabalıktı
Sıkıştığım yerde vakit çabuk geçti
Bak dediler baktım pek bir şey göremedim
Hem ner yer karanlıktı
Zaten oen geldiğinde

Bu uyumsuzluk ve yabancılaşma şaire şunları da söyletir:

Benim tek düşüncem öz üzüldüğüm köşede
Nasıl çekip gideceğim kalk git dediklerinde
Çünkü çıkmam sıkışık sıralardan mesele
Kalkacaklar yol vermeye bakacaklar ardından
Az mı söylendilerdi suncağa ilgisiz

On dokuz yaşında yazdığı Gece ve Yas'ta "bir köşeye bü-
zülüp" susan şair, gecenin doldurduğu odasında yalnızdı, şimdi
kırk dört yaşında, ama kalabalığın içinde "büzüldüğü köşede"
gene yalnızdır.

Yorum Korkusu'nda şöyle der: (36)

Eli kolu bağlı ben, ağzı dili bağlı
Yaşa yorum
Sevin emi yorum.

Kelimeler bölünerek anlam çoğaltılıyor: 1. Yaşıyorum, se-
vinemiyorum, 2. Yaşa yorum! Sevin emi yorum? 3. Yaşıyorum, se-
vin emi yorum?

Dünyanın ormana, hayatın parsa, insanın karacaya benze-
tildiği Pars (37) şiirinde kitaplar ve geçmiş günlerin hâtı-
rası, iki sığınak olarak karşımıza çıkar:

Ormanda bir karaca
Ve tetikte yaşamının parısı
Kaçmak soluk soluğa
Gizli tavan arası.

Kitap basamakları daha da yukarıya
Koskoca yapılardan kurtardığım küçük gök!
Sen de benim toprağıma kendi rahmetini dök
Diye yakarışlar çokluk gece yarısı.

Açsam sonra tek pancuru yıllar yılı kapalı
Aralansa düşse o solgun yüzünüze
Uzak şiirlerimden bir çiçek sabahı;
Siz yine mi ormanlarda karaca
Bense nâlâ o günlere karşı mı?

Geçmiş, "uzaklara bırakılmış bir kedi" gibi yanımızda
durur: Hangi Kaç (38)

(36) Şiirler II, s.12

(37) a.g.e., s.121

(38) a.g.e., s.105

"Dalgın donuk bakışlar, eski gecelerde sürekli sıtmaları özetler" (Kısaltmalar)⁽³⁹⁾ "Kervanlar, hem de yakınımızdan gitmiştir." "İnsan, günebakan çiçekleri gibi güneşe yönelmeye kalkışsa hemen engellenir: "Yürü, yok durmak!" denir. (Güne doğrulum)⁽⁴⁰⁾ "İşte düşen bir yıldız parlıyor yerde" diyerek eğilip almayı denese "düşebilir". (De)⁽⁴¹⁾

Sözün kısası, hayatın anlamı, güzellikleri, umutları; çatışmalar ve telâşlar arasında kaybolup gitmektedir ve işin kötüsü, şairden başka bu değerleri önemseyen de yok gibidir. O da yakalayıp eline almak istedikçe, şunu görmektedir: "Solgun bir gül oluyor dokununca." (Solgun Bir Gül Dokununca)⁽⁴²⁾

Çağdaş hayat, insanı korkunç bir anlamsızlığın, yoğun bir yalnızlığın ortasına bırakıvermiştir. Dostlukların, sevgilerin, eğlenmelerin çoğu, aslında "sıkıntı"dan doğmaktadır.

Limit⁽⁴³⁾

Döner kasnak boşa, kaslar eridi;
Yaşamın tek anlamı çelişme.
Aranır dalgın kâğıtlarda
Evvelce var idi.

Ya biz böyle nelerden kaçırız
Çalarlar da kapımızı
Ama sıfır çarpı yalnızlık
Toplasalar hepimizi.

Behçet Necatigil, "yaşamın evvelce var olan anlamı"nı kendi geçmişimizden çıkarmaya çalışacaktır. Divan⁽⁴⁴⁾ şiirinde şöyle der:

Yükler çözülür konak yerlerinde
Başlar yangın alevleri ansızın
Yeni güller açar aynı külde
Köpükleri değişmez denizin.

(39) Şiirler II, s.113

(40) a.g.e., s.93

(41) a.g.e., s.107

(42) a.g.e., s.115

Ama mevcut şartlar hiç de elverişli değildir: "Bir bodrum tezgâhının batık ekseninde, bir sağa bir sola atıla fırlatıla bir nazlı kumaş, bir çul kumaş dokuyan, yokuşa sürülmüş bir mekik" imajıyla durumunu yansıtan şair, Mekik⁽⁴⁵⁾ şiirini şöyle bitirir:

Toplar ilerde bir alay --
Açamadan bir gülü gönlünce
Ve gider, suya verip de gider
Sinsi otlar, kızgın gök, has bahçe.

Mevcut şartların, yani realitenin baskısı, Behçet Necatigil'i her zaman sınırlamakta, engin hayâllere, gönül açan umutlara kapılmasını hep engellemektedir. Çarmıh, çember, köşebent, duvarlar, kurşun, sevincin se'si (sesi) çıkmayan bir daktilo, sadık köpeği sıkıntı, susuzluk, yersizlik, boşluk, karanlık, anlaşılmama veya yanlış anlaşılma korkusu, bu yüzden susmak, kaçış; kendini bir Şirkten ötekine gezdirilen bir zebra gibi hissediş, yangın, boyna geçirilmiş lâle, yoğun sis, çöl, ökse, dar bir daire çizen pergel, vb. imajlar ve duygular, Necatigil'in hayata ve kendi bealigine bakışını yansıtan unsurlar durumundadır.

Bu bakışı karamsar bulanlar, bu yüzden Necatigil'i suçlayanlar olmuştur. Bu suçlamalara karşı savunma niteliği taşıyan bazı şiirlerine bakalım. Flüt⁽⁴⁶⁾ şiirinde "iç karartan bir bulut üzerine çökerken", "kendi iç aydınlığına tutunduğunu" belirtiyor. İyiler Konusu⁽⁴⁷⁾ adlı şiirinde şöyle diyor:

Başkaları gitsin ötelere
Mutluluğu hiç olmayacak yerde
Buluşu iyidir.

Kıran⁽⁴⁸⁾ şiirinde mizacını öne sürüyor:

Doğuştan çarpılmışlar
Düzelmez ne yapılırsa
Yer oyar kendini kezzaplarda.

Olsun aklına koyduğu
Kim istemez
Gizler içerde.

Sürer
Kendi de, çevresi de
Azaplarda.

Direk Egridir(49) Şu dörtlükle başlar:

Siz benimle başa çıkamazsınız
Kim düşmeden ayağa çıktı başa?
Dünya! Verdi dünyayı
Niceler telâŐa.

Dünyada çocuklarının a kalmamasından başka bir Şey ara-
madığını söyledikten sonra Şöyle devam ediyor:

Siz, ya devlet başa,
Dersiniz, ya kuzgun leŐe!
Dünya! Attı kendini
Niceler ateşe.

ekip gittiğimde
BaŐlanmış, bitmemiŐ
DüŐünmem bile --
Bağlantım bu kadar az.

"Bağlantım bu kadar az" demesine rağmen bir "istiğnâ" hu-
zuruna eremeyiŐi nasıl açıklanabilir? Belki bunu, kendini ateş-
ten korumanın da temel Őartı olan sorumluluk Őuurunun Necatiğ
gil'de kimilerine aşırı görünecek derecede geliŐmiŐ olmasına
bağlayabiliriz. işte Sorum(50) Şiiri:

Kimi sessizliklerde sürüp giden bir bakış
Bir Şeyden bizi sorumlu tutar
Bir kedi akşamlar inerken
DurgunlaŐır insan gibi,
Karnı tok, ama bakar zgn
Açık kapı önünde gözleri gözlerimde
Sanki ben kapadım onu bu betonlara
Beni sorumlu tutar.

Kediyi bir küçük örnek diye söyledim
 Kimler nelerden
 Ona gelene kadar
 Beni sorumlu tutar.

Behçet Necatigil'in dünya görüşünün, hayat ve benlik anlayışının kötünser ve olumsuz çizgilerinin baskın oluşunda; benliğini saklı, gizli, örtük tutuşunda dünyanın ve ülkemizin şartları ile mizacının hususiyetleri şüphesiz temel faktörlerdir. Bu temel faktörlere şairin yakın çevresinde "inkârcı" vasıflar taşıyanların çoklugunu da eklememiz yerinde olur sanıyorum. 5/6 Şubat 1979 gecesinde yazdığı, başlığı konulmamış, belki de tamamlanmamış bir şiirinde şunları söylüyor: (51)

Biz isteyip isteyip de
 Kopamayanlar suskunluktan
 Bu belki de yaratılış
 Belki de yorgunluktan.
 Sonra bir de şu oluyor
 Bizim olduğumuz yerde
 Çok şeyi inkâr eden
 Onun da olduğundan.

Bu bölümde son olarak Behçet Necatigil'in, benliğini gizlemek isteğini ve Eflâtun'un "mağara" nazariyesini çağrıştıran hayat anlayışını yansıtan iki şiirini okuyalım.
 İlki Özgeçmiş (52)

Saklasanız bulurlar bilenlerden
 Ya da bir övünme gibi
 Kendiniz yazarsınız --
 Hep bir olasılık kalsaydınız!
 Bir zaman yaşamış; soyu tükenmiş
 Bir yaratık tek tük parçalarından
 Çıkar gibi ortaya apansız
 Yarınlar bir karanlık kalsaydınız!

Karşı (53)

Ömrüm böyle geçti
 Karşıda bir duvar
 Üstelik ben degildim
 Oynatan gölgeleri.
 Dikilmiş gözlerim
 Yapışık
 Dar ufuk
 Göremedim öteleri.
 Gittigim her yerde
 Yüz yüze
 Geriye itemedim
 Beni tutan elleri.
 Üstelik istemez
 Çekinir
 Ben --
 Açmayız perdeleri.

Öteleri göremeyişini, kendisini tutan elleri itemeyişini, bunu çekingen mizacına bağlayışını; Behçet Necatigil'in hayatını ve sanatını niçin ve nasıl sınırlamış olduğunu gösteren samimî bir itiraf olarak kabul etmek mümkündür.

2. ZAMAN

Ezel ve ebed, insan aklının sınırlarını zorlayan zaman dışı mefhumlardır. Ezelle ebed arasında, başlangıcını ve sonunu ancak Allah'ın bildiği "yaratılmış zaman" içinde insan idrâki ayın ve güneşin hareketlerini, kendi ömründeki ve tabiattaki değişimleri gözleyerek gün, hafta, ay, mevsim, yıl, yüzyıl, tarih, çağ.. kavramlarını keşfetmiştir. Çeşitli saatler ve takvimler icat eden insan, sürekli bir akış halinde gördüğü zamanı denetlemeye, daha iyi değerlendirmeye, birtakım belgelere kaydederek gelecek nasillere ulaştırılmaya çalışmıştır.

Hâfıza, idrak ve hayâl güçlerini kullanarak mâzîyi hatırlayan, hâli yaşayan ve istikoâli tasarlayan insan; bazan aşırı iyimserliğe kapılmış, zamanın ilerlemeci bir karakter taşıdığını zannetmiştir. Bu zanla çeşitli "ütopya"lar üretilmiştir. Bu durumun temelinde, dünya hayatı dışında bir hayat, yani "âhiret" inancını reddeden bir zihniyet vardır. Batı medeniyetinin, metafiziği yok sayan, benmerkezci ve maddeci dünya görüşünden doğan bu ütopyacı zihniyet, geçen yüzyıllarda emperyalizmin gerekçesi olarak kullanılmış, çağdaş-çağdışı, ileri-geri, ilkel-medenî gibi ayrımlar, uzun süre, geçerli hakikatlermiş gibi itibar görmüştür. Sömürgeciligin ve iki dünya savaşının insanlığa yaşattığı büyük yıkımlar, korkunç acılar ve nihayet modern teknolojinin tabiatın dengesini tendit eden kirlilik ve nükleer tehlike gibi sonuçlar doğurması, ilerlemeci, ütopist tarih anlayışının sarsılmasına yol açmış, Claude-Levi Strauss, Karl Popper, vs. bilim adamı ve düşünürler, zaman ve tarih konusunda daha objektif ve gerçekçi bir bakış açısı yakalamaya çalışmışlardır.

Behçet Necatigil'in zaman karşısındaki tavrı, şahsî ihsaslarını yansıtır niteliktedir. Yani, bu konuda da yaşadıklarını yazmak ilkesine bağlıdır.

2 Mart 1935 tarihinde yazdığı Bir Köprünün Üstünden⁽¹⁾ adlı şiirini okuyalım:

İki gün arasında
Geceler bir köprüdür
Karanlık ortasında
Biri durmadan yürür.
Ve ta sabaha kadar
O, sessizce fısıldar:
Bu uzun dakikalar
Bütün ömrü çürütür.

Behçet Necatigil, saahların ve gündüzlerin değil; akşamların ve özellikle gecelerin şairidir. 1935'te yazılmış Gece ve Yas adını taşıyan iki ayrı şiiri var.⁽²⁾ Ölüm Korkusu⁽³⁾ şiirinde gece, ölüme karşı bile şefkatli bir koruyucudur:

Gezsin korkmam ben artık
Sımsıkı kapalı dar
Odada dolaşarak
Bekler beni karanlık
Örtülere sararak
Sabaha kadar gece.

demektedir.

Geceler⁽⁴⁾ şiirinde, "herkes uyurken ağlayan" birine, etrafındakilerin gülüşlerini "gaflet içinde" oluşlarına bağlamaktadır.

(5)
Akşamüstü keder ve korku zamanıdır.

-
- (1) Şiirler IV, s.9
(2) a.g.e., s.13 ve 22
(3) a.g.e., s.12
(4) a.g.e., s.36
(5) a.g.e., s.26

On Bir⁽⁶⁾ şiirinde,gecenin içinde anne şefkatini arayış dile gelir:

Duymaz belki diyerek
İçinde korku saat
Hızlı hızlı demincek
On biri vurdu saat
Sevmesem de uykuyu
Müşfik bir anne huyu
Gitmeden arpa ooyu
Ah çalmasa bu saat.

Ömür⁽⁷⁾ şiirinde saatlerin geçişi ölümü hatırlatır:

Saat ona geliyor
Derken on bir olacak.
Saatler yükseliyor
Saatler alçalacak..
Giden günün ardından
Büyük korkularla yan;
Nerde,noldu,ne zaman
Son saatin çalacak..

Gecede⁽⁸⁾ şiiri,geceye yazılmış bir medhiye gibidir.İlk dördlüğü şöyle:

Ah ben geceyi nasıl sevmem.
Bana kucak açan diyar,gecede.
Bunda mutlam bir tılsım var nedendir bilmem
Susar bütün bu korkular,gecede..

Göz Yaşları⁽⁹⁾ adlı şiir,keder dolu bir akşamı anlatır.

İkinci ve son dördlüğü şöyle:

Eli omzumda kaldı,
Nedir zoru akşamın?
Sebepsiz bir sıkıntı
Ya yağmuru akşamın!

(6) Şiirler IV,s.26
(7) Şiirler I,s.39
(8) Şiirler IV,s.41
(9) a.g.e.,s.44

Haltercümesi⁽¹⁰⁾ şiirinde şair, "Üstüme çevrilen aydınlıklar içinden/Gece -- beni kurtar" diye yalvarır.

Gece Vakti⁽¹¹⁾ şiirinde yalnız ve kimsesiz bir delikanlının sıkıntısı dile getirilir, mevsim de kıştır.

Diyalog⁽¹²⁾ şiiri şöyle:

-Gecenin geç saatinde
Hasta, yorgun halinle
Sokaklarda geziyorsun, doğru mu?
-Tutma kolumu!
Sen diyorsun şubat,
Ben diyorum sıcak,
Görüş farkı.

Burada beliren durum, yani gerçeğin izâfîliği, insanın kendi bakış açısının ve niyetinin gerçeğin objektif vasıflarından veya başkalarının görüşlerinden daha önemli olduğu iddiası, dikkat çekicidir. Bu iddia, Necatigil'in başka şiirlerinde de görülür ve insanın realiteyi değiştirebilme iradesine zımnen işaret eder.

Kar Fırtınası⁽¹³⁾ şiirinin kışı hatırlatan adı, sembolik bir anlam taşımaktadır. Çünkü şiir "Kapalı oda, aylardan temmuz" mısraıyla başlar ve yaşlılık günlerini anlatır.

Toz pembe⁽¹⁴⁾ ve Sizin Hikâyeniz⁽¹⁵⁾ şiirlerinde bahar, yaz, sonbahar, kış mevsimleri herkesçe bilinen özellikleriyle yer alır. Kış Ayları⁽¹⁶⁾ bir şikâettir:

Kış ayları boyunca
Ecel kıydı çoğumuza.
Şubat hasatla geçti
Mart ayı, dert ayı

(10) Şiirler I, s.8

(11) a.g.e., s.9

(12) a.g.e., s.48

(13) a.g.e., s.116

(14) a.g.e., s.62

Kan kusmayı öğretti
Anamıza, oğlumuz.

Devran büktü belimizi
Geçme kapım önünden
Görüyorsun halimizi.

Zincir⁽¹⁷⁾ geçmiş-şimdi-gelecek zincirinde bir pazar gününün düşüncelerini dile getirir:

Pazar günleri fena
Kapanıp kalmak odalarda.
Penceremin önü sokak
Bakıyorum arada.

Bakmak başlıbaşına bir iş
Görmek inceden inceye,
Ne güzel günler geçmiş
Bugüne gelinceye.

Bugün -- bugün iyi
Belki de hepsinden,
Yarının ne olacağı
Şimdiden bilinir mi?

Bilinir, geceler karanlıktır
Gündüzler, evet, aydınlık.
Ona göre güneşler doğsa bâri,
Geceler içinde kaldık.

.....
İşler..Açma o bahsi!
Akşamları bulmak zordur zor,
Şöyle bir oh demeden
Hafta sona eriyor.

Hafta sonu,yani pazar
Pazar günleri fena
Olmayacak hülyalar
İnsanı sardıktan sonra.

Geceye İftira⁽¹⁸⁾ şiirinin muhtevasıyla ismi arasındaki karşıtlık, aslında şairin geceyi savunduğunu gösterir:

Gün battıktan sonra
Tortular dolar ruha.
Karanlıktaki sesler:
Hatıralara gömülün!
Bulanık gecede yaşamak
Yarı yarıya ölüm.

Gecede ıslanır yastık
İzbe pansiyonlardaki yalnızlık
Gecede hissedilir
Çürür ay ışığında keten
Gecede kaybolur eşya
Ellerimizden.

Gizli kervanlar yola
Gece olunca çıkar
Dirilir Frankenstein
Girer azaplı ömrüne
Kurt-adam gece olunca.

Suçlu vicdan sesini
Karanlıkta işitir
Gece giyotin gibidir
Sakin uykulara iner
Çılgık çılgık.

Malta taşları döşeli
Ev taşlıklarında
Gece vakti gezer hortlak
Kim demiş gecede rahat
Gecede bunca tuzak
Gecede bunca korku
İnsanı bilmez misiniz
Gecede çağırır toprak.

Kursun⁽¹⁹⁾ şiirinde zaman, bir benzetmeyle karşımıza çıkar:

Çökmüş siperlerden ~~kurtulan~~ yorgun
Askerleri düşün
Yer altında saatler
Yılları ömrümüzün.
Bilmezden gelsek de
Gün sönmeye başladı
Seneler eriyor cenkte
Yaşamaya vakit kalacak mı?

1954'te yayımlanan Birikir⁽²⁰⁾ adlı şiirde "gece" bir zaman dilimi olmanın ötesinde, daha derin ve sembolik anlamlar kazanmış gibidir:

Bıçağımı gecelerin çarkında biledim,
Ondan böyle keskin.
Bir çelik mavi parıltı
Ondan böyle odamı aydınlattı.
İplik-ince akan su, başımdaki ağırları önlüyor.
.....
Bıçağımı gecelerin zifiri biledi,
Keskin katı ekmeğimi kesmeye.
.....
Göznurumu gecelerde yitirdim.
Ardımda bir ince mavi izle gidişim
Ondan böyle yavaş.

İnsanların, zamanlarını hırs ve bencillik yarışıyla geçirmelerinde bir yanlışlık olmalı. Zamanın daha insanca yaşanması gereği, İnsan Saat⁽²¹⁾ şiirinde, mevcut durumun eleştirisinden sonra şöyle dile getirilir:

Cep, duvar, kol saatleri, oturtma -, asma saat
Bildığımız saatler yalnız zamanı gösterir.
İnsan saat der ki:
-Zaman nedir?

(19) Şiirler I, s.165

(20) a.g.e., s.275

(21) a.g.e., s.241

İnsan saatin sesi çokluk gece vakti
 Boşluklara uzanır tok ve ağır.
 İnsan saatin sesi yayılırken havada
 İnsanların kimisi en derin uykularda,
 İnsanların kimisi daha uyumamıştır.
 İnsan saat çalarken çokları sağır,
 Kayıtsız, bencil.
 İnsan saat der ki:
 İnsanlık bu değil!

Gece Durumu⁽²²⁾ şiirinde de insanların kötülükleri ve gecenin gizleyici vasfı, sanki çok yüksek bir noktadan bakılarak tesbit edilir:

Çok kötü insanların saptığı bıçaklardan
 Yine yaralı düştü dünya karanlığa.
 Delilerin günlerini gömmek için uçsuz
 Düzlüklerde
 Koptu gece çığ gibi
 Koca dağın üstünden.

İnsanların durumu böyle kötü olabilir ama gene de zamanın mükemmel bir mutlulukla dolduğu; hâfızayı, hayâli ve vicdanı rahatsız edecek hiçbir olumsuzluğun bulunmadığı; insanın kendisini varoluş sevincine, mutlak hakikatin ve aşkın tecellîlerine bıraktığı, âdeta fenâ'dan kurtulup bekaa'ya yüceldiği anlar da vardır. Bu kusursuz mutluluk anları; şehvet, saltanat, kavga ve gürültü içinde değil, muhabbet, uzlet ve sessizlik içinde insana görünürler. Şimdi okuyacağımız şiirin böyle yorumlanabileceğini sanıyorum: Zaman Denen Bir Tren⁽²³⁾

Yoktur da dudaklarda, göğüslerde bunca;
 Bir çiçektir açabilir bir eli sıkarken.
 Ya da kugu şarkılı bir zarfın içinden
 Gelir gizli ezgiler kuytu köşelerde.

(22) Şiirler I, s. 326

(23) Şiirler II, s. 97

Yoktur da damlayan mühür mumlarında
Görkemli kâğıtlara çıra alevlerinden;
Yağmurların yıkadığı durakta
Görür dalgın bakınırken.

Var mı yok mu belirsiz bir yankıdır,
En uyumuş saatlerde duyulur da;
Hırpalanır, küçümsenir, itilir
Kalabalık ağızlı gündüz savaşlarında.

Karanlık yaylalardan aydınlık geçerken
Zaman denen bir tren;
Bakar özlem içinde bir süre
Tepelerde bir çoban.

Kınarlar, düşer önüne kargılar, kargışlar,
Bilse bile girdiği bir yasak bölge;
Yukarda ay -- daha nasıl durabilir
Yıkılmış sur diplerinde?

Diyalog şiirinde sözünü ettiğimiz görüş farkı, Zaman
Kayması (24) şiirinde daha etraflıca ifade edilir:

Kaynaşır birbirine gün olur zamanlar,
Geçmiş gelecek bileşir tek kesitte.
Sanki ilk kez yaşanır yaşanmış, dünlerde
Ya da başlar ansızın tâ ilerde olacak.
.....

Sarkaçlar gibi Şimdi sallanır
Dünle yarın arasında düzensiz.
Ya çok ileri gider ya da çok geri kalır,
Düzgün işletemeyiz.

Serpiştiriyordu kar soğuk gece yarısı
Birden mayıs sabahı, ılık seher yelleri.
Daha demin kıştı, başlar temmuz
Ve yaşanır bir sonbahar gibi bir yaz dönemi.

Benzer bir ifade de Alırsız (25) şiirinden:

Takvimde şubatsa neden samanyolları
Temmuzda bir geceyi takvimde şubat diye
Çok تنها caddelere ge
tirirler?

Psikolojik farklılıklar dışında da, insanın zaman konusun-
da yanılma diyebileceğimiz kanaatler taşınması mümkündür. Belki
de yaşlanmaya bağlı olarak, insanın zaman konusundaki yanılma-
ları artar; Burç (26) şiirinin şu mısralarını bu gözle okuyabi-
liriz:

Geçende, yolda--
Dediğimiz oluyor, birden irkiliyoruz
Yıllar var oysa --

Yılların gerisinde kalmış hâtıralar, bugünümüzü çeşitli
biçimlerde etkiler: "Yosunlu kayaların dibinde bir balık/Korkak
yükseirse: hâtıra" (Çalışmak) (27) Geçmiş, bazen hasretle anılır:

Nerde o eski demler
Tavşan kanı çaylarda (Besinler) (28)

derken şair, dem kelimesinin zaman ve kan anlamlarını da değeri-
lendirerek hem tevriye, hem ihâm-ı tenasüb sanatlarını şiirin
hizmetine sunmuş olur.

Ama aynı geçmiş, bazen de kaygıyla, ürküntüyle hatırlanır.
Hattâ bir ismi hatırlayıvermek, günü zehir etmeye yeter. Tekin-
siz (29) böyle bir durumu anlatır:

İsim var tekinsiz, söylenince
Paslı kapı açılır, derin uçurum.
Ansızın vuran keskin ışıktâ
Gerilerde kaldı sandığımız yıllar.

(25) Şiirler II, s.185

(26) a.g.e., s.250

(27) Şiirler I, s.259

(28) a.g.e., s.273

(29) a.g.e., s.265

Tehlikeli dönemeçler gibi geçilmişti,
 Ne çabalardan sonra ancak unutulmuş.
 İşte yine karşınızda o eski
 Dik yokuş.

Alt yanı bir isim, siz öyle sanırsınız!
 Deriye dökülür kezzap, dağlar.
 Bir karakiştan farksız
 Hatırlamadan önce ilkbahar.

İsim var yasak kapı,
 Vurdunuz mu açılır, düşmanca.
 Eski acı yaşamalar hep birden
 Ardında.

Senelerce çalışıp çabalayan insan, bazen bir anlamsızlık hissine kapılarak her şeyden vaz geçmek ister. Dar Dörtgende Günler⁽³⁰⁾ şiirinden bu duyguyu dile getiren bölümler okuyalım:

Ve boşluğu yonttuğunuz taşların
 Hani nerde yıllarca yıpranmanın hakkı
 Kalan ne
 İşte
 Yılların kaybı.

Ve boşluğu birden bunca çabanın.
 Daha dün bir ona bağlıyken yaşamanız
 Belki ölüm bırakmak
 Bıraktınız.

İnsan zamanla "bunca çabanın boşluğunu" kavrayabileceği gibi, vaktiyle değer vermediği kimi şeylerin önemini de, gene zamanla, gecikerek de olsa kavrar. Bu gecikmede, "Şimdi değil, sonra" diye ertelemelerin payı büyüktür. Necatigil'in Şimdi Değil Sonra⁽³¹⁾ adlı şiiri şöyle:

(30) Şiirler I, s.277

(31) a.g.e., s.281

Ürperen sokakları süpüren tipide
 Yürürken hızlı
 Şimdi değil sonra
 Vurur yüzüne aralık kapımdan
 Bir garip yaz sıcaklığı.

Bir an durursunuz bekliyor gibi bunu
 İçeriye girseniz
 Şimdi değil sonra
 Yaşamak telâşlı çekip götürür sizi
 Esen soğuk rüzgârda.

Şimdi değil sonra
 Bakarsınız yaşamak bir gün bırakıverir
 Sizi benim yollara.
 Bir zamanlar kayıtsız önünden geçtiğiniz
 Eski kapı
 Çıkar sisler içinden karşınıza açık.
 Sahi
 İçerde
 Sizin de
 Hayatınız vardı.

Ve ancak o zaman anlarsınız
 Yıllar önce gösterdiğimi kışı
 Yazdı
 Şimdi değil sonra.

Bu şiirin Necatigil'in şiirine, şiirinin geleceğine duyduğu güveni de yansıttığını söylemeliyiz.

Behçet Necatigil, insanın bazı şeyleri anlama yaşının kırk olduğunu düşünüyor olmalı: "Yirmisinde mi erken, otuzunda belki." dedikten sonra ekliyor: "Kırkı dolsa düzelir uykuları/ Kaderine razı/Uyuşuk, bitkin başlarsa kırk/Yüksek ateşlerde anlar bazı." (Kırk)⁽³²⁾

"Her şey araya giriyor, aradan çıkıyor" mısraıyla başlayan ve hayatın çeşitli olaylarını ve geçiciliğini dile getiren on üç dörtlükten oluşan Arada⁽³³⁾ şiirinin ortasında şunları söyler:

Hiç mi serin rüzgârlar esmiyor
Hep mi kızgın yazlardayız, baharlar arada
Mevsimi
Yaprak kımıldamıyorsa.

Yaz Ayları Dinlenmek,⁽³⁴⁾ Kış Korkusu⁽³⁵⁾, Ev Çölü⁽³⁶⁾ ve Kaynar Kazan Temmuz⁽³⁷⁾ şiirleri, Behçet Necatigil'in yaz yaşantılarını, bazen kendisine, bazen topluma yönelen bir ince alayla dile getirmektedir.⁽³⁸⁾

"Gündüzden kaçırıyorsam/Geceleyin sokaklar تنها" (Eski Hastalık)⁽³⁹⁾ diyerek yalnızlığa ve karanlığa çekilen, "Ne yazlar, ne yazılar/Kıştır kalan/Taşlara gideriz" (Başlıksız şiir, 28 Ocak 1978)⁽⁴⁰⁾ diyerek hayatın geçiciliğini ısrarla vurgulayan Behçet Necatigil, yaşadığı zamandan şikâyetçidir: "Yürük atlar çoktan denizi geçti" (Atlar)⁽⁴¹⁾ demektedir. Atlama Tahtası⁽⁴²⁾ nın şu mısralarını bu yaklaşımla okuyabiliriz:

Yâni varsa ne yapalım dalgalar
O da bir zaman imiş
Altın altın en pis küvetlerde
Şimdi dünya çamurumu çalkalar.

Durum böyledir ama, insanın kendisini zaman çarkının dışına atması da mümkün değildir. Kıral Suyu⁽⁴³⁾ bu gerçeğe işaret eder:

(33) Şiirler I, s.347

(34) a.g.e., s.222

(35) a.g.e., s.227

(36) a.g.e., s.299

(37) Şiirler III, s.143

(38) İbrahim Demirci, "Behçet Necatigil'in Yazları", Milli Eğitim, s.88, Ağustos 1989, s.10-16

(39) Şiirler I, s.330

(41) Şiirler II, s.23

(42) a.g.e., s.51

(43) a.g.e., s.53

Değil Âbıhayat, Kevser
 Saatleri durdur, kapıları kitle
 İşler gene zemberekler,
 Tıkali anahtar deliklerinde
 Bir rüzgârdır eser.

Hangi Kaç⁽⁴⁴⁾ şiirinden:

Bizim kaçırdığımız başkalarından
 Bir arap atırken çöllerde önce --
 Ne yapsak dalların daha da eğildiği
 Şimdi uzun karanlıklarda bir lapon kızığı
 Önünde Ren geyiği.

Gerçi mücadele etmek gerekli ve güzeldir ama, Çıkmak⁽⁴⁵⁾
 şiirinde dile getirilen durum da bir gerçektir:

.....
 Ama artık çok geç!

 Bu çağlar kıt zamanlar bizi bize komazlar

 Çok kısa bir süre -- başlar güz.
 Dünya! Ya ellerini yalnızlık sularında.

Yalnızlık güzeldir. Çünkü mevcut insan ilişkileri, kişiliğimizden pek çok şeyi alıp götürmek istemektedir. Bu şartlarda insanın "bir zayıf vaktini bekleyip" onu, "düşen taşlar altında cam" gibi parçalamak "ya da sulara kapılmış yaprak" gibi sürüklemek isteyenler vardır; "Şimdi biraz varsan sabah veya öğlen/Bastırınca pis yağmurlu ikindi/Ardında yiteceğin kapılarda egilmeyi/-Ama düşün neler gider senden-/Öğren!"
 (Öğreti)⁽⁴⁶⁾

Zaman, sadece insanı değil, eşyayı da yıpratmaktadır;
Küf⁽⁴⁷⁾ şiiri zamanın bu yıpratıcı etkisini dile getirir:

- (44) Şiirler II, s.105
 (45) a.g.e., s.102
 (46) a.g.e., s.85
 (47) a.g.e., s.119

Durmuş sular kaplarda zamanla
 Kumaş, deri dolaplarda zamanla
 Küf, pas, toz -- havalar
 Duruk, sası.. raflarda zamanla.

Eşya, nasıl zamanın izlerini taşırsa, insanlar da gerek fert, gerek cemiyet olarak geçmişin izlerini öyle taşırlar. Görünüşteki bütün değişmelere rağmen, insanlar, atalarının temel hususiyetlerini korumaktadırlar. Mağarada yaşayan insanla bulvarda koşan insan arasında -temelde- fark yoktur. Kemik⁽⁴⁸⁾ şiirinin bu görüşü doğruladığını söyleyebiliriz:

Ve siner tavanlara bir iç yağı kokusu
 Sessizce söndürülen mumlardan
 Ve insanlar gömerler sağa sola bakınıp
 Çok acele bir şeyi görmeden kimsecikler
 Ve sonra koşarlar upuzun bulvarlardan.
 Ve eksilir bir koyun geceye davarlardan
 Ve insanlar geçerler sağa sola bakınıp
 Çok acele bir şeyi ölmeden bir kez daha
 Sonra yalnızlıklarda otururlar yalarlar
 Çok eski bir kemiği çıkarıp duvarlardan.

Abdal⁽⁴⁹⁾ şiirinden bir dörtlük:

Ateşin daha yeni bulunduğu çağlarda
 Yine böyle yanardı bu lambalar,
 Sonra asfalt ovalarda
 Akan seller ve abdal.

Yatak⁽⁵⁰⁾ şiirinin ilk üçlüğü:

Bir yerde her şey Pompei'nin son günleri --
 Nasıl dökülmüşse lav öyleyiz üstümüze,
 Bir elbise mi ki çıkar at eskileri.

(48) Şiirler II, s.119

(49) a.g.e., s.117

(50) a.g.e., s.201

Necatigil'e göre, insana "çok başka görünen döşek", ahlında "hep aynı şilte"dir. Durum böyle olunca, geçmişi küçümsemek, kendimizi "ileri" saymak yanıltıcı olur. "Benzeri yüzyıllarda seslenmeler var duy!" (Köşebent)⁽⁵¹⁾ yahut şu mısralar:

Öteki -- yollarımdı vardı

Neyi değiştiriyor geçmişte kalmaları?

(Bir Yangında En Önce)⁽⁵²⁾

Ayrıca şu da unutulmamalıdır: "Bir topak gibi kalır geçmiş ince elekte." (Ökse)⁽⁵³⁾

Behçet Necatigil, Çağın Tanığı Olmak⁽⁵⁴⁾ adlı uzun şiirinde, kendi çocukluğunu da şahit tutarak geçmişimizi, medeniyetimizi savunmaktadır. Şiirin bir bölümü şöyle:

Onu benden, beni ondan ayıran

Düzenler

Bırakmaz bizi bize, bölücü

Ölmüş nice değerler, ben de ölmüşümdür.

İçindeyim, diretiyorum çağa

Size ne miyim ben, siz bana nesiniz?

Bir hayal, bir masal mı eski

Ama ben görmüşümdür.

Fırlat at uzağa

Döner gelir bumerang.

Bumerang, "eğik ince bir ağaç lamadan yapılan ve kendü çevresinde dönen Avustralya yerlilerinin fırlatma silahı"dır.⁽⁵⁵⁾

Demek ki, geçmişi reddetmek, ondan kurtulmaya çalışmak mâ-nâsız ve imkânsızdır. Ayrıca çağdaş hayatın getirdiklerinin insanı mutlu ettiğini söylemek de zordur. Hattâ tam tersi, daha doğrudur. Saatler⁽⁵⁶⁾ şiiri bu düşüncüyü doğrulayan bir örnektir:

(51) Şiirler II, s.177

(52) a.g.e., s.243

(53) a.g.e., s.309

(54) Şiirler III, s.150

(55) Büyük Larousse, c.3, Gelişim Y., s.1797

(56) Şiirler III, s.22

Ne diye bulmuşlar
Dertliler biliyor
Geceler kaç saat.

İşlerdi acılar, katlanırdık
Ne sorsak, ne baksak
Saat kaç.

Her şeyin acil servisi yoktur
En yakınlarla bile hemen
Kurulamaz bir ses bağlantısı.

Yavaştır uygarlık
Yollarda kapılarda taşıtlar
Kalır bekleriz.

Teknik aygıtlar
Saniye saniye
Ara saatsiz çağları.

Fânîlik temasını işleyen küçük bir şiirinde Necatigil,
"Yıllar neyi eskitir, bir takvimi eskitir" (Parıltı)⁽⁵⁷⁾ diye-
rek insanlık durumunun eskimediğine işaret eder.

Behçet Necatigil'in zaman konusundaki önemli şiirlerin-
den biri de Küçük Zaman Sözlüğü⁽⁵⁸⁾ adını taşır:

Akar altın oluğundan
Zaman dur!
Durmasın durduğunda
Zor olur.

Küçümser bulutları gökdelen
Sığınmış toprağa gecekonda
Hepsi kuyu
Zaman doldurulur.

Beklenir balıklar uzunca oltaya
Bakarsın başa vurur
Çekilmez, geçilmez bir dere
Köpürge durulur.

(57) Şiirler III, s.163

(58) a.g.e., s.153

Boşluklar yokluklar bırakır
 Sepetlere, sallara salarlar
 Kapatırlar üstüne taşları
 Her zaman hep bu mudur?

Bu şiirden anlaşılıyor ki, çağlar arasındaki farklar önemsiz olduğu gibi, aynı çağın gecekondusuyla gökdeleni arasındaki fark da önemsizdir: Zaman hepsini kuşatmıştır. İnsanın sonu hep ölüm değil midir? Kil⁽⁵⁹⁾ şiirinden:

Yer altında bir tünel
 Kazarken korkuyu da büyüttüler:
 Zaman pancurunda rüzgâr
 İskelet takırtıları.

 Ey çömlekçi tezgâhı, kili döndüren usta!
 Çarptılar, dağıldılar, bir mayın.
 Toz toprak sürüp giden seste.

Necatigil'in şiirlerinde zamanın "sürüp giden sesi" hep fânîlik türküsü söylemektedir: Kadran⁽⁶⁰⁾

Kadran değişmez, akrep, yelkovan
 Ya da ibreye bak!
 Neyin üstünde durdu
 Dur orda.
 On ikiye beş mi var
 Ya da yağmur, sağnak
 Belki hep orda kalacak
 İnce, uzun gösterge
 Ne yapılır in bir katakomba
 Akan sulara bak
 Çerden çöptense
 Barındığın sığınak!

Eksik Yakınlıklar⁽⁶¹⁾, Lâle⁽⁶²⁾ Ah Akşam Oldu⁽⁶³⁾,

- (59) Şiirler IV, s.82
 (60) Şiirler III, s.328
 (61) a.g.e., s.14
 (62) a.g.e., s.20
 (63) a.g.e., s.11

Fosil⁽⁶⁴⁾ şiirlerinde de zamanın akışını, aynı fânîlik şuuru-
nun ardından yansımış görürüz.

Bu bölümde son olarak Behçet Necatigil'in kiminde "ben",
kiminde "sen", kiminde "biz" zamirlerini kullanarak, hep kendi
zamanlarından söz ettiği, otobiyografik vasıfları ağır basan,
zaman konusunda şimdiye kadar söylenenleri de teyid ettiğine
inandığımız, ömrünün son beş yılında yazdığı on şiirini, bütün-
lüklerini bozmadan ve yorum yapmadan sunmak istiyoruz:

Çömlek⁽⁶⁵⁾

Gün geçer iyi kötü
Her gün kazanç iyi kötü
Birikir bir çömlükte
Ak kara akçalar iyi kötü.

Sonra bir altın
Saklanır bir kenarda
Çok darda kalınca
Bozar şiir.

Verdiği güvence
Sürer gider bir süre
Derken tükenir
Neye güveneceksin?

Sonra gene didinmek
Sonra gene çömlükte
Bozar altınımı şiir
Geçinir giderim böylece.

Ek Sayfa⁽⁶⁶⁾

Evlerden biri on beş
Acıydı, hastalıktı.
Yirmi korku, yandı otuzda
İki mum karşılıklı.

(64) Şiirler III, s.15

(65) a.g.e., s.315

(66) a.g.e., s.110

Kır düşler koyunları kırkın
 Yarı söndü lambalar, elli.
 Bir dolu defter, yazdığın
 Bu şimdi, bu hangi?

Erte (67)

Zordu sorular
 Terletti girenleri
 Yazdı, artık güz dönemi
 Evler dediniz, evlerdeydiniz
 Anlatın evleri.
 Anlattı, yetmedi,
 Artık güz dönemi.
 Tükendi gözlerde ger
 Mumlar eridi
 Gecelerce çalışsa
 Gitti gider
 Karanlık güz dönemi

Gider (68)

Aylara bölüyor, günlere
 Ağustostan kalmadı
 Geçti eylüllere.
 Bir yol kavşağı
 Ne kadardı epeyce
 Kaptırdı haramilere.
 Şimdi önünde keşkül
 Gelip geçen üç beş atar
 Binip gider gemilere.

Bilmeceler (69)

Elimde ne var
 Elimde, avucumda --
 Gene ne var
 Yolların ucunda?

Avucu alalım
 Yüzük, değirmen taşı
 Hançer, kama
 Defne dalı?

Buğday, karınca
 Hangisi kimden
 Süleyman'dan, Âdem'den?

Yollara bakalım:
 Yolların sonu dağ,
 Bîsütun mu yoksa
 Ferhad'ın deldiği?

Bilemem bildiğim
 Zaman zaman zamanın
 Bize neler verdiği
 Bizden neler aldığı.

Bu Saat (70)

Günlerdir yağıyorsa
 Yağmur ekime doğru
 Son çamaşırları içeri aldın da
 Kesik elektrik bir mum bile yok
 Karanlıkta kaldınsa
 Yerin hakkındır.

Bir insanın beşikten mezara
 Başından geçecekleri
 Biraz biraz yazdınsa
 Dilek şart kiplerinde
 Dönen atlı karınca
 Birden yavaşladıysa
 Ve birisi seninle
 Aynı yerde yalnızsa
 Övün hakkındır.

Ve başın bir değirmen taşı
 Boyuna uğuldarken
 Hiç rahat uyudun mu
 Ve şimdi önüne düşüyorsa
 Belki bundan sonra
 Avun hakkındır.

Aceleciler(71)

Geçmeyen saatler
 Bir bile değil daha
 Çok erken başlamışsınız
 Çok erken akşama.

Bölünerek anılara
 Akşamları da geçsek
 Ne yapacağız
 Gece daha sonra.

Yemek Vakti(72)

Karanlıktan usulca bakarlar ne yapıyor
 Ne yapsın masasında bir şeyler arıyor
 O şeyler nereden mi geldi,
 Söylemiyor,yazıyor.

Beklerler,ne zaman,yani
 Gecedен geceye bir aile yemeği
 Soguyabilir,hep de bu saatlerde
 Başka şeyler arıyor.

Zamanla Ters Orantılı(73)

İlk mevsim dört şey oluyorsa
 Sonra üç,daha iki
 Sonra uzun bir kış dönemi
 Tek şeydir hep yinelenir
 Çalacak telefon,gelecek torun
 Gelecek anılar.

(71) Şiirler III,s.340

(72) a.g.e.,s.352

(73) Şiirler IV,s.137

Adım(74)

Adım neye verilir
 Evlere -- ilerde
 Kalmaz böyle evler
 Boşlukta şiirlere verilir.

Adım nereye verilir
 Sapa sokak kenar bir mahallede
 Bana benzer
 İyidir.

Adım kimlere verilir
 Yok erkek evlâdım
 Bu soy benimle biter
 Geçmişlere verilir.

"Yıllar yılı şiir gözetiminde/gide gele içimdeki gurbe-
 te"(75) sözleriyle âdeta ömrünü özeklemiş olan Behçet Necati-
 gil'in zaman konusunda bir de öğüdü var:"Zamanı bölme bölme
 bütün olarak alı"(75)

Bu öğütteki "bölme bölme" sözünü ısrarlı bir nehiy anla-
 mı verecek biçimde de okuyabiliriz, bir sıfat veya zarf grubu
 biçiminde de okuyabiliriz. Her iki okuyuş da bizi, zamanın bü-
 tünlüğü konusunda düşünmeye davet etmiş olur.

(74) Şiirler III, s. 329

(75) Bile/Varda/Varsayın

3. KADER

İnsanın belli bir yerde, belli bir zamanda, belli bir soydan, belli bir cinsiyetle dünyaya gelmiş olması, ilâhî takdîrin mevcûdiyetini isbatlayan, hiçbir hürriyet ve irade hamlesinin değiştirmeye güç yetiremeyeceği temel bir hakikattir. Allah'ın küllî iradesi, ezelden ebede bütün kâinatı kuşattığı gibi, insanı da kuşatmış ve ona akılla birlikte hürriyet ve irade nimetlerini de bahşetmiştir. İnsan; aklını, hürriyetini ve iradesini kullanırken, başka konularda olduğu gibi kader konusunda da üç değişik yol izleyegelmiştir: 1. İfrat, 2. Tefrit, 3. İtidal.

İfrata sapanlar, her şeyi kadere bağlayarak hürriyet ve iradelerini, dolayısıyla sorumluluklarını yok saymışlar, insanı rüzgâr önünde savrulmaya mahkûm bir yaprak derekesine indirmişlerdir. Tefrite sapanlarsa, sorumluluğun hürriyet ve iradeye bağlı olduğu gerçeğini abartarak kaderin mevcudiyetini inkâr noktasına varmışlardır. İtidâli, "dosdoğru yol"u, "orta yolu" seçenlerse, hem kadere iman etmişler, hem de onun çerçevesi içindeki sınırlı hürriyetin, cüz'î iradenin sorumluluk için yeterli olduğuna inanmışlardır.

Bu değişik inanış ve tutumlar; kimilerini acze, miskinliğe, zillete; kimilerini isyana, inada, tanrılık iddiasına; kimilerini de rıza, sabır ve tevekkülle desteklenen azimli bir mücadeleye götürmüştür. Ve her hâlükârda kader, insanın inanasın, herkesi ve her şeyi kuşatmaya devam etmektedir.

Behçet Necatigil'in ilk şiirlerinde kader, daha ziyade menfî bir çehreyle görünür. 1939'da yayımlanan bir şiirinin adı: Esaret⁽¹⁾ 'tir. "Ne denir ki bahtım beni mıhlamış/

(1) Şiirler IV, s.42

Bu cüceler, bu devler ülkesine" mısralarıyla başlar. Ancak, şairin "ne denir ki" demesi, isyandan çok rızaya yatkın olduğunu gösterir.

Gecede⁽²⁾ şiirinde "kaderin dehşeti"nden söz eder.

Bir ayrılıştan bahseden Selâmet⁽³⁾ şiirinin ilk mısraları, halkımızın genel anlayışını da yansıtan bir teslimiyet edâsı taşır: "İçecek suyum bu kadarmış/Göreceğim günüm bu kadar." Ex Libris⁽⁴⁾ şiiri, ilk bölümünde kaderin olumsuz tecellîlerine karşı bir dikkat ve uyanıklığı dile getirir ama sonunda şikâyete dönüşür:

Felâketler, üzüntüler!
İpiniz aşar başımı, düşer yere
Ayacağıma dolaşmasını beklersiniz.
Ya ben yine tetikteysem,
Yine atlarsam tam vaktinde,
Ne dersiniz?

Dönüyor başım, dönüyor etraf
Bir değil, beş değil,
Insaf!

Yeni Yıla Girerken⁽⁵⁾ şiirinde şikâyetin ardından boyun eğiş gelir: "Bir kaderi yaşayıp bizim gibi/Çocuğumuz büyüsün." Sizin Hikâyeniz⁽⁶⁾ şiirinde de benzer bir tutum var:

Meselâ bir felâket
Kopmuştur evinizde,
Katlanacaksınız
Ne var ki elinizde.

Bir sürü bağlarla çevrilisiniz
Koparıp da başlamanız kabil değil hayata,
Karanlık kaderlerin kurbanı
Kaldınız ortalarda.

(2) Şiirler IV, s.41

(3) Şiirler I, s.29

(4) a.g.e., s.41

(5) a.g.e., s.123

(6) a.g.e., s.111

İki Çapraz Çizgi⁽⁷⁾ drammatizasyon metoduyla yakınmaları yansıttıktan sonra, kabullenışı öne çıkarır:

Adam sen de
Tatlı cana eziyet
Öyle, hem de yok yere.

Bu yaşıma gelinceye
Sanki az mı denedim
Bir şey gayet ufak
Kendi ölçünüzde
Sen gel de şu bahta bak
Ellerin gözünde
Bir matah olur, büyür
Yalnız siz isteyince.

Bari bir şeye yarasa
İnsan üzüldüğüyle kalıyor
Yırtın, çırpın boşuna
İş olacağına varıyor.

İnsanlar için kaderin pek çok ortak çizgileri vardır ama şairlerin hassasiyetleri ve etkilenişleri daha derindir. Çizgi⁽⁸⁾ şiirinin şu dördlüğü bu gerçeği dile getirir:

Kader aynı kader, şu farkla:
Size işlemeyen şeyler
Derinden yaşamakla
İçerimde yer eder.

Kaderin bize sunduğu şartların hiç değişmeyeceğini sanmak, hürriyet ve irademizi kullanmaktan vazgeçmek demektir. Yaz sıcağında serin dağ köylerini, mavi kıyıları özlemenin anlatıldığı Serin Mavi⁽⁹⁾ şiirinde Necatigil, biraz da ironik bir dille, böyle bir vazgeçişini ifade eder:

Yaşa nasıl yaşadıysa anan baban
Öndekine uyar arka tekerlek
Git gel aynı yollardan
Aynı arabayı çekerek.

(7) Şiirler IV, s.61

(8) Şiirler I s.127

Behçet Necatîgil'in kadere razı oluş konusunda, iradenin hakkını ve gücünü ihmal edici bir tavır içinde olduğunu söyleyebiliriz: "Kendi ömrüm önümde vazgeçilemez bir yol" (Birikir)⁽¹⁰⁾ hükmündeki "vazgeçilemez" sıfatında böyle bir irade ihmalinin bulunduğu düşünülebilir.

Behçet Necatîgil'e göre, insanın iradesini aşan, onu peşin bir mahkûmiyete dâcâr eden hakikatlardan biri, geçmişin mirasını sembolize eden "kan" gerçeğidir. Genetik ilminin araştırdığı soyaçekim (irsiyet) vâkıası, psikanalistlerden özellikle Jung'un üzerinde önemle durduğu "kollektif şuuraltı",⁽¹¹⁾ Kan şiirinde âdeta kaderin altyapısı gibi sergilenir:

Bir sürü örtü kılıf kan görünmez ki
Gülpebe yanaklarda bir pembe dalga
Karbeyaz ellerde bir mavi şeritken
Düşer kör kuyulara kayıp
Alyuvar birden.

Ak sütlerle geçer soydaki huylar
Saklanır bir cömertte yıllarca cimrilik
Yapışık gömleğinde bir güzel çirkin
Kuşakların birinde dayatır
Kan görünmez ki altında derinin.

Daldığı geçici uykulardan uyanır
Kaatil ruh hastası saralı
Uzak memelerden sızar bir kirli damla
Çeker görmediği yüzlerin günahını
Bir zavalla çocukluğunda daha.

Yıllar yılı bir dost saklar düşmanlığını
Birikir altta irin
Bir bizden bırakır bildiğimiz sesini
Soy zincirinde gömülü halka
Çıkar yüze dirilir derindeki sinsisi.

(10) Şiirler I, s.275

(11) a.g.e., s.252

Mavi veya kırmızı
 Sağılır ölümlerden
 Gelir garip duygularda
 Çok uzak bir yakın gövdemizde yaşar
 Emer aynı ümidi bizimle uykularda.

İncecik boruyu tıkar birden bir pıhtı
 Üzüldüğü görülmemiş her zaman şen
 Atardamarda sinik bir gizli seste
 Dedesini deviren korkunç haberi duyar
 Düşer yolda giderken.

Yürür Ferhat'la Kerem bir seraba
 Diz yorgun yol uzun
 Şirin'e susamış, Aslı'ya acıkmış
 Kavuşurlar bu muydu
 Kan iter bıkmış.

Utançla gururla korkuyla tutuk
 Örtülü konuşur insan dışta
 Söyler her şeyi üzeri köpük
 Kan
 Açıkça.

Kızlardan kadınlardan sızan kanlarda Havva
 Devam eder,
 Silahlarda bıçaklarda
 Kaabil
 Devam eder.

Domates karanfil kiraz kan
 Güneş ateş mercan kış yaz kan
 İnsanogulları toprak su hava
 Önce kan vardı
 Beyaz sonradan.

Aynı yaklaşımı Gece Durumu⁽¹²⁾ şiirinin şu mısralarında
 da buluyoruz:

Seslerin kesildiği sokakta
 Uyurken evler
 Ak tâzenin göğsünde ağlarken çocuk

Kaderin kara sütünde
Ölülerin gözleri
Üzgün, bulanık.

Behçet Necatigil'e göre insan iradesinin hiç değeri yok mudur? Var, ama çok sınırlı. Hayatın şikâyetli bir tasvir ve tenkidini ihtiva eden Kilim⁽¹³⁾ şiirindeki şu mısra, bu sınırı gösteriyor diyebiliriz:

Ama biz dokuduk bu kilimi, eh bir dereceye kadar!

Genel durum, daha çok bir tutsaklığı andırır. Günedoğrul⁽¹⁴⁾ şiirindeki şu mısralar, bu tutsaklık içindeki özlemleri de yansıtır:

Belli yataklarda sarmış bizi duvarlar

Yat, kalk

....

Bu ırmaklar benimçin bir daha akar mı?

Bir gün olsun taşsa her şeyi unutarak"

"Taşma" özlemi, Necatigil için sonuçsuz kalacaktır, çünkü onun gördüğü durum şudur: Demirli sirklerde eğitilen hayvanlar/Yedikçe kader kamçılarını" (Kaçmalar)⁽¹⁵⁾

Behçet Necatigil'in şiir dünyasında kaderin güzel bir yüzle görüldüğü anlarınâdirdir. İşte onlardan biri:

Bir top çizer havada uzunca bir egri

Ayağına, belki kader, geçmiş gün, bir kadının

Düşer bir karanfil.. (neyse kısa keselim)

(Açık)⁽¹⁶⁾

Görüldüğü gibi, böylesi durumlarda şair, "kısa keselim" demeyi tercih etmektedir.

Kaderin çeşitli tecellîlerinin insana bir cilve, bir talih oyunu, bir tesadüf gibi görüldüğü zamanlar vardır. Kumar⁽¹⁷⁾ şiiri, bu yaklaşımla okunabilir:

(13) Şiirler I, s.293, Şiirin Tahlili için Bkz. Mehmet Kaplan, Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, M. E. B., İst. '73, s202

(14) Şiirler II, s.93

(15) a.g.e. s.110

Hayat düzenle dolsun da
 Kumar olmasın,kabil mi?
 Hayat kumara benzer
 Nerde bende o tâlih
 Hiç el tutamıyorum.

Karaya vurmuş balık gibi kumda
 Çırpın dur.

Takdîr ile tesadüfü aynı çerçeveye sokma çelişkisini taşıyan şu şiiri,beşerî bir tezaad mı,mantıkî bir tenâkuz mu saymak gerektiğini bilemiyorum:Üç Beş Damla Denize(18)

Üç beş damla sepken.
 Gel geç gül,gayrı yerler görmek,
 Özge sefâlar sürmek --
 Gizli şahdamara ezelden
 Bağlantıdır her şey.

Ey esirci,onlara göster ki
 Can kuşu bir küçük câriye
 Tıp tıp eder yüreği:
 Dünya câdûsu pencerede --
 Tutsak görüntüdür her şey.

Türlü taze yemiş dallar
 Kime ne tam -- uzanır el:
 Boşalmış,kabuk.
 Çokluk o bile değil,minik fosil
 Raslantıdır her şey.

"İşler gizli bir düzen görünenin ardında" (Çoğul)(19)
 yahut "Dünya böyle gidiyorsa/Elbet bir nedeni var" (Küskün
 Yolcunun Türküsü)(20) diyen Behçet Necatigil,insanın zaman
 zaman kaderine başkaldırmak isteğini,bir çeşit kişilik
 parçalanmasına uğrayışını da yaşamış ve dile getirmiştir.
Ölü Örgü(21) şiirinde insanın bu durumu anlatıldıktan sonra

(18) Şiirler III,s.56

(19) Şiirler II,s.209

(20) a.g.e.,s.265

(21) a.g.e.,s.263

gene kaderin değişmezliği öne çıkarılır:

Özlediği belki de ben biçimi bir yerd
Örülse yeniden
Sökülüp örgü.

Değişik okumalara elverişli bir yapıyla kurulan Kare-
ler'de yer alan Hece Okumak⁽²²⁾ şiirinde sözü edilen "yazı"-
nın alın yazısı,yazgı,kader kavramıyla ilişkisi açıktır:

Yazdığımız	çocukça
takılır kayarken	silmeye kalkarız
yayılır	boşuna.
Oyalanıyorduk	tek kâğıttı,bozuldu
bakar üzölüyoruz	alır kalemi
gülümser	düzelir yanlış.
Bir şey bizden	değişmez kâğıtta
nerde	aldanış
önce ve sonra	hep onun yazdıkları.

Bir Albümden Resimler⁽²³⁾ şiiri şöyle biter:

Bunlar da ellerim yazgı çizgi
Derken تنها bahçe
Biraz dinleneyim dedim
Kovulduğumun resmi.

İnsanın kaderine mecburiyeti,ilâhî takdîrin,Levh-i Mah-
fuz hakikatinin gereğidir.İgne⁽²⁴⁾ şiirinin bu yaklaşımla o-
kunabileceğini sanıyorum:

Biz o tutsaklığa
Uzakta düştük,
Döneriz kendimize
Yeni tuzaklarda.
Öyle değerli igne
Göge çıkardı İsa,
Düşürdük ararız
Çamurlu sokaklarda.

(22) Şiirler III, s.25

(23) a.g.e., s.87

(24) a.g.e., s.74

Kaderine karşı isyan etmeye kalkışan kişi,yenilmeye mahkûmdur.Bir Bir Daha Bir Daha⁽²⁵⁾ şiirinde Necatigil,şöyle demektedir:

Ezelden yazılmışsa
Geçilir ince köprü
Herkes mutlu olamaz
Boşunadır çareler.

İnsanın kaderini zorlamaya kalkışması,sınırlarını aşmayı dememesi,"cahil" olduğunu gösterir.Pergel⁽²⁶⁾

Bilmeden tegetlerde
Uzadı
Beri gel pergel
Çiz dar dairemi;
Gözlerim cahil
Ötelere kaydı
Döndükçe tekerler
Durdur!
Örsler çekici
Uzaklara çekti
Dövüldüm
Çiz dar dairemi!

Kaderin gerçekliğini,kaçınılmazlığını,hayatımızdaki önemini geçmişimize baktığımızda daha kolay kavrayabiliriz. Bugün ve gelecek konusunda kadere sığınmak esasen anlamsızdır. Üzerine⁽²⁷⁾ adlı şiiri bu yaklaşımla okuyabiliriz:

Yazgı üzerine çok şey yazıldı
Kâğıt üzerine yazıldı..
Sarkan gerdan,kırışık yüz
Buruşuk kaplumbağa eller
Titrek harflerle yazıldı,
Üzerine yazıldı.

(25) Şiirler III,s.181

(26) a.g.e.,s.193

(27) a.g.e.,s.249

4. ALLAH VE DİN

Behçet Necatigil, Allah'ın varlığına inanır. Bu inancını açıklamaktan çekinmez. 30 Eylül 1961 tarihinde Salâh Birsell'e yazdığı mektupta: ⁽¹⁾..Allah'ın izniyle hepsini elden geldiğince yapmaya çalışacağız." diyor. Orhan Ural ile tanıştığında, onu akşam yemeğine "Allah ne verdiyse yeriz" diyerek davet etmiştir. ⁽²⁾ Ali Püsküllüoğlu'na yazdığı 16/17 Mart 1978 tarihli mektubunda ⁽³⁾:".. üç yıl tez geçer, Tanrı ömür verirse." diyor. Bu ifadeleri, gündelik dilin olağan kullanımına girmiş sıradan sözler saymak, şuurlu bir seçimi yansıtmayacağını düşünmek mümkündür. Ancak ülkemizde pek çok aydının "fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" olmanın ölçüsünü, -başta Allah olmak üzere- bütün mukaddesleri inkârda bulduğunu hesaba katacak olursak, Necatigil'in bu ifadelerine hususi bir kıymet atfetmekten kendimizi alamayız.

Önce, Necatigil'in şiirlerinde Tanrı ile ilgili olarak daha çok konuşma dilinden yansıyan, anonimleşmiş diyebileceğimiz ifadeleri görelim: "Bu berbat düşünceler saatinde/ Tanrım, başı boş bırakma beni!" (Gece Vakti) ⁽⁴⁾ "Eşyalar kendi dillerinde konuşur:/Yalnızlık Allah'a mahsus" (Başlıksız şiir) ⁽⁵⁾ "Allah yardımcım olsun" (İlkteşrin) ⁽⁶⁾ "Allah kısmet ederse/Kalkıp geleceğim" (Sade) ⁽⁷⁾ "Allah'ın talihsiz kullanı" (Renkli Fener) ⁽⁸⁾ "Emanet ol Tanrıya" (Sokaktan Gelmek) ⁽⁹⁾ Allah günah yazmasın" (Ayrı Evlere Çıkmak) ⁽¹⁰⁾ "Tanrı

(1) H.G., S.85, Aralık 1987

(2) Orhan Ural, "Anılarda Necatigil", T.D., S.363, Haziran' 1982

(3) T.D., S.363, Mart 1982

(4) Şiirler I, s.9

(5) Şiirler IV, s.49

(6) Şiirler I, s.19

(7) a.g.e., s.21

(8) a.g.e., s.86

onları dört gözden ayırmasın" (Korku)⁽¹¹⁾ "Hani derler ya, Tanrı/Ayırmasın kimseyi/ (Mutluluk) gördüğünden" (Esnaf)⁽¹²⁾

Şimdi de Behçet Necatigil'in Allah'a dair şahsî duyuş ve düşüncesini sırayla gözden geçirelim. 1935 Mart'ında yazdığı Geceler⁽¹³⁾ şiirindeki şu iki mısra, önemli bir tesbiti ve itirafı yansıtıyor:

Allah'tan, ümitlerden uzak!
Azabını bir ben bilirim.

27/28 Ocak 1936 tarihli Son Gürlüğü⁽¹⁴⁾ şiirinde inançla birlikte ümit de görülür:

Beni beklese Gayyâ
Yolum kesse eşkıyâ
Bağlandım ben Tanrıya
Verir son gürlüğü.

Şair, yabancı bulduğu, kaçmak istediği, rüyalarını bile ıssızlaştıran şehre karşılık, özlemini çektiği yeri şöyle tanımlıyor:

Allahın gülümsediği uzak
Bahçeler varmış.. Çok uzaklarda"
(Bahçeler)⁽¹⁵⁾

Rab-kul ilişkisini, insanlar arası dostluk ilişkisine dönüştüren bir şiir: Allahla Dargın⁽¹⁶⁾:

Yıllar var ki Allahla darginiz,
Birbirimizi arayıp sormuyoruz artık.
Ne benim, o başucumda olmazsa uyuyamadığım kaldı;
Ne de onun, beni her görüşünde duyduğu rahatlık.
İçtiğimiz su ayrı gitmezdi eskiden;
Gülerdik beraber, gülersek; ağlarsak, beraber ağlardık.
Bilmiyorum şimdi o, nerededir, ne yapar?
Benim dört yanımda yalnızlık, yalnızlık.

(11) Şiirler II, s.149

(12) Şiirler III, s.273

(13) Şiirler IV, s.36

(14) a.g.e., s.18

(15) Mehmet Kaplan, vd. "Atatürk Devri Türk Edebiyatı II.

Yakarıs⁽¹⁷⁾ şiirinde de aynı senli-benli edâ görülür:

Allahım, görüyorsun, üşümüşüm,
Uzatsan da sıcak kanatlarını
Altına giriversem.

Cenap Şehabeddin'in Münâcaat'ındaki: "Söyle ey Tanrı, dizlerin nerde?" mısraını hatırlatan, bu, Tanrı'yı cisimleştirici tavır, tenzîh hassasiyetine aykırı görülebilir. Ancak bu noktada Mehmed Âkif'in Tevhid yahut Feryad şiirindeki şu mısraları hatırlamak, durumu anlayışla karşılamamıza yardımcı olabilir:

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh
Fâniyyeti îcâbı eder kendine teşbîh
İtlaka nasıl yol bulabilsin ki tefekkür?
Eşbâhı görür eyler iken rûhu tasavvur! (18)

1939 tarihinde yazılmış üç şiir üzerinde duralım.

Nedamet⁽¹⁹⁾ şiirinde yalnız kalan iki sevgilinin "yıllardır sakladıkları duyguyu açığa vurup", şehvetin câzibesıyla birinin "kalbi, kaynayan bir kuyu", öbürünün "ruhu, çalkalanan bir deniz" gibi kabarmasına rağmen, sırf Allah korkusuyla kendilerini dizginleyip "uykuyu çocuklar gibi saf bekleyişleri" anlatılır. Ama bu durum, pişmanlıkla anılır: "Ve yok mu Allahtan korkuyu/Atabilsek üstümüzden ikimiz.." denmektedir. Fakat, Allah korkusunun atılamadığı da bir gerçektir.

Geceye övgü mahiyetindeki Gecede⁽²⁰⁾ şiirinde Allah'a şükredilir: "Mâdem rabbim şükrolsun himayesini/Esirgemez zerre kadar gecede."

Akşamlar, Savaş Sonu⁽²¹⁾ şiiri, hayat kavgasında bitkin düşen insanın durumunu ve Tanrı'ya sığınışını dile getirir:

(17) Şiirler I, s.118

(18) Safahat, 7. Bas. İnkılâp ve Aka Y., İst.1966, s.17

(19) Şiirler IV, s.40

(20) a.g.e., s.41

(21) a.g.e., s.37

Güneş dağın ardına
Ateş kanıma düştü.

Gölgeler duvarlara
Elim yanıma düştü.

Secdelerdeymiş Allah
Bulmak alnıma düştü.

Bedbaht kulu teselli
Artık Tanrıma düştü.

Aile⁽²²⁾ şiirinde, akşam saatlerinde, aile mutluluğunun bir çeşit şükürle karşılanması, şu mısralarla ifade edilir:

İniyor üstüme yavaştan
Allahın beyaz bulutu,
Kederlerimi unutmuşum.

Şair, hastalara, sakatlara seslendiği Kıslık⁽²³⁾ şiirinde şu mısralarla, iman ve inkâr psikolojisinin bir yönüne de işaret etmiş olur:

Hepsi Allahtan oldu
Sağlamlar söyler ancak Allahın yokluğunu
Bir ufak sivilce, bir kaza, büyüyen bir kanser
Onları o zaman görmeli.

İnsanın son sığınağı Allah olduğu gibi, kâinatı tanzim ve idare eden de O'dur:

Biraz sabır, küçük çocuk, biraz sabır,
Ama, Allahın koyduğu yerde,
Yıldızlar dâima yalnızdır. (Yıldızlar)⁽²⁴⁾

Haksızlık ve zulüm, her yanı sarmış görünse de, Allah'ın nihâî ve mutlak adaletine inanmak ve güvenmek gerekir:

İşleri baştan başa hile
Benim diyenleri çok gördük.
Bırakmaz bizi böyle
Allah büyük. (Kazıkçılar Yokuşu)⁽²⁵⁾

(22) Şiirler I, s.24

(23) Şiirler IV, s.56

10/11 Eylül 1949 gecesinde yazılmış başlıksız bir şiir-
de şu mısraları okuyoruz: (26)

İnsanlar ölünce
Birer yıldız olurmuş gökyüzünde
Allahım bana gerçek yıldızları göster
Yıldızları arayınız mümkünse.

Fakat, Yıldızlara Bakmak (27) adlı radyo oyununda da anla-
tıldığı gibi, herkes yıldızları göremez: Gözünü dünya işleri
bürümüş kişinin gökte yıldızları, yerde çiçekleri görmeye vak-
ti, imkânı ve nihayet kabiliyeti kalmamaktadır.

Yeryüzü gurbetinin tuzaklarla dolu düzeni, hasreti dindir-
meye fırsat vermemektedir:

Tanrı sizi acılarla besliyor
Ondan bile faydalanamazsınız
Gökler uçar gider de üstünüzden
Hep uzaktan merhaba, uzanamazsınız. (Sergi) (28)

Gecede Hatırlamak (29) şöyle başlar:

Akşam oldu Tanrı dünyasına baktı
Yorulmuş bitkin, dinlenmesi için
Uykuları saldı.

"Uykunuzu dinlenme vakti kıldık; geceyi bir örtü yaptık"
meâlindeki âyetleri (30) hatırlatan bu mısralardan sonra, her
şey uyurken, "eski tazeliğinde bir yürük hayal"le uyanan in-
san, Tanrı'dan kaçmanın imkânsızlığı ile yüzyüze kalır:

Çıplaklığı çirkin, Tanrıya karşı
Gözlerinin üstünde bir zalim ışık
Kapısız odalarda aydınlıkta kaldı.

Işığın "zalim" görünmesi, bir günahı aydınlatışından da olabi-
lir, aczin verdiği çaresizlik ve öfkeden de.

(26) Şiirler IV, s. 57

(27) Radyo Oyunları I, s. 17-31

(28) Şiirler I, s. 207

(29) a.g.e...s. 320

Behçet Necatigil, insanın Tanrı ile münasebetlerinin istikrarsız oluşunda, itaat ile isyanın peşpeşe gelişinde, içinde yaşadığımız çağın şartlarının da suçlu olduğunu düşünmektedir:

Demın ezan okundu, uydum Tanrı çağrısına
Derken yollara düştüm, dik aç bacakların
Birleştiği nokta
Suç benim miydi, çağ. (Çember) (31)

Allah'ın insana verdiği çeşitli nimetler karşısında tav-
rımızın nasıl olması gerektiğine ışık tutan bir dörtlük:

Türlü garnitürleri yaşamanın
Yalın yemek bulduk da garnitür
Kork fazla olandan
Tanrı'ya isyan olur. (Garnitür) (32)

Hayatı ilâhî hikmet açısından yorumlayan bir şiir, Bir
Bir Daha Bir Daha (33)

Tanrı imtihan eder
Tekrar imtihan eder
Kul hazır ümitler
Kendi öyle zanneder.
Kiminde hafif geçer
Hattâ bir şey sorulmaz
Kiminde bu kaçınıcı
Çokları isyan eder.
Değişik konular
Ne belli bir kitap
Ne bunca hastalıklar
Birbirine benzer.
Ezelden yazılmışsa
Geçilir ince köprü
Herkes mutlu olamaz
Boşunadır çareler.

(31) Şiirler II, s.154
(32) Şiirler III, s.101
(33) a.g.e., s.180

Onu neye bıraktı
Sır gözetir Tanrı
Kutsal aydınlığına
Sırları kalkan eder.

Sırları anlayamayanlar,ardındaki kutsal aydınlığı gör-
meyenler,"boşluk" içindedirler. Dalar⁽³⁴⁾ şiirinde bu gerçe-
ğe işaret edilir:

Her yol bir yerde biter
Herkes bir yol bir çarşı
Orda alışverişler
Ya bir boşluk,ya Tanrı
Gördüm evlere evlere.

19 Mayıs 1979 tarihinde yazdığı Duyuru⁽³⁵⁾ şiiri şöyle:

Ezanlar okunuyor
Tanrı'ya çağrı
Kiminin her an içinde
Kiminin duymadığı.

Şiirler yazılıyor
İçlerinde sancı,
Kiminin her an içinde
Kiminin tınmadığı.

Mezarlar kazılıyor
Gerçeğe ulaştırıcı
Kiminin bir an için de
Oralı olmadığı.

Necatigil'in Tanrı çağrısı ile şiiri birlikte anışı,
dikkat çekicidir.Bu durum,"din","sanat" ve "ahlâk" müesseselerinin,
madde ve maddî müesseseler karşısındaki,ister istemez
ilâhî-metafizik vasıflar taşıyan mahiyet ve menşe' birliğini
hatırlatıyor.(36)

(34) Şiirler III,s.202

(35) Şiirler IV,s.131

(36) Bu konuda geniş,karşılaştırmalı ve ayrıntılı bir
değerlendirme için Bkz.Doğu ve Batı Arasında İslâm
Ali İzzetbegoviç'ten cev.Salih Saban Nehir V

Behçet Necatigil'in şiirlerinde, Peygamberler tarihinden, evliya menkıbelerinden, tasavvuf kültüründen, ahlâk ilkelerinden yansıyan, dolayısıyla din ile bağlantılı sayılabilecek pek çok motif vardır. Ancak bunlar, bağımsız temalar halinde olmayıp reel hayatın çeşitli yönlerine ışık tutan yardımcı unsurlar mahiyetindedir.

Dinin gerek ferdî yaşantı, gerek sosyal müessese olarak bazı tezahürlerinden söz edilen birkaç şiir üzerinde daha durmak istiyorum. Necatigil, 18 Haziren 1939 tarihli Cuma Günleri⁽³⁷⁾ şiirinde, "Cumaları dâim, ikindiden sonra" akrabaları ve annesi için "Çocukluğumun iklimini taşıyan Yâsin/Mübarek ruhunu bulur mu bilmem" diyerek Yâsin okuduğunu, sonra "bir hafta süren matem" in yeniden başladığını anlatır. Yıllar sonra İranlı yazar Sadık Hidayet'ten çevirdiği Kör Baykuş romanında, 17 numaralı dipnotta şu cümlesini görüyoruz: "Cuma akşamları, bizde de ölmüşlerin ruhuna Yâsin okunurdu."⁽³⁸⁾ Bu cümle nasıl yorumlanabilir? Türk insanı, gerçekten ölmüşlerinin ruhlarına Yâsin okumayı artık bırakmış mıdır? Yoksa Necatigil, kendisinin ve çevresinin Yâsin'den uzaklaştığını görmekle, bütün ülkeyi de öyle mi zannetmiştir?

Yanlış yorumlamıyorsam, çok üstü kapalı bir biçimde "yoksun kalmış ve yok sayılan" halk ile, "gözlerinde doğmayacak bir güneşin özlemini" taşıyan gençlik arasındaki çatışmayı dile getiren Siyah Beyaz⁽³⁹⁾ şiirinde, çatışmanın sorumluları olarak; "yaşanan zaman", (dökülen veya deli) "kan", "herkes" veya "sen ben kavgası" ile birlikte "din" de sayılmaktadır.

(37) Şiirler IV, s.43

(38) Kör Baykuş, Sadık Hidayet'ten çev. Behçet Necatigil, Varlık Y., İstanbul, 1977, s.44

(39) Şiirler II, s.147

Burada mutlak ve mücerred mânâda dinin mi,yoksa sosyal bir vâkıa olarak dinin mi sözkonusu edildiği,tartışmaya açık bir durumdur.

Ülkemizin anarşi batağına saplandığı,cinayetin kahramanlık sayıldığı,suçluların yakalan-a-madığı veya cezalandırıl-a-madığı bir ortamda,1979 yılında yazdığı,başlık konulmamış bir şiirinde Behçet Necatigil,dîni bir hukuk düzeni olarak savunma gereğini duymuştur: (40)

Ben en Türkçe sözlüklerde bile diri
 Bir sözle başlarım söze:
 Kısas -- önce onu analım.
 Kapalı mı kapı iyi
 Zil çalmaz değil mi iyi
 Perdeler de inik iyi
 Kendimize dönelim şimdi.

Bu özümüze dönüş çağrısının "kapalı kapılar","inik perdeler" ardında yapılmasının kanaatimizce üç sebebi olabilir: 1.Necatigil'in mizacındaki çekingenlik, 2.Kısas'ı savunmanın mer'î kanunlar önünde "devletin temel nizamlarını dîni esaslara göre tebdîl ve tağyîr" suçlamasına maruz kalacağı endişesi, 3.Kendimize dönüş için en sağlıklı metodun meydanlara dökülerek bağırarak değil,gizli köşelere çekilerek hazırlanmak olduğunu düşünüş,Bu muhtemel sebeplerin üçünün de aynı oranda geçerli ve etkili olduğunu söyleyebiliriz.

5. ÇOCUKLUK

Behçet Necatigil'in çocukluk temasına yer verdiği şiirlerini incelemeye Ekmek Kırıntıları⁽¹⁾ ile başlamak uygun olacak.Şiir şöyle:

"Çocukluğum, çocukluğum,
Ah o cennet ülke
Bir daha ele geçse!"
Dediklerini duydum.

Kaybedilmiş değil ki
Hâtıralar sağolsun!
Işıkları yandıkça
Yeri belli çocukluğun.

Ya canından bezmiş kaçıp
Sığınmışsanız bir ormana,
Acaba o zaman da
Çocukluğu arar mısınız?

Benim de arkamda
Renkli taşlar olsaydı
Çocukluğuma giden yolu
Bulmam kolay olurdu.

Ormana terk edilen iki çocuğu anlatan meşhur masala, a-
dıyla ve son iki dörtlüğüyle telmihte bulunan bu şiire bakı-
lırsa, Necatigil'in çocukluğuna giden yolda "renkli taşlar"
değil, "ekmek kırıntıları" vardır, onları da kurt kuş yemiş-
tir. Gene de "hâtıralar sağolsun!"

Necatigil'in çocukluk hâtıralarının yansıdığı şiirlere
geçelim. Yakarış⁽²⁾ şiiri şöyle başlar:

Allahım çocukluğumda olurdu her ne desem
Annem rüyalarım gelirdi mezarından,
Ninem Çarşamba pazarından
Erzak alırdı.

(1) Şiirler I, s.181

(2) a.g.e., s.118

Çocukluğunun en büyük mahrumiyeti annesizlik,Zincir⁽³⁾ şiirinin şu dörtlüğünde dile gelir:

Geceler dedim aklıma geldi:
Uyurken, sızlıyor, duyuyorum
Söküklerin üstünde
Anacığımın elleri.

Uykusuz Gecede Dörtlükler⁽⁴⁾ şiirinden Kastamonu yıllarını hatırlatan bir dörtlük:

Bir köy, anızlar kesmiş tabanlarımı,
Şehirlere getirildim sonra
Çocuk anasız kaldı mı
İş işten geçmiş ola.

Kininlerle⁽⁵⁾ şiirinde, gene aynı yoksunluk:

Az daha büyüme her halde yoktu
Yoktu çocukluğumda bana ninni söyleyen,
Ben kendim söyledim dokunmasalardı
Kininlerle.

Eli ermez, bir küçük kaçıştı bu
Tuttular daha ilk adımında.
Kan bile değildi o kadar güçsüz
Ninnisiz inler kininlerle.

Çocukluk dönemi, bir insanın daha sonraki bütün hayatını etkileyen, hattâ büyük ölçüde belirleyen bir değer taşır.

Küskün Yolcunun Türküsü⁽⁶⁾ şöyle başlar:

Uzun yürümelerden
Sonra bitkin düşerek --
Bu bir çocuk oyunu:
Ben seni çektim çekerek.
Şimdi hangi kitaplardan
Öğreneceksiniz onu,
Gelmiyorsa bazı şeyler
Çocukluktan geçerek.

(3) Şiirler I, s.137

(4) a.g.e., s.115

Behçet Necatigil'e göre:"Tohumları acının çocukluktan başlıyor."(Kalırız)⁽⁷⁾ Sadece acının değil,hayat tarzının da tohumları çocukluktadır.Herkes yazlıkta denize girerken kendisinin ayaklarının "geri geri gittiğini" söyledikten sonra şunu eklemektedir:"Ah,her şey çocukluktan gelmeli!"
(Kaynar Kazan Temmuz)⁽⁸⁾

İçerde⁽⁹⁾ şiirinde çocukluk "batmış bir gemi" imajıyla ifade edilir:

İnsan kimi gemileri ne de çabuk unutuyor
Binmiştik sözde.
Bir çocukluk yatıyor
Battığı yerde.

Her şeye rağmen çocukluk dönemi,hasretle anılmaya değer.Çünkü onu unutturacak,aratmayacak,daha mutlu bir hayata ulaşılammıştır.Çağın Tanığı Olmak⁽¹⁰⁾ şiirindeki şu mısralar,bu gerçeği vurgular:

Çocukluk, gene ancak çocukluk
Gerçi o da acı
Ama iyi ki var
Yerine hangi mutlu yaşantı?

Kendi çocukluğunu böyle yansıtip değerlendiren Necatigil,çocuklu-çocuksuz çeşitli insanların durumlarını,çocukların yaşantı ve davranışlarını da gözlemiş,bunlarla ilgili duyuş ve düşünuşlerini mısralara dökmeye çalışmıştır.

Aile mutluluğuna henüz kavuşmamış insanların anlatıldığı Sizin Hikâyeniz⁽¹¹⁾ şiirinde:"Çocukların karşısında/Sızlar gönlünüzün bir yeri" denir.

(7) Şiirler III,s.337
(8) a.g.e.,s.143
(9) Şiirler II,s.123
(10) Şiirler III,s.151
(11) Şiirler I,s.111

Çocuksuzluk,kişinin gönlünü sızlatabilir.Çalışan çocuk-
ların durumu da Necatigil'in gönlünü sızlatmaktadır:

Küçükler,büyük adam yerinde evlerin kiminde:
Çocukları işe koştur kalabalık aileler.
Okul çağlarının kadersiz yavruları,
Ufacık avuçlardan akşamları akan ter
Tuz yerine geçti evlerin yemeğinde. (Evler)(12)

İşte o çocuklardan biri,Beyoğlu meyhanelerinde gazete
satıyor:

Sen küçük kız,ver bir gazete
Hangisi olursa olsun!
Öperdim ellerini kötüye çekilmese
Çocukluğunu satıyorsun. (Keyif)(13)

Çocuklarla ilgili bir başka acı gerçek de,modern şehir
hayatı içinde çocukların tabiattan ve oyundan uzak yaşamaya
mahkûm edilmesidir.Serin Mavi(14) şiirinde bu gerçeğe değini-
lir:

Çocuk dört duvarın içinde hür
Havasız odalarda kirli sokağa karşı
Pencere gerisinde solgun bir çiçek büyür
Düşünür kırık saksı.

Çocuğu çiçeğe,anneyi saksıya benzetmeye dayanan bu is-
tiâre,"nur topu" imajını da hatırlatacak biçimde Mavi Işık(15)
şiirinde de tekrarlanır:

Sen bir çiçeksin
Annen saksı.
Azıcık hastalansan
Odalar yaşlı.
Sevincimiz,üzüntümüz
Hep sana bağlı,
Senden gelir gücümüz
Doğan güne karşı.

(12) Şiirler I, s.70

(13) a.g.e., s.189

(14) a.g.e., s.167

(15) a.g.e., s.174

Bizim çocukluğumuz
Karanlık, paslı..
Sen güneşlerde yaşa
Altın saçlı!

Gökten düşen mavi ışık,
Mavi ışıklarda dünya.
Evlerin yaşaması
Sen olunca.

Sinek⁽¹⁶⁾ şiirinde ise çocuk, "susuz solan çiçek"tir.

Çay⁽¹⁷⁾ şiirinde yoksul bir çocuğun hikâyesi anlatılır:

Yumulu avucunda bir korku:düşer para
Az ekmek, bir tutam çay, sonra küçük bir şişe
Yakacak ispirto şişede parmak kadar
Ve çok yaşlı bakkal, sabah, kenar mahalle.
Annesinin her halde bir gaz ocağında
Kaynatıvereceği.. ve katıksız ekmek..
İçecek sevinerek okula yetişecek
Biraz çay soğuklarda.. ne kadar acı şu dünya.

Bu şiirin son bölümünde şair, psikolojik ve sosyal de-
ğişmelerin neler getireceğini, biraz da hayıflanarak şöyle
dile getirir:

Bir zamanı yeniler, bir gün o da bize benzer
Kalır uzaklarda o dertli anne.
Neden bazı şeyleri pek çabuk unuturuz
Çünkü apartımanlar o evlerin yerinde.

Çocukların güldükleri, gülümsedikleri zamanlar da var-
dır. Meselâ mutlu bir aile ortamında:

Uykusunda, uyanık, seyredilen bir çocuk
Gülümser masum.
Yıllar sonra bileceği yakınlığı o yaşta,
Anne baba arasında adlandıramadığı
Bakışları, ilgiyi şimdiden anlar da
Gülümser
Bilirim. (Gülüşleri)⁽¹⁸⁾

(16) Şiirler II, s.13

(17) Şiirler I, s.183

(18) Şiirler I, s.247

Bazı çocukların da yıldızlarla ilişkisi vardır. Hikâye üslûbuyla kurulan iki şiirden ilkinde bir yıldız, çocukla konuşur; Yıldızlar⁽¹⁹⁾ adlı bu şiiri okuyalım:

Seni karanlıkta yatırıyorlar.

Korkuyorsun geceden:

Bakıp bakıp pencereden,

Yatağına sokuluyorsun.

Ben hep eski yerimdeyim, biliyorsun.

Hava açık olduğu zamanlar

Beni seyrediyor, seviniyorsun.

Ne olurdu, ben de

Sana görüdüğüm şekilde

Odana gelseydim.

Ateşböcekleri gibi,

Küçük avucunda

Yanıp yanıp sönsedydim.

Seneler geçip gider, büyürsün.

Bir gün olur, hepsi biter:

Endişeler, o çocuk üzüntün

Hepsi biter.

Aydınlanır seninçin geceler,

Güneş gibi görünürsün.

Biraz sabır, küçük çocuk biraz sabır.

Ama Allahın koyduğu yerde,

Yıldızlar daima yalnızdır.

İkinci hikâyenin anlatıcısı şairdir. Yıldızlarda Uyku⁽²⁰⁾

Şehre çöken karanlık

Sokakta bir adam gördü.

Kattı adamı önüne,

Evine götürdü.

(19) Şiirler I, s.75

(20) a.g.e., b.261

Adam dinlendi biraz,
Sofraya oturdu.
Yemeklerini yediler,
Annesi çocuğu yatırdı.

Şehre çöken karanlık
Her gece baş ucunda,
Yalnız korkan çocuğa
Masallar anlatırdı.

O gece garip bir şey oldu:
Karanlık uzandı göğe,
Gökten bir yıldız aldı,
Odaya getirdi.

Boşlukta dönen yıldız
Işık ışık bölündü,
Renkli maytaplar gibi
Çocuğun üstüne döküldü.

Çocuk hemen uyudu,
Uykusunda güldü.

Gene bir manzum hikâye olan Evcik⁽²¹⁾ şiirinde Necatigil, kızçocuklarının oyun dünyalarını ustaca sergiledikten sonra, gerçek dünyanın neler getirebileceğini de düşünmemizi ister:

Kapı önünde Ayşe
Hanım hanımcık iş gördü,
Sonunda kendine göre
Bir yuva kurdu.

İlk ben oldum misafiri
Güle güle otur'a gittim
Bir yüksük fincanda getirdiği
Hayal kahveyi içtim.

Kibrit kutusu sekide
Oturmuştuk bahçeye karşı.
Ortada hokkadan bir masa,
Üstünde örtü yerine
Yaldızlı çikolata kâğıtları.

(21) Şiirler I, s.73

Gözüm gazoz kapaklarına gitti,
 Sorup öğrendim,kapkacakmış.
 Toplamış sokaktan ucu yanmış kibritleri:
 Bu kış odun yakacakmış.

Yangın yeri bir arsadan bulduğu
 Cam kırıkları:para
 Ev çevirmek kolay,diyordu,
 İş tutumlu olmakta.

Ayşeyi o anda görmeliydiniz!
 Eski kadınların kanıyla evcimen
 Sisli geleceklere hazırlık
 Çıkmıştı çocuk varlığından
 Zamanların ötesine tertemiz.

Ayşem gibi dünyada,
 Ayşeler dolu.
 Hepsi 'evcik' oynar
 Öteden beri.

Ayşeler büyür
 Günün birinde
 Oyun-ev'leri
 Sahici olur.

Ama hepsinin mi
 Hepsinin değil.

Ayşelerin kimisi
 Yuvadan,evden yoksul
 Sert rüzgârlar önünde
 Güz yaprakları gibi
 Boşluklara savrulur.

Modern şehir hayatının şartları içinde çocuklar ihmal edilmektedir.Şiirden konuşan,sözde aydın insanların bile çocuklarını ihmal edişleri,masalarını Kirli Masa⁽²²⁾ kılmaktadır:

İkisi de okumuş
Ana baba
Yoktu kimseleri.

İçlerinde karanlık
Çökerken bir daralma
Ev zindan gibiydi.

Alıp geldiler
Bir süre
Oyalanıp yoruldu.

Derken biri gördü
Uyumuş kalmış
Bir kenara yatırdı.

Biri baktı bir ara
Yüzünde seğirmeler
İçki gürültü.

Kansız soluk
Çocuk küçük
Başı yana düştü.

Yürüdü saatler
Doluydu masa
Herkes şiirden konuştu.

Bu şiir, Behçet Necatigil'in, kendisinin de içinde bulunduğu Türk aydınları çevresine yönelttiği çok önemli bir eleştiri sayılmalıdır. Gene bu şiir, Necatigil'in Yaz Dönemi'nden sonra şiirde hikâyeyi büsbütün boşladığı iddiasını yalanlayan örneklerden biridir.

Mehmed Âkif'in Koca Karı ile Ömer⁽²³⁾ ve günümüz şairlerinden Arif Ay'ın Anne⁽²⁴⁾ şiirine temel oluşturan hâdise, Behçet Necatigil'in Sıcak Mutfak adlı şiirine de fon oluşturur:⁽²⁵⁾

Bir kadın ihtiyar
Ocak başında
Pişecek şimdi

(23) Safahat, 7. Bas. İnkılâp ve Aka Y. İst. 1966, s. 94-100

(24) Arif Ay, Hıra, Edebiyat Dergisi Y. Ankara, 1978, s. 37

(25)

Üfler odunları
 Çömlek,kaynar su
 İçinde çakıllar
 Ağlar torunları.

 İstakoz,sülün
 Barbunya,tekir
 Yürek,beyin - onlar gibi
 Korku da yenir
 Çoktur yiyenleri.

 Yensin,bitsin
 Kalmasın yarına
 Dokunur çocuklara
 Onlar hiç yemesin
 Bu nokta çok önemli
 Başka sofraya onlara
 Başka şeyler yapmalı.

Anne-baba-çocuk üçgeninden oluşan modern çekirdek aile
 tipi,bir Dörtlü Yonca⁽²⁶⁾ mutluluğunu arar ama,dağılma endi-
 şesinden de bir türlü kurtulamaz:

Eşkenar üçgenin A köşesi kopsa
 Kapı
 Çocuk sokaklarda.

B köşesi kopsa
 Pencere
 Soğuk,dolar içeri
 Üşütür,hasta.

C köşesi kopsa
 Aç
 Yok küçük sofraya.

Bu üçgenin köşeleri üç kenet
 Tutuşmuşlar el ele
 Her biri kendince kopmayı bekler
 Çocuk büyüsün hele.

Behçet Necatigil'e göre, ebeveynin çocuklar için yaptıkları, bir bakıma bir borcun ödenmesidir. Ödemek⁽²⁷⁾ şiirinde bu konuda şunları söyler:

Ödenmeli annelerin babaların verdiği
Evliysek çocuklara
Büyükler bağışlayınız
Onlardan artmıyorsa.

.....

Bir fidandı bahçemize dikili
Su olun güneş olun yatırımlar yatırın
Varsın gitsin meyvalar başka arabalarda
Varsın ağır olsun yüklenişi yalnızlığın.

Önceki şiirlerde "çiçek" olarak gördüğümüz "çocuk", burada "fidan" olmuştur.

Özellikle dar gelirli ailelerin yaşadıkları geçim sıkıntısı, çocuklarını beslemek, büyütmek, yetiştirmek konusunda onları büyük üzüntülere düşürmektedir. Çocuklar⁽²⁸⁾ adlı şiir bu gerçeği dile getirir:

Çarşılarda bir şey
Biz pek aramazdık çocuklar olmasaydı.

Kasaplarda manavlarda bazı yorgun kadınlar
Hep de تنها saatleri seçerler
Sonra yavaş bir sesle
Çocuk için hasta kaç gündür **yanıyor**
Biraz et biraz meyva isterler.

Sevdiği bir reçeli gün aşırı yalnız ona
Kaşıkla beraber büyür bir üzüntü
Yağların şekerlerin çayların
Uykularda bile bitiyorsa
Annelere düşündürdüğü.

İnsanlara tezgâhlara kâğıtlara kolaydı
Biz bu kadar eğilmezdik çocuklar olmasaydı.

(27) Şiirler I, s.305

(28) Şiirler II, s.17

Aynı gerçeğin, daha özel bir planda, çocukların bakışay-
la da zenginleştirilmiş başka bir anlatımını veren Hesaplar
(29) şiiri şöyle:

Hesaplar kaç gün oldu
Ve çocuklar bakarlar ne yazarlar
Bu anne, bu baba.

Çıkarırlar, toplarlar ne kaldı
Ve çocuklar bütün gün sıcaklar
Gözleri yıldızlarda kalkarlar: Attâ!
Oysa yemekten önce sürdüler kapıları
Oysa deniz kıyısı o kadar uzak ki
Ve yok yorgunluğa at, araba.

Ve çocuklar eski resimleri açarlar
Yırtık kopuk sayfalar kimbilir hangi
Moda dergisinden kalma
Şık hanımlar, beyler zarif kostümlerde
Ve çocuklar bakarlar
Bu anne, bu baba.

Bir anne veya baba, ölümden korkuyorsa, bunun en büyük
sebebi, ardında bırakacağı çocukları için duyduğu endişedir.
Bu endişe, Necatigil'i aşağıdaki şiirin üçüncü mısraında ol-
duğu gibi, aşırı sayılabilecek temennilere sürüklemiştir:

Korku (30)

Tanrı onları dört gözden ayırmasın
Hiçbiri anne baba yokluğu bilmesin.

Büyükler gidince çocuklar küçükse onlar da ölmeli.
Çünkü kendi evlerinden gayri evlen el evleri
Hele o kış ayları korkulu akşam üzerleri...

Bizler ki büyükken bu kadar yalnızız da
Ya onlar küçük kalırsa ardımızda?

(29) Şiirler II, s.149
(30) a.g.e., s.148

Hem onlar geç büyürler, sonra ne güç büyürler
Daha yavru dünyanın farkında değiller
Üşümüş soğuklarda yatağımıza gelirler...

Bizler ki büyükken bu kadar yılmışız da
Ya onlar küçük kalırsa ardımızda?

Kendimizden çok çocuklarımızı düşünmemiz gerektiği

Geçtiyse⁽³¹⁾ şiirinde şöyle dile getirilir:

Kimileri hâlâ kendileridir

Anlar susar çocuklar

Onları düşünelim

Yaşadı yaşadığı kadar.

Büyükler -- büyüklerin

Katıdır yürekleri.

Oysa onlar bir kaygı

Ya da bir aşk çarparsa

Sarsılır.. sıcaklar!

Biz? Ne yapalım girdikse erken kışa

Geçtiyse çok çabuk bahar --

Üşüyelim, ısınsın çocuklar.

Bu düşünceyle olmalı, bir temmuz gecesinde genç evle-
ler, çocuğu parka götürürler:

Artık her şey çocuk için

Öğretmen, memur, işçisiniz!

Uyudu yavru temiz

Hava almış kadar olarak

İlerleyen gece

Evinize geldiniz. (Genç Evliler, Gecelikler)⁽³²⁾

"Tozkoparan fırtınası"na tutulmuş, "eski yapı"nın,
"evler" in "sarsıldığı" bir "azgınlık" Ortam⁽³⁴⁾ında aile,
kaygı içindedir:

Akşam nasıl dönecekler

Bekleye bekleye korkularda

Biz her gün bu çocukları.

(31) Şiirler IV, s.84

(32) Şiirler III, s.343

Gerçi çocuklara sevgilerle,korkularla bunca ilgi gösterilir ama bazen de sert davranmak gerekir:

Çekerler bir çocuğu vitrin önlerinde
Esirgenir dilese,birazcık oyalanmak:-Önüne bak!

(Günedoğrulum)(35)

Çocukların,kendileri için mal mülk,eşya biriktiren ana babalarını küçümsemeleri de bir başka gerçektir:

Çocuklara kalması
Çocuklar --
Hızlı değişme
Alaylı bakışları. (Eşya)(36)

Behçet Necatigil,Kaknus(37) şiirinde,çocuklarına hü-
zünle bakan bir baba psikolojisiyle,kendi hayatının mihve-
rinde,nesilden nesile iletilen hayat macerasını dile getirir:

Bu çocuk bu ipe böyle ne geçiriyor
Bir bir daha bir daha bir eli korkulukta
Başka elde bir eli bir köprüyü geçiyor
Durmadan bir zifiri içime çekiyorum.

Bu şu o ve çocuklar bir vakti geçiriyorum
Bir yazıyı yavaşça önümde söküyorlar
İplere sırça ince boncuklar takıyorlar
Kopunca kırılınca düşünce
İçimi çekiyorum.

Bir yol ben sonra onlar geçiyor
Kanatlar -- tutuşuyor karanlık
Gülü güle geride
Küller kuştan artık.

Son şiirleri arasında yer alan 1979'un Ağustos ayında yayımlanmış Temmuz Tikleri(38) şiirinde,ülkeminin o zamanki kanlı ortamından kaynaklandığını sandığımız şöyle bir hayal

- (35) Şiirler II,s.92
(36) Şiirler III,s.345
(37) Şiirler II,s.192
(38) Şiirler III,s.257

de yer alır:

Serseri bir kurşun
O kadar geniş bulvarda
Gelse seni bulsa ve yanında
Kimse olmasa.

Çıkmaz sokak bir küçük kız
Daldığı tatlı oyunda
Yerde seni görse ve bunu da
Oyun sansa, hiç korkmasa.

UNESCO 1979'u Dünya Çocuk Yılı ilân etmişti. Behçet Necatigil'in bu vesileyle yazdığı, çocuklara dair iyi dilekler, uyarılar ve tesbitler ihtiva eden iki şiiri var. Bu bölümü, bu şiirlerle bitirelim:

Dünya Çocuk Yılında I⁽³⁹⁾

Bütün çocuklar
Yokluk bilmesinler
Et, şeker, süt bulsunlar
Giyimli, tok ve rahat
Gitsinler okullara
Sınıflarını geçsinler.

Büyükler biraz daha yorulsun
Onlar da büyüsünler
Onlar da mesut olsunlar
Geçti, kaç savaş ezikliği
Çocukları düşünsünler
Çocuklar iyi gün görsünler.

Dünya Çocuk Yılında II⁽⁴⁰⁾

Her çocuk bir nur topudur,
Paçavralar içine bile düşse
Bir nur topudur.

Dar çağlara gelmese,
Değmese hoyrat ayaklar,
Çamurlara belenmese
Her çocuk bir nur topudur.

El üstü tutulunca,
Çimli sahalarda
Gezdirip koşturunca
Güler nazlı, güzel
Göklerde bir uçurtma.

Örselenmiş doğmuşsa
Onarılsın ister,
Baksınlar, korusunlar
Ana baba yanında olsun ister,
Tanrısal dilekler:
Her çocuk bir nur topudur.

6. GENÇLİK

Gençlik çağı, çocukluk dengelerinin sarsıldığı, toplumun sorumlu bir üyesi olma yolundaki insanın psikolojik, ekonomik ve sosyal arayışlar içine girdiği ve henüz yeni bir dengeyi kuramadığı bir geçiş dönemidir. Türkçemizdeki "delikanlı" tabirinin de çok güzel ifade ettiği gibi bu dönemde insan, içinden ve dışından yönelen çeşitli tesirlere daha kolay kapılabilir, "akıllı uslu" düşünmeden birtakım çılgınlıklara, aşırılıklara sapabilir. Bu gerçeğe, gençlik döneminin çok kısa süreceği, deli kanın nasıl olsa yakında uslanıp durulacağı gerçeği de eklenmiş ve toplum, hattâ gençlerin kendileri bile gençlikte görülen aşırılıklara anlayış ve hoşgörüyle bakar olmuştur.

Behçet Necatigil'in aşağıdaki şiiri, ölümden söz eden bir gence, toplumda yaygın olan umûmî zihniyetin seslenişi sayılabilir:

Gençken I⁽¹⁾

Niçin ölümden bahsediyorsun,
Bu sevda nerden esti?
Şairler yazmadan önce
Kimse ölümü sevmezdi
Sen onlara bakma,
Geldin gidiyorsun,
Kimin var, seni düşünür.
Bu yol deli dolu yürünür,
Yakındır iki büklüm
Ararsın gençliğini.
Elinde fırsat varken
Beğen beğendiğini!

(1) Şiirler I, s.30

Gençken II⁽²⁾ şiiri de, bir gencin savunma konuşmasıdır:

Ben şayet geceleri sarhoşsam
Delil gösterin içtiğime.
Bir kızın yanına gidip konuşsam
Çok mu görülmeli gençliğime?
Bir gün gelir bu yollardan
Şahit ister geçtiğime.

Bas⁽³⁾ şiirinin bir dördlüğü gençliğe ayrılmış:

Bu garip başımızdan neler geçmez
Ateşler mi yanmaz sırasında,
Gençliğin en tatlı hâtırasında
Sevda yelleri mi esmez.

Şayet Aşk...⁽⁴⁾ şiirinde, gençlere, aşkı gerektiği gibi değerlendirmeleri öğütlenir:

Sana gölge verecek dallar
Fıskırır ancak gençlikten;
Büyüt bu fidanı ey genç,
Hazır yeşermişken!
Ne demek istediğimi
Ömrünün ortalarında
Ansızın anlarsın
Alkol kana yayılınca.

Şair bu öğüdü verir ama, aşk yüzünden işlenen cinayetleri, intiharları da unutmaz:

Aşkın şiddetine katlanmak zor gençlikte
Kurbanlar verilir bazı bazı (Şayet Aşk...II)⁽⁵⁾

Şimdi sunacağımız Gençlik⁽⁶⁾ adlı şiir, Necatigil'in kendi gençliğini de aydınlatır:

-
- (2) Şiirler I, s.31
(3) Şiirler IV, s.53
(4) Şiirler I, s.59
(5) a.g.e., s.60
(6) a.g.e., s.76

Çokları ilk gençliğinde
 Hülyalı olur,sevdalı olur
 Ekmek elden,su gölden
 Evin parası cebinde
 Karun misâli olur.

Kaç kişi çıkar o devirde
 Geçici dünyada insana
 Kalıcı değil ana baba
 Bunu derinden bilir de
 Takar dişini tırnağına.

Hey gençlik,gençlik,gençlik
 Âvârelik günleri
 Ne tatlıdır o yok mu
 Duymamak yokluğunu
 Dünyada hiçbir şeyin.

Hey gençlik,gençlik,gençlik
 Kitaplarda bunalmış
 Bir gencin hüznüleri
 Elde yok,avuçta yok
 Mahrûmiyet günleri.

Ailenin yuvası olan ev,dile gelince,gençler hakkında
 şunları söylemektedir:

Varsa yoksa sokak
 İnsan o yaşlarda
 Gözü beni görmez
 Gece gündüz dışarda.

Oğullar uzaklaşır,kızlar uzaklaşır
 Bir zaman için benden,
 Oluruna bırak,gençtir,derim
 Hevesini alsın sokaklardan. (Varsa Ev)⁽⁷⁾

Gençlerin çoğu, hayatta pek çok şeyi yanlış değerlendirebilirler. Genişliğe Övgü⁽⁸⁾ şiirinde bu durum, şu mısralarla dile getirilir:

Gözünüzde büyüttüğünüz şeyler
İlerde güleceksiniz,
İçindeyken
Anlaşılmaz gençliğin geçtiği.

Toplumun gençlere daha mesut ve müreffeh; acısı, sıkıntısı daha az bir dünya hazırlamasını istemek, insanca bir dilektir. Ancak, Necatigil'deki realizm, ütopyaya izin vermez. Bu yüzden şiirin adı Güçsüz Dilek⁽⁹⁾ olur:

Kim devirdi bu kalın kütükleri
Nazlı sarı başaklar toprağına?
En verimli tohumları serpmeliydi
Ömrün en güzel çağına.

Yok etmek gerekirdi yokluklar yoksulluklar
İçine düştükleri,
Belli bir yaştan sonra nasıl olsa artıyor
Hayatın güçlükleri.

Gençlerden ölümleri gizlemek gerekirdi
Ne diye zehir olsun şimdiden içtikleri,
Belli bir yaştan sonra nasıl olsa görür göz
Siyah servilikleri.

Yalnız aşk olmalıydı onların
Acı diye bildikleri,
Nasıl olsa yaşlanınca
Aşkın da hiçlikleri.

Behçet Necatigil, gelip geçen ömrünün elli dokuzuncu yılında, gençlik geçidinde yürüyen bir gence seslenirken, Türkçe'nin tarihini, anlam ve ses zenginliğini de değerlendirir. 1975'te yazdığı Geçit⁽¹⁰⁾ şiirini bu açıdan okumalı:

(8) Şiirler I, s.325
(9) Şiirler II, s.47
(10) Şiirler IV, s.100

Düştü payıma benim de
 Binitlerden, içitlerden
 Kimdi geçen ey genç
 Şimdi senin de
 Geçtiğin geçitlerden?

Bendim yaya
 Gerili oklardan biri,
 Kim yürüdü o yolları
 Serildi yapraklara
 Hayal kırıklıkları...

Bilendim ey genç
 Yakınlıklar
 Yaydı alev, ateş
 Geçtim sonra da
 Yakındıklarını.

Şiirde, "yaya, serildi, bilendim, yaydı" kelimelerinin çift anlama gelebilecek biçimde kullanılmaları, anlamı zenginleştiriyor.

Korsan⁽¹¹⁾ şiirinde anlam çokluğu, şiirin adından başlıyor: 1. Deniz eşkiyası, 2. Bırakırsan, 3. Kor isen, kor olsan. Bu şiirin ilk bölümü gençliği, ikincisi yaşlılığı anlatır. Gençliği anlatan ilk dördlük, gençlik ateşini, macera hevesini, hayatın ve ölümün ağırlığını tam değerlendiremeyişi, bağların azlığını işaret ediyor:

Evvel bahar korsan ateş denizler
 Ölüm derdim benzemezdi ölüme
 Enginler benimdi
 Üzülen yok gittiğime.

Yol Çantası⁽¹²⁾ adlı şiir, basit bir hikâyenin unsurlarını sembol derecesine yükselterek gençliğin durumunu dile getirir:

(11) Şiirler IV, s.93

(12) Şiirler III, s.188

Üstünde bir yazı:Hazırlık
 Bir gencin olmalı
 İnince yolcular
 Biletçi bulmuş
 İlk yardım çantasına benziyor.

Çok genç olmalı
 Kalabalık taşıt
 Yanına koydu
 Dalgalara daldı
 Unutulur.

Kayıp eşya büroları
 Belki hemen gelseydiniz
 Yoktur yollarda
 Hazırlıksız şimdi
 Alışmamış bir yalnız.

Gider bir süre
 Kimlik kartı
 Bir akşam üstü
 Duyulur yokluğu
 Nerede bıraktı?

Necatigil'in gençliğin aşırılıklarına karşı hoşgörüsü sınırsız değildir.Çocuğuyla konuşan bir baba kimliğiyle görüdüğü Ayrılık Duracı⁽¹³⁾ şöyle biter:

Belli bir oranda
 Yaşa gençliğini
 İlerde çocuklarına --
 Kim söyledi?

İnsan,daha gençken geleceğini düşünmelidir.Yoksa ileride pişman olur:2/3 Haziran 1979 gecesi yazdığı başlık konulmamış bir şiirinde,sanki böyle bir pişmanlığı yansıtır:

(14)

(13) Şiirler IV,s.121

(14) a.g.e.,s.132

Kızmak için nedenler
Çoğalır yaşlandıkça
Anımsanır,yapılmamalıydı
Şunlar şunlar gençlikte.

Biz güzel bir şiir,güzel bir öykü
İçin yaşarız daha bir süre
Tartarak
Gençliğimiz ne çekti bozuk basküllerde.

Gün sayardık
Günler bitti.

Görüldüğü gibi sadece gençlik değil,bir gün ömür bile
bitivermektedir.

7. AŞK

Sözlükte "sarmaşık" anlamına da gelen aşk,sevgi duygusunun insanın bütün benliğini,onu sevgide veya sevilende eritecek,yok edecek derecede sarması diye tarif olunabilir.Bundan dolayı,aşkla ölüm arasında çok yakın bir mühasebet vardır.

Behçet Necatigil'in ilk şiirlerinden Kandil⁽¹⁾ aşk-ölüm yakınlığına ışık tutar:

Kandil ayak ucumda
Yanıyor titrek titrek
Ve gözlerini yum da
Okşayım ürkek ürkek
Ah kalsın avucumda
Ellerin sabaha dek.

Alnımdaki tülbendi
Gözlerime perde çek
Kandilde yağ tükendi
Nerdeyse is verecek
El sürme sakın kendi
Yavaş yavaş sönecek.

Dişlerinde sevgili
-Ölmem- sıkma da sen tek
Giyeceğiz sevgili
Ben ak sen kara gömlek
Üfleyiver kandili
Çok güç çok geç beklemek.

1935'te yazdığı Kapılar I,II,III,hem söyleyiş,hem muh-teva bakımından Necatigil'in genel çizgisinin dışında kalan şiirlerdir.Kabullenişten çok isyanı,rızadan çok mücadeleyi,histen çok ihtirası dile getiren bu şiirlerden bazı bölümler okuyup geçelim:

(1) Şiirler IV,s.11

İnsafsızca tırnağı etinden ayırdınız
Karşımda durmayınız, karşımdan yıkılınız
Kahrolayım bu hıncı bırakırsam kapılar.

Bu duyduğum acıyla ayrılık yarısından
Süzülen kartal gibi bulutlar arasından
Yükselir yükselir de alçalırsam kapılar

Bunu düşünmek için geceye dek hürsünüz
Bir çulsuzun elinden ne gelir görürsünüz
İçerde o dışarda ben kalırbam kapılar. (3)

.....

Sonsuz bir kıskançlıkla artık kudursanız da
Çık dışarı diyerek haykırıp dursanız da
Kapılar çıkmam çıkman ve ancak ölüm çıkar. (4)

Şamdan (5) şiirinde Necatigil, yine kendi sesiyle konuşmaktadır. Bu kez, özleyişle aşkın hâkırası, ölüm sükûnetiyle birleşmiştir:

Karanlık içinde ve bir sedir
Üstünde belki o tekrar gelir
Diye bekliyorum kaç gecedir
Sönmüş olsun varsın bırak şamdan.

Ve şimdi o ve ben taş gibiyiz.
O, ki bende kalan biricik iz.
Onun gölge gibi sessiz sessiz,
Odaya girdiği bir akşamdan.

Ayrılış (6) şiiri, aşkın insanı hayata bağlayışını, "yeni-
den dünyaya geliş" olduğunu dile getirir. Hep Aynı Hikâye (7)
yalnız insanın aşkla ilgili sıkıntı ve korkusunu yansıtır:

Efkâr basıyor akşamları deme gitsin,
Gece olmaz mı almakta beni bi telâştır.
Avunur diye olur a, bu unulmıyacak dert
Sokak sokak dolan gez, cadde cadde dolaş dur.

(3) Şiirler IV, s.15

(4) a.g.e., s.16

(5) a.g.e., s.20

(6) a.g.e., s.33

(7) a.g.e., s.35

Çırpınmada kalbim, haklı da bi taraftan, korkuyor.
 Düştüğümüz, belki de, aşka çıkar yol.
 Gövdem, o da haklı, yorgun, taşlara serilir;
 Ama ne yapsın, var mı başka çıkar yol.

Bu şiirde sözü edilen aşkın cinsî tatminle yakınlığı dikkat çekicidir. Bu konuda Boşuna⁽⁸⁾ şiiri, Necatigil'in kişiliğine çok uygun bir olayı anlatır:

Yanından geçerken bir tuhaf baktı
 Arzulu ve davetkârdı mutlak.
 Bense neden sonra farkına vardım,
 Böyle işler bizden ne kadar uzak.

Şimdi --

Ha başımı taşlara vurmuşum,
 Ha düşmüşüm geceyle sokaklara:
 Kimbilir ne zaman karşılaşırım,
 Hem tanıyacağım da şüpheli bir daha.

Kara Sevda⁽⁹⁾ şiiri, "delicesine kitaplara düşkün" birisinin aşk yüzünden "serserilik" yoluna düşmesini hikâyeye eder.

Bir Ölümden Kalanlar⁽¹⁰⁾ şiirinde gizlenmiş bir aşkın ölüm döşeginde gün yüzüne çıktığını görürüz:

Son sözü bir kadın ismi oldu hiç duymadığımız
 Lâkin anlaşılmalı gitti söylemek istediği.

Gecede⁽¹¹⁾ şiirinde aşk, "gecede kabuk bağlayan bir yara" dır. Soru⁽¹²⁾ aşkın getirdiği çaresizliği vurgular:

Bu diyardan gidemez
 Sen varsın.
 Bu deveyi güdemez,
 Sen olsan ne yaparsın,
 Güzel kız?

-
- (8) Şiirler I, s.10
 (9) a.g.e., s.11
 (10) a.g.e., s.51
 (11) Şiirler IV, s.41
 (12) Şiirler I, s.18

Hep Böyle⁽¹³⁾ ayrılıkların getirdiği bunalım, yalnızlık ve telâşi dile getirir. Ayrılıklar⁽¹⁴⁾ şiiri ise aşkyüzünden "Ağzını bıçaklar açmaz" derecede üzüntülü birine teselliler ararken "Neyler bile etmiş şikâyet" örneğini verdikten sonra:

Dünyada başka kız yok mu,
Elini sallasan ellisi --
Mesele bundan ibaret.

diyerek meseleyi hafifletirmeye çalışır. Bu tavır, sıradan insanların, ana caddeden ayrılmayan geniş kalabalıkların tavrıdır. Ana Cadde⁽¹⁵⁾ şiirinde bu tavır şöyle dile getirilir:

Daha işin başında şaşırılmış ne yapacağını
Hareketleri çılğınca.

Ben ne onu bilirim, ne ötekini;
Ağzıma koymuşluğum da yok
Aşk içkisini.

Büyük sözü dinlersen
Uzat bardağını
Konuş başka şeylerden.

Oysa âşık için durum farklıdır; hayatı ancak aşkla anlam kazanmaktadır:

Ancak bulunduğun yerde,
Gündüzüm gündüzmüş,
Yokluğum seni de üzmüş,
Allah kısmet ederse
Kalkıp geleceğim.

Fazlası istemez bence,
Gözlerin olmalı sade
Görüp göreceğim. (Sade)⁽¹⁶⁾

(13) Şiirler I, s.14

(14) a.g.e., s.16

(15) a.g.e., s.33

(16) a.g.e., s.21

Ayrılıklar II⁽¹⁷⁾ adlı şiir, Yusuf ile Züleyha hikâyesiyle günümüz aşkları arasında bağlantı kurarak aşkın zamanlar üstü evrenselliğini de vurgulamış olur:

Kervanlar kalktı gitti.
Yusuf kuyu köşesinde
Uyudu uyandı ah etti.
Yusufçuk bahçesinde
Dala dayandı ah etti.
Kervanlar kalktı gitti.

Hasret ne vakte kadar?
Oğlan otel odasında
Oturur kalkar ağlar.
Kız anası yanında
Aynaya bakar ağlar.
Hasret ne vakte kadar?

Emniyet⁽¹⁸⁾ sevmenin ve sevilmenin sağladığı güven hissinin yansıtan küçük bir hikâyedir:

Köşebaşındaki evde
Bir kız şarkı söyler.
Durur genç öğretmen,
Durur bekâr subay,
Şarkıyı dinler.
Ümide düşer ikisi de --
Halbuki mesele,
Benim bildiğim şekilde.

Tempora Mutantur⁽¹⁹⁾ şiiri, ilk mısralarıyla aşkı zihnî mülâhazalara bağlar, ancak sonra tabiîlik öne çıkar:

Baktım seneler kuş gibi uçuyor,
Baktım sonum bir avuç toprak --
Sevdim, gençlik icabı
Ağaca bağlandı yaprak.

(17) Şiirler I, s.36

(18) Şiirler IV, s.31

(19) Şiirler I, s.53

Ey dost rüyamı hayra yor,
 Çok görme Behçet'ine!
 Kapıldım lezzetine,
 Ey aşk, iki cihanda aziz ol!

Elveda tahsil gecelerinin kara bahtı,
 Bütün kitaplar kapandı!
 Lodos rüzgârı es esebildiğine,
 Dinmesin gönlümdeki çalkantı!

Mecnun da beyâbâna
 Bu yollardan gitmişti.
 Ben artık eskisi gibi değilim,
 Devran değişti.

Zamanın devranı, aşkları, âşıkları, dünyayı da değiştirmişdir. Sevda Peşinde I, II⁽²⁰⁾ şiirleri, bu değişimi ironik bir dille yansıtır.

Kördüğüm⁽²¹⁾ şiiri, çağımız şartlarında aşk ve kıskançlık meselelerini, şairin şahsî tecrübesinin merceğinden yansıtır:

Seni iş başında sırtına geçirdiğin
 Siyah gömleğinle seviyorum.
 Yanına çekinmeden giriyorum,
 Arkadaşların beni tanıyorlar.

Bazan haftalarca yokum ortada
 Aklına bin bir şey geliyor
 Acaba başkalarıyla mı geziyor
 O güzel gözlerini saran tasada
 Böyle üzüntüler var, biliyorum.

Ama boşuna bu kuruntun
 Küçük bir memurum ona bakarsan
 Aldığım ne, eğlencelerim olsun.

Ölüsünü göstermeyen cins kediler gibi uzağında
 Hayâlimde ufacık bir yuva kuruyorum
 Sonra yaşamak zorluğu geliyor akla
 -Dikkat kapılma aşka.. diyen sesler duyuyorum.

(20) Şiirler I, s.38

(21)

Bu kaygılı günlerimde bir zaman
Sana görünmemeyi yerinde buluyorum.
Orda burda, tek başıma, perişan
Dolaşıp duruyorum.

Şayet Aşk... (22) adlı üç şiir, bütün zorluklarına rağmen aşkın insan hayatını güzelleştiren, zenginleştiren, rahmet ve serinlikle dolduran bir vâkıa olduğunu savunmaktadır:

Şayet aşkın tohumu
Düşmüşse gönlüne
Suyunu esirgeme;
Aşkın hakkını yeme,
Pişman olursun ömrünce.

.....

Şayet Aşk...II (23)

Bu arada belli olur
Aşkın ve cinsin tadı.
Bir bir yaşanır halde
Şairlerin yazdıkları.

Belli olur bir şiirin mânası,
Sanki bizim için söylenmiştir.
Yüzyılların gerisinde
Hülyalarımız yeşerir.

Aşkın şiddetine katlanmak zor gençlikte
Kurbanlar verilir bazı bazı
Onunla, bir onunla tahammül:
İdeal, rüyaların kızı.

Azalnca ihtiyarlık çağlarında
Aşkın ateşi,
Bir sevdâ hâtırasıyla ısınmak
Her ihtimale karşı.

Şayet Aşk...III (24)

Ebemkuşakları altında
Bilmem dikkat ettin mi
Uzakların güzelliği
Yaz yağmurundan sonra..

Şayet aşkın rahmeti
Gün olur kesilirse
Altın kemerler gibi
Hâtıralar önümüzde..

Hadi ver ellerini
Ufkumdan esen samyellerine
Sabahların serini
Karışsın ellerinle.

Aşk, yaşanmakla da, hatırlanmakla da hayatımıza güzel bir anlam katacaktır ama içinde bulunduğumuz ortam ve şartlar, bizi rahat bırakmamaktadır. Çevre⁽²⁵⁾ şiirinde şair, bu rahatsızlığı ve kaçış isteğini dile getirir:

Yarin mendili nakışlı
Okşadım ellerimle.
Göz göz, üzerimde,
Çevrenin bakışı.
Çevre ateş içinde
Daralmakta çember.
Biz yanarsak beraber yanarız
Seninle, beraber.
Çevre tortop
Vurur sırtıma sırtıma.
Yüksek dağların orada
Çevre yok.

Kültürel ve sosyal şartların farklılığının insanların aşk konusundaki tutumlarını nasıl etkilediğini dile getiren Fark⁽²⁶⁾ şiiri şöyledir:

Aşkın tılsımı bîze de
Dünyayı gözümüzden silse ya.
Değil bizim harcamız
Gören olur diyecek,
Çekingen kalacağız.

(25) Şiirler I, s.68

(26) a.g.e., s.63

Herkes bize bakıyor.

Oysa aşk, çevrenin baskısını aşmakla gerçekleşir; Uykusuz Gecede Dörtlükler⁽²⁷⁾ şiirinden alınan şu parça, bu gerçeğe işaret eder:

Bir sevgili dinlemediğim evini
İnanmış varmış size.
Bir sıcaklık duymaz mısınız
Ellerinizde?

Ama insanın iç dünyasındaki oluşumlar, mecazî aşkların vuslatında bile bir tatminsizlik doğurmaktadır. Yenilik⁽²⁸⁾ şiirinde böyle bir durum sergilenir:

Sevgiliniz de yanınızda
Seyre dalsanız ya ilerki dünyaları
Gözlerinde yalnızlık ayları
Ağlar aynı yastıkta
İki kişi ayrı ayrı.

Aşk Gelmiş Cihana⁽²⁹⁾ şiiri, modern insanın aşkı nasıl hafife aldığını sergileyen bir hikâyeye anlatır:

Kız kaptırdı gönlünü
Sevdiği oğlan kalpsizin biri
Alay etti güldü..
Hiç aşka gülünür mü?
Ne çare cahil aklı
Kız hastalandı, yattı
Mumda yandı pervane.. öldü.
Oğlan sormakta haklı
Hiç aşktan ölünür mü?

Gizli Sevda⁽³⁰⁾ Behçet Necatigil'in en tanınmış şiirlerinden biridir. Hafif müzik formunda bestelenmiş de olan bu şiir, adı üstünde bir gizli sevda hikâyesidir:

(27) Şiirler I, s.115
(28) a.g.e., s.66
(29) a.g.e., s.202
(30) a.g.e., s.196

Hani bir sevgilin vardı
 Yedi sekiz sene önce.
 Dün yolda rasladım
 Sevindi beni görünce.

Sokakta ayak üstü
 Konuştuk ordan burdan,
 Evlenmiş, çocukları olmuş,
 Bir kız, bir oğlan.

Seni sordu
 Hiç değişmedi, dedim,
 Bildiğin gibi..
 Anlıyordu.

Mesutmuş, kocasını seviyormuş,
 Kendilerininmiş evleri..
 Bir suçlu gibi ezik,
 Sana selâm söyledi.

Kavuşamayan sevgililer, böyle buruk bir hüznle hatırlanır. Ama beraberlikler de ruhu doyuracak bir yetkinlikten uzaktır. Maddî yakınlık, cinsî câzibe, öteleri arayan düşünceyi teskîn edememekte, kırılmalar, kopmalar kaçınılmaz olmaktadır. Yay⁽³¹⁾ şiiri bu yaklaşımla okunabilir:

Derinden sesler geliyor
 Durduramaz beni aşkın
 Bekle geçinceye kadar
 Yayı daha germe
 Kıracaksın.

Karanlıkta kımıldayan düşünceyi
 Göremez sendeki göz
 Örtülere büründüğüm şu anda
 Düşmüş senden kumaşlar
 Çıplaksın.

Eser serin bir rüzgâr
 Sen çok sıcaksın
 Koptu senden ellerim,köprü yıkıldı
 Seni benim tarafa nasıl alabilirim
 Uzaksın.

Donmuş Dallarda Çiçek⁽³²⁾ şiiri de benzer bir yetersiz-
 liği ve kopukluğu dile getirir.

Doğrusu, aşkı güzelleştiren biraz da hayâllerdir:

Daralan gecede
 Boş yere aramak sevinici
 Beraberken acı yan
 Ayrılınca neden böyle çekici?

 Ben şimdi başını alıp giden
 Mavi bulutun muyum,
 Sislerdeki evin önünden geçsem
 Camlarda bulur muyum?

(Kaplar Denizin Yüzünü)⁽³³⁾

Onca güzelliğine ve çekiciliğine rağmen beşerî aşkla-
 rın insanı doyuramadığı gerçeği Necatigil'de sık sık karşı-
 mıza çıkar.«Kader»konusunda tümünü okuduğumuz Kan⁽³⁴⁾ şiiri-
 nin şu bölümü de bunlardan biridir:

Yürür Ferhat'la Kerem bir seraba
 Diz yorgun yol uzun
 Şirin'e susamış,Aslı'ya acıkmış
 Kavuşurlar bu muydu
 Kan iter bıkmış.

Bu doyumsuzluğun sebebi sadece kan,yani insanın mahi-
 yeti değildir;dünyanın mahiyeti de,boyayı tepsertip pul pul
 dökülmesine yol açacak hava kabarcıklarını çıkarmaktadır.

Astar⁽³⁵⁾ şiirini böyle yorumlayabiliriz:

(32) Şiirler I, s.269

(33) a.g.e.,s.271

(34) a.g.e.,ss251

(35) a.g.e.,s.266

.....

Daha demin titrek dokuyordu aşkı
Konuşan bakışlar, ince gülüşler
Daha demin vardı.

Sustunuz ikiniz de, gözleriniz daldı
Boğdu sevincinizi sularda kıskanç
Bir hava kabarcığı.

Ayrıca, her an ölümün gölgesini büyütmekte olan zaman da,
aşkların parıltılarını seldurmaktadır:

Çırpınan bir kelebek Kanadı mıdır
Sevdiğinin elini tutan elinde?
Duyar gibi o gizli seslenişi çağlardan:
-Örselenir, zedelenir ne kadar kollaşan
Bu büyümlü nakışlar bir tutam toz olacak.
Severken bir genç kıızı delikanlı
Dalgın, titrek gülümser
Bilirim.
(Gülüşleri) (36)

Bütün bunlara rağmen, cinsiyet de, cinsler arası câzibe-
den doğan aşk da bir nimet sayılmalıdır:

Aşklar arada,
Tanrının büyük bağıışı
Ferhat'lar, Kerem'ler çöllerde, odalarda
Bir anlamı var elbât
Boşuna mı yanmışlardı?
(Arada) (38)

Yeryüzünde yaşamakta olduğumuz imtihanın konuları ara-
sında aşk da vardır:

Ödenmeli aşklar ıssız dağlarda
Kaçlı yollar yanmalar çünkü yasak
İster kavuşma ister ayrılık
Acılarıyla ödenir aşk. (Ödemek) (39)

(36) Şiirler I, s.247

(37) a.g.e., s.344

(38) a.g.e., ss346

(39) Şiirler II, s.54

Güçsüz Dilek⁽⁴⁰⁾ şiirinde Necatigil'in "gençlerin acı diye yalnız aşkı bilmelerini" dilediğini görmüştük; "Nasıl olsa yaşlanınca/Aşkın da hiçlikleri." diyordu. Yaş⁽⁴¹⁾ şiirinin şu mısraları da aynı görüşü desteklemektedir:

Nice aşklar ölümsüzleyin söner balon yaş
Nice tutkular sabun köpükleri son yaş

Gençlik çağı gerilerde kalmışken, eski aşkların hâtıraları kalbin dibinde batık gemiler gibi çürürken bile aşk, yoklayabilir insanı. Ve Görmemiz Bilmediğimiz Birini⁽⁴²⁾ adlı şiirden iki dörtlük:

Uçtu iki kırlangıç karşılıklı paralel
Parladı söndü bir çelik çizgi.
Karşıt yönlerde iki taşıt hızla
Kesişti geçti.

Bir yıldız gördüğünüz, bir gözdü
Bir gizli akım.
Size öyle geldi, bakışında:
Ben senin olaydım.

Her şeyin bir vakti vardır. Kopuşlar⁽⁴³⁾ şiiri, aşk için uygun olmayan vakitleri ve durumları sergiler.

Ağır Yaprak⁽⁴⁴⁾ şiiri de şöyle sona erer:

Belli bir yaştan sonra
Korkulur artık aşklardan.

Venus Çizgisi⁽⁴⁵⁾ erişilmezlikle yaş uyumsuzluğunu birlikte sunar.

Çıkmak⁽⁴⁶⁾ şiirinde aşkı şehvete indirgeyen anlayış sergilenip sorgulanır:

-
- (40) Şiirler II, s.47
(41) Şiirler I, s.340
(42) Şiirler II, s.49
(43) a.g.e., s.43
(44) a.g.e., s.50
(45) a.g.e., s.91
(46) a.g.e., s.103

Siz dolaşırken gece sokaklarında
 Striptiz evlerinde bir delikanlı
 Sorar:Çıkalım mı? Belki aşk bu!

.....

O ki bir gözpekligi yigit şövalyelerde
 O ki dağlarda Ferhat yalınayak.
 Bu çağlar kıt zamanlar bizi bize komazlar
 O ki aşk,ürkmüş ceylân ve tutsak.

Behçet Necatigil,Ölü⁽⁴⁷⁾ şiirinde Şeyh Galib'in Hüsn ü
Aşk mesnevisine göndermeler yaparak,hakikî aşkın icaplarıyla
 ferdî ve içtimâî realitenin uyumsuzluğunu endişeli bir dille
 sergiler:

Ateş denizlerinde mumdan kayıklarla
 Sağlam mı tekneler aşkları geçmeye
 Güç.

Biri var pencere
 Pencere önlerinde ağlar duruyor
 İlerde güneşte balıklar kuruyor
 Dirilirdi bengi su pınarlarında yunsa
 Güç.

Gider yol bir Galib'e,Yunus'a
 Ama bu ne çok ölü ağlar güç.

Biri de var gecede
 Saçlarından her gece kır ağlar örüyor
 Ötede mum yanıyor bir şeyler dönüyor
 Pervaneler ard arda ne de çabuk ölüyor
 Güç.

Dirilirdi sularına bir sağlam tekne olsa
 Ama bu ne çok ölü ağlar güç.

Nilüfer⁽⁴⁸⁾ şiiri,mitolojik bir hikâyeye telmihte bulunarak aşkın insan hayatındaki müsbet rolünü vurgular:

(47) Şiirler II,s.100

(48) a.g.e.,s.109

Ben oraya koymuştum,almışlar,
 Arasına sıkışık saatlerin.
 Çıkarır bakardım kimseler yokken;
 Beni bana gösterecek aynamdı,almışlar.

Kışken ilkyaz,sularımda açardı;
 Buzlu dağlar gerisine kaçırarak ne vardı?
 Eski defterlerde sararmış yaprak.
 Beni bana gösterecek anlamdı,almışlar.

Bir ışıktı yanardı yalnız gecelerde;
 Akşam,çiçekler uykuya yattı,
 Sardı karşı kıyıları karanlık --
 Beni bana gösterecek lambamdı,almışlar.

Aynayı,anlamı,lambayı,nilüferi alanlar,insanı boşluk-
 ta ve karanlıkta bırakanlar kimlerdir? Sorumluyu nerede a-
 ramalıyız? Sorumlu,herhalde çağımızın genel havasıdır. Bu
 havanın özelliğini tesbit eden bir mısra:"Şimdi aşkla iler-
 de çok gençler top oynuyor" (Hava)⁽⁴⁹⁾ Halbuki insan,hele
 şairse,bu havaya kapılmadan,çağlar boyunca değişmeyen özü
 yakalayabilmelidir.Divan⁽⁵⁰⁾ şiirinin şu dördlüğünü bu yak-
 laşım ile okuyabiliriz:

Aşkın bir yolu vardır değişir dağlar
 Ozanlar o yoldan yürümeli elleyin
 Düşer ayaklarına yere vurduğu vardır
 Ozanlar o içkiden içmeli güzelleyin.

Elbette insan,zaman zaman umutsuzluğa da kapılabilir;
 çareyi her şeyden uzaklaşmakta arayabilir:

Hava mı çok sıcak,ben mi terliyorum
 Sevgili seslendiğin serinlik bir serap
 Hayır yok boşuna yokuşları --
 Atı kantarlıyorum. (Kantarma)⁽⁵¹⁾

(49) Şiirler II,s.163

(50) a.g.e.,s.158

(51) a.g.e.,s.237

Sevgilinin çağrısı serap olabildiği gibi, kendisi de serap, hattâ engel olabilir. Dağ⁽⁵²⁾ şirinin şu dördlüğü bu yorumla okunabilir:

Bu hangi ocaktır tav, akşam ezâ.
Sürdürür hastalığı iyi etmez
Tahta perde sevgililer
Yaslanır bakarız özlemle uzaklara.

Yüz Yazmak⁽⁵³⁾ ve Mehlika⁽⁵⁴⁾ bir sevgili özleminin hayâl kırıklıklarıyla sönüşünü dile getiren şairlerdir.

Çıkrık⁽⁵⁵⁾ bir aşkın yarım kalışından duyulan pişmanlığı, zamanın acımasızlığına rağmen hâtıranın sıcaklığını anlatır.

Ugrak⁽⁵⁶⁾ aşkın insanı alt üst edişini, geleneğimizin kavrayışı ve sesiyle ifade eder. Bir dördlüğü şöyle:

Şunlar ki güvende
Bir uğrağa uğrarlar
Aşk dükkânı anda
Can ile bâzâr olur.

Nice⁽⁵⁷⁾ şiiri, yazılıp da yollanmayan aşk mektuplarının bile karşılıksız kalmadığını, aşkın insanlara olağanüstü bir hassasiyet kazandırdığını işaret eder.

Ad⁽⁵⁸⁾ şiiri, aşkı tasavvufî muhtevasıyla düşünmemizi gerektiren bir hususiyet gösterir:

Şaştı akl
Aşk koyduk ad.
Yakındı ayrılıklar ney
Geçti sesleri
Meşk koyduk ad.

(52) Şiirler II, s.247, Bu şiirin tahlili için Bkz. Hilmi Yavuz, Yazın Üzerine, Bağlam Y.İst.1987, s.116

(53) a.g.e., s.317

(54) a.g.e., s.323

(55) Şiirler IV, s.89

(56) Şiirler III, s.124

(57) a.g.e., s.186

Bilseydi kazırdı taşlara
Keşk' koyduk ad.

Akşam Şiiri⁽⁵⁹⁾ Ahmet Hâşim'in Bir Günün Sonunda Ar-
zu şiirini hatırlatan bir edâ ile, geçmişte kalan bir aşkı
yâd eder:

Birden hatırlarsın
O da seni -- birden bazan:
Nerde, ne yapar şimdi
Parlar bir özlem anılar arasından.

Bu akşam ne garip sözcük
Sanki ilk duydum, yadırgıyorum:
Akşam. Bilmem bulur muyum
Yollara baksam?

Söner yangın birazdan
Yatışır özlem.
Bir gün karşılaşırız
Bir gün, bir yarım akşam.

Tiryak⁽⁶⁰⁾ adlı şiir, sigara tiryakiliğini, bir gençlik
aşkının hâtırasına bağlar:

Karanlık sokakta
Öpüştünüzü nasıl
Dudak tiryakiliği
Anısı yıllarca.

Kimya⁽⁶¹⁾ şiiri, duyguların gizlenmesini savunur:

Açılmadan hızlı, yasak
Aşklara
Yetin, yerin olanla!

Bağban⁽⁶²⁾ şiirinde sanki bu çekinişin sebebi verilir:

Açar güller
Solar koklarken daha

(59) Şiirler III, s.203
(60) a.g.e., s.302
(61) Şiirler IV, s.111
(62) Şiirler III, s.105

Tutku,daha aşk
Bağlar bağban denizi.

Semender⁽⁶³⁾ adlı şiir de,aşkın hayatımızdaki yerine dair yorumlar ihtiva eder:

Sözlüklere kalsa
Ateşte masal hayvanı
Bir insan olmasın
Ateşler yaşam lavları.

Ejder derler aşka
Bir volkan olmasın
İyi ki yanında
İnsanın hayalleri.

Ama masal deniyor
Bir yalan olmasın
Yanmalar içinde de
Ararız masalları.

Son olarak Gökte Ayak İzleri⁽⁶⁴⁾ şiirini okuyalım.Behçet Necatigil'in hayatın bütün meselelerini şahsî temessül kabiliyetinin elverdiği oranda yaşadıktan sonra yüzyüze geldiği fânîliğe tevekkülle boyun eğişini bu şiirde de görüyoruz:

Bulaydık,buladık,bulaştık
Aşkı biraz,aşka biraz
Geçer garip şeyler akıllardan
Bir de bizden geçmeli,bizden geçiyor.

Ağrısından anlarınız bir organın yerini
Bir durumun önemi çekilen acılardan.

İşte bu rüzgâr,esmesinden belli
Çeker gideriz
Kar yolları örter
Silinir ayak izleri.

Şüphesiz,"gökteki ayak izleri",gözlemesini bilenler için daima var olacak,hiçbir zaman silinmeyecektir.

(63) Şiirler III,s.218

(64) Şiirler III,s.294

8. EVLİLİK

Odanın her şeyi tamam.
Konsolu, aynası, halısı.
Eve geldiğimde soba yanıyordu.

Suyum sürahide hazır.
Yatağım yapılmış akşamdan
Yumşak ışıklar düşüyor yere,
Masadaki lambadan.

Gökyüzünde bir iki yıldız
Hizmetime bakan kadın gitmiş.
Ev sahibi çekilmiş odasına
Oturuyorum yapayalnız.
Eşyalar kendi dillerinde konuşur:
Yalnızlık Allaha mahsus.

Odanın her şeyi tamam
Şehrin uyuduğu sırada.
Karım olmalıydı, çocuklarım olmalıydı
Bu dekorda, bu manzarada.

1943 yılında yazıldığını sandığımız bu başlıksız şiir-
de⁽¹⁾ Behçet Necatigil, yalnız bir bekârın evlilik özlemini
dile getiriyor. Gene aynı yıl yazılmış olması muhtemel, Yollar
ve Evler⁽²⁾ şiirinde, aynı özleme merak da karışır: Herkes
kendi işindedir. Kadın, gündüz ocağının başında yemek yapar.
Çalışıp duran erkek, akşam üstü yorulur, evine ekmek götürür.
Yollar yalnız ve kimsesizdir, bir de bekârlar. Şiir şöyle bi-
ter: "Sokaklar تنها, sinema dönüşü/Bütün merakım bu evlerde."

Aile⁽³⁾ şiiri, mutlu bir evlilik tablosu çizer: Günlük
savaştan sağ çıkıp evin yolunu tutan erkek, kederlerini unu-
tur. Çünkü ailece yemek yerler, çocukları uyur, yaşamaktan

(1) Şiirler IV, s.49

(2) a.g.e., s.51

(3) Şiirler I, s.24

sevinç duyar,şöyle seslenir:

Koltuğuma uzandım,rahatım.
Kahvem içime sindi,
Başladı gecelik saltanatım.

Misafir⁽⁴⁾ şiirinde de mutlu bir aile anlatılır.Şiirin son dördlüğü şöyledir:

Saadetleri vardı,bir çatı altında,
Gözlerden uzak.
Dostum,fena olmaz,evlilik hakkında
Bir kitap okusak.

Şairin evliliğe bu uzaktan ve özlemlili bakışı,gerçek bir evlilik ihtimali karşısında,realitenin katılığına çarpıp ve evlilik Zor Geçit⁽⁵⁾ biçiminde görülür:

.....
Olmuyor ki ha deyince
Hayat bütün bütün zalim.
Devran döner Âdem Havva üstüne
Dünya evlilikle baki
Ama hayat dedikleri
Güçleşmekte günden güne.

Ama halkın çoğu,bu güçlüğü yaşamaktadır ve şair iyimserdir;şiir şöyle sona erer:

Geçer hepsi geçer elbet,
Daralmış gönüller ferahlar.
Gelir o eski sabahlar,
Memleket eski memleket.

Hayata uyum sağlayamayan,bu yüzden umduğunu bulamayan erkeklerin anlatıldığı Sizin Hikâyeniz⁽⁶⁾ şiirinde de benzer bir iyimserlik görülür:

Size de uzansın istersiniz
Bir kadının elleri.

(4) Şiirler I,s.37

(5) a.g.e.,s.65

(6) a.g.e.,s.111

Siz de bir yuva kuracaksınız
 Artık kararınız karar.
 Hayat pahalı,geçim zormuş
 Olsun istediği kadar.

Evlilik,yeni bir ev kurmak,bir bakıma baba evinden ayrılmaktır.Ama eşlerin eski evlerinden büsbütün kopmaları mümkün değildir. Ayrı Evlere Çıkmak⁽⁷⁾ şiirinde bu durum şöyle dile getirilir:

Çıktığınız ocaklar ezer sizi işte,
 Ezmesi bile üzüntü.
 Bazı yaslar evlenirken ayrılıştı,
 Aileden bazı eşyalar gibi,
 Yeni yere götürülmesin mümkün mü?

Perili Ev⁽⁸⁾ şiiri, evlilik için yazılmış en güzel medhiyelerden biri sayılmalıdır:

Bak,masa,işte
 Yerini bulmuş şimdi.
 Biz yokken bu eve
 Besbelli biri girdi.

Allahım,çamaşır
 Yıkanmış,ütülü!
 Ben giderken bu kitap
 Yere düşmüştü.

İçemezdim suyundan
 Dibi yosundu,sahi!
 İmkânı yok inanmam
 Bu başka sürahi.

Emektar çul keçe
 Yeni gibi tertemiz.
 Ocakta ateş yanıyor
 Yanıyor lambamız.

(7) Şiirler I,s.186

(8) a.g.e.,s.170

Hemen yatasım geldi
 Bir hal olmuş perice,
 Tüyden hafif
 Yatağıma değince.

Gezmiş eşyada belli
 Bir kadının elleri.

Bir Ev, Bir Çocuk⁽⁹⁾ şiiri, modern ailenin kuruluş biçimine ve yapısına ışık tutan bir şiir:

Gençten bir adamdı
 Hikâyesi gayet kısa.

Yıllar yılı tek başına yaşadı
 Bir gün rasladı bir kıza.

Düşündüler, birlikte yürüseler
 Ömür geçiyor nasılsa.

Şimdi içine bir ev, bir de çocuk girer
 Aşkları yazılsa.

Gözleri Badem⁽¹⁰⁾ şiiri de, evlilikten umduğu ile bulunduğu arasındaki farktan düş kırıklığına uğramış bir kızın seslenişidir:

Ben annemin evinde
 Fındık fıstık üzüm
 İlerde evlenince
 Çuvalla düşünürdüm.

Aşk idi beni iten
 Heyamola
 Ben onsuz yaşar isem
 Dünyalar haram ola.

Aşk idi beni iten
 Sev seni seveni
 Bir yavru ceylân iken
 Yad avcı vurdu beni.

(9) Şiirler I, s.172
 (10) a.g.e., s.194

Evlendim kocam
 Bir güzel âdem
 Odada fıstık yok
 Gözleri badem.

Mavi değilmiş deniz
 Hey gidi fındık üzüm
 Kızlar günün birinde sevip evlenirseniz
 Sizleri de görürüm.

Oyun Dört Tablo⁽¹¹⁾ şiiri, birbirlerine sevgiyle bağla-
 nan eşlerin konuşmasıdır:

-Hasta olsan suya hasret
 -Ben bir hasta olsam ilkin
 Yanan tutuşan alnımda
 Yalnız senin serinliğin.
 -Yorgun olsan iş dönüşü
 -Ben bir yorgun olsam akşam
 Sendeki dermanı
 Kimselerde bulamam.
 -Şiir yazsan gönlünce
 -Ben bir şiir yazsam gece
 Sen sevinirsin
 Herkeslerden önce.
 -Ben senin yolunda
 Yaya kaldım yoruldu.
 Şimdi kızsam da sana
 Ölsen ardında
 Ağlayanın ben olurdu.

Kilim⁽¹²⁾ şiiri de evlilik mihverinde dokunan çağdaş
 hayatın bir eleştirisidir. Bu çürük iplikli ensiz atkılı ki-
 limde parlak, pahalı elmaslar yerine, incir çekirdekleri, üzüm
 çöpleri, armut sapsarı, pürtükler vardır. Sıcak çaylar yanında
 ısmarlanmış serin-mavi renkler, çalınmıştır; yerini kan oturmuş

(11) Şiirler I, s.134

(12) a.g.e., s.292

tırnaklardaki mavi almıştır. Baharlar ve beyazlar yok olmuş, paslı boruların katranı, soba zifirinin karası doldurmuştur kilimi. Bazı şeyler, önceden düşünülmemiş, şimdiyse iş işten geçmiştir; çünkü bir kere dokunmuş olan kilim, artık sökülemez. Gerçi işe giderken, ayak üstü, ayrılışlarda çekingen bir gülüş, çok az bir pembe katmıştır kilime, ama çevre çok çiğ olduğu için o da solgun güllerdeki gibi pörsük-pembedir. Her şeye rağmen bu kilim "bizim"dir.

Bazı evlilikler, bir gençlik aşkın bedelini yıllarca ödemek şeklinde tezahür eder:

Gecelerden birinde bakar bir genç sevdiği
Tüy gibi hafif kaldırıncı
Sonra kurşun akşamlar
Öder yıllar boyunca. (Ödemek)⁽¹³⁾

Behçet Necatigil, Evlilik⁽¹⁴⁾ adlı şiirinde de, eşlerin çeşitli psikolojik farklılıklarından, akraba ilişkilerinden, çocukların isteklerinden, vb. kaynaklanan problemleri sergiler. Bu problemler, evliliği, ilk şiirlerinde gördüğümüz özlenen mutluluk tablolarından epeyce uzağa düşürmüştür:

Evlisiniz, eşiniz
Bir başka isimle yazılı kütükte.
Sizin olan ufacık
Çok daha büyükçe.
O nedir, geceler bir gelir bir gider
Uzarken yeşil ova, uçurum.
Su toprağa dönüşür, kaya ota, rüzgâra
Derken yaklaşır düşme: Yalnız seni seviyorum.
Düşer kor incecik, çok pahalı kumaşa
Hatta en yakınımızdan.
Kavrulur yanıklarda beyaz..
Gözümüz dünyayı görmez kendi telâşımızdan.

(13) Şiirler II, s. 54

(14) a.g.e., s. 144

Küskünce yermeler ekmekleri,tuzları
 Uzar gider bir kara.
 Mektuplar,kapılar.. açarsın aynı:
 Gelir bir dost tedirgin,eşit sıkıntılarda.
 Döner dünya boşa,rulette kumar
 Siz kaç kişiyle evlisiniz?
 Yetinmek artarsa onlardan,çocuklardan
 Yakınlar,tanıdıklar.. sonra siz.
 O nedir,bölüşülür bir onlarda,bir bizde
 Belki ortak diye güzel.
 Düzelir uzağında kalınca,
 Yanında olunca bozan el.
 Evlisiniz,eşenez
 Ne kadar çok kişide..
 Geçmişlerde yitmiş,
 Belki biraz şimdi de.

Necatigül'in Kareler'inden biri de Evlilik⁽¹⁵⁾ adını taşıyor:

Çıkar yalnızlığından boşluk dönerken
 bir yalnız bir yalnızı çeker yalnızlığına.

Nereden ve nasıl okunursa okunsun bu şiir,evliliğin ferdin yalnızlığını gidermeye yetmediğini gösteriyor.Aynı karamsar yaklaşım Termit⁽¹⁶⁾ şiirinde de görülüyor.Zaman, sevgileri de yıpratıp soldurmaktadır.Şiirin ikinci dördlüğü şöyle:

Cansız tünelerde muhabbet kuşları
 Suskun oda,solgun cicimlerden
 Kurumuş öpügler sarmaşık güllerine
 Yağan toz toprak,bir rüzgâr esince.

27/28 Haziran 1977 tarihinde yazdığı Bir Kadını Savunmak⁽¹⁷⁾ adlı şiirinde Behçet Necatigil,eşler arası ruhî

(15) Şiirler III,s.28

(16) a.g.e.,s.170

(17) Şiirler IV,s.110

uyuşmazlığa örnek olabilecek bir durumu anlatır:

Bir kadın tek başına
Alınır bir yerlerde kalmaktan
Oysa alınmış
İster görsünler kocası da var
Görünmek istemez adam.

Saplandığı karanlıklar
Alışmış bunaltıcı odalarda oturmaya
Şimdi bu ferahlık, bu rüzgâr
Ama kadın da haklı--
Gelir, mutlu görünür adam.

Değişmez bir yerde değişmesi
Kaç gün
Bir sıkıntı, sessiz, sonra
Kaçar bir yarasa göz alan güneşlerden
Düşünmeden yaşamak, rahatsız
Çeker gider adam.

Görüldüğü gibi Behçet Necatigil, evlilik olayına önceleri olumlu, iyimser, hattâ özlemlilik bakarken, giderek olumsuz, kötümser, hattâ kaçıp kurtulmayı isteyen bir tavırla bakar olmuştur. Bu değişimde kendi evlilik tecrübesinin de etkili olduğunu düşünebiliriz. Ancak, bu durumun, sayın eşi Huriye Necatigil'i suçlamayı gerektirmeyeceğini de belirtmeliyiz. Çünkü, çağ, çevre ve mizaç başta olmak üzere pek çok faktör, Necatigil'in evliliğe bakışını etkilemiştir.

9. CİNSELLİK

Beşerin varlığını korumak için beslenmesi, nasıl fitrî bir zaruret ise, neslini devam ettirmek için cinsî faaliyette bulunması da öyle bir zarurettir. Bu zaruret, cinsî arzu ve câzibeyi canlandıran şehvet duygusuyla tezahür eder. Beşer, şehvet duygusunu, hayâ duygusunun da tesiriyle öteki duygularından daha ziyade dizginleyip düzenleyerek insanî sınırlar içinde tatmin etme yollarını bulmuştur. Aile, bekâret, namus, zinâ, nikâh, boşanma, nesep, miras, vb. kurum ve kavramlar, bu insanî sınırların neticeleridir.

Bu sınırları görmezlikten gelmek, insanı hayvan derekesine indirir. Buna mukabil, cinsiyet vâkıasını inkâr ve şehvet hissini öldürmeye çalışmak, insanı melek makamına yükseltmez. Çünkü insanın varlık silsilesinde müstesna bir mevki vardır. İnsanların cinsiyet ve şehvet karşısındaki tavırları da -başka konularda olduğu gibi- ifrat ve tefrit sapmalarını veya itidal istikametini izleyegelmiştir.

Behçet Necatigil, Nedamet⁽¹⁾ şiirinde, "yıllardır saklanan bir duygu" olan cinsî yakınlığın "Allah korkusunu üstlerinden atamadıkları için bastırılışını ve "çocuklar gibi saf bir uykuyu bekleyişi" dile getiriyor. Ama şiirin adının Nedamet oluşu, bu durumdan pişmanlık duyulduğunu gösterir.

İsimsiz⁽²⁾ şiiri, cinsî tatmini yaşayamayanların haline hayıflanışı ifade eder:

Evlerde mahrum kızlar oturur,
Kahvelerde mahrum erkekler.
Yataklarını paylaşmak için
Bunlar ne bekler?

(1) Şiirler IV, s.40

(2) a.g.e., s.47

Balkonlarda mahrum kızlar gezinir,
Sokaklarda mahrum erkekler.
Ben bilirim onların çektiklerini
Ölüp gidecekler.

Uykusuz Gecede Dörtlükler⁽³⁾ şiirinin bir dörtlüğü,
cinsî hayatın mahremiyetine saygılı ve müstehcenden kaçını-
nışı yansıtıyor:

Bir kadın Havva'nın yatağında
Tam da ay buluta girdi
Hülyaların burasında
Üç nokta yahut çizgi.

Uzun Ev⁽⁴⁾ adlı şiir, yoksul ve masum bir kızın cinsi-
yeti tanıma şartlarını hikâyeye eder:

Ben bir masum kız idim
Yandaki odada bir karı koca
Çok da inceydi duvar
Gece uyumaz idim.

Yandaki odada
Gülüşler, fısıltılar
Ablam idi kadın
Erkek eniştem idi
Çok da inceydi duvar
Önce anlamaz idim.

Büyüdüm çabuk
Entarım dar eğnime
Kollarım çürük.

Camgöz⁽⁵⁾ şiirinin ilk iki bölümünde insanların bir-
birlerinden etkilenişleri, cinsî duyguların sirâyeti biçiminde karşımıza çıkıyor:

(3) Şiirler I, s.114

(4) a.g.e., s.233

(5) a.g.e., s.295

Ben sana aylarca kadın diye kıvranmış
 Dinç bir erkek gözüyle bakıyorsam şaşırma!
 Bir delikanlı yolda öyle bakıyordu bir kıza
 Göz göze geldik, bir karışıklık
 Onun diri bakışları bende
 Benim bezgin bakışlarım onda kaldı
 Başı öne düştü yürüdü, başım dik yürüdüm
 Sen misin karşımdaki, ben seni şimdi
 O gözle görüyorum.

Ben seni çok daha güzellerini görmüş
 Değme kadınları takmaz uçarı
 Gözlerle de görüyorum küçümser.
 Yolda biri bir kadına öyle bakıyordu
 Kaş göz arasında bana geçti bakışı
 Sırnaşık sinekler gibi bazı oakişlar
 Kovsak yürür bizimle
 Yürüdüm.

Kongo (6) şiiri, temiz ve masum aşklara ve ilişkilere
 âdeta imkân tanımayan, dizginsiz bir şehveti köpürten modern
 hayatı, Afrika vahşileri ve ilkelikle bağlantılar kurarak
 sergileyen önemli bir şiir:

Biter hafif bombelide alkol
 Başlar birden bir kara
 Ormanın korkunç kuytusunu.
 Uyumuş ak ceylân uzakta
 Uyumuş baobab, uyumuş su.

Uyku mu, ne uykusu?
 Camdan bir kahkaha kulağında parçalanır,
 Sıçrar kısık bir haykırı korkuda.
 Enselerini dağlamış gibi kızgın bir soluk
 Benildir ak ceylân uzak beyaz uykuda.

Pistir gece yarısı
 Düşmanca sırttır bir çentikten
 Gâvurca günahlar ve bütün azgınlık.

Uyu ceylân sen orda..
 Çatlamış alın damarı,
 Kabarır Kongo.

Büyük bir boş bardak hafif bombeli
 Çatadak kırılır sırça
 Kabarır Kongo.

Daracak borular birer süpap gibi
 Açılır kapanır, açılır kapanır
 Sen orda..

Mutlaka bir yerin çürüdü şimdi
 Mutlaka bir yerinden aktı kan.

Şimdi
 Olsa
 Hafif bombeli
 Daluykularda
 Kongo.

Bu şiiri okurken Kongo'nun aynı zamanda bir ırmak adı olduğunu hatırlamak yararlı olur.

Fosfor⁽⁷⁾ şiiri, fosforun kimyevî hususiyetlerini de değerlendirecek, insan neslinin devamlılığını sağlayan hayatî gücü dile getirir. Bu hayatî gücün aslî unsurlarından biri, şüphesiz, üretken bir cinsiyettir:

Fosfor, bazı gecelerde eski mezarlarda
 Ölülerin çağlardan seslenişi, fosfor.
 Çok geride kâğıtlar neden gece yarısı
 Kamaştırır gözleri yangınlarda, fosfor.

Bazan insan koparır kendini gençliklerden
 Sular sızan tünellerde bir elmadır çeker gizli,
 Çok uzakta fosfordan bir parıltı varsa
 Belli bile olmaz mumların eridiği.

Çapraşık bir yol çizer sert-katı kartlara
 İlk gençliğin o savruk harcaşları.

(7) Şiirler I, s. 334

P, P₂O₃ magnezyum fosfat.
 Kalır köpük dünyalarda kimyanınki,
 Odalarda yalnızken parlar fosfor
 Çaresiz soluklar, çıplak artist resimleri.

Fosfor, insan ölebilir
 Hattâ beş santigram!
 Düşer boş beyinlere bir korku,
 Akça sıvılarda yüzer yapışkan
 Elin ekmek mi tuttu,
 Nemli kurnalarda döl: Fosfor!

En sert taşlar, ak kâğıtlar, yumuşak boyalar
 Boş sularca zavallı fosforsuz.
 Üstünüzde azıcık yoksa,
 Yazdıklarım yoksunuz!

Kuğulu Göl (8) şiiri de cinsî münasebetin çağlar boyu değişmeyen karakterini verir. Cinsî münasebetin, özellikle yavaş ilişkinin sıkıntıyı, hüznü, pişmanlığı getirdiğini söyleyen Necatigil, bunun aksinin ancak mitolojide, meselâ Zeus'da görülebileceğini ifade eder:

Saysak olacağı sekiz on gecedir
 Ancak o kadardı candan istediler.

Bilsek, öncekiler de bizim gibi miydiler?
 Kirli badanalardan silinmiş gülüşleri,
 Bir ölü sessizlik kalmış onlardan arda.
 Bilsek, aynı ürkek parıltılar mı vardı,
 Gecenin bir yarısı bu eski evlerde
 Usulca yakılan lambalarda?

Hangi gizli ayışığı bâzı gecelerde
 Yükseltir denizleri yatak kıyılarına?
 İkili dilekleri kamçılar ılık su
 -Haydi, gel!

Sonra aynı anda beraber, haydi!

Saçlar solar serpintiler bitince
 Yorgun uzar bir düşünce: Burdaki bu
 Aynı kısık soluklardan sonra
 Yüzyıllar önce yine böyle uyuyordu.

Senin sevmelerin ne kadar çoktu aslan Zeus!
 Kimi boğa, kimi kuğu biçiminde.
 Senin yaklaşımların ne kadar değişik,
 Amphitron ya da altın yağmuru.

Şimdi nerde o sayısız
 Aldattığın dertli Hera,
 Nerde bindiğin azgın atlar?
 Neden sıkıntıyı, hüznü, pişmanlığı getiriyor
 Gecese falarının açtığı saatler?

Bu şiirin başında, "candan istedikleri" için genelev kadınlarına gidişten söz eden Necatigil, Kirli Soru⁽⁹⁾ şiirinde de "şeytana uymak"tan bahseder. Ancak, ilk aşkın hâ-tirasını canlandıran "üzgünce bir bakış" onu bu kirli yoldan döndürür:

Benim oralarda hiçbir işim yoktu,
 Şeytana uydum.
 Aç ahtapotlar kaynaşırken dipte,
 Kaypak kalabalıkta sürükleniyordum.

İnce yüzünüzde üzgünce bir bakış
 Birden sizi gördüm.
 Açtı arı doruklarda bir safran
 Durdum.

İlk sevgili güldü yitik anılardan
 Mutsuz, yalnız.
 Sessiz kınamanızı utançlarda küçülmüş,
 Aldım, geri döndüm.

Gelsem
 Siz yine orda mısınız?

(9) Şiirler I, s. 331

İncir Yaprakları (10) şiiri, çeşitli mecazlar, istiâreler arasında cinsî münasebet olayını anlatır. Cinsî zevkin geçiciliğini, mutlak ve sürekli bir doyum ve mutluluğun imkânsızlığını ve mahremiyetin korunması gereğini vurgular:

Yumuldular uğultular arasında
İncir yapraklarını artık kim düşünürdü
Sallanırken iki dalga arasında bir martı
Bu yatağa, bu koltuğa, bu kuru tahtalara
Düşmeden önce
Eksiydi eksi şimdi iki artı.

Gömüldüler dalgalar arasına
Ellerinde uzatılan ilk elma
Yüzlerinde alı al bir kızartı
Bekleyen yan yana ayrılıklardı
Perdeler inerse az daha sürerdi
Yumuldular, gözlerini yumdular.

Eksikti tamken bile hepsi bu kadardı
Dumandı , dağılır, çiçekte solardı
Uçuşurken üflenmiş şeytan arabaları
Anladılar, duruldular, doğruldular
Az önceki incir yapraklarını
Aradılar, buldular, tutundular.

Aşk Duyarlığı (11) hüznü bir hikâyenin ip uçlarını

verir:

Uzanır fildişi tuşlarına
Perdeleri çekili odaların birinde
Sabırsız, gergin ve usta parmaklar
Ve çalınır kızlığı, dolendo.

Gecenizde ansızın duyduğunuz sestir bu.
Hep kendi dünyasında olacak biliyordu
Üstelik ne kadar var görmedi
Nasıl duyar? Duyar
Ve alınır yalnızlığı, dolendo.

Gecenizde ansızın döktüğünüz yaştır bu.

Yine⁽¹²⁾ adlı şiir, evli eşler arasında sevginin pörsümesini, bıkkınlığı; büyük aşkların düşlerde, masalarda, ölüm ötesinde verimlenişini; bunlara rağmen (belki de bunlardan dolayı), sevişmenin başka ihtiyaçların ikamesinde kullanılışını anlatır:

Çoktan bitmiş konuşacaklarımız,
Tekrar tekrar konuşalım.
Akşamdır alkol, aslında kanıksamışız
Gel yine sevişelim.

Boş! Ver bir dolu
Düşlerde derviş.
Kırmızı beyaz güller
Mezarda bitermiş.

Düşündüler çok mu az;
Gel biz de düşünelim.
Her geceye giden parfüm sevişmek,
Gel yine sürünelim.

Şiir Döllemesi⁽¹³⁾ şiirin tesirini anlatmak için, cinsî münasebeti bir temsîlî teşbih unsuru olarak kullanmaktadır. Bu şiirde, cinsî münasebetin asıl amacı, "Döllemeli, yetmez orgasmus" mısraıyla ifade edilir.

(12) Şiirler II, s.167

(13) a.g.e., s.130

10. KADINLAR

Behçet Necatigil'in şiirlerinde kızların,kadınların önemli bir yeri vardır.Genellikle yoksul,yoksun,itilmiş ve düşmüş kadınlar,ilgisini çekmiştir.Bu kadınların kimileri kendi dilleriyle konuşurlar,kimilerini şair anlatır.Kimi şiirlerde de iki anlatım biçimi bir araya getirilir.

Kahveci Kızı (1)

Allah beni çirkin yarattı,
Câzibem yok yürürken.
Kahveci kızına mı bakılır,
Güzeller dururken.

Fakir doğup büyüdüm,
Annem evlerde çamaşır yıkar.
Onlara git,
Zenginler var.

Okutmadılar orta'dan sonra,
Tahsilim de kaldı yarım.
Güzel olsam,zengin olsam
Anlarım.

Bir Başkasına Karşı (2) şiirinde düşmüş bir kadının samimî itiraf ve ihtarını buluruz:

Nerden çıktın delikanlı yoluma?
Bakma benim güzel olduğuma
Unut bu sevdayı.

Boyum omzunda kalıyor,
Evimin erkeğini böyle düşünmüştüm
Okumaya doyamıyorum
Gözlerindeki temiz mânâyı.

Üzüntü düşmüş gülüşüne,
Ben de öyleyim bir başkasına karşı.
Benim derdim bana yeter,
Git işine!

(1) Şiirler I, s.44

(2) a.g.e., s.43

Ağıt⁽³⁾ şiiri, önemli ölçüde ihmal edildiğini söyleyebileceğimiz geniş bir kesimin dramını yansıtır:

Kapalı kızlarda duygu yok mu,
Onların da canı çeker.
Rüyalarda belli oluyordu
Bir erkekle beraber.

Aynalardan, taraklardan çıkardım,
Kaşlar, gözler, saçlar bütün eğreti.
Şeytana uydum herkes uyurken,
Bazı çareler öğretti.

Buldular, bıraktılar kolayca,
Arkadaşlarım -- belki haklı.
Kendimde bogdum her şeyi,
Cahil aklı.

Çirkin miydim, hayır, talihim yoktu belki.
Ümitli, sâdik beklâdi vücudum.
Seneler geldi geçti --
Dal gibi kurudum.

Kızlar⁽⁴⁾ şiiri, Necatigil'in ahlâk anlayışını ve derin merhamet hissini de yansıtır:

Size kem gözle bakamam,
Kardeş bilirim hepinizi.
Hattâ en âşiftenizi
Zavallı bulurum bulsam bulsam.

Kendi mahallesinde
Kurumuş kalmış kızlar.
Sevmiş sevilmemişler
Kadri bilinmemişler.

Iffette âciz olan
Hoppa, ellerde kızlar
Mihnette dilsiz olan
Başka yerlerde kızlar.

(3) Şiirler I, s. 54

(4) a.g.e., s. 87

Renkli Fener⁽⁵⁾ adlı şiir, bedenlerini satarak yaşamak zorunda bırakılmış Beyoğlu kadınlarını anlatır:

Kızlı kadınlı Beyoğlu geceleri
Gülüşleri bir tuhaf
Yürüyüşleri garip
Yollu oldukları belli.

Yerleri

Pastaneler, duraklar, sinema önleri
Allahın talihsiz kulları
Onlar, pazarlıkta uyuşulan,
İnce eleyip sık dokumadan
Alıp çıktığımız kadınlar
Beyoğlu'nda geceleri.

Zevkettiklerimiz önce
Tiksindiklerimiz ayrılınca
El ağız sildiklerimiz
Hastalıklı bildiklerimiz
Sellere kapılınca
Gene de gittiklerimiz
Onlar, Beyoğlu'nda.

Barbaros Meydanı⁽⁶⁾ şiirinde an'anevî kültürden gelen bir anneyle kızının büyük şehir hayatına uyumsuzluğu hikâye edilir; ana kız, gezmeye çıkarlar. Kız, anasının sırtındaki yel-dirmeden utanır da, sezdirmeden bir adım önde gider. Meydanda millet sıraları doldurmuştur. "Ah genç kız kalbi, sıralara bakar elbet". Ana yorgun argın o nemli topraklara çöker. Kız, ayakta ve gözü arkada kalmış, durur. "En gürültülü şarkılar/ Çalarken plakta, /Onlar orda oturur/Denize bakarlar./ Avunmaya muhtaç bu gençlik/Ey kız anası ihtiyarlar,/Ey denizden esen serinlik."

(5) Şiirler I, s.86

(6) a.g.e., s.91

Bosluk⁽⁷⁾ şiirinde, çalışan ve henüz evlen-e-memiş bir kızın durumu anlatılır:

Bu kuytu sokaktan geçmek
Nerden aklıma geldi
Günlerden pazardı
Güzel günlerden biri.

Pencerede oturan kız
Eli alınına dayalı
İçi sıkılıyordu
Çalışan kızlardan olmalı.

Yüzüne saçları gibi yaymış kederi
Seyrediyordu
Sokaktan geçenleri.

Pencerede oturan kız
Gözlerinde yorgunluğu
Bir bezginlik içinde
Gün bitmek bilmiyordu.

Dönmüş evdekilere sırtını
Omuzlarında bir yük gibi
Dünyanın yalnızlığı.

Pencerede oturan kız
Hep böyledir pazarları
Akşamı bekler
Eli alınına dayalı..

Yarı Gece⁽⁸⁾ şiirinde Boğaziçi'nin ufak bir iskelesinde son vapur yolcuları içinde gördüğü yorgun, uykulu bir kız anlatan şair, beş yıl sonra aynı kız, gene aynı durumda görünce meraklanır. Şiir şöyle biter: "Geçen bu genç kıza desem ki: /Bir haber ver hayatından, verir mi?"

(7) Şiirler I, s.89

(8) a.g.e., s.67

103 mısralık uzun bir şiir olan Elif⁽⁹⁾ Kasımpaşa'dan Beyoğlu'na düşen bir kızın hikâyesini anlatır. Şiir, şöyle sona erer:

Bir gece gölge gibi
 Kaydı yokuş aşağı
 Bu şiir senin için Elif
 Yazarken seninle doluydum
 Asıl adın başka olsa bile
 Kıştı, gece yarısı
 Kasımpaşa önlerinde
 Yazarken seninle doluydum
 İncecikten yağan kar
 Tozuyordu Elif diye
 Adını Elif koydum.

Alaca⁽¹⁰⁾ şiiri özellikle yoksul kadınların psikolojilerini yansıtır:

Ben kadını sayıklarım
 İkinci güneşlerinde
 Yanar döner ışıklarım
 Kumru göğsü gibi.
 Bazan eser, ufuklara uzanırım
 Yorgun, harap, cahil
 Kocam, evim, anam
 Utanırım.
 Ben kadını aynalarda
 Uyanırım.
 İçimi saran çirkinlik
 Yüzümden okunuyor
 Ufalırım.

Ters Yüz⁽¹¹⁾ kimi kadınların ikiyüzlülüğünü ve bunun sonuçlarını sergileyip eleştiren bir şiirdir:

(9) Şiirler I, s.94
 (10) a.g.e., s.198
 (11) a.g.e., s.200

O sizin gördüğünüz kadınlar
Güzeldirler ha bereket
Melek kadar masum
Yok canım şeytan kadar şirret.

İncedirler aman ne nazik
İçerde zalim nobran
Kıskanç
Dışarıya karşılık.

Temiz.. kazısan kir
Karanlığın üstünde zar parıltı
Bir duman bir zifir
Köreltir aklı.

Evlidirler evlerinde evsiz
İyidirler
İçlerine girmeyince
Nerden bileceksiniz.

Yapışkanotları (12), kimsesiz kalmış bir anneyle kızın
mahalle halkının hoşgörüsüz tecessüslerine maruz kalışını
tasvir eder:

Yine o kadın geçiyor, sesi
Yanık kokuları gibi evlerde.

Güzeldi, gençti, gözleri
İki kara çukur gözlerin gerisinde
Birden beliren sessizlikten biliyorum:
Şimdi konukomşu camların gerisinde
Hep onu seyrediyor.

Uzar gider dakikalar, bu sokak
Bir sıra ev, evlerin karşısı
Yarısı bir uzun duvar,
Bir büyük arsa yarısı.

Dal gibi bir kız
Kadını yediyor,
Başı camlara yukarı.

Uzar gider dakikalar,arsada
 Bir gecekondü,bir dut ağacı:
 Taşlanmış daha hamken dutları.
 Tek yeşillik duvarda
 Tozlu yapışkanotları.

Kadınla kız köşeyi döndüler,
 Havalarda eridi sesteki yankı.
 Tozlu otlar,gecekondü,ağaç
 Ortada kaldı.

Gözleri,⁽¹³⁾ sonradan görme taşralı bir zenginın eğ-
 lenmeye gittiği pavyonda karşılaştığı karnı aç bir kadına
 duyduğu öfkeyi,onun diliyle yansıtır:

Hep bana bakıyordu
 Bir tahta kerevette
 Gözlerini dikmiş bakıyordu
 Pis kahpe.

Sözde eğlenmeye gittim
 Ama ne.
 Mikrofonda birisi bir şarkı okuyordu
 Bu daha geride.

Âlâ mezeler getirttim
 Gel de ye
 Gözleri tabaklarda
 Ama ne.

Ben bu para için biliyon mu
 Kaç takla attım beylerimin önünde
 Şerefimi sattım sen biliyon mu
 Cümle âlemin dilinde.

Ben bu para için
 Bir kadın kara kuru
 Gözleri tabaklarda
 Kazık gibi duruyordu.

Bir evin kadınsız (ve çocuksuz) kalışının doğurduğu boşluk, Eşyalar, Sessizlik⁽¹⁴⁾ şiirinin temasını oluşturur:

Bir gün giderler de kalırsanız yalnız
Eski odalarda gece
Bir saat gibi durmuş sabahtan
Her şey onlar gidince.

Bir garip boşalışla cansız
Uzaklarda şimdi
Ayna önünde resimler
Eşyalar, ellerinin değdiği.

Yüklenen sessizlikte radyo
Şen şarkılar hepsi de üzüntülü
Duyduğunuz derinlerde bir ses
Gidenlerin götürdüğü.

Anladınız neymiş kattıkları
Perdeler çiçekler ışık hava su
Ancak onlar varken
Sizi yaşatıyordu.

Kadınlılar⁽¹⁵⁾ şiiri, bütün zamanların bütün kadınla-
rını kucaklayacak vasıfta, psikolojik derinliği olan bir şi-
ir:

Kadınlılar hep onlardan istendi
Ağırdı kaldırdılar
Taşlıyı bırakılsa elleri
Düşer kalırdılar.

İtilmiş gündüzlerde
Çoğu ancak gecelerde vardılar
Çağrıldıkça geçici
Fısıltılara kandılar.

Onlar bütün yatışlardan
Biraz korku biraz umut kalkardılar
Dendi istemiyorum güçleriydi oysa
Bütün yalnız kaldılar.

(14) Şiirler I, s. 324

(15) Şiirler II, s. 40

Istenseydi agrılı bir sütü
Mutlu sevinçli sağardılar
Dölsüz bir süre eğrelti yeşili
Baskın sıcaklar geldi soldular.

Kıskançtıllar, onurlu
Baktılar başlar öne eğiliyor
Hırçın atların terkisinde
Yalçın dağlara kaçtıllar.

Kalan (16) adlı şiirinde Behçet Necatigil, kadın psikolojisinin erkeklerden farklı gördüğü bir yönünü vurguluyor:

Erkekler gözlerinde
Büyütmüyor hayatı
Kadınlar çok daha.

Yok ilgisi yaşlılıkla
Kadınlar arkada kalıyor
Çok daha.

Ölümü düşünerek erkekler
Fazlada gözleri yok
Yetecek oranda.

Eşler bilirim paralar evler
Ama yalnız
Ama gitmiş erkekler.

Behçet Necatigil'in bu şiirde dile gelen kanaat ve tesbitinin kendi hayatı ve ölümüyle de doğrulandığını görmekteyiz.

Asıl teması kadın olmamakla birlikte kadınlardan da söz edilen şiirlerine bakalım şimdi de: Evler (17) şiirinden

iki mısra: Yeni yeni tüterken ocakların dumanı
-Kadın en büyük kuvvet erkeğinin işinde-

(16) Şiirler III, s.246

(17) Şiirler I, s.71

Kumaş⁽¹⁸⁾ şiirinden:

Kadınlar, siz
İçerde
Ellerinizi suda beyaz,
Ateşlerde pembe.

İnsanın değişmezliği, kadınlar için Havva prototipiyle vurgulanır: "Kızlardan kadınlardan sızan kanlarda Havva/ Devam eder." (Kan)⁽¹⁹⁾

Düşmüş kadınlar, hepimizin az çok sorumlu olduğu bir kirlilik ve hüznün kaynağıdır:

Bir kız, barlara büyüyor,
Şu anda duymakta erkeği
Beyaz göğsünde kirli
Evinin ekmeği. (Uykusuz Gecede Dörtlükler)⁽²⁰⁾

Meyhaneden bir manzara:

Siz kızarsınız başka, irin gibi yüzü
Çiçekçi kadın gelir:
Çoğaltır bardaktaki hüznü
Uzattığı karanfil. (Keyif)⁽²¹⁾

Gülüşleri⁽²²⁾ şiirinden iki bölüm:

Yaşanmamış geçmişleri doldurur gönle,
Parlayan yüzükler altın sarı, eski.
Gülümser bir zamanlar annesi gibi pembe,
Parmagina takılı halkada, gözlerinde
Bütün ölmüş kızların eskimez sevinci,
Gülümser nişanlı kız
Bilirim.

Kutlar yeni evlileri nikâh törenlerinde
İhtiyar kızlar, genç dullar,

Solmuş resimler içinde kurutulmuş menekşe

(18) Şiirler I, s.158

(19) a.g.e., s.252

(20) a.g.e., s.115

(21) a.g.e., s.188

(22) a.g.e., s.248

Kokar koparıldığı günkü kadar taze
Gerilerde bir gülüşle mutsuz
Gülümser yaşlı kız
Bilirim.

Yalnız kızların durumu, Behçet Necatigil'e göre, hep
mutluluğumuzu gölgelemektedir; dokununca solgun bir gül olan
şeyin bulunduğu yerlerden biri de şudur:

Ya da yalnız bir kızın
Sildiği dudak boyasında
Eşiğinde yine yorgun gecenin
Başını yastıklara koyunca.

(Solgun Bir Gül Dokununca) (23)

Eski kadınlar, özlemlerle anılabilir ancak:

Ayşeyi o anda görmeliydiniz!
Eski kadınların kanıyla evcimen.

(Evcik) (24)

Eski kadınlar çivitlerde
Yıkar, güneşletirlerdi
Siz onları görmediniz
Gecelikler lavanta çiçekli.

(Genç Evliler, Gecelikler) (25)

Bir kadına yakın olmak, bir kadının ilgisine, sevgisine
mazhar olmak, hayata olduğu gibi, onun tabii bir uzantısı olan
ölüme de bir güzellik katacaktır. Necatigil'in kendi ölümüyle
ilgili tasarımları ihtiva eden Temmuz Tikleri (26) şiirindeki
şu dördlük, bu yaklaşımla okunmalıdır:

Tenha sokak, yürüyorsun
Dursa kalbin ve zaman
Bir kadın tam o anda
Tüller arasından baksa.

(23) Şiirler II, s. 115
(24) Şiirler I, s. 73
(25) Şiirler III, s. 343
(26) a.g.e., s. 257

11. SEVGİ-DOSTLUK

Sevmek, sevilmek, güvenmek, güvenilmek; insanı hayata bağlayan, gönlünü ferahlatan, arkadaşlık ve dostluk ilişkilerine vücut veren vazgeçilmez değerlerdir. Behçet Necatigil'in sevgi ve dostluk temalarını işleyen şiirleri, genellikle çeşitli olumsuzlukları ve şikâyetleri yansıtıyor.

Uç Arkadaş (1)

Can çocuklardı onlar,
Şiir yazarlardı aynı zamanda.
İlki çekti gitti uzak elleri;
Daha ay dolmamıştı, kesti mektubu.
Biri öldü, sizlere ömür, geçende:
Kızı başkasını sevmiş.
Öteki kapı karşı komşum,
Bir yalnızlık tutturmuş gidiyor.
Dostlarım vardı kaldım tek başıma,
Korktuğuma uğradım işte nihayet.

Ithaf Edilemeyen Şiir (2) dostluk konusundaki yaşantı

ve şikâyetleri dile getirir:

Anlayamadım gitti
Bizde hiç bilinmiyor
Dost kıymeti.
Ben onun kahrını
Yıllar yılı çekeyim de
Bir gün demesin
Behçet ne halde.
Kendi derdimi bâzan
Anlatmaya kalksam
Yerden yere vuruyor.

(1) Şiirler IV, s.38

(2) Şiirler I, s.104

Bâzan yüze gülücü
 Arkadan kuyu kazıyor
 Baksan başka zaman
 Evliyâyâ benziyor.

Bâzan iş olsun diye
 Bir lâf çıkarıyor
 Herkes beni bilmez ki
 Çoğu sâhi sanıyor.

Anlayamadım gitti
 Bizde hiç bilinmiyor
 Dost kıymeti.

Gelen Kim⁽³⁾ adlı şiir, insan ilişkilerindeki gönüllü veya zorunlu bir çarpıklığı, tabiiîlikten uzaklaşmayı ve gerekçelerini sergiler:

Gelen kim söyle deyişsin yüzüm
 Dost ise asık, düşman ise güleç
 Biraz garip belki.

Nazlanmak benimki dostu karşı, içerde
 Sevincim gizli
 Biraz garip belki.

Düşmanım mı geldi, güler yüzüm maske
 Ekini belli etme
 Biraz garip belki.

Adamına göre, biri veya öteki
 Gelen kim söyle
 Biraz garip belki.

Şiirlerinden seçmeleri topladığı kitabına da ad olan Sevgilerde⁽⁴⁾ adlı şiirinde Behçet Necatigil, hayatın dağdağasına mizaç şartlarınının da eklenmesiyle sevgilerin nasıl ihmale uğradığını anlatır:

(3) Şiirler I, s. 315

(4) a.g.e., s. 267

Sevgileri yarınlara bıraktınız

Çekingen,tutuk,saygılı.

Bütün yakınlarınız

Sizi yanlış tanıdı.

Bitmeyen işler yüzünden

(Siz böyle olsun istemezsiniz)

Bir bakış bile yeterken anlatmaya her şeyi

Kalbinizi dolduran duygular

Kalbinizde kaldı.

Siz geniş zamanlar umuyordunuz

Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.

Yılların telâşlarda bu kadar çabuk

Gececeği aklınıza gelmezdi.

Gizli bahçenizde

Açan çiçekler vardı,

Gecelerde ve yalnız.

Vermeye az buldunuz

Yahut vakit olmadı.

İnsanın yalnız,kimsesiz,dosttan ve sevgiliden mahrum kalışı Kör Hat⁽⁵⁾ sembolüyle dile getirilir.Şiir,bastıran kış imajıyla biter:

Buzlar önce bardaklarda eriyor

Sonra dudaklarda biraz kaypak

Isı gene düştü

Gecedeydi -- üşüyerek uyanmak.

Yaklaşınca bir yakın başkasıyla olan

Geliyor özlemlerde akla

Erken saatlerinde sabahın park --

İnsanın her zaman bir anlayanı olsa.

İçlerinde hiçbir yük büyüklenenler

Bencil camında aldanışın --

Çekildi kör hatta gecede boş trenler

Geçiyor tünellerden dolu katarı aşkın.

Ilık soluklardı ne çabuk gökte
İbikus turnaları --
Isı gene düştü,yakında bir yerde
Hemen de kar mı?

Necatigil'in bir radyo oyununa da adını veren Uzun Köprü⁽⁶⁾ hüsrarla bitmiş sevgileri yansıtır.Bir yanıyla ü-
mide,bir yanıyla ölüme işaret eder:

Dost	yolları	eski sevmende misin
kalbin	karanlık	demidir bende midir
açmaz	ıssız	yazıları seçme
bu gidiş	açık uzun	köprüler
kapanır	bir kadın	üzerine düşme
geçitler	o köprüler	de/midir.
Bakar	donmuş	raylara
atılır	sen kendin	daha atma mısın
bir kadın	bir yol	açılır ne vakit
dur	bekle	uzun köprü
bir yol	donmuş	bir zaman
ölüm sen	her şey	bitme misin?

Teyel⁽⁷⁾ şiiri de,şairin yalnızlığını,kendisini anlaya-
cak bir dosttan yoksun oluşunu,böyle birinin belki ilerde
çıkabileceğini sezdirir:

Artık eski bir yere gidemez oldunuz mu
Hele hiç yenisine
Akşamdan kalma sabah,yazdan kalma günler
De geçer kış.
Tek yön çıkmaz gömlek
İkinci/siz sizde
Belki var bir iki yolunuzu gözler
Onları arasanız -- (Bulsan ne olacak?)
Bir kişiyle bile konuşulamaz şeylerle
Doluyken bardak

(6) Şiirler III,s.23,Radyo Oyunları I,s.313-341
(7) Şiirler II,s.296

Saplandığın derinden çıkma söz!
(Çıksan ne olacak?)

Yıllar ki katlanmaya katkı
Geçtiği kadar var bir daha derviş
Gülümseme yükümlü
(Bıksan ne olacak?)

Bir şey ancak sonradan yararsa yarar işe
Bir makine, sesleri çapaklı
Çekilen bir teyel
Olur gider daha olmadı.

Köstebek⁽⁸⁾ şiiri de insanlar arası kopukluğu vurgular:

Özlerimiz
Bilmeyiz çokluk tam
Geçer yanımızdan dalgın geçeriz.
Bir yerde iz bir yer deleriz
Düşler asla ne ekler
Oyuklarda bekleriz.
Az ötede köstebek
Durur benzerlerimiz.

Yeni Bir Yer⁽⁹⁾ adlı şiir, insanın yeni bir yere, yeni bir insana alışmasının, açılmasının güçlüklerini sergiler:

Yeni bir yer güvenmeyi ödetir
Siz ki yola çıkarken --
Açılmak için bir yara açılmanızı bekler.
Alışkıktınız sözde baskın karşı
Yüklenir üstünüze --
Yeni bir yer önemini öğretir.

Kalıt⁽¹⁰⁾ şiiri, Necatigil'in arkadaş çevresini sergileyen, eleştiren, ama yine de kabullenen bir havadadır:

(8) Şiirler II, s. 319
(9) a.g.e., s. 328
(10) a.g.e., s. 237

Çok kavunlar yenmiştir çok beyaz peynirler
 Çok içkiher içilmiş
 Çok utançlar geçilmiştir.

Unutuldu nasıldı ana hep düşündürür
 Sen yoksun denilmiş,sevgiler alınmış
 Oysa kimler büyümüş,kimler nerde küçülmüştür.

Acılardı hâsılı,hepsi de arınmış
 Kapkaçtı kaç kapı,tarla kin ekin
 Bize göre biçilmiştir.

Yete⁽¹¹⁾ şiiri de inkisarla biten dostlukları ve yalnızlığa sığınışı dile getirir:

Yıllar boyu boyuna -- ya sustu
 Ya da haksız konuştu.
 Bekledik biraz da o bizi
 Anlasın -- bıraktık dostu.
 Yet kendine can! Bak,gökler puslu
 Boşuna boşanmaz yağmur
 Karanlık gecede kirli sünger
 Her şey yüz üstü.

Meclis⁽¹²⁾ şiiri de Necâtağil'in dost meclislerinde yaşadığı yabancılığı yansıtır:

Dertlenir bilmezlenir
 Çare yalnızlıktadır,
 Gider gelir neşeli
 Gizli dalgınlıktadır.
 Bu meclis bu sizinle bu cam
 Düşünür düşerse bin parça
 Hangi akıl neyi nasıl
 Toplar-yakınlardadır.

(11) Şiirler IV,s.83

(12) Şiirler III,s.61

Kopuşlar⁽¹³⁾ aynı yabancılığı daha kesin, daha ayrıntılı bir anlatımla sunmaktadır:

Bu tempo, artan doz
 Yalnızlıkta, alkolde, acıda
 Kimse kimseyi sevemez oldu
 Kendimize bile fazla
 Gelirken hazırlık
 Gerekli
 Uzağımızda dostlara.
 Örlenmez raslantı
 Görmeden geçemiyoruz
 Sıkıcı sessizlik, üç beş söz
 Eşik geçilemiyor.
 Baskılar, baskınlar
 Kaçmaya bakıyorum
 Bıkkınlık, bu tempo.

Uyanmak⁽¹⁴⁾ hasbî ve samîî bir dostluğa özlemi dile getirir. Böyle bir dostluk, her derde çare olmasa dahi güzeldir:

Düşsem
 Kan ter içinde
 Düşsem uçurumlara
 Hemen unutulsam
 Uyandıklarında.
 Kalkıp size gelsem
 İçeri alsanız
 Bakmadan yüzünüze
 Gene aynı ocakta
 Isınsam.
 Sonra gene dışarda
 O tepeye çıksam
 Uyurgezer
 Fırtına kar
 Düşsem.

Dostluğun böylesi, ancak düşlerde olur. Gerçek ise
Unutmak (15) şiirinde anlatıldığı gibidir:

Böyle kalacak
 Sahipsiz, açık
 Örtmeye üstünü
 Vaktimiz olmayacak.

Düşünmek bile suç
 Gibi uzak yakınları
 İçlerinde yaşar mı
 Bilgimiz olmayacak.

Yıllarca beraber
 Yalnız saatlerde
 Olsun hatırlanmaz mı
 Cevapsız kalacak.

Kopmuş bağlar
 Sonunda öyle ki
 Neyimizdi kâmdi
 Kimsemiz olmayacak.

Duraklar (16) şiiri, sevgi ve dostluk ilişkilerini kuşatan çeşitli engelleri sergiler:

Bir kişiyi sevgilerde görmeye
 Kaç kapıdan geçeceksin:
 1) Kimlik kartı
 2) Yanına katılanlar
 3) Bırakın eşyanızı --
 Son kapı açılınca
 Karşında başkası.

Kaç merdiven çıkacaksın:
 1) Görmek şart mı
 2) Ya yoksa
 3) Bakalım ister mi --
 Son merdiven bitince
 Bir boşlukta kalacaksın.

(15) Şiirler III, s.106

(16) a.g.e., s.120

Yan yana daireler:

1) Gecikme

2) Çok geç

3) Gitti --

Aradığın hangisi

Kime,neyi soracaksın?

Hayal mi,gerçek mi

Kollaya önleye

Düşleri,düşmeleri

İşte gene sokaktasın.

Behçet Necatigil,dostluğun görüşmelerle,konuşmalarla değil,kalplerde korunan sevgiyle kaim olduğuna inanmaktadır. Olmak,Olmamak⁽¹⁷⁾ şiiri bu inancı dile getirir:

Bizim biriyle kaldığımız yerler

Şimdi iyi ki yok.

Varsalar bile bizim için

İyi ki yok.

Gitmek saçma

Dursalar bile,bakarlar sana

Kırk gömlek elmiş gibi.

Bir yerde olmayınca yoksak orada

Ne yapayım önce olmaları.

Bodrum⁽¹⁸⁾ eski dostlukların zamanla nasıl pörsüyüp öldüğünü anlatır:

Eski bir dost

Bir yüzü unutmak

O yüzden görmeyin!

Araya giren yıllar

Sanki bir başka mısınız

Yalnız ondan bilmeyin!

Arardınız,yazardınız

Tavsadı

Bıraktınız sonradan

Söyleyin,çekinmeyin!

Çoktu,çöktü
Soğuklar,yakıtsız
Variller kül dolu
Bodruma inmeyin!

Hücre⁽¹⁹⁾ şiiri,insan ilişkilerindeki yanlışları,yetersizlikleri,kopuşları ve bütün bu olumsuzluklar karşısında çaresizliği sergiler:

Herkes kendi sandığında kilitli
Bir küçük pencere -- istemez
Çıkacak sandığından gelecek de biri.
Özler uzaktakini arada
İstemez
Geldiğinde gittiğinin izleri.
Çürük,kopmuş,ya da yeni çekilmiş
Dil oraya gider
Kimse geri getiremez bizleri.

Tükeniş Bir Yorum⁽²⁰⁾ dostluk ilişkilerine,akraba ilişkilerini ve geçim sıkıntılarını da ekleyerek olumsuz bir tablo çizer:

Kaç kişiyiz en az dört
Bir arada olmamız
Onun şu engeli,bunun bu
Bekleriz.
Kaç eve bölündük en az iki
Gider ona göre
Uğraş kapatmak için
Açılmış gedikleri.
Kimlerle ilişkimiz
Benim şu akrabam yakınım
Onun bu
Çağırırlar,çağırırız.

(19) Şiirler III,s.131

(20) Şiirler IV,s.103

Koşar o, bir dostuna
Benim şu
İkili dileklerden kalan mı
Evlerle tükeniriz.

4/5 Aralık 1977 tarihinde yazdığı başlıksız bir şiirinde Necatigil, eski dostluk tablolarını ve onlardan kalanları şu mısralarla çizer: (21)

Ortalarda olurduk
Çok şeyler çıkardı aradan
Ya da kavun dilimleri, sevgiler
Biterdi başlamadan.
Bizimdi, biteceği belliydi
Bir şey kalmadı oralardan.
Ancak hayal bir kedi
Geçer gider odalardan.

Der Biri Sizin İçin (22) dostluğun güzelleştirdiği bir geçmişe özlemi dile getirir:

Ben onu tanıdım, çok günler yanındaydım
O daha yaşlanmıştır, ben yaşlandım.
Bir yağmur yağardı, ılırdı çiçekler
Sesti yakınlığı, sessizlik yakındığım.

İnsan ilişkilerinde dostluk kadar, dargınlığın da yeri vardır. Dargın insanın psikolojisi ve davranışları, Dargınlık (23) şiirinde verilir:

Ve susmak
Bir denizin çekildiği
Bir rüzgârın kesildiği
Anlaşılnca.
Boştur konuşmak
İlk iskele
Kurtuluş
Yanaşılnca.

(21) Şiirler IV, s.112

(22)

Ne selâm, ne veda
 Felâket bir vapur
 Çık hemen
 Bir yağmur, serin ince.

Behçet Necatigil, Seni⁽²⁴⁾ şiirinde her halde, kendi arkadaşlık ve dostluk ilişkilerinin bir muhasebesini yapmaktadır:

Bugün varsın, çoklarını tanırsın
 Çokları tanır seni
 Yıllarca aynı yerde -- yarın
 Adını çıkaramazsın,
 Onlar da unuttur seni.

Hangi yaştakilerle, nerelerde ne kadar
 Hangi yaşlara kadar --
 Saptar, denetler, dolunca
 Açmaz yeni sayfa, dünya usanır seni.

Yaktığın birkaç mum bir süre parıltı
 Verdiyse çevrene, yetsin
 Bozular görüntü
 Aydınlıktan ürkenler
 Zaten fazla bulur seni.

Dallar bahçendeydi, uzaklara çeken şey
 Belki geciken şey
 Şimdi başkasın dalar
 Birden durdurur seni.

Nerde Neden⁽²⁵⁾ şiiri, Necatigil'i kıran davranışları, birinin çekiştirilmesinden duyduğu üzüntüyü dile getirir:

Nerde neden kırılır
 Bir üçüncü varsa önemsiz bir sözde
 Birden kırılır.

Neyi neden saklar
 Arkasında konuşurlar, bilir de
 Kendinden saklar.

(24) Şiirler III, s.220

(25) a.g.e., s.226

Nerde neden ölür
Uzak mezarlar
Kendinde gömülüdür.

Kendine gömülmekten, susmaktan başka çare bulamayan şair, gevezeliklerden, dedikodulardan rahatsızdır. Bir Susma Eğrisi⁽²⁶⁾ şiirinde şöyle konuşur:

Susmanın ibadet
Olduğu yerde
Ne çok
Konuşuyordu.

Arada bir, tek başına yaşayan
Hasta, yaşlı birini
Yoklamaya gider gibi
İç denetimden geçebilirdi.

Seslerin hele kof, sığda
Çiğ ve güncel
Eriyeceğini havada
Bile bilmiyordu.

Kınayan, sessiz bakışlar
Ancak bir akşam üstü
Beklemiş, çok beklemiş
Birden sözünü kesti.

Yalnızlığın Biyokimyası⁽²⁷⁾ şiirinde kimsesizlikle yaş-
lılık birleşmiştir:

Daldı karanlık
Yalpalı kandil
Bir ona bakıyor
Kimse kimseyi aramıyorsa
Herkes bıkmıştır.

Köprüler
Yazı sulara kaldı
Köprüler
Dişler çürüyünce
Onlar da yıkılmıştır.

Bir telâş, ömrün yolları
 Gördün geri dön
 Nasıl gideceksin
 Çünkü kar ve dağ başları
 Çünkü kıştır.

San⁽²⁸⁾ şiiri, insan ilişkilerini yakınlık uzaklık açı-
 sından değerlendirir, yalnızlığın güzel ve çirkin yanlarına
 işaret eder:

Bizler uzaktakilere çok iyiyizdir
 Çektiririz yakınlara
 Dalgalarda çünkü
 Ne kadar kalırız ki?
 Paslanmak sıkıntı
 Barındığımız koylarda
 Sanırız ki
 San uzaklarda --
 Bir çekişme, bir kavga
 Zaman zaman yakınlar
 Sonra anlarız ki
 Neresi gene sütlüman.

Geçmek⁽²⁹⁾ şiirinde "aşkı, yalnızlığı ve evi üstünkörü
 geçen" birinin durumu şu mısralarla belirtilir:

Kirli kaypak dostluklara saplandı
 Sürüngen köşelerde kaçak.

Köşebent⁽³⁰⁾ şiirinden iki mısra:

En yakınımızla bile öyle uzak ki ara
 Hangi gemi götürür?

Zorunlu ilişkiler içinde şairin durumu şöyledir:

Onların meclisinde hep birini düşlerim
 Ayrı içimde/kinden vurduğum dışa

(28) Şiirler III, s.293

(29) Şiirler II, s.44

(30) a.g.e., s.177

Yüzlerce karşı --
Karşılarında mıyım?
(Onlarda) (31)

Anlaşıldığına göre şair, ya bedeniyle orada olduğu halde, gönlüyle başka yerededir yahut "muhâlif" durumundadır. Çünkü bu çevrelerde meselâ şunlar olabilmektedir:

Sizi kötü tanıtırlar
Bir gün tanışırsınız
Önemeye kalkmadınız
Anlarlar.
(Umma) (32)

5/6 Ekim gecesi yazılmış Kopus (33) adlı şiir şöyle:

Sizin beni aramanız bundan sonra
Nasıl olanaksızsa
Benim de sizi görmek istemem
Ah, işte bir zaman nasılsa!

Gene aynı yıl yazılan Saatler (34) şiirinden bir bölüm:

Her şeyin acil servisi yoktur
En yakınlarla bile hemen
Kurulamaz bir ses bağlantısı.

Görüldüğü gibi Behçet Necatigil, sevgi ve dostluk ilişkilerinden inkisarla söz etmektedir. Aradığını ve umduğunu bulamayan insanın içine kapanışı, kaçıışı, yalnızlığa sığınışı içindedir. Ancak zorunlu ilişkilere tahammül etmektedir: (35)

Uğramaya gelmiyor, içeri çekiyorlar,
İçimi çekiyorum.

-
- (31) Şiirler II, s.248
(32) a.g.e., s.111
(33) Şiirler IV, s.119
(34) Şiirler III, s.224
(35) Bile/Yazdı, Yazılar, s.25

Behçet Necatigil, umduğu dostlukları bulamamıştır ama dargınlığı da istemez. Bu konuda şunları der:

"Sonra sıra ayrılmaya gelir sıralı sırasız.

Dar vakitlerde gitmek, dargınlıklarda gitmek,
en korktuğum şeydir." (36)

Aslında o, ölünceye kadar sürecek veya asıl ölünce başlayacak büyük dostluklara özlem duymuştur, diyebiliriz:

"Selâmlar olunca Yunusca olmalı
dostluklar olunca ölünce." (37)

12. GEÇİM SIKINTISI

Çocukluğundan başlayarak bütün hayatı çeşitli maddî sıkıntılar içinde geçen Behçet Necatigil'in pek çok şiirinde bu sıkıntıların izlerini görmek mümkündür. Yoksulluğun, geçim güçlüğü'nün, maddî sıkıntıların ve bunların yol açtığı olumsuzlukların bir sanatçının ilgi alanı dışında kalamayacağını savunan bir şiirini okuyalım:

Bugulu Cam (1)

Gökleri yıldızları geç bir kalem
Bırak mâzi malı bu ağızları
Bak ne düşünmekte elâlem
Kaşık kadar kaldı yurdunun kızları
Bu bahar vakti verem
Aldı gıdâsızları.

Geçim derdi canımıza tak dedi
Gel de bahset havadan sudan
Kalmadı yaşamının eski tadı
Nerdesiniz yurdumun bolluk çağları
Kalkın da artık derin uykudan
Emrinize verelim mısırâları.

Bu şiir, 1947 yılında yazılmıştır. Görüldüğü gibi şiirin hareket noktası realitedir. Behçet Necatigil, bu acı realiteden muzdarip ve şikâyetçidir. Marksist şairlerin yaptığı gibi bu realiteyi sınıf mücadelesinin temeli olarak kullanma niyet ve amacından tamamiyle uzaktır. Necatigil'in bu şiirinde ifadesini bulan tutum ile, Mehmed Âkif'in şu kıt'ası arasındaki yakınlık, dikkat çekicidir: (2)

(1) Şiirler I, s.126

(2) Safahat, 6. Bas. İnkılâp ve Aka Y. İst. 1966, s. 530

Vîranelerin yasçısı baykuşlara döndüm
 Gördüm de hazânında bu cennet gibi yurdu!
 Gül devrini bilseydim onun bülbül olurum
 Yâ Rab, beni evvel getireydin ne olurdu?

Şairin hayatın maddî güçlükleri karşısında duyduğu bezginliği, halden bilmez nâdanlara tepkisini dile getiren bir şiiri: Aranağme (3)

Hangi bir, hangi iki
 Duvarlar, duvarlar
 Boy boy hisarlar gibi.

Birinciyi aşınca
 Öbürü daha yüksek.
 İkinciyi aşınca
 Öbürü daha yüksek.

Defedin şu herifi
 Geçmiş de karşıma
 Gülüyor keyifli.

Sana göre hava hoş
 Dünyan dünya.
 Bir de gel de bize sor
 Can burnumun ucunda.

Kış şartlarının yoksul insanlara getirdiği sıkıntılarının neler olduğunu, bu sıkıntılara nasıl göğüs gerildiğini anlattığı Yeni Yıla Girerken (4) şiirinde Necatigil, yine mütevekkil bir edâ içindedir:

Yeni yıl mı, karakış.
 Duvarlara ipleri
 Gerdin mi
 Kurusun çamaşırımız.

(3) Şiirler I, s.121

(4) a.g.e., s.123

Yaşlanmak, bırak yaşlanmayı.

Soğuk demişler buna
Rüzgâr gelen camlara
Kâğıt sıvadın mı?

Başka odamız da yok
Bir misafir gelirse.
Ne çıkar, çoluk çocuk
Otururuz böylece.

Karakışın ettikleri.
Aldırma, yaz aylarını düşün
Bir kaderi yaşayıp bizim gibi
Çocuğumuz büyüsün.

Necatigil, geçim sıkıntısından söz etmekten pek de hoşnut değildir. Şehirlerimizde giderek artan bir hızla yaşanan "karı koca çalışma mecburiyeti"nin dile getirildiği Biz (5) şiirinin özür dileyici havası bunu gösterir:

Hayatımızın duvarı
Yalçın dağlara dayalı
Yaşamak bu dünyada
Dayanmaya bağlı.

Caddeler adam almıyor
Tutulmuş sokak başları
Kendimize bir yol açmalı
Gececek kadar.

Değirmeni döndürmek zor
Tek başına
Hele bu zamanda
Erkeğin kazancı yetmiyor.

Hiç de ağgözlü değiliz
Ne yapalım fazlasını
Yetecek kadar
Karnımız doymalı.

Sen gel benim yamacıma
 Tut elimden benim sıkı
 Yaşamak bizim de hakkımız
 Kaldı ki.

Ev geçindirme sorumluluğunu yüklenmiş dar gelirli in-
 sanların yaşadıkları sıkıntılar, Evlerle Savaş⁽⁶⁾ şiirinin
 ana temasıdır:

Körükler cılız olmak
 Evlerin hiddetini,
 Evlerle savaşımız
 Savaşların çetini.

Evler her gün yollar bizi dışarı:
 -Git getir!

Emredilen ekmeği akşamları
 Alın terlerimiz getirecektir.

Evler ezer insanları dağ gibi,
 Dışardan küçücük!
 Çeker evler boynumuzdaki ipi:
 Taşı develerce yük!

Nedir anlamıyorum
 Evlerdeki hırsı:
 Cansızlarla birlik
 Canlılara karşı.

Tencerenin azgınlığı başta,
 Sofralarla beraber:-Getir!
 Dünya durdukça
 Tencere pişirecek,sofra eritecektir.

Eşyaların azgınlığı tamam
 Hepsi evlerden taraf.
 Kopar musluk,kırılır cam
 Hiç yoktan bir masraf.

(6) Şiirler I, s.160

Geri mi kalır kumaş,deri
Onlar da zalim,kalleş.
Alalı kaç gün oldu
Eskir üst baş.

Erzaklar halimizden anlasa ya,
Anlamaz.

Biter sabun,biter şeker,biter yağ
Biter gaz.

Bir yılan güneşlerde uyanmış
Ateş yak,der soba
Dışarda karakış
İstersen yakma.

Körükler cılız olmak
Evlerin hiddetini,
Evlerle savaşımız
Savaşların çetini.

Geçim(7) şiiri,sıkıntılara nasıl çözümler bulunduğunu

sergiler:

Hepsini birden istemek
Yersiz,
Zamanı var
Biz zengin değiliz.

Duvara astım liste
Eksikleri yaz.
Sıra hangisindeyse
Para olur olmaz...

Ayda bizim elimize
Ne geçer,şu kadar.
Ayr önce kirayı;
Günde yemeğimize
Ne gider,şu kadar.
İyi kullan parayı,
Bu aylık bize yeter.

Duvardaki liste..
 Kes üç kuruş ekmekten,
 Beş kuruş etten kıs.
 Sıra hangisindeyse
 Çarşıya gider, alırız.

Eprik⁽⁸⁾ şiirinde yoksulluk görüntüleri,sembolik bir dille,tevriyeli bir anlatımla sergilenir:

Tutturur elinde
 Dikelir,dikilecektir
 Lime lime giysi giyilmekten.
 Bir dikiş bir zehir sökölür içerler
 Çığ çakıl kayşa -- kapanır yol
 Yar mağara içleri,korkulur girilmekten.

Bu bölümde son olarak Aile Durumu⁽⁹⁾ adlı şiiri okuyalım:

Yemeden olmuyor
 Yapılara,yakıtlara,taşıklara
 Ödemeden
 Yememize ne kaldı?
 Sıcak durulmuyor
 Otur oturduğun yerde
 Geçsin bugün de gidersiz
 Gezmemize ne kaldı?
 Vurulsa yüzdeye
 Kaçta kaç yaşamak
 Bir şeyler görmeye
 Görmemize ne kaldı?

Şüphesiz,geçim sıkıntılarını,maddî güçlükler;yeme,içme, barınma ve giyinme ihtiyaçlarının karşılanması için verilen mücadeleler de hayatın vazgeçilmez ve tabii unsurlarıdır. Ancak,bunların insanları tabii-fizik-biyolojik şartlara mahkûm ederek rûhî,manevî,kültürel ihtiyaçların iptaline yol açması,"insanva yaşamak" imkânını tehdit eden en büyük tehlikelerden biridir.

13. HASTALIK

Hastalık teması, Behçet Necatigil'in şiirlerinde önemli bir yer tutar. Annesini bir hastalık yüzünden kaybetmiş olması, çocukluğunda ve gençliğinde yaşadığı hastalıklar, yıllarca felçli kayın validesiyle birlikte yaşaması ve nihayet, ölümünü hazırlayan hastalığa yakalanması, bu önemi yeterince açıklayıcı vâkıalardır.

Necatigil'in bu konuda ilk şiiri, 1935 tarihini taşıyan Hasta⁽¹⁾ adlı şiir. Müşfik bir annenin veya büyük annenin gözetimindeki genç hastanın ölüme hazır psikolojisini yansıtıyor:

Gitmesem de yatakta ne ileri ne geri
Sessizce, birer birer, saatler eksiliyor..
Yapışmış saçlarımdan alınma sızan teri
Bembeyaz bir tülbentle bir el, titrek, siliyor..
Beni çağıran sesi işiteliden beri
Yanımda ağlaşanlar yanımdan çekiliyor..
Gülümsiyen gözlerle beyaz örtülü biri
Üstüme, ağır ağır, üstüme eğiliyor..

Hastane⁽²⁾ şiiri, hastaların derdini ölesiye paylaşma isteğini dile getirir:

Girip çıkıyorlardı
Beyaz odalardan.
Kadınlar vardı, kanser,
Genç kızlar gördüm,
Yüzleri vereme benzer.
Biraz beklemez misiniz
Beraber gidelim.

(1) Şiirler IV, s.27

(2) Şiirler I, s.26

Kısıık⁽³⁾ hastalık konusunda şahsî tecrübesini öne sürerek başlayan bir şiir:

Ben bir sürü hastalık çektim de gördüm de
Kimsé diyemez ki özenmiş de yazıyor

.....

Çocukluğum veremli inek sütleri
Boynumda kolharımda oyuk lenfa bezleri
Hastane koridoru, beklemek, küvet, irin
Acısını ancak bir ben bilirim.
Derin izleri derimde utanacak değilim.

Sonra tesellî sözleri olmayı aşan sağlam bir muhâkemeyle hastalığın insana neler kazandırabileceği sergilenir:

Hastalar, hiçbiriniz utanacak değilsiniz.
Sağlamların yüksekte bakışları altında
Ne diye küçülesiniz.
Sağlığın güzelliğini önce siz bilirsiniz.
Gecelerde kıvranmak, gündüzlerde üzüntü
Hastalar, sakatlar, çirkinler
Gizlemeyin yüzünüzü
Tasadüf sizleri gördü.

Yaşlılar bir gece birden inince inme
Zerrece üzülmeyiniz
Dağlar kaldıramaz insanların kaldırdığını
Yük mü oluyorsunuz, böyle düşünmeyiniz
Hepsi Allahtan oldu.

.....

Büyük söylemek için insan akılsız olmalı
Paralar, güzellikler, sağlıklar
Geçici dünya malları.

Akıl, böyle müsbet bir muhâkeme yürütebilir ama kalpte kabaran duygu, menfî olabilmektedir. Dolmak Boşalmak⁽⁴⁾ adlı

(3) Şiirler IV, s.55

(4) Şiirler I, s.190

şiiiri bu durumun bir örneği diye okuyabiliriz:

Sağ memesinde yara
Korkunç.. kumaş örtüyor.
Benimki meydanda
Görünüyor.

Elektrik tedavisi
Salı, cuma.
Çok uzaktan geliyorum
Beklemek olmasa.

Hastalıklar haram eder hayatı
Yaşarken ölüm.
Gençsiniz, yenersiniz, bu derdin devası..
Biliyorum.

Genel olarak insan hayatında kalıtımın rolünü anlatan Kan⁽⁵⁾ şiirinin hastalıkla ilgili bölümü şöyle:

İncecik boruyu tıkar birden bir pıhtı
Üzüldüğü görülmemiş her zaman şen
Atardamarda sinik bir gizli seste
Dedesini deviren korkunç habëri duyar
Düşer yolda giderken.

Necatigil, bir bakıma kendi şiir anlayışını savunduğu İçerlek⁽⁶⁾ adlı şiirinin bir yerinde şunu söyler:

Evde hasta oldu mu hepimiz hastayız
Onlar hastalık nedir bilmezler mi, şaşıyorum.

Şair, 1956'da söylediği bu gerçeği, 1978-1979 şiirleri arasında yer alan Yakınlar⁽⁷⁾ şiirinde daha da geliştirerek tekrar eder:

Anadır -- baba, evlât, kardeş
Yaradır içimizde.
Yıllar yılı çeker bir hastalığı,
Çekeriz biz de.

(5) Şiirler I, s.251

(6) a.g.e., s.290

(7) Şiirler III, s.262

Kininlerle⁽⁸⁾ ateşli bir hastalığa tutulan çocuğun psikolojisini, şahsî tecrübeyle de beslenerek ustaca yansıtır:

Bir yavru ceylandı kıştırıldı ininde
Kininlerle.

Halsizliğim, kırgınlığım, kesik, kalem
Düştü elimden kininlerle.

Kurumuş, kavrulmuş, sıcak, sıcak, sıcak

Bu else, bu saçsa, bu ağız, ağzı

Koptuğu yataklarda kaldı

Hakkı olan oyunlar soluk resimlerde.

Istenir, özlenir gün olur bir hastalık

Sağlam diye yüklenen hayata kinlerle.

Ah ben bitkin isem işte tam fırsattı

Birazcık uyumak uzak serinlerle.

.....

Yakını⁽⁹⁾ şiiri, ansızın hastalanan birinin yol açtığı şaşkınlığı, söz dizimini alt üst ederek iletmeye çalışır:

Fena oldu hemen çare bulmalı

Ölmüşse doktor, durması kadar hazin

Bir evin kapısında

Tabelâsının.

Ben buraya ne dağlardan geldim

Güçsüzüm uzaklara -- bir yakını?

Gözden anlamıyorum

Beni çıkarmaları.

O kısa sevinci günlere bölmeli

Birken iki kur^uyan çiçekte

Başlayınca bırakıyorum

Şimdi bir kuş yere düşse bu sıcakta --

(8) Şiirler I, s. 309

(9) Şiirler II, s. 214

Otel⁽¹⁰⁾ şiirinde çocukluk hastalıkları kaygıyla anılır:

Sargılardan sızan irin sargılar
Çocukluğun sağlık raporlarında..
Gelir bütün korkular sargılardan.

Aynı acı hâtıra Yaralar⁽¹¹⁾ şiirinde de görülür:

İrin gene bir yol akar, her yere bilirim
Islak kutularda kibritler nasıl yanar
Kurumuştun boynumda köstebek yuvalarından
Çamur -- bir gün de bu yaralar.

Bitişleri düşünmekten başlatabildik mi
İlk bölümü hemen ölüm kitaplar getirdim
Düşer sular bir yardan -- bir gün de bu yaralar
İyi ki yoksunuz, şimdi çok çirkinim.

Fire⁽¹²⁾ şiiri, hastalıkların kaçınılmazlığını dile getirir gibidir:

Hüzün veren yanlarımız --
Böbrek, ciğer kiminde, çene düşer ötekinde.
Durur kelle kulak
Da gider kalp vakitsiz,
Günlerden birinde birinde bir mide.
İlk nerden delinir bu depo bilinse!
Ah ey korkudan yanlarında
Koruyucu diye yücelttikleri
Hangi organ, hangi organ
Fire -- Tartın terazilerde!

14/15 Aralık 1973 gecesi yazdığı, başlıksız bir şiirinde⁽¹³⁾ Necatigil, şöyle seslenir:

Yaşlılar, sakatlar, aldatılmış olanlar
Hastalar, dost şifa umanlar!
Ah ey çaresizliği toprak göğüsler gibi
Bağrında taş duyanlar!
Okşanır bilirim hayal yastıklar
Ve kuru tahtalar yumuşak göğüsler gibi"

(10) Şiirler II, s. 245

(11) a.g.e., s. 225

(12) a.g.e., s. 306

(13) Şiirler IV, s. 85

Bu seslenişin ardından şairin onları anladığını belirten sözler gelir.

Hastalarla yeterince ilgilenememiş, şaire göre bir utanç sebebidir. Sessiz Saat⁽¹⁴⁾ şiiri şöyle:

Sizin de var mı
Sormaktan korktuklarım
Hastaydı, nasıl oldu
Arayıp soramadım.
Uzar gider kaçmalar
Kimi zaman
Ne vakit daha kolay
Susar insan.

Çökelek⁽¹⁵⁾ hayâl ve şiirin bir ölçüde avutabileceği çaresizliği anlatmaya şöyle başlar:

Sara, sıtma, migren
Yaklaşımı yalnızlığın.
Bekleyin, yatışsın
Perdeleri kapalı odada
Gözler yumulu yatın!

Hastanın yalnızlığı Kanda⁽¹⁶⁾ şiirinde de görülür:

Uzun sürer
Filim, tahlil
Kanda bulgu.
Alerji, tansiyon
Ya da bir vitamin
Önemsiz belki.
Düşlediniz de
Kaldınızsa bir evde
Ancak sinir bozukluğu.

(14) Şiirler IV, s.95
(15) Şiirler III, s.201
(16) a.g.e., s.210

Strateji⁽¹⁷⁾ hastalığa çare arama çabasını, kader karşısında insanın saflığı gibi gösterir:

Kim masaya serer de
Asıya da duvara
Bir savaş alanı harita
Çıkar nerden sayrılık
İner nerden acı
Önlemler --
Ah ne saflık!

Karantina⁽¹⁸⁾ şiiri, hastalık istiâresiyle, kendisini yalnız ve farklı hisseden insanı yansıtır:

Bulaşıcı hastalık
Düşünüyorlar
Nereden aldınız
Çok da uzun sürdü.
Çocukluk, gençlik
Kaldığınız evler
Bilinen yerler
Hangisinden aldınız?
Karayalnızlık --
Olabilir diyorlar,
Geçer diye çekindiklerinden
Yıllardır buradasınız.

Kanser Grafisi⁽¹⁹⁾, ömrünün muhasebesini yapan insanın ölüme hazırlanışını ifade eder:

Arkama bakıyorum
Dağ dağ ses
Deniz eritti
Önüme bakıyorum
Yanmış kâğıt, toz.

(17) Şiirler III, s.211

(18) a.g.e., s.248

(19) a.g.e., s.346

Duymuş gibi ilk kez
 Kaldıramadığım söz
 Yaşlanmak olmalı
 Hoşgörü
 Arkama bakıyorum.

Dostlar da şimdi
 Düşmandan farksız
 Beklemeden gider taşıt
 Kakkısa --
 Kaçsama bakıyorum.

Rapor⁽²⁰⁾ şiiri, hastalıkla kısıtlanmış olan insanın geçmişini hatırlarken duyduğu pişmanlığı aksettirir:

Tekleyen kalp, hırıldayan göğüs
 Filibit ve topuk dikenini
 Durmaya oturmaya çağırıyor sizi
 Anladınız!

Şimdi bir hücreye kapanacaksınız
 Ah kafa, aklınızdan da geçmişti
 Ama nerde vaktinde sizde o yürek
 Enginlere açılıydınız!

Evde Zaman Aşımı⁽²¹⁾ şiirinde Necatigil, evdeki yiyeceklerin nasıl zamanla pörsüdüğünü, kurtlandığını, acıdığını, eşyaların nasıl bozulduğunu anlattıktan sonra, şu sözleri söyleyerek örneklerle desteklenmiş bir uyarıda bulunur:

Koru titre üstüne sağlığın
 Farkına varamazsın
 O da bir gecede.

Fakat Necatigil'e göre ruh sağlığımız, bedenimizin sağlığı kadar, belki daha çok önem taşımaktadır. Uzaklık⁽²²⁾ adını taşıyan şu şiir, bu yaklaşımla okunabilir:

(20) Şiirler III, s.321

(21) a.g.e., s.299

(22) a.g.e., s.291

Biliriz bir beden ağrısı
 İlâcı var
 Yeri orası
 Azalır, çoğalır arasına.

Bir sancılıysa ruhta
 İlâcı yok
 Yersiz, zamansız
 Alışmalı.

Yaklaşmak olanaksız
 Haset bir ceset gibi aranızda
 Bu tabutta
 Sırtüstü yatacaksınız!

Silecek bir silgi olsa
 Unuturduk acı anıları,
 Koyulaşan çizgiler --
 Ne yapmalı?

Bazı insanlar, hastalığı kendilerini hatırlatma yöntemi olarak kullanırlar. Acındırmalar⁽²³⁾ şiiri, bu gerçeği dile getirir:

İlgi çekme yolları--
 Çocuktaki sanki,
 Avuçları başında mengene
 Beyninde ur var gibi.

Olmayan bir böbrek sancısından
 Böğrünü tutuyordu biri,
 Numaraydı hepsi
 Bir küçük ilgi.

Ağlıyordu başkası
 Kalbim, kalbim --
 Kardiyografi
 Sağlam çıktı.

Geldiler
 Hastalık hastası
 Döktüler dertlerini
 İlgi çekme yolları.

Bakarım dinlerim
 Taş kalpli belki
 Ya benim acılarım
 Ya benimki?

Şair,kendi durumunu bir başka şiirinde de şöyle anlatır:

Beni biri ötekine yolladı
 Doktordu,bilirdi
 Hastalığınız yalnız bu değil,
 Değildi.

Üçüncü bir doktora ihtiyaç belirdi
 Benim gibi bazıları
 Hiç doktora gitmedi
 Gitseler miydi?

(Bir İstanbullunun Not Defterinden)(24)

Bazı hastalıklar,aileyi sarsacak kadar korkunçtur.

Bir Hastalık ve Korku(25) şiiri,bu durumu dile getirir:

Yazgıdan kopan kuş
 Seni tam yazamam
 Karartırsın evin camlarını
 Zaman zaman.
 Kıtık tıklı bacalar
 Gibi kanatlarından
 Kısık hıçkırıklar ve gözyaşları
 Odalar soluyamaz dumandan.
 Ya çok yavaş ya da fırtına gibi
 İşler beyinler
 Görülmesin,duyulmasın
 Perdeler kıpırdar,kapılar susar.
 Bir yanda sen zalim,despot
 Güçsüz ellerini ovuşturur
 Ev bir yanda
 Gene çekip gidersin ya,ne zaman?

(24) Şiirler III,s.286

(25) a.g.e.,s.306

Öylesine çarparsın, değil gönüller
Sarsılır betonlar şaşkın
Ey hastalık, evleri
Depretme, yumuşak in!

Bir Hasta, Bir Ölü⁽²⁶⁾ şiirinde hastalık konusundaki

bencilliklerimizden sitemle söz edilir:

Geçmiş olsun, neden oldu
Biraz içten, biraz sinsi
Olur ya ilerde
Çok hafif bizdeki.

Doktor ne diyor şu şu
İlaçları mı verdi
Daha şiddetlileri
Bu bizim bencilliklerimiz!

Sorunuz neden öldü
Anlatırlar
İçimizde bir ferahlık
Önemsiz bizdeki!

Sorunuz kaç yaşındaydı
Ya daha yaşlı ya henüz genciz
İçimizde yaşama hırsı
Bu bizim bencilliklerimiz!

Necatigil, başlıksız bir şiirinde, hastalığın kişiyi
ölüme hazırlıklı kılması gerektiğine işaret eder:⁽²⁷⁾

Bir hastalık öldürücü değilse
İlerlemiş yaşlara çekebilirsiniz
Çocukluğum, gençliğim, hastalıklar
Bu durumda hayıflanmak
Yersiz.

Hastalıklar olsun tehlikesiz
Birer emniyet sübabı,
Aralık buyurdunuzsa kapı
Alışık hava akımlarına.

(26) Şiirler III, s. 316

(27) a.g.e., s. 365

Daha önce
Hiç hastalık yoksa;
Birdenbire gelecekten
Korkmalısınız!

Başlık konulmamış son şiirlerinden birinde de Necatigil, Dede Korkut Kitabı'ndan Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesini hatırlatır: (28)

Sana bu yaradan ölüm yoktur,
Anan sütü, çiçekler merhemdir sana!
Bir doktor sizi falanca hastalıktan
Yatırıp tedavi etmek ister
Zararsızdır bugün yarın ertelersiniz
Bir gün gittiğinizde
Sert bir hastalık bir el hareketiyle
İter ötekini geçer öne.
Siner eski hastalık, şaşırır doktor
Ve hasta şimdi can derdinde.
Ben sizi başka şey için
Yatıracaktım.

Bu bölümde son olarak Behçet Necatigil'in 10 Kasım 1979 tarihinde, yani ölümünden otuz üç gün önce kaleme aldığı Bronskopi (29) adlı şiiri okuyalım:

Genel anestezi altında
Sağ ana bronşa girildi
Kısmen mobil ve normal mukoza
Açık bronş ağızları, segment ve lob
Sekresyon yok, tümoral bir kitleye rastlanmadı.
Dışardan ve sol yandan baskı altında
Sol ana bronş
Rijit bronskopiyle görülebilen kısmında
Mukoza normal.
Intrabronşit bir patolojiye rastlanmadı.

(28) Şiirler IV, s.142

(29) a.g.e., s.140

Sol plevrada sıvı görünümündeki yere
Torosentez yapılması gerekir.
Hasta bu durumda bir mediasten tümörü
Bir mediasten tümörü
İzlenimini veriyor
İnoperabl bir tümör.

Hastalığın müdâhale edilemeyecek derecede ilerlediğini gösteren bu "inoperabl tümör", Behçet Necatigil'in ölümüne yol açmıştır. Doktor raporuna dayanılarak yazıldığını söyleyebileceğimiz bu şiir de gösteriyor ki, Behçet Necatigil, yaşadıklarını yazma çabasını, sonuna kadar, büyük bir sabır ve sadâkatle sürdürmüştür.

14. YAŞLILIK

Ömrümüzün duraklarından biri de yaşlılıktır. Behçet Necatigil'in bu konudaki ilk şiiri, 1943 yılında yayımlanan İhtiyarlık⁽¹⁾ adlı şiidir; bir gencin yaşlılık günleriyle ilgili tasavvurlarını yansıtır:

Rüya dolu gecede
Kendimi ihtiyarlamış görürüm.
Bırakmış eş dost beni,
Acılıyım karım öleli,
Kalmışım yarı kötürüm.
O vakit acaba nasıl olurum:
Günüm geçer kahvede
Okuldan döner torunum,
Onu parka götürürüm.
Ömrüm yaklaşmış sonuna,
Çocuklar oynar ötede:
Ben dayanmış bastonuna
Cigaramı tütürürüm.

Ömrün sonuna yaklaşıldığı, hâtıralara sığınılan ihtiyarlık döneminde de insanın sıkıntıları sürmektedir. Hayat şartlarının hızlı değişimi, insan ilişkilerindeki farklılaşma, bu sıkıntıları arttırıcı niteliktedir. Necatigil, Nineler⁽²⁾ şiirinde bu durumu şöyle sergiler:

Küçüldünüz temelli
Çocuklar kadarsınız.
Halinizden belli
Hatıralarla yaşarsınız.
Nineler, gece gündüz aklınız
Dünyasını sürmemiş
Oğlunuza gider
Muradına ermemiş
Yavrunuza gider.

(1) Şiirler I, s.25

(2) Şiirler I, s.26

Mesut yuvanız vardı
 Yiğit kocanız vardı
 Şunun bunun elinde
 Hor tutulursunuz
 Ağrınıza gider.

Ya çoğunuz inmeli
 Ya gözünüz perdeli
 Ağır işitir kulağınız.
 Nineler yazık oldu size
 Oğlunuzun, kızınızın
 Arkasına kaldınız.

Hâtıralarla yaşayan yaşlı insanı, gençlik sevdalarının hâtırası avutabilir belki. Necatigil, Şayet Aşk II⁽³⁾ şiirinde bu ihtimale değinir:

Azalinca ihtiyarlık çağlarında
 Aşkın ateşi,
 Bir sevdâ hâtırasıyla ısınmak
 Her ihtimale karşı.

Yaşlıların çalışmak zorunda kalışları, üzüntü verici acı bir gerçektir:

Ihtiyar adam gelir, açlıktan kalma, yanık
 Börek satar, taze
 Aldınız yiyemezsiniz
 Oturur midenize. (Keyif)⁽⁴⁾

Gülüşleri⁽⁵⁾ şiirinde yaşlıların iç dünyalarından haberler verilir:

Dalgalı denizlerin fırlattığı tekne
 Parçalanmış yatarken kumlar üstünde;
 Dinler bir gencin aşkla yaptığı savaşı,
 İşte yine açık kapalı pencere
 İşte yine yıkıntılar önünde
 Kendi yanık günlerini hatırlar
 Yaşar dinmiş acıları yeniden

Dinler ve gülümser Yaşlı
Bilirim.

Dedeler, nineler gülümser utangaç
Torunlarını severken.
Gelinlere, oğullara bakışlarında yansır
Kendi gençliklerinden bir gece
Bilirim.

1950'lerde yazdığı Gölge⁽⁶⁾ şiirinde Necatigil, yaşlı-
lıkla birlikte bütün hayatı, fânîliği öne çıkararak, sembol-
ler aracılığıyla yorumlar:

İkinci güneşlerinde uzayan gölge
Gider durur eski evlerin önünde
Anılar başladıysa akşam yakındır
Aceleci bulutlar başınızın üstünde.

Bu geriye dönüş size
Geçtiğiniz kızgın çölleri hatırlatır
Bitkindiniz yürürken gölgesiz
Ne bir su, ne de hurma ağacı.

İkinci güneşlerinde uzayan gölge
Kaçtığınız öğlen sıcağından gelir
Bütün serinlik yine
Yazdır, sevinç sesleri sokak aralarında.

Kısa olur ikinci güneşinin gölgesi
Birazdan erir gider çöken karanlıklarda
Yoksul semtlerin yaz geceleri
Oturanlar vardır ya kapı önlerinde.

Uzayan gölgenize güvenmiş
Ne düne, ne yarına bakıyorsunuz
Bu dünyaya bir kez gelinirmiş
İyi ki duydunuz!

Çıkarın tadını yaşamamanın, sonunda
Tıkalı sokakların hangi serinliği
Gölgeniz çekilince yarın
Siz de tıpkı kapı önlerinde --

Yaşlılık, fizyolojik bir çöküştür. Bu çöküşün psikolojik direnişlerle alt edilemeyeceği Su⁽⁷⁾ şiirinde şöyle dile getirilir:

Gözler altında torba, dikken sarkık
 Ve kışlara saklanan meyvalarda
 Hiç yazlardaki tad olur mu?
 Göçtü en güzel yerler çentik diş
 Kim gizleyebildi, losyonlar, podra, foya.
 Uçtu kuşlar, düştü yaprak, soldu pembe elâ.

Gelenegimiz, özellikle yaşlıların ölüme hazırlıklı olmalarını sağlamıştır. Ödemek⁽⁸⁾ şiirinde güzel bir âdetimizden söz edilir:

Ödenmeli ölümler önceden
 Her ihtimale karşı
 Bir kenara konan para
 Durur daha yaşarken ödenmiş ölümler
 Yaşlı ninelerin çıkınlarında.

Dal⁽⁹⁾ şiiri, yeşil çetin cevizlerin bile ağaç dallarında zamanla çürüdüğünü gören bir yaşlının hiç kimseyi rahatsız etmeden ölme isteğini dile getirir. Şiirin son üç mısraı şöyle:

Günden güne giysiler bol ve gülünç
 Kayarken ellerinden en yakın dal
 Sessizce gidilse, dahi duyurmasalar.

İçerde⁽¹⁰⁾ şiirinden yaşlanmayla ilgili iki yorum:

Yaşlanmak, o her şeyin biraz biraz yettiği --,

Yaşlanmak, bir korkunun hep uzağa ittiği --

Güz Kahvesi⁽¹¹⁾ şiiri, bir kahve dekorunda yaşlıları sergiler:

(7) Şiirler II, s. 35

(8) a.g.e., s. 55

(9) a.g.e., s. 59

(10) a.g.e., s. 122

Onlar hangi evlerde aksırık öksürükler
Geçerek yağmurları balgam ve kötürüm
Ellerinde kahvaltı gelirler
Kuytu müzelerde mumyalar ve mum.

Sabah saatlerinde az ötemizdedirler
Üstlerinde bir tenhalık hüznü
Mendillerde uzun uzun silerler
Camları tütün kiri bir gözlüğü.

Yudumlayıp titreyen kemiklerle arada
Bir bulanık çayları
Tıkırdar korken tabağa
Ugultular içinde bir yankı.

Dolar kahve zamanla gelenler
Hep az daha geriye iter de onları
Öğlen yemeklerini unutarak çok vakit
Tüner yaslı kuşlar kanatları kesilmiş.

Onlar hangi gecede aksırık öksürükler
Bir bardağı gün boyu ağır aksak içip de
Anıların dışına güzdür bir şeyler düşer
Kuru sarsak sinekler pencere diplerinde.

Yaşlanmayla birlikte yalnızlık ve unutkanlık artar.

Kösele⁽¹²⁾ şiirinden okuyalım:

Bir ayağım tahta takırtılarım
Benden önce boşaltıyor çevremi
Bir çocuğu bırakır gibi bir ormanda.
Çok şeylerdi vardı
Hiçbiri koyduğumuz yerde durmuyorsa
Artık yakın demektir.

Kaçılır Yaşlılardan⁽¹³⁾

Akıyordu don saplandı kızak
Kuyu ağzında siz ve sallanır sarkaç --
Öğretir korkuyu gelen ses yaşlılardan.

(12) Şiirler II, s.207

(13) a.g.e., s.226

Küçülen daire dar ürkmüş yarın da siz
 Ellerinde midir acırsınız bırakmış uykuları
 Yaklaşıyorsa gölge kaçılır yaşlılardan.

Kareler'den biri de bu konuya ayrılmıştır:

Yaşlanmak (14)

sarkıtlar	sarkmış	mağarada	şu	bu
yaşıtlarım	kadınlar	artık	son	yıllarda
kesilmiş	hırçın	ben mi	ben	sorumlu
oysa ben	öldümdü	yarı bel	aşağıya	
kayarken	onlar	balkondan	önce.	

Uçurtma (15) şiiri, yaşlılığın psikolojik ve fizyolojik sonuçlarını, çocuklar ve çocuklukla ilişkisini, ölüme yakınlığını; hayatın ancak kitaplarda sürebileceğini ifade eder:

İndikçe aşağıya
 Topuklardan dizlere kesiklik
 Kalçalara yukarı, bel göğüs bölgeleri
 Boynuna sırta -- yok kurtuluş
 Bir sen civciv küçüğü, ey büyük kurtarıcı!
 Bir el bütün sevdiği şeyleri
 Gözlerde biraz hüzün, itiyorsa ölümdür.
 Çok öncelerde aranan çocukça
 Kırılmış duruyorsa ölümdür.
 Bir kuşu bogazlar, bir avcı bir pınarda
 Çoğalır kaynaklar, hangisiydi nerde
 Kuşun dirildiği su --
 Bulunamıyorsa ölümdür.
 Biz şimdi o hangi bedduanın tuttuğu
 Parçalanmış uçurtma.
 Yokken varsanız varsınız
 Aç kitaplarda -- .

(14) Şiirler III, s.16

(15) Şiirler II, s.280

Çok Sey⁽¹⁶⁾ şiiri, "bir şeyleri az daha yaşatmak" isteyen, "çocuklar büyüdü, büyüdü ev" diyen bir insanın yoksulluk ve yoksunluğunu sergiler. Son mısra durumun özeti sayılabilir: "Kalkar gibi yarı aç kurulan bir sofradan."

Katarak⁽¹⁷⁾ adlı şiir, yaşlanma yolundaki insanın bedeni ve ruhu hakkında konuşmasıdır, şaşkın ve mahcup:

Nasıl geldi bugüne şaşar gövde
Baskılardan geçerek.
Cân, ey cân-ı azîz bir kezlîğine
Kazancım senden kaçarak --

Kuytularda ne yaptım kuytularda bir yaptık
Bir kozaydı bulduğum hemen öldü.
Nasılsın -- Gözleri güler
Utançlar katarak.

Kışla⁽¹⁸⁾ şiiri, yaşlanmakla kış ve kışla arasında ilgiler kurar, acının çok sonra başladığını, "ama asıl yangın akşama" olduğu için ölümün güçlüğüne belirtir. Son bölüm, okuyucunun seçimine göre, bilmeyi veya acıyı olumlar.

Şairin Pan ve Panik şiirlerini de hatırlatan, yaşlı insanın hayata doymamışlığını ihsas eden Tırpan⁽¹⁹⁾ şiirinin son iki dörtlüğü şöyle:

Çökerken -- düşer kepenk
Sarkar göz kapağı, ağız
Varsa arasa bilsek
Nerde boş arsa.

Kapamış önünü devrik bardağ
Değişiriz: Çok erken --
Biçilmemiş ekinler yerde
Kırılmış-- tır/pan.

(16) Şiirler II, s.277

(17) a.g.e., s.274

(18) a.g.e., s.287

Safakta⁽²⁰⁾ adlı şiir,şafak kelimesinin Arapça'daki asıl anlamını,gurup kızılığını ve yaşlılığı çağrıştıran bir şiir:

Gram gram her şeyi --
 Dağlarda parıldayan bir şeyi gösterecek
 Birimiz -- Bu akşamüstü müdür?
 Çekin eskitmekten,uzasın ömürleri
 Güçlenen düşünce -- Umma!
 Kurtulmak isterler bizden bir ayak önce:
 Korumanın zorluğu,verdiklerini dünya!
 Bu yorgunluk hep bu türlü müdür:
 Dolar anlar kanıksar
 Bu da ürküntü müdür!

Kandı⁽²¹⁾ şiirinde;el kol,baş hareketleriyle bacakların kaldırılmasını birleştiren gürültülü patırtılı bir dans çeşidi olan "kankan" ı hatırlayan yaşlının gençlere ve kendisine sükûnetle bakışı dile getirilir:

Kaynar kan kankanlarda
 Neydi kankan bilir miyim
 Bir yerlerden aklımda.
 Gene öyle nedir iki bilir miyim
 İnsan neyi ne zaman sonra anlar
 Onlar da bizim gibi yaşlanınca --
 İyidir yaşlanmalar!
 Ne öfke,ne kıskanma,ne umut
 Bir zaman öyle bir şey neydi ki!
 İnsan önce kendisiyle kalıyor
 Birileri bir şeyler çekti ayaklarımdan.
 Şimdi senin önünde bir takvim durmuyorsa
 Yılların takvimi,hattâ yalnız kendin
 Neyi çıkaracaksın şu yazdıklarımdan?

(20) Şiirler II, s.313

(21) a.g.e.,s.326

Yaşlılık,kimine hırçınlık,kimine durgunluk getirir.

Başka birinden de sorumlu olan yaşlının yükü artar. Vurgu(22)

şiiiri şöyle:

Vurur başka türlü başa
Kiminde hırçınlık
Kiminde durgunlaşma.

Güneş -- senden/iz
Bir küçük gölge
Çıplak kum,silinip giden/deniz.

Durur başka türlü ortaklaşa
Bir sancı ikiyseniz
Böbrekte taş.

Sestir bögük,acı buruk
Bakmayın kimselere
İlerlemiş yaşlarda.

Horasan(23) şiiirinde yaşlılık,akşam vakti,daralma, yüzyıllardır bülbülün şımarttığı gülün uzaklığı,eski evin dökülen horasanı (kiremit tozuyla kireç ve su karışımından oluşan harcı),eriyen tahta,yoksul papatyanın geçici yakınlığı gibi imajlar arasından dile getirilir.

Gençlik heveslerinin yaşlılık dönemine kayması,zehirlenmelere,boğulmalara yol açan tehlikeli bir durumdur.Karbon Monoksit(24) şiiiri,bu yorumla okunabilir:

Gecikmiş istekler
Vaktinde tükenmeliydi.

Parlar köz
Ateş sanır kendini
Ateş de olsa
Yaş.

Kapanır kapak
Kayar mangal
Kömür-kara boğulmalara.

Tanış Yapılar⁽²⁵⁾ şiirinde pişmanlık ile geç kalmışlık duygusu birbirine karışmış gibidir:

Giderek ilk gençlikte
Çalmak istediğin kapı zilleri
Denk getirip bindiğin taşıtlar
Ters yönlerde akşam üzerleri
Akıldan silinir mi?

Kaldı gerilerde yılların
Tanış yapıları yabancı
Soğuk arttı acı kendine
Kapılar çoktan kapandı
Hele şimdi girilir mi?

Az mı geçtin önlerinden
Yaşadın içlerinde
Yanlış yolun karanlık
O zaman bilindi mi
Hele şimdi bilinir mi?

Korsan⁽²⁶⁾ şiirinde de gecikmişlik hissi, hayıfla dile getirilir:

Koysan ateş bir mangala hemen kül
İçerden dışardan kilitli
Dirim desem benzemiyor dirime.

Taşlı Yol⁽²⁷⁾ şiirinde yaşlılıkla artan hassasiyete değinilir:

Yaşlanmak, gözyaşları olmadık hüznlerde
Sızar, görürsünüz çoğunuz
Kıyı köşe, durmayın üzerinde
Gördünüz mü giderim.

Kaptan⁽²⁸⁾ şiiri, "kap'tan" ve "kaptan" kelimeçeri çevresinde cinas ve tenâsüpleri değerlendirerek yaşlılık durumunu sergiler:

(25) Şiirler III, s.103

(26) Şiirler IV, s.93

(27) Şiirler III, s.176

(28) a.g.e., s.187

Çok mu ağır kaldırdınız
 Fırlar bir fıtık ince zar yırtığından
 Sonra zaman aşımı
 Süner organ.

Bekler de karşı,pörsür güç
 Yok refleks
 Bıraktık deriz
 O bizi bıraktığından..

Yalnız tenin var da öğretenin yoksa
 Kaynatır suyu önündeki kap
 Bir iz bile kalmaz
 Gider kaptan.

Bir Sokak⁽²⁹⁾ şiiri,yaşlılığı,ömrü olan herkesin ge-
 çeceği,içinde bunamak da bulunan bir sokak olarak tanımlar:

Yatar kalır,bunar
 Gececeğin sokak
 İyi bak!
 Güvencen?
 Ben geçmem dersin
 Gene de iyi bak!
 Kim istemez diriyken --
 Gelirse başa?
 Gösterdiğim sadece bir sokak.

Harman⁽³⁰⁾ yaşlı insanlardaki algı zaafalarını anlatır:

Üstünüzde gözleri
 Camlar ardından yaşlı
 Bakar
 Tanır gibi sizleri.
 Ya da beklerler,siz
 Tanıyasınız onları.
 Durursunuz,hayır!
 Küskün uzaklaşırlar.

(29) Şiirler III,s.196

(30) a.g.e..s.197

Gördüğü birini yaşlı
 Ne çok kimseye benzetir,
 Yüzler, ayırmak zordur
 Her yabancı bulanık bir anı.

İçinde Ölü⁽³¹⁾ adlı şiir de, yaşlıların tuhaf karşı-
 lanan davranışlarını sergiler:

Bazıları yakınları içinde ölür
 Gelirler çağrıya
 Sıkıntılı, gergin hava
 Bir şey söyleyebilir.

Susarlar, kımıldar
 "Çay yapın" der meselâ.
 Çay gelir, içerler
 Bir zaman ne de olsa.

Birden birinin adı:
 "Çıksın, istemiyorum!"
 Oysa o güne kadar --
 Ya da öyle göründü.

Bir başka ad -- sorar: "Yok mu?"
 Şaşkınlık, çünkü o güne kadar
 Öyle biri yoktu
 Ya da öyle göründü.

Birden, birinin elini ister
 El gelir, okşar
 Bağışlanan hangisi
 Cevapsız bir soru.

Kurcalar zihinler bir kilidi
 Açılmaz
 Ölen
 Kimi sevdi, kimi sevmeydi.

Kaçaklar⁽³²⁾ şiirinde yaşlı insanın çocukluğa kaçıışı

vardır:

(31) Şiirler III, s.198

(32) a.g.e., s.200

.....

Saçlarda akları nasıl saklamalı
 Sığınmaya yağmurda saçak
 Ko üst üste tabakları
 Kolay gider, tek tek taşıma!
 Ben şimdi yakındaki arsada
 (Siz de gelin üç beş adım)
 Yaşıtım çocuklarla
 Bilye oynuyorum.

Geç İlişki⁽³³⁾ 22/23 Aralık 1978 gecesi yazılmış bir
 şiir. Behçet Necatigil'in kendi yaşlılığını da değerlendi-
 ren bir veda şiiri sayılabilir:

Vakit azaldıkça çoğalmam gerekiyor
 Hemen yetişmeliyim kaçan taşıtlara
 Yaşansın son bir anılar
 Zaman yok bir daha.

İnsan yaşlanınca yollarda kalıyor
 Yaşansın kendimi atacağım odalarda
 Bir gazino, bir kahve, bir deniz kıyısı
 Güzel ama ya sonra?

Sonra ben hep yalnızdım
 O gazino, o kahve, o deniz kıyısında
 Olsaydınız
 Bir mutluluk yanınızda.

Şimdi ben iyi kötü eski anılarımla
 Açmaya bir odada solgun sayfaları
 Giderim bir gün gelir anlarsınız
 Benim gibi ortalarda kalınca.

Yaşlılık, ölüme yaklaşmaktır. İşte "mezar" adıyla
 da okunması mümkün Bir Yer⁽³⁴⁾ adlı şiir:

Yaşlılar bir kahvenin önünde
 Bakışlarından bellidir
 Geçmiş sonbaharlar
 Sessizlikten bellidir.

Uzaktan görülmeyebilir
 Ağaçlar çevirmiştir
 Sapmadan yürü.
 Kime sorsan gösterir.
 Kimi sevsen biraz odur
 Kimi görsen yüzünde
 Gittiğinin izleri.
 Yavaş yürü, nasılsa
 Kimi geçsen az sonra
 O da oraya gelir.

Yaşlılık, hâtıralarla avunma çağıdır: Bellek (35)

Yaşlılık, bıkıldı
 Zaman geçer: Bir kitap
 Çevir sayfalarını.
 Yok bu çölde
 Bittikçe baştan
 Çevir sayfalarını.
 Açtıkça yaprakları
 Değişen bir çiçek dürbünü --
 Çoğu yararını gördü.

Yaşlılık, yitimdir. Yitim (36)

Sık sık sıska
 Ellerimin sıkıldığı çamaşır
 Börtük ellerim
 Islak astığımdan sular
 Ayaklarıma gelir.
 Yaz biter, sıcak gün
 Tükenir ne çabuk
 Sürekli yağmur
 İnce duvarlar
 Yataklarıma gelir.

(35) Şiirler III, s.261
 (36) a.g.e., s.326

Yaşlılığa utanmalarla girmek
 Gittikçe yükselir su
 Ayak,yatak
 Başımı aşacak:
 Dudaklarıma gelir.

Yaşlılık,yolların kapanmasına tahammül demektir:

Kalırız⁽³⁷⁾ adlı şiir:

Kar yüzünden ulaşım kapalı
 Valizinden çıkar kürkün varsa
 Çıkar eski anıları!

Bekle açılsın yollar
 (Seni artık hangisi nereye ulaştırır)
 Ara valizinde
 Geçmiş yangınları!

Büyür yüz ölçümü ilerledikçe yaş
 Artar hoşgörüler,
 Biz çok şey gördük
 Onlar da görsünler!

Tohumları acının çocukluktan başlıyor,
 Büyüyen gövde
 Türü sorunlar şimdilik
 Acılı ameliyatlarda evde.

Yaşlılık,yalnızlığa alışmak demektir:Kendinizle⁽³⁸⁾

Son yıllar kendinizle
 Alışın
 Yakınlar da olsa
 Kalın kendinizle.

Herkesin derdi ayrı
 Sıkmayın kimseyi
 Aramıyorlarsa
 Biçin kendinizden.

(37) Şiirler III, s.336

(38) a.g.e.,s.338

Ne özlesin, ne çağırırsın
 O da sizi yalnızsa
 Alışması gerekirdi
 Çok eskiden yalnızlığa.

Gün b tiyor kendinden
 Bile bıkiyorsun
 Yaşamak tekdüze
 Gördünüz gördünüzse.

Kendim deyip durdum
 Bir tutmayın kendinizle
  nk  madem ki efit
 Gelmeniz gitmenizle.

2/3 Haziran 1979 gecesi yazdığı başlıksız bir şiirinde Necatigil, başkalarına karşı hoşgörünün arttığı yaşlılık döneminde insanın kendisine, kendi gençliğine hoşgörüsüz bakabileceğini  rneklemiş olur: (39)

Kızmak için nedenler
 oğalır yaşlandıkça
 Anımsanır, yapılmamalıydı
 şunlar şunlar gençlikte.

şiir şu mısralarla biter:

Gün sayardık
 Günler bitti.

24/25 Eylül 1979 gecesinde yazdığı, gene başlıksız bir şiirinde Necatigil, bütün ömrüne son bir defa bakan yaşlı bir adam kimliğiyle görünür. Sanki hem ferdî, hem itim i planda bütün bir m ziye hem acılı, hem hasretli bir nazarla g z gezdirmektedir: (40)

(39) şiirler IV, s.132

(40) a.g.e., s.136

Yaşlıların büyük bencilliklerini
 Anlayan yaşa geldim
 Sinekler çekildi, hattâ görmeyelim diye
 Göz kapaklarımızı sokan sinekler
 (Her şey bir vakti bekler, çekilir
 Çekilen sular ansızın yer altına
 Koca Hades, yaman unutturucu!
 Sana neler borçluyuz!
 Sen çekiyorsun belleğimizden kötü anıları, acıları
 Gece yarıları birden uyanıp hatırlasak da
 Gün ışığında bulamazsın onları!)
 Şimdi ben örneğin bir köye gitmişim
 En acı çocukluk anılarımın yaşadığı
 Gün ışıklarında rahattım
 Gece yineledim bütün acıları!
 Ki bizim yaşamamız yalnız anımsamadır
 Hele yıllar geçince!
 Öyle, ne diyordum yaşlılık bencillikleri
 Kim kurtarır bizi bir gün gelince yalnız,
 Savunmaya geçmemiz kendimizi!
 Yolları bir köşeye çekilmek mi ne yolu
 Geçmiş bütün ticaret ve ipek eski yollardan.

15. ÖLÜM

Bir hakikati belirtmekle başlayalım:"Her nefis,ölümü tadacaktır."⁽¹⁾

Behçet Necatigil'in bütünüyle ölüm temasını işleyen ilk şiiri 27/28 Temmuz 1935 tarihinde yazdığı Ölüm Korkusu⁽²⁾ adlı şiirdir:

Korkulmaz mı düşünün
Pire veya karınca
Gibi cansız ve ufak
Olan beni bir gece
Duyurmadan ezerse
Bir fil kadar kocaman
Kapkara bir düşünce
Hatırlarım her zaman
Titrerim ince ince.
Ta doğduğumdan beri
Düşmüş benim peşime
İsteği parçalamak
Kalbimi lime lime
Kapım ardından günün
Her akşam kapanınca
Taş yürekli canavar
Karanlıkla beraber
Odaya dalmak ister
Girmek için içeri
Sokaklarda gezerse
Gezsin korkmam ben artık
Sımsıkı kapalı dar
Odada dolaşarak
Bekler beni karanlık
Örtülere sararak
Sabaha kadar gece.

Şairin geceye sığınişlarını,daha önce,Zaman bölümünde görmüştük.

(1) Kur'an-ı Kerim, III/185 (Âl-i İmran) ve XXI/35 (Enbiya)
(2) Şiirler IV, s.12

İnsanın kendini öldürmesi demek olan intihar, Necatigil'in iki şiirinde bir cinayet tasviri biçiminde canlandırılır: İntihar⁽³⁾

Aylardır hırçınlaşan
Sel yataktan ayrıldı
Sızınca bir parça kan
El şakaktan ayrıldı.
Çıglık dondu dudakta
Karanlıkta bir nokta
Acıdan kıvrılmakta
Et tırnaktan ayrıldı.

İntihar II⁽⁴⁾

Çeliğin kalbe temâsı
Bir buz gibi dudak vehmi
Bir boşalan kan deryâsı
Suya boğdu kurak vehmi.
Eşya renkler bulanmada.
Bir âlem kaldı arkada
Avuçları soğusa da
Alır belki sıcak vehmi.

Hayatın dayanılmaz hale geldiğini sandığı durumlarda insan, ölümü özleyebilir. Necatigil'de bu özleyişe, özellikle gençlik döneminde sıkça rastlanır.

Hepsi Bir Bence, Yeter ki..⁽⁵⁾

Yok mu beni götüreceğ bir gemi:
Ya bir arpa boyu, ya bir mızrak boyu.
Orda huzur ve yalnızlığın vehmi:
Ha bir arpa boyu, ha bir mızrak boyu.

(3) Şiirler IV, s.30

(4) a.g.e., s.21

(5) a.g.e., s.32

Aydınlatır ümitle gözlerimi:
Kabir arpa boyu, kabir mızrak boyu.

Esaret⁽⁶⁾ şiirindeki şu sesleniş de aynı özlemi yansıtır:

Yok mu hâlâ demir alan bir gemi
Bu karışık diyarın ötesine?

Yel Değirmenleri⁽⁷⁾ şiirinde ölümün uzaklığından şikâyetçi gibidir:

Beni kurtaracak biri yok hazırda,
Ölümün takibi henüz çok geriden.

Haltercümesi⁽⁸⁾ şiirinde "birer ikişer gidenler"i anarak, "Çağırmadılar ki beraber gidelim" der.

Behçet Necatigil, ölümle lâdes tutuşacak kadar, ölüme yakın ve dikkatlidir. Lâdes⁽⁹⁾ şiiri şöyle:

Uzayacağı benzer,
Tutuştığımız lâdes.

İşi gücü bırakıp
Mezarlığa nâzır
Bir eve taşındım.

Ölüm, sen beni aldatamazsın,
Aklımda!

Istenmeyen⁽¹⁰⁾ şiirinde ölüme şöyle sitem eder:

Ölüler rahata kavuştu,
Paravana arkasında.

Çağırırsın diye can atıyorum,
Bana baktığı bile yok,
Gözü başkasında.

-
- (6) Şiirler IV, s.42
(7) Şiirler I, s.7
(8) a.g.e., s.8
(9) a.g.e., s.17
(10) a.g.e., s.20

Kabul Günü⁽¹¹⁾ aynı sitemin başka bir ifadesidir:

Biliyorum saadet
Bana dünyada gelmez,
Ölümü bekliyorum.

Gençken I⁽¹²⁾ şiirinde: "Şairler yazmadan önce/Kimse ölümü sevmezdi" diyen Necatigil, Körebe⁽¹³⁾ şiirinin ilk dörtlüğünde Kur'an-ı Kerim'den bir iktibasta bulunarak, kendi psikolojisinden çok, insanların ölüm karşısındaki genel tutumunu dile getirir:

Tanrı Kur'anda der ki
"Küllü men aleyhâ fân"
Yaşamak öyle güzel ki
Ölümü düşünmüyor insan.

Şüphesiz, savaş ve savaşta ölmek özel bir durumdur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan bir sahneyi tasvir eden Kaydı Silinen⁽¹⁴⁾ adlı şiir, şöyle başlar:

Nerden bilirdim güzel şafaklardan
Tatlı batılardan başka
Kızılıklar göreceğimi.
Nerden bilirdim yâdelde
Savaş meydanında öleceğimi.

Ölü Utanıyor⁽¹⁵⁾ şiirinde mahcûbiyet timsâli bir insanın son sözlerini buluruz. Şiir şöyle sona erer:

Ormanlardan odunumu getirdiğiniz gibi
Fırınlarda hamurumu pişirdiğiniz gibi
Lütfen beni mezarıma bırakıverin
Bilddiğiniz gibi.

(11) Şiirler I, s.27

(12) a.g.e., s.30

(13) a.g.e., s.35, Kur'an-ı Kerim, IV/26 (Rahman)

(14) a.g.e., s.120

(15) a.g.e., s.143

Behçet Necatigil'in Lâdes⁽¹⁶⁾ adlı bir şiiri daha var. 1948-1949 yıllarında yazıldığını sandığımız bu şiirde şair, eski Lâdes'i hatırlatarak şöyle der:

Vaktiyle yazdığım gibi
Uzayacağına benzer
Tutuştüğümüz lâdes.
Bak kaç sene geçti
Aldatmadın beni
Ölüm kardeş!

Ölümden Sonra⁽¹⁷⁾ şiirinde şair, ölümünden sonra insanların kendisini diledikleri gibi değerlendirebileceklerini belirttikten sonra şöyle der:

Ölüm bir dağdır
Yüksek dağlarda çevre yok
Ömrüm dolup ölünce
Yaşadığımdan da hür
Geleceğim ben size!

Böylece şiirinin yaşama gücüne duyduğu inancı da dile getirmiş olur.

Behçet Necatigil, hayatı anlamsızlaştıran durumları sergilediği Ölü Çizgi⁽¹⁸⁾ şiirinin sonunda ölümün anlamını, acılığını sezdirir:

Derken kalkar perde:
Bu ırmaklar benimçin bir daha akar mı?
Özledim hani nerde
Yaşamak gibi var mı?

Baş Sağlığı⁽¹⁹⁾ adlı şiirde, yakınlarının ölümü karşısında duygusuz görüldüğünü, ağlayamadığını; hattâ baş sağlığı dilemeyi bir çeşit küçültme saydığını itiraf eder,

- (16) Şiirler I, s.109
(17) a.g.e., s.146
(18) a.g.e., s.157
(19) a.g.e., s.319

sonra da şu ihtimali serdeder:

Beni böyle kitaplar mı yaptı ne
Kâğıtlarda gidenlere içlenip ağlayan ben
Hayattaki ölümlere put gibi duruyorum.

Sonunda şöyle bir çözüme ulaşır:

Ben uzaklarda olmalıyım, çok uzaklarda
Bir yakınım öldü mü.

Işığı Kesen Duvarlar⁽²⁰⁾ şiirinde ölüm, hüznün kaynaklarından biri olarak gösterildikten sonra şöyle denir:

Ölüler önleyiniz
Elleri yok
Mezarlar söyleyiniz
Dilleri yok.

İnsan Saat⁽²¹⁾ şiirinde hırslı insanların tutumu eleştirilirken ölüm karşısındaki tutumlarına da değinilir:

Hırs bürüdü gözümü, ömrüm bencil,
Sen dur hele yoksul, ben senden önce
Sıra ölüme gelince sen benden önce.

Oysa ölüm, dünyanın geçiciliğini vurgulayan en önemli gerçektir. Genişliğe Övgü⁽²²⁾ şiiri, bu gerçeği hakîmâne bir edâ ile sergiler:

Güzel demiş diyen şair, Mesihî:
"Kim bilir ol bir bahara kim ölüp kim kala sağ"
Bu can bize temelli verilmedi,
Alır bir gün yalan dünya.
Belli mi yarına çıkacağımız,
Nerde kaldı sonraki baharlar
Der de yine şaşmaz bildiğinden
Şu eğreti yerde nice insanlar.

(20) Şiirler I, s. 323

(21) a.g.e., s. 241

(22) a.g.e., s. 325

Ölüme Yol⁽²³⁾ adlı şiir, modern büyük şehir insanının ölüm karşısındaki duyarsızlığını sergiler. Şiiri okurken, "Nerede olursanız olun, ölüm sizi yakalar"⁽²⁴⁾ hakikatini hatırlamaktan kendimizi alamayız:

Dağların ardından ölüm doludizgin gelir
Terkisinde biri vardır.
Ama yollar insanlarla kaynaşır
Ama dünya telâşında hepsi
Ama ölümün işi hepsinden aceledir
Ama yollar tutulmuş, geçilecek gibi değil.
Bir anda her şey bir yana itilir
Önce ölüm! Ölüme yol!

-Hiç halim yok, ayakta duramıyorum.
Dopdolu bir taşıtta sanki bir kadın
Ama çok yaşlı bir kadın
Sanki yavaşça böyle demiştir.
Ama sağır uğultularda duyulacak gibi değil
Ama herkes havasında, hain, bencil --
Bir anda her şey bir yana itilir
Önce ölüm! Ölüme yer!

Arada⁽²⁵⁾ adlı şiirde "Madem küçük dünyamız ölümlerle sınırlı" mısraıyla başlayan bölümde ölüm gerçeği, insan ilişkilerine temel yapıldıktan sonra söz şöyle sürer ve biter:

Biz unuturuz başka!
Ölümler arada, hatırlatır
Dünyanın malını toplasak da
Bu dünyanın sonu vardır.
Aranarak yordamlarda bir ara
Yaşarsın
Derken dürülür defter, başkasına gelir sıra
Sen aradan çıkarsın!

(23) Şiirler I, s. 341

(24) Kur'an-ı Kerim, IV/78 (Nisâ)

(25) Şiirler I, s. 346

Geçmek⁽²⁶⁾ şiirinde ölümün "çok çetin sınav" olduğu belirtilir. Şansla, hırsla, çeşitli dolaplarla birtakım engelleri geçenlerin; aşkı, yalnızlığı ve evi üstünkörü geçenlerin ölümlerinin hiç de kolay olmayacağı vurgulanır.

Kolay ve rahat bir ölüm, borçlarını gereği gibi ödemiş insanların hakkıdır. Ödemek⁽²⁷⁾ şiiri şöyle sona erer:

Ben derim ki insan son gününde
Bir bilanço yapabilmeli ömrüne
Büyük bankalar gibi aktif pasif
Aldığından çoksa verdiği rahat
Gidebilir ölüme.

Mask, Maske⁽²⁸⁾ adlı şiirinde Necatigil, yanlış anlaşılmasının ölümünden sonra da süreceğinden duyduğu endişeyi dile getirmektedir.

Ölüm Vakti⁽²⁹⁾ değişen hayat şartlarının yoksullara, yaşlılara, hastalara getirdiği güçlükleri sergilerken, ecelin bilinmezliğini de işaret eder:

Kim der ölüm --
Gösterir de parmaklar
Almadan gider ölüm.

İnsan zengin olmalı çok kalacaksa.
Çünkü daraldıkça küçülmemiz istenir,
Sonra temiz, kısa hastalıklarda.

Eskiden sandık odalarında daha bir süre
Pek göze batmadan yatılabilirdi,
Şimdiyse sabırsız bekleyenler varsa
Tez boşaltmak gerekir şilteleri.
Çünkü korkunçtur uzarsa.

Çember⁽³⁰⁾ şiirinde de modern hayatın bir başka olumsuzluğuna değinilir:

(26) Şiirler II, s.45

(27) a.g.e., s.55

(28) a.g.e., s.26

(29)

Öğlen bir dostu gömdüm, gece eğlentideydim
Suç benim miydi, çağ.

Periskop⁽³¹⁾ şiirinde de Baş Sağlığı şiirine
benzer bir tepki görülür:

Ölüm yürüyüşleri hep toplu mu olacak
Kimisi de ayrılır, çeker gider bir yana.

Gölge Oyunu⁽³²⁾ şiiri, ölümü istiârelerin, sembollerin
ışığında canlandırır:

Titreşir perdede bir sırlı ışın --
Bir makine birden tutukluk yapar
Gevşer ellerde kasnak -- hız
Kesilir, ay tutulur,
Silinir arazi.

Görmesi bir uçurum gibi aşığı beli
Çarpar sessiz bir kurşun: Sanrılarda ses --
Düşer sazlık bir yere bir kaşıkçın kuşu.
Söner göstermelikte mum
Çekilir hayâlî.

Dağ⁽³³⁾ şiirinde de aynı dolaylı anlatım yöntemi var-
dır. Çeşitli yorumlara açık söz, en çok ölümü sezdirir ikinci
dörtlükte:

Ağaçlara dönülür sonra kararır bahçe
Boşluk -- açıkta her şey
Düşünce midir kırılır dal ince
Akşam en/cam ve keyy.

Merdiven⁽³⁴⁾ şiirinin okunuş biçimlerinden biri, bir
şikâyet gibidir:

Ölürüz yaşamayı onlara
Ölümler yazması bize düşer.

(31) Şiirler II, s.212
(32) a.g.e., s.232
(33) a.g.e., s.247
(34) Şiirler III, s.38

Çekme⁽³⁵⁾ şiirinin son bölümünde şairin içine kapalı, çekingen kişiliğini ölüm dolayısıyla bir kez daha dile gelmiş buluruz:

Sezdirmeden	bakışları	kendimizden	öteye
nasıl	geçirmeli	gelmesi	kolay
da zor	yavaşça		gitme.

66⁽³⁶⁾ adını taşıyan şiirde de kumarla hayat arasında ilişkiler kuran şair, ölümün bilinmezliğini, kadere ve kedere bağımlı bir savaşa mecburiyetimizi sezdirir:

Son kement	ne vakit	son kâğıt
ne zaman	bilinse	düşer
boşalır	sabahlara	testiler
kalkmak	mucize	artık.
Katı	ne kaldı	kazı
bu hangi	zamandan	kalıntı kemik
kedere	yazılı	gerillalarız.

Savaş⁽³⁷⁾ şiiri, hayatın ölümlerle dolu oluşunu verir:

Sinerek	çukurlara	uçuşurken	ne fena
	sinekler	zehir yeşili	
	korkulu	bekliyorum	
bilmediğim	bir emir	almışım	gelmişim
çöllere	yollar	cesetler	çürürken
giderek	daha can	sırtıma	kaç can.

Gibi Kar⁽³⁸⁾ şiirinde kış, kar, un imajları yaşlılığı tanımlamakta kullanılır. Şiir, ölüme hazırlığı hatırlatan şu mısralarla biter:

Sakla eski bir mangırı köhne
Bir kayık almaya.

(35) Şiirler III, s.30

(36) a.g.e., s.22

(37) a.g.e., s.35

(38) Şiirler II, s.290

Gele Geçe⁽³⁹⁾ şiirinin ikinci üçlüğünde, hayatın geçiciliği karşısında zenginlik tutkusunun anlamsızlığı şöyle dile getirilir:

Gel e geç e gece
Şiş tulum yüzer ceset
Yığ sen daha pulları.

Hey Can⁽⁴⁰⁾ şiirinde ölüleri sık sık hatırlamamıza rağmen "Hey cânım" demekten vazgeçemediğimiz belirtilir.

Ölüm, bir evin kapanmasıdır. (Yad Kapı)⁽⁴¹⁾

Buldozer⁽⁴²⁾ şiirinin ilk bölümünde kaçak yapı, gecekondu yıkımları anlatılır. İkinci bölümünde ölümün de benzer bir olay olduğu sezdirilir:

Saat kaçtı beş altı öyle bir şey
Bir kuş al kanatlı öyle bir şey
Ama görmüşlerdi
Hafif ağır bir buldozer.

Çömlek⁽⁴³⁾ şiiri, bir fânîlik türküsüdür.

Kuru Çay⁽⁴⁴⁾ şiirinde, dünyanın bir değirmen olduğu, kiminin ununda, kiminin ününde olduğu belirtildikten sonra şunlar söylenir:

Deli Dumrul bir kuru çay üstüne
Zorlu bir köprü kurdu
Ölümdür ölüm geçmeye
Her şey durdu.

Gene bir değirmeniz
Sonunda kimimiz.

Cenazelere Gitmek⁽⁴⁵⁾ şiirinde cenazelere gitmenin sert bir alkol gibi sarstığı, ama insanı ayıplanmaktan

(39) Şiirler II, s.295

(40) a.g.e., s.314

(41) Şiirler III, s.54

(42) a.g.e., s.58

(43) a.g.e., s.70

(44) a.g.e., s.71

kurtarması ve ölüme hazırlaması bakımından yararlı olduğu belirtilir:

Benim bol vaktim var
Her zaman için ölüme,
Kayıtsız yürüyemem
Geleceksiz yoluma.

Biri unutulmadan
Çıkıyor önüme,
Gömen, ben gömülen ben
Gittikçe gönlüme.

Bu çok sert alkol
Ki geçtikçe elime,
Hem ayıplamasınlar
Hem ısınmak yerime.

Üstün Esra⁽⁴⁶⁾ adlı şiir, Türk aydınlarının cenaze törenlerine kadar yansıyan bölünmüşlüğü sergiledikten sonra asıl ölümlerin veya asıl acınması gerekenlerin yaşanmalar olduğunu vurgular:

Öldü
Gömüldü
İçmeye gittik
Evlere dönüldü.

Çoktu dostları
Gelmedi çoğu
Yaşlıydı o yüzden
Sağcıydı onun için
Solcuydu ondan ötürü.

Gömüldü
Tanrının rahmeti
Üzerimize olsun
Hayat ölüm götürü.

(46) Şiirler III, s.73

Ince İpekli Yıkamak⁽⁴⁷⁾ şiiri, ölenleri yanlış değerlendirmekten titizlikle sakınmak gerektiğini ifade eder.

Tat⁽⁴⁸⁾ şiirinde insanın ölüme âşinâlığı, bununla birlikte ölümün ne zaman, nasıl geleceğinin bilinmeyişi dile getirilir. Şiir şöyle biter:

Yeter ki bir bulut
Gölgesi üstünüzde
Uzansın çölünüz,
Sevinin sevilmeyin!

Buradaki "Gölgesi üstümüze vuran bulut"u Allah'ın rahmeti olarak yorumlamak mümkündür, sanıyorum.

Garnitür⁽⁴⁹⁾ şiiri şöyle başlar:

Ölümler söyletir
Sağlık sığlık susarız
Gömülü gönlümüzde
Ölümdür.

Yalın yemek bulanın garnitür istemesinin Tanrı'ya isyan olacağını belirten şair, şöyle devam eder:

Nerede olursan ol
Ölüm diye ne diye hor görmeli
O da ayrı bölümdür.

Bir yere dek dik
Top -- devrilir takoz
Kork uzakta olandan
Sevgi de bir çözümdür.

.....

Konumuza dönelim
Yaşamak ilk bölüm
O kolay anlaşıldı
Ölüm son bölümdür.

(47) Şiirler III, s.75

(48) a.g.e., s.86

(49) a.g.e., s.100

Hüthüt⁽⁵⁰⁾ şiiri, çeşitli yaşantıların anlattıktan sonra şöyle devam ederken Necatigil'in kendi ölümüne nasıl ısındığını da gösterir:

Ay peşinde
 Bitkin akşamlar nikotin
 Düşer bir gün giyotin
 Aksâdeler giyindiğin olmuştur.
 Süleyman ve sabâ, hüthüt ve Belkıs
 Söylendi sorsaydık, geç git, bunlar --
 Necatigil yok şimdi
 Belki bir gün olmuştur.

Gizde İz⁽⁵¹⁾ şiirini maddî ölümler kadar manevî ölümleri de düşünerek okumak mümkündür:

Ölüyü kim kaldırır
 Yakınlar ölü.
 Gelir biri uzaktan
 Bilinmeyen biri,
 Kalkar ölü.

Koy Malı⁽⁵²⁾ adlı şiir, evden ayrılmayı anlatır gibi görünür, ama özellikle başlığının anlamıyla, dünyadan ayrılmayı da hatırlatır:

Geleceğim -- bir not kapıya.
 Temelli gidiyorsak
 Dayanılmaz bir şeyler olmalı.
 Bilinmez hava neye çevirir
 Kâğıtlar, pencere
 Bir ağırlık koymalı.

Acı Utanmak⁽⁵³⁾ adlı şiir, ölüm ilânlarının anlamsızlığını, yetersizliğini, gerekli olanın "sağlığında", "yaşarken" "yakınlık" göstermek olduğunu, "utancın", "uzaklığın"

(50) Şiirler III, s.102

(51) a.g.e., s.108

(52) a.g.e., s.112

(53) a.g.e., s.114

istense de gömülemeyeceğini ifade eder.

Şair, Ölüler⁽⁵⁴⁾ şiirinde kimlerin gerçekten sevilme-ye değer olduğunu "hızlı yağmur" varken, "bir şemsiye altına kimler alınabilir?" sorusunun cevabını ancak ölülerin bildiğini söyler.

Korsan⁽⁵⁵⁾ şiirinde, gençlik döneminde ölümün gerçek anlamının bilinemediği "Ölüm derdim benzemezdi ölüme" mısraıyla ifade edilir.

Umma⁽⁵⁶⁾ şiirinde:

Olmadık yerde
Ölmemizle kalırız
Fazla umma!

öğüdünü veren şair, Uğrak⁽⁵⁷⁾ şiirinde Yunus Emre'yi hatırlatan bir sesle şu tabloyu çizer:

Şunlar ki evvel
Sağlam sallar
Ölü denizlerde
Çer çöp benzer olur.

Yerde⁽⁵⁸⁾ şiiri, çeşitli anlamlara açık yapısıyla oldukça zengin bir ölüm tablosu çizer:

Taşlık bölgelerden
Geçerken kristal avizeler
Düşmüş kırılmış
TIR kamyonlarından.
Bir durak yüzlerinde
Yerde yatan ceset de bir durak
Yalnızlık gecelerinde
Seviştiği kendisiyle et ete
Belli farlarından.

(54) Şiirler III, s.123

(55) Şiirler IV, s.93

(56) Şiirler III, s.111

(57) a.g.e., s.124

(58) a.g.e., s.146

Kör gözleri üstünüze dikili
 Bakar bel bel yakınlar
 Yerde yatan cesede
 Sağlam balkonlarından.

Behçet Necatigil, adaşı Necâtî'nin aşağıdaki mısralarını Beyler adlı kitabının başına almıştır: (59)

Acabâ böyle m'olur dünyede hep bû beyler

 Fâriğiz edemeyiz kimseye tâpû beyler

Necatigil de, dünya saltanatının, zenginliğin, haşmetin, güzelliğin ölüm karşısında nasıl değersizleşeceğini Beyler (60) şiirinde şöyle dile getirir:

Sökülende bir çadır
 Yaklaşırken çingirak
 Deve boyunlarında
 Kulak çınlamaları.

Önünde, uzakta alıştığın sofraya
 Alırken ondan, ondan
 Çıt eder, çatlar fanus
 Kulak çınlamasından.

Ne telâş, ne de sezgi
 Çevrenizde güzeller
 Yahu, beyler!

Kesilir uğultu
 Silinir arazi
 Gider tapu, beyler!

Şair, Termit (61) şiirinde "Bıkmışım ölümlerden, gitmeyin benden önce" dileğini söyler.

Sıralar (62) adlı şiir, ölümün yakınlığını, insanı nasıl etkilediğini sergiler:

-
- (59) Şiirler III, s.129
 (60) a.g.e., s.168
 (61) a.g.e., s.170
 (62) a.g.e., s.179

Söndür bir yanınla öteki yangınını
Gömül uzak işlere görünür hemen ölüm.

Taşı aşkı bas bağrına ansızın kalabalık
Tenha sokaklarda gelen giden ölüm.

Yolları sırala nasıl sıralar bir çocuk
Küçültür büyümeni öyle gizliden ölüm.

Balina⁽⁶³⁾ şiirinde, kılık kıyafet, görünüş ve gösteriş kaygısının ölüm karşısındaki durumu anlatılır:

Cendere bu yaka, yüz
Kızarır, boyun
Damarlar şişer,
Düğmeler fırlar gider.

Korsa dar
Balina
Kopar, kopçalar
Fırlar gider.

Kırılır gün gelir
Karşı
Ayna
Aynalar gider.

Şimendifer⁽⁶⁴⁾ şiiri, ağır hasta birinin ölümünü anlatır. Tutulan aynada soluğunun ölgün buğusu vardır; eski güzellikler, gözlerindeki eski ger yitmiştir: "Belki duyulmaz bile/Bir teşekkür sözcüğü/Korkunç gürültülerle/Geçer gider şimendifer."

27/28 Mayıs 1978 gecesi yazdığı başlıksız bir şiirinde Necatigil, ölümün istendiği zaman gelmediğini, intiharın ise Batı için geçerli olduğunu söyler:⁽⁶⁵⁾

Çoktur bekleyenler
Suçtur uzun yaşamak
Ama elimizde mi
Batı için geçerli intihar..

Düşerdi paylarına
Yakınlarımız olsalar
Yalnız bizim bir mühür dışında
Çözemeyecekleri acılar.

Bu başlıksız şiir, Istampa⁽⁶⁶⁾ adıyla kitabına girerken şu şekle girmiştir:

Suçtur uzun yaşamak
İntihar
Batı için geçerli.

Ne denir
Bir istampa ve mühür
Hâlâ eskimedi.

Kondu⁽⁶⁷⁾ adlı şiir, rehbersiz kalan modern insanın kendi başına yolunu bulması gerektiğini ve ölümün insanların iyiliğini, kötülüğünü, doğruluğunu yanlışlığını ölçmek için konduğunu söyler:

Yol gösterenler
Silindi izleri
Yürü dosdoğru.

Bilinmez sağken
Kim ne kadar
Ölüm onun için konu.

"Yol gösterenlerin izleri"nin silinip silinmediği tartışılabilir. Ama Allah'ın ölümü ve dirimi hangimizin daha iyi iş yapacağını denemek için yarattığı tartışılmaz bir hakikattir.⁽⁶⁸⁾

Kara Kuş⁽⁶⁹⁾ temsîlî istiâre yoluyla ölümün dünya bağlarını kopartışını ve kaçınılmazlığını anlatır:

Kara kuşun kanatları
Üstünde ikide bir
Sürdün tam biraz
Toprağını karartır.

(66) Şiirler III, s.227

(67) a.g.e., s.230

Istedigin kadar saklan.
Kaçmaya kalkış
Bulur seni
Kara kuş.

Has Ölüm⁽⁷⁰⁾ şiirinde,ölmeden önce yaşanan maddî ve manevî aksamalar "yedek ölüm" sayılır:

Yedekler önce
Gelir kendiliğinden
Has ölüm onlar bitince.

Temmuz Tikleri⁽⁷¹⁾ Behçet Necatigil'in kendince ölüm tasavvurlarını yansıtır.Yirmi yedi daireli apartman,sanki ölüm uykusuna yatmıştır.Sıcak yaz gününde en ufak bir kıpırtı yoktur;ne kuş,ne çocuk sesi vardır:

Bikkın kapandığın hücrede
Gönlünce ölümleri düşle:
Bir uçurum,otobüs --
Yalnız sen kurtulmasan!
Tenha sokak,yürüyorsun
Dursa kalbin ve zaman
Bir kadın tam o anda
Tüller arasından baksa.
Serseri bir kurşun
O kadar geniş bulvarda
Gelse seni bulsa ve yanında
Kimse olmasa.
Çıkamaz sokak,bir küçük kız
Daldığı tatlı oyunda
Yerde seni görse ve bunu da
Oyun sansa,hiç korkmasa.
Yirmi yedi daire apartman
Yatmış sanki ölüm uykusuna
Çıt yok
Bekler gibi pusuda.

Gençlik şiirlerinde gördüğümüz ölüme sığınış,ölümü hayattan daha güzel buluş temâyülü,Lambalar⁽⁷²⁾ şiirinde başka anlamlara da açık bir müphemlik içinde karşımıza çıkar:

Bir korkuyu önler bütün lambalar,
Giderir yalnızlığı bir ölüm.
Lambasız,ölümsüz ya ben şimdi
Neye gömülürüm.

Lambalar,yanar biri içimde
Biri uzağımda benim.
Değişik ölümler yaşarken
Birinden birine bölünürüm.

Ya ilerde,nerede
Yanar ölgün kandillerimden biri?
Yaşar gibi ölümlerden birinde
Ararsanız bulunurum.

Beygir⁽⁷³⁾ adlı şiir,dolap beygiri imajını,çalışan ve geçmişin değerlerine bağlı yaşlı bir insanın sembolü yapar, sonra da onun modern şehir ortasındaki trajedisini,ölüşünü yansıtır:

Neyi mi kurtarır yıkılmış soluyorsa
Hızlı arkada trafik
Güç kesildi
Artık onca beylik.
Artık ne bilinmedik
Olacak değil miydi
Çoğunuz uykudayken biriniz terkide
O da bir zaman imiş bu yollardan geçti.
Az mı su evinize
Dolardı sarnıç
Yıkılmış soluyorsa
Neyi mi,hiç!

(72) Şiirler III,s.259

(73) a.g.e.,s.260

Ölümler⁽⁷⁴⁾ adlı şiiri,ölümün yıpratıcı etkilerini, bütün hayatı kavrayışını ve yaşlı insanın yalnızlığını dile getirir:

Tek kişi değil giden
Her ölüm daha çok ölüm demektir
Belini doğrultamazsın.

Gencecik ölümler çocuklardan
Uyur uyanık ana baba
Aradığı uyku mudur?

Gençlikte geleceğin ölümü
Sürer sessizlik seslerde
Nerdesin?

Eşler,aşklar gidince
Çocuklar,torunlar yerlerine
Boşluklar nasıl doldurulur?

Buz Üzerine Bir Yorum⁽⁷⁵⁾ çeşitli yorumlara açık bir şiirdir.İlk bölümü,yaz sıcağını,çölü,cehennemi;Su Kasidesi'nden yapılan alıntı Fuzûlî'yi,belki Hz.Peygamber'i hatırlatabilir.Son bölümdeyse,ölümün apansız ve kolay gelişini ve insanın tabii çaresizliğini bulabiliriz:

Sıcak çok sıcak
Alışmış olmalıydık
Sıcağın geçmişi var
Buzun geleceği yok.

İçimize kapandıkça hüznün
"Bir gül açılmaz yüzün tek"
İster gibi geri gelsin geçmişler
Şimdi birimiz ölsek başlar tik
Yani her şey başımızın altından
Ansızın çekilen bir yastık.

(74) Şiirler III,s.268

(75) a.g.e.,s.276

28 Ocak 1978'de yazdığı başlıksız bir şiirinde Necatigil, hayatla ölüm arasında taşlar, mezar taşları aracılığıyla bir ilgi kurar: (76)

Nerelere gideriz
Bir ülkeye gitsek
Kiliselere, camilere, büyük yapılar
Taşlara gideriz.

Ne yazlar, ne yazılar
Kıştır kalan
Taşlara gideriz.

Değişme (77) şiirinde, "Ölüm bizi birtakım/İlişkilerden kurtarıyor" diyen Necatigil, Gökte Ayak İzleri (78) şiirinin başında hayatta aşkın yerine deşindikten sonra hastalıktan, yaşlılıktan ve ölümün yakınlığından söz eder; sonra şöyle der:

İşte bu rüzgâr, esmesinden belli
Çeker gideriz
Kar yolları örter
Silinir ayak izleri.

Kilit (79) şiiri, ecelin deşişmezliğini, Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Anahtar Tanrı'da kaldı" mısraını çağrıştıarak vurgulamaktadır:

Herkes içinden geçirir
Şimdi ölsem
Elimizde deşildir.

Ulaşmışız bir çizgiye
Dünya sanki bizimledir
Ölemeyiz
Elimizde deşildir.

Bir anahtar açar bu kilidi
Ama bizde deşildir.

(76) Şiirler IV, s.115

(77) a.g.e., s.134

(78)

Dönüşleri(80) adlı şiirde Necatigil,yakınlarını çalışma odasında,masası başında nasıl beklediğini tasvir ettikten sonra sözünü şöyle bitirir:

Bir kâğıt günleri bir kalem elinde
Bekler dönüşlerinizi
Hep böyle hatırlayın
Günü dolup ölünce.

Taşkın Sel(81) şiirinde şair,insanların çeşitli kalıplarını sergiledikten sonra ölümü şöyle hatırlatır:

Çetindir,hışımla üstünüze
Bir tren --
Geçmesini bekleyen olarak.

Necatigil,sağlığındaki içine kapanış ve mahremiyete saygı tutumunu ölümünden sonra da sürdürmek ister.Ölenin Odası Gösterilir(82) şiirinde şunları der:

Ölümünde odaya doluşmak
İçeriye girmeyin!
Ne olacak gireceksiniz de
Gitsin,bekleyin!
Daha belki ben ordayımdır,girmeyin!
Tozlansın hele her şey
Görölsün istemem,nelerim varmış!
Merakınız zaten geçer,üzölmeyin!
Yanlış yerde bir kitap
Rasgele konmuştur
Yeri orası mıydı
Hemen not düşmeyin!
Sağken öğrettikleri
Bir mendil bir yerde
Ele verir birinizi
Ölümü de derstir unutmayın!

(80) Şiirler III,s.341

(81) a.g.e.,s.350

(82) a.g.e.,s.354

Gündönümü⁽⁸³⁾ şiiri, iki üçlkle hayatı ve ölümü yorumlayıverir:

Dönem dönem
Aynı yere gelirem
Çapraşık sokaklar eğleniyor benimle.
Yerinde rahat uyu, gerisini görme
Diye birden çekilir
Bizden yana bir perde.

Başlıksız bir şiirinde "uzun ömürler" dileyenlerden söz eden şair, biraz meraklı görünür:⁽⁸⁴⁾

Diledikheri bana mı
Yoksa başkalarına mı
Ben geçip gidince
Bu sofrada kimler yerler, içerler.

"Sofra" imajı, Durak⁽⁸⁵⁾ şiirinde de karşımıza çıkmaktadır:

Onlar şimdi hangi çizgi
Çizgilere geldiler
Kurdular çadır, orda burda sergi
Ve sofralar kurdular.
Belli bir yerde bir gün
Bir kündeğe geldiler
Gittiler yeniden geldiler
Gittilere geldiler.
Verildi alındı
Sorulacak çok şey var
Şimdi artık altından kalkamayacakları
Vergilere geldiler.

19 Mayıs 1979 tarihinde yazdığı Duyuru⁽⁸⁶⁾ şiirinde Necatigil, ölümü bir kez daha hatırlatır:

(83) Şiirler III, s.358
(84) a.g.e., s.371
(85) Şiirler IV, s.130
(86) a.g.e., s.131

Mezarlar kazılıyor
Gerçeğe ulaştırıcı
Kiminin bir an için de
Oralı olmadığı.

Ölümü görmezlikten gelenlerin gerçeğe ulaşamayacak-
larını böylece vurgulayan Behçet Necatigil, başlık koyama-
dığı son şiirlerinden birinde sanki kendi ölümünü anlat-
maktadır: (87)

Gözlerinizi kapatmanız gerekir
Sizi ölmek üzere görürlerse
Bir bağ olsa da
Bağlasanız iyidir
Gözlerinizi.

Çözmeseniz iyidir
Bağ ayırır sizi
İstemediğiniz şeylerden.

Çıt yok bellekte
Acı anıları ilerlere kaçırmıştır
Çocuklarını kurtaran bir anne gibi.

Bu bölümde son olarak Behçet Necatigil'in "şiircikler,
şiir uçları" diye adlandırdığı ve Divan şairlerinin müfred-
lerine benzettiği sözlerinden ölüme ilişkin olanları suna-
lım: (88)

"Ardımdan dökülen su -- ben gidince nem kalır."

"Eşittir ölüme yitikler, yetkiler.

Hiç bir şeyi gözünde büyütme!"

"Ey can nedir telâşın, biletin geliş-dönüş,
gideceksin!"

"Ne zaman bilinmez, onun malınsın,
geldiğinde yalnız olunmalı."

"Olur neden olur her şey birden olur,
çekip gittiğimizde kimler bizden olur."

(87) Şiirler IV, s.143

(88) Bile/Yazdı, Yazılar, s.13-27

"Ölümlerden ölüm beğen, beğendim:
Yük olmadan, bıktırmadan kimseyi."

"Saygı! Kurularak, kasılarak uzatmayın kadehi;
ölüm kendi sağrağını şerefe kaldırdıysa."

"Tek kârım beş on şiirse, gelsin ne zaman gelirse."

"Yolumdur giderim, ölüm dur, geliyorum."

Doğrusu, Behçet Necatigil, "verdiği aldığından çok" olduğu için "rahat" ve dilediği gibi "yük olmadan, bıktırmadan kimseyi", "can telâş"na düşmeden aramızdan ayrılmıştır.

Ölümünün üzerinden on yılı aşkın bir süre geçmiştir ama, onunla birlikte, doğruluğunu derinden hissederek şu sözleri söyleyebiliyoruz:

"Bazı şairlerin ölümüne yanarız, ancak onların şiirleridir ki, yıllar sonra soğuklarda gene ısıtır bizi." (89)

III- SONUÇ

Behçet Necatigil, edebiyat tarihimizde belli bir harekete katılmayan bağımsız şairler arasında yer alacaktır. Eser verdiği dönemde Garip, İkinci Yeni, Mavi, Toplumcu Görüşçü, Anadoluçu, Milliyetçi, İslâmcı, vb. çeşitli düşünce ve sanat akımları ortaya çıkmıştır. Fakat Necatigil, bu akımların hiçbirine katılmamıştır.

Behçet Necatigil, sanatı ve edebiyatı, siyasî programların, ideolojik nazariyelerin, sosyal gayelerin dışında ve üstünde müstakil bir insanî faaliyet olarak görmüştür. Kendi eserini verirken bu görüşten ayrılmadığı gibi, başka sanatçıları değerlendirirken de, siyasî-ideolojik seçimlerinden ziyade sanat ve edebiyat değerlerini öne çıkarmaya çalışmıştır. Yazıları, konuşmaları ve sahasında öncü bir çalışma sayılan Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü incelenirse bu yargının doğrulanacağı kanaatindeyim.

Behçet Necatigil, çeşitli türlerde eser vermiş olmakla birlikte, şiiri ve şairliği her şeyin üstünde tutmuştur. İlk şiirinin yayımlandığı 1935'ten son şiirlerini yazdığı 1979 sonlarına kadar geçen 54 yıl boyunca 750'yi aşkın şiir yazmış, hemen hepsinde kendine has diyebileceğimiz, orijinal bir sesle konuşmuştur.

Bu ses, dâima yavaş, çok zaman kısık, bazen kesik kesiktir. Genellikle bir konuşma edâsı içindedir. Konuşmalar, iç konuşma, monolog, diyalog biçimlerini alabilir. Ama çoğunda duyulan, Necatigil'in mahcup, alıngan, üzgün, düşünceli, ince, bazen eleştirici, nâdiren alaycı, her zaman gerçekçi sesidir.

Gerçekçilik, Necatigil'in sanat anlayışını belirleyen ve sınırlayan bir özellik olmuştur. Yaşadıklarını yazmayı, bu prensipten ayrılmamayı âdetâ bir haysiyet ve dârüstlük meselesi addeden Necatigil, ferdî planda hayâllerin, içtimâî planda ideallerin açabileceği geniş ufuklara başını kaldırıp bakmamış, ya çevresine ya kendi içine bakmayı tercih etmiştir.

Çevrenin zaman boyutunda, 20. yüzyıl, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, gelişen teknoloji, tahrib edilen tabiat, araçlar çoğaldıkça insanın yalnızlaşması vardır.

Çevrenin mekân boyutunda Türkiye, İstanbul, orta halli bir memur ailesinin hayatı, eski evlerin yerini alan apartmanlar vardır.

Necatigil'in içinde neler var?

Annesiz geçen bir çocukluğun, çeşitli hastalıkların ve ameliyatların bedeninde ve ruhunda bıraktığı izler, bu izlerin silinmeyen acıları var.

Dürüstlük başta olmak üzere benliğine sindirdiği ah-lâk ilkeleri; sorumluluk, görev duygusu, aşırılıktan kaçınma, özüne ve başkalarına saygı var.

Değiştirilemeyeceğine inandığı mizaç hususiyetleri; tahammül, çekingenlik, susukluk, kırmaktan ve kırılmaktan korkan bir izzet-i nefis duygusu, uyum sağlayamadığı bir dünyadan kitaplara ve içine kapanarak kurtulma temâyülü var.

Ve nihayet, bütün bunları sanat eserine, şiire dönüştürerek hem kendisi, hem başkaları, hattâ daha çok gelecek nesiller için yararlı kılma yolunda sabırlı, titiz, inatçı, kararlı ve sürekli bir çaba, bu çabaya duyduğu inanç var.

Behçet Necatigil, bu çabayı gösterirken, şiirini üretirken, çok zengin bir birikimden yararlanmıştı. Mitoloji, Elman edebiyatı başta olmak üzere Batı edebiyatı, Kıyas-ı Enbiya'-dan Kur'ân-ı Kerim'e kadar İslâm kaynakları, Oğuz Kağan Destanı'ndan Dede Korkut Kitabı'na kadar eski Türk kültürü kaynakları, halk masalları, Necatî ve Fuzulî'den Şeyh Galib'e kadar Divan şiiri, Tefik Fikret'ten Ahmet Hâşim'e, Necip Fazıl'dan Ziya Osman' a yeni şiirimiz, Necatigil'in şiirini beslemiştir.

Ayrı bir araştırma gerektiren bu beslenme, bazen bir iktibas, bazen bir motif, bazen bir telmih, bazen bir söyleyiş ve edâ benzerliği şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Esasen Necatigil, edebiyat ve kültür mirasını "mîrî malı" saymış ve bu mirastan yararlanırken onu temessül etmeyi, şahsîleştirmeyi bilmiştir.

Son olarak şunu belirtmek yararlı olacak: Bir şair ve eseri için nihâî ve kat'î hükümler vermek zordur. Çünkü her şiir, her okuyucuya yeni ve farklı şeyler duyurma istidadını taşır. Bu çalışmada yapılan değerlendirmeler de, elbette, çizdiğimiz planın çerçevesiyle ve kavrayış kabiliyetimizle sınırlı kalmıştır.

IV- BİBLİYOGRAFYA

A- KİTAPLAR

- AKBAL, Oktay; Şair Dostlarım, Varlık Y. İst.1977, s.30,60,134
- AKIN, Gülten; Sinan Yıllığı 1973, Sumer Mat.İst.1973, s.76
_____ ; Şiiri Düzde Kuşatmak, Alan Y.İst.1983, s.67
- AYVAZOĞLU, Beşir; Aşk Estetiği, Birlik Y. Ankara, 1982, s.18
_____ ; İslâm Estetiği ve İnsan, Çağ.Y.İst.1989
s.332
- BİRSEL, Salâh; Kahveler Kitabı, Koza Y. 1. Bas. Aralık 1975
İst., s.27
_____ ; Şiir ve Cinayet, Çağdaş Y.İst. Aralık 1975,
s.42
_____ ; Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu, Sander Y.İst.1976,
s.54,67,199,212,234,241,245
_____ ; Halley Kimi Kurtarır, 3. Bas. Bağlam Y.İst.,
1988, s.35
- CÖNTÜRK, Hüseyin; Behçet Necatigil ve Edip Cansever Üstüne
Kardeş Mat. Ankara, 1964, İlk 75 s.
- CUMALI, Necati; Etiler Mektupları, Tekin Y.İst.1982, s.96
- DEFNE, Zeki Ömer; Puya'lar I, Sessiz Nehir (şiir)
Ana Basım San.(İst.?) 1985, s.79
- EDİBOĞLU, Baki Süha; Bizim Kuşak ve Ötekiler, Varlık Y.
İst.1968, s.179
- FUAT, Memet; Varlık Yıllığı 1962, Varlık Y.İst.1963, s.22
- GÜRSEL, Nedim; Çağdaş Yazın ve Kültür, Çağdaş Y.İst.1978, s.34
- İLERİ, Selim; Hatırlıyorum, 2. Bas. Altın Kitaplar Y.İst.1985
s.131
- KAPLAN, Mehmet; Şiir Tahlilleri II, İst.1965, s.187
_____ ; Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, 1. Bas. M.E.B.
İst.1973, s.191

- KAPLAN, Mehmet; Edebiyatımızın İçinden, Dergâh Y.İst.1978
s.72,235
- _____, Prof.Dr.(ve diğerleri) Atatürk Devri Türk Edebiyatı I, Kültür Bakanlığı Y., tarih ve yer yok, s.XXXV
- KÜLEBİ, Cahit; İç i Sevda Dolu Yolculuk, Çağdaş Y.İst.1986,
s.84
- MİYASOĞLU, Mustafa; Edebiyat Geleneği, Yeni Sanat Y.İst.
1975, s.71
- MUTLUAY, Rauf; Varlık Yıllığı 1964, İst.1964, s.27
- _____; Varlık Yıllığı 1969, İst.1969, s.32
- _____; 50 Yılın Türk Edebiyatı, 3.Bas.İş Bankası
Kültür Y.İst.1976, s.247,280,308,332
- _____; Bende Yaşayanlar, İş Bankası Kültür Y.İst.
1977, s.143
- _____; 100 Soruda Edebiyat Bilgileri, Gerçek Y.
3.Bas.İst.1979, s.216,219,163
- OKTAY, Ahmet; Yazılanla Okunan, Yazko Y.İst.1983, s.136
- PAKDİL, Nuri; Biat II, Edebiyat Dergisi Y.Ankara, 1977, s.107,
113,117
- TANER, Haldun; Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değ il, 2.Bas.
Cem Y. İst.1983, s.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi; Edebiyat Üzerine Makaleler, 2.Bas.
Dergâh Y.İst.1977, s.118
- UYGUNER, Muzaffer; Varlık Yıllığı 1977, İst.1977, s.53
- _____; Varlık Yıllığı 1974, İst.1974, s.59
- YAHŞI, Elçin; Behçet Necatigil (Fotobiyografi)^(x) Cem Ofset
Mat.AŞ.(İst.?,1988?)

(x) Büyük boy 50 sayfadan oluşan bu kitapta Huriye Necatigil'in yazdığı "Behçet Necatigil" başlıklı kısa hayat hikâyesi, Selim İleri'nin yazdığı "İnce..İnce..İpince Yas" başlıklı değerlendirme, Necatigil'in hayatını yansıtan 89 fotoğraf, kimlik, diploma, askerlik belgesi, tahrir defteri. Küçük Muhennin...

- YAVUZ, Hilmi; Yazın Üzerine, Bağlam Y. İst. 1987, s. 116, 128
 _____; Denemeler, Karşı Denemeler, Bağlam Y. İst.,
 1988, s. 145
- YETKİN, Suut Kemal; Şiir Üzerine Düşünceler, Varlık Y.
 1969, s. 74
- YÜCEL, Tahsin; Yazın ve Yaşam, Çağdaş Y. İst., 1976, s. 40
 2. Bas. Yol Y., İst. 1983

B-DERGİLER

- ACAROĞLU, Türker; "Behçet Necatigil'in Eksik ve Yanlışları"
 (Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü üzerine)
Yeni Edebiyat II/5, Mart 1971
- AĞAOĞLU, Adalet; "Necatigil'in Radyo Oyunlarını Kendi Şiir-
 leriyle Okumak", Hürriyet Gösteri, S. 19,
 Haziran 1982
- AKALIN, Mehmet; "Çıkar Çıkmaz/da", Deneme (Erzurum) S. 4
 Mart 1967
- AKATLI, Füsun; "Yazınımızda Deneme ve Eleştirinin Günümüz-
 deki Durumu Üzerine", Türk Dili, S. 363, Mart
 1982
- AKBAL, Oktay; "Günlerde/Kendimizle Döğüş" Varlık, S. 654,
 15 Eylül 1965
- _____; "Çevre", Yeditepe, S. 21, 1 Nisan 1951
- _____; "Günlerde/Beşiktaş'ta Bir Oda", Varlık, S. 759
 Aralık 1970
- _____; "Behçet Necatigil", Türk Dili, S. 341, Şubat 1980
- A.G. (İskender Fikret Akdora); "Kapalı Çarşı", Amaç, S. 23
 10 Eylül 1946
- AKENGİN, Yahya; "Yeni Yayınlar/Zebra", Hisar, S. 114, Haziran
 1973
- AKINCI, Gündüz; "Arada", Varlık, S. 512, 15 Ekim 1959

- AKSAKAL, Mahir; "Bir Mutlu Azınlık Ozanı: Behçet Necatigil"
Yeni Dergi, S. 32, Ağustos 1966
- AKSIN, Can; "İki Başına Yürümek", May, S. 16, Ocak 1969
- AKTUNÇ, Hulki; "Behçet Necatigil Manifestosu", Argos, S. 18
Şubat 1990
- ALANGU, Tahir; "Behçet Necatigil'in Odası", Yenilik, S. 37
Ocak 1956
- _____ ; "Çağının Şartları İçinde Bir Şair", Dost,
Yeni Dizi, S. 2, Aralık 1964
- _____ ; "Necatigil'in Şiirlerinde Masal Temleri ve
Motifleri", Yeni Dergi, S. 23, Ağustos 1966
- ALP, Karun; "Evler", Yeditepe, S. 33, 15 Mart 1953
- ALTAY, Nurgül; "Şiir İncelemesi/Evlerle Savaş", Uyanış
(İzmir Eğitim Enstitüsü), S. 76, Ekim 1970
- ALTIOK, Füsün; "Bile/Yazdı için Yaza/Bildim mi?", Oluşum,
S. 28, Şubat 1980
- ALTUĞ, Şevki; "Necatigil'e Ağıt" (Şiir), Türk Dili, S. 341,
Şubat 1980
- APALAK, Şevket; "İki Başına Yürümek", Çele (Bolu), S. 67,
Kasım 1968
- ARISOY, Sunullah; "Eski Toprak", Varlık, S. 447, 1 Şubat 1957
- ATAÇ, Nurullah; "Dergilerde" (Engeller" şiiri üzerine)
Türk Dili, S. 47, 1 Ağustos 1955
- ATOK, Oğuz Kâzım; "En/Can", İlgaz, S. 109, Ekim 1970
- _____ ; "Zebra", Türk Dili, S. 263, Temmuz 1973
- AYDIN, Ömer; "Eski Toprak", Gündem, S. 1, 15 Ocak 1957
- AYHAN, Ece; "Kareler", Yeni Edebiyat, S. 9, Temmuz 1970
- AYVAZ, Ülkü; "Pencere" Oyunu Üzerine Bir İnceleme",
Çağdaş Eleştiri, yıl: 4, S. 5, Mayıs 1985
- _____ ; "Behçet Necatigil ve Radyo Oyunları",
Hürriyet Gösteri, S. 109, Aralık 1989

- BATUR, Enis; "Ortak-Dil, Karşı-Dil", Yazko Somut, 25 Mart 1983
- BAYILDIRAN, Sabit Kemal; "Necatigil'de Anlaşmak", Varlık, S.717, 1 Mayıs 1968
- _____ ; "O Belde'lere Kaçışlar ve Necatigil'in Kış Filesini", Varlık, S.724, 15 Ağustos 1968
- _____ ; "Necatigil'in "Daktilo'su", Türk Dili, S.293, Şubat 1976
- _____ ; "Kareler Aklar", Soyut, S.93, Temmuz 1976
- _____ ; "Sevgilerde Necatigil", Varlık, S.827 Ağustos 1976
- BEK, Özdemir; "Teyel", Soyut, S.38, Haziran 1971
- BEKTAŞ, Habip; "Dostluk Dolaylarında" (B.Necatigil'in anısına şiir), Varlık, S.868, 1 Ocak 1980
- _____ ; "Mektup Yazmak Dolaylarında" (B.Necatigil'in anısına, şiir) Varlık, S.869, Şubat 1980
- BELGE, Murat; "Behçet Necatigil", Halkın Dostları, S.18 Eylül 1971, aynı yazı: Türk Edebiyatı 1972, s.182
- BERK, İlhan; "Behçet Necatigil (1916-1979)", Türk Dili, S.341 Şubat 1980
- _____ ; "Akraba Şairler", Milliyet Sanat Dergisi, Yeni Dizisi, S.62, 15 Aralık 1982
- BEZİRCİ, Asım; "Necatigil ve Şiirde İdeoloji", Yeni a, S.18, Eylül 1973
- BİNYAZAR, Adnan; "Hayatı Karşılıyan Şiirler", Sanat Olayı, S.4, Nisan 1981
- BİRSEL, Salâh; "Çevre", Nokta, S.4, 15 Nisan 1951
- BOZKIR, Naci (Fethi Naci); "Kapalı Çarşı", Aksu, S.47, Eylül 1947
- BRANDS, Wilfrid; "Behçet Necatigil ve Almanya", Varlık, S.875 Ağustos 1980

- BUDAK, Abdülkadir; "Necatigilce" (Şiir), Varlık, S. 879, Aralık 1980
- BULUT, Abdülkadir; "Ozanları Ünlendiren Şiirler/Behçet Necatigil" (Gizli Sevda), Varlık, S. 835 Nisan 1977
- _____ ; "Necatigil İçin" (Şiir), Türk Dili, S. 341, Şubat 1980
- BUYRUKÇU, Muzaffer; "Yazarlarla Birlikte/3.3.1970", Hürriyet Gösteri, S. 103, Haziran 1989
- CANDAN, Mazhar; "Behçet Necatigil", Oluşum, S. 28, Şubat 1980
- CANSEVER, Edip; "Çevre", Nokta, S. 4, 15 Nisan 1951
- DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü; "Orada Doğmak" (Şiir), Varlık, S. 868 Ocak 1980
- DELEON, Jak; "Sis" (Radyo oyunu, Behçet Necatigil'in anısına) Varlık, S. 871, Nisan 1980
- DEMİRALP, Oğuz; "Necatî/gil", Oluşum, S. 28, Şubat 1980
- DEMİRÇİ, İbrahim; "Behçet Necatigil'in Yazları", Millî Eğitim, S. 88, Ağustos 1989
- DİZDAROĞLU, Hikmet; "Behçet Necatigil ve Yaz Dönemi Üzerine" Varlık, S. 610, 15 Kasım 1963
- DOĞAN, Ayhan; "Eski Toprak", Türk Sanatı, S. 53, Ocak 1957
- DOĞAN, Mehmet; "İkinci Yeni Şiir", Papirüs, S. 41, Ocak 1970
- DOĞAN, H. Mehmet; "Necatigil Şiirine Giriş", Türk Dili, S. 342 Mart 1980
- DÖKMECİ, Avni; "Çevre", Kaynak, S. 41, Mayıs 1951
- _____ ; "Evler", Kaynak, S. 78, 1 Mayıs 1953
- DURBAŞ, Refik; "Değirmeler/Necatigil'i Anlamak" Soyut, S. 1 Mayıs 1968
- _____ ; "Değirmeler/Şiirin Onuru", Soyut, S. 6, Ekim 1968
- _____ ; "Necatigil, Türk Şiirinde ... (Ödül dolayısıyla) Milliyet Sanat Dergisi, Yeni Dizi, S. 86, 15 Aralık 1983

- EFE, Suat; "Behçet Necatigil'in Hastalığı", Varlık, S.868,
Ocak 1980
- ERDİNÇ, Mehmet; "Kareler", Soyut, S.30, Ekim 1970
- ERDOST, Muzaffer; "İnce Ses", Evrım, S.2-3, Nisan-Mayıs 1954
- ER-HAN; "Günedoğrulum, Korku", Elif, Kasım 1962
- ERKEKLİ, Osman Serhat; "Behçet Burcundeki Yalnız Adam" ve
"Behçet Necatigil" (Şiir) Varlık, S.879
Aralık 1980
- ERMAN, Nüzhet; "Büyüteç/Şiirde Çalım ve Edâ", Hisar, S.116
Ağustos 1973
- ERTOP, Konur; "Yaz Dönemi", Dost, S.31, Ekim 1963
- _____ ; "Divançe'nin Kenarına Satırlar", Şiir Sanatı,
S.1, Kasım 1965
- _____ ; "Dar Çağın Ozanı Behçet Necatigil", Papirüs,
S.3, Ağustos 1966
- _____ ; " '79 Şiir", Milliyet Sanat Dergisi, S.350,
31 Aralık 1979
- EVLİYAĞLU, Gökhan; "Kitaplarda Ölmek", İstanbul, S.1,
Şubat 1957
- FUAT, Memet; "Çocuklar", Varlık, S.499, 1 Nisan 1959
- _____ ; "Yeni Şiiri Anlamak", Varlık, S.494, 15 Ocak 1959
- _____ ; "Kaplan'ın Şiir Çözümlemeleri", Yeni Dergi, S.112
Ocak 1974
- GEÇER, İlhan; "Evler", Hisar, S.37, Mayıs 1953
- _____ ; "Eski Toprak", Hisar, S.75, Ocak 1957
- _____ ; "Arada", Özsu, S.1, Şubat 1959
- _____ ; "Beyler", Hisar, S.256, Ocak-Şubat 1979
- GİRGİNSOY, Naci; "Pencere", Varlık, S.816, Eylül 1975
- _____ ; "Şairim Öldü", Varlık, S.869, Şubat 1980
- GÖLDELİ, İzzet; "Bir Usta Uzaklaşırken" (Şiir), Türk Dili,
S.341, Şubat 1980

- GRUDA, Yılmaz; "Eski Toprak", Şairler Yaprağı (Dinar), S.32
Nisan 1957
- _____ ; "Kuyumcular/Behçet Necatigil" (Şiir), Soyut,
S.99, Ocak 1977
- _____ ; "Kuyumcular'ın Günlüğü", Soyut, S.100, Şubat
1977
- GÜLER, Mehmet; "Solgun Bir Gül Olmayanlar", Türkiye Yazıları
S.9, Aralık 1977
- GÜLSOY, Ayhan; "Vaktin Zulmü", Varlık, S.869, Şubat 1980
- GÜNDÜZ, Arş. Görv. Osman; "Behçet Necatigil'de Kelimelere An-
lam Yüklemek ve 'Eli Kalem Tutmak'
Üzerinde Bir Tahlil Denemesi", Millî
Eğitim, S.92, Aralık 1989
- GÜVEN, Güler; "Üç Turunçlar", Köken, S.5-9, Temmuz-Kasım 1974
- HALMAN, Talat Sait; "Necatigil'in Yaz Dönemi", Türk Dili,
S.162, Mart 1965 (Yazının İngilizcesi, A-
merika'da Books Abroad dergisinin 1965
Kış sayısında yayımlanmış)
- HATİBOĞLU, Aydın; "Yaz Dönemi", Ataç, S.19, 1 Kasım 1963
- HIZLAN, Doğan; "Yaz Dönemi", Yeni Dergi, S.2, Kasım 1964
- _____ ; "Cöntürk'ün Kitabı Dolayısıyla", Yeni Dergi,
S.3, Aralık 1964
- _____ ; "Gece Aşevi", ABC, S.40, 1 Temmuz 1967
- HİKMET, Subutay; "Ezik/Kaldık" (Şiir), Varlık, S.868, Ocak 1980
- HÜNALP, Ayhan; "Evler", Yeditepe, S.35, 15 Nisan 1953
- _____ ; "Kareler Aklar", Türk Dili, S.294, Mart 1976
- İLERİ, Selim; "Avunmak", Yeni Ufuklar, S.200, Ocak 1969
- _____ ; "Solgun Bir Gül Dokununca", Yeni Ufuklar,
S.211, Aralık 1969
- _____ ; "Kırık İnceliklerin Şairi: Behçet Necatigil",
Papirüs, S.44, Mayıs 1970, Papirüs, S.45, Haziran
1970
- _____ ; "Necatigil Anlatıyor", Türk Dili, S.309, Haziran
1977

- ILERİ, Selim; "Bir Mektup" (Nisa Kadıbeşegil'e), Oluşum,
S.28, Şubat 1980
- _____ ; "Behçet Hoca Beşiktaş'ın bütün sokaklarında.." Milliyet Sanat Yeni Dizi:13, 1 Aralık 1980
- İLHAN, Attila; "Evler", Seçilmiş Hikâyeler, S.17, Haziran 1953
- İNAM, Ahmet; "Türk Şiirinde Mistik Yönelimler", Yeni Dergi,
S.111, Aralık 1973
- _____ ; "Behçet Necatigil", Oluşum, S.28, Şubat 1980
- İNCEBAYRAKTAR, Özbek; "Eski Sokak" (Şiir)
Varlık, S.869, Şubat 1980
- İYEM, Nuri; "Yeni Yayınlar/Yaz Dönemi", Dost, S.31, Ekim 1963
- KANTEL, Dr. Semiramis; "Bir Soru-Yanıt Dizgesi Olarak Behçet
Necatigil'in "Kaknus'u", FDE Yazın ve
Dilbilim Araştırmaları Dergisi, S.10,
Kış 1982
- KAPLAN, Mehmet; "Yaz Dönemi", Çağrı, S.69, Ekim 1963
- _____ ; "Görgü", İstanbul, S.4, Ocak 1954
- _____ ; "Arada", Çağrı, S.18, Mart 1959
- _____ ; "Şiir-Şiir" (Eski Toprak üzerine), Ölçü, S.3
Mayıs 1957
- _____ ; "Behçet Necatigil'in Şiirlerinde Cinaz,
Tevriye ve İstihdam Sanatları", Millî Kül-
tür, c.2, S.9, Şubat 1981
- _____ ; "Behçet Necatigil'in Bir Şiiri Üzerinde Bir
Tahlil Denemesi:Çıkartma", Erzurum A.Ü.Ede-
biyat Fak.Araştırma Dergisi, A.Caferoğlu Ö-
zel Sayısı, S.10
- KIRCAN, Talat; "En/Cam", Soyut, S.29, Eylül 1970
- KOCAGÖZ, Halil; "Behçet Necatigil'e Ağıt" (Şiir), Türk Dili,
S.341, Şubat 1980
- KOCAGÖZ, Samim; "Divançe", Yeni Ufuklar, S.160, Eylül 1965
- _____ ; "Necatigil'le", Varlık, S.869, Şubat 1980

- KOCAOĞLU, Timur; "Behçet Necatigil'in Solgun Gülü",
Yeni Edebiyat, S.12, Ekim 1970
- KÖKLÜGİLLER, Ahmet; "Necatigil ve Tütengil", Varlık, S.869,
Şubat 1980
- KÖKSAL, Ahmet; "Eski Toprak", Yenilik, S.52, Şubat 1957
- _____ ; "Necatigil'in Dar Çağı", Varlık, S.550,
15 Mayıs 1961
- KÖRÜKÇÜ, Muhtar; "Dört Kitap/Çevre", Varlık, S.376, 1 Kasım
1951
- KÜLEBİ, Cahit; "Kapalı Çarşı", Ülkü, c.10, S.109, 1 Nisan 1946
- _____ ; "O, bütün yaşamını adadığı ozanlık katında
yücelecek", Milliyet Sanat, S.349, 24.12.1979
- MUTLUAY, Rauf; "Ve Görmemiz Bilmediğimiz Birini",
Yeni Ufuklar, S.197, Ekim 1968
- _____ ; "1979 Şiirleriyle Behçet Necatigil..."
Milliyet Sanat, S.349, 24 Aralık 1979
- ONARAN, Mustafa Şerif; "Mehmet Taner'le Konuşma", Türk Dili,
S.363, Mart 1982
- _____ ; "Dergiler-Gazeteler/Burçlar", Türk Dili
Ağustos 1977
- ONAT, Muvaffak Sami; "Kapalı Çarşı", Varlık, S.308-309,
1-15 Mayıs 1946
- _____ ; "Çevre", Varlık, S.376, 1 Kasım 1951
- ONGER, Fahir; "Kapalı Çarşı", Yenilikler, S.2, Mart-Nisan 1946
- _____ ; "Behçet Necatigil", Soyut, S.29, 30, 31, Eylül, E-
kim, Kasım 1970
- OY, Aydın; "Sakat Tahta Üzerine Deneme", Yücel, S.10, Ağustos
1956
- ÖNDER, Eyüp; "Sevgilerde", Edebiyat Dergisi, 5. Dönem, S.22
Kasım 1976
- ÖNER, Kemal; "Şiiri Kendine Yakıştıran", Adam Sanat, S.6,
Mayıs 1986

- ÖNEŞ, Mustafa; "Yaz Dönemi", Yeni Dergi, S.53, Şubat 1969
 _____; "Necatigil, 1945'ten bu yana...", Milliyet Sanat, S.349, 24 Aralık 1979
- ÖZCAN, Celâl; "Necatigil'de Ölüm Temi", Yazko Somut, S.45
 9 Aralık 1983
- ÖZERDİM, Sami N.; "Tütengil (ve Necatigil)", Varlık, S.869
 Şubat 1980
- ÖZGÜ, Melâhat; "Evler", Türk Dili, S.23, 1 Ağustos 1953
- ÖZLÜ, Demir; "Eski Toprak", Pazar Postası, 24 Mart 1957
 _____; "Yıllardır Süren Bir Dostluğun Öyküsü",
Hürriyet Gösteri, S.103, Haziran 1989
- PAZARKAYA, Yüksel; "Behçet Necatigil: Büyük Bir Şair"
Varlık, S.868, Ocak 1980
 _____; "Fileli Adam", Varlık, 871, Nisan 1980
 _____; "Ev Mağara İn" (Şiir), Varlık, S.879,
 Aralık 1980
- SABA, Ziya Osman; "Kapalı Çarşı", Yücel, S.117, Temmuz 1946
- SALİHOĞLU, Mehmet; "Şiir, Ozan Üstüne Birkaç Söz", Türk Dili
 S.212, Mayıs 1969
- SALİHOĞLU, Sıtkı; "Üç Şiir", Soyut, S.19, Kasım 1969
- SANDER, Evin; "Necatigil Üstüne", İzlerimiz 63, İstanbul Ame-
 rikan Kolejleri Dergisi, S.34
- SANER, Yasemin; "Eşi ve Kızları Necatigil'i Anlatıyorlar"
Milliyet Sanat, Yeni Dizi, S.13, 1.12.1980
- SEZİN, Engin; "Dar Çağ", Alan, S.2-3, Ocak-Şubat 1961
- SITKI, Şahap; "Kongo", Yenilik, S.51, Ocak 1957
 _____; "Arada", Varlık, S.493, Ocak 1959
- SÖZEN, Gürol; "Dar Çağ", Yelken, S.54, 1 Ağustos 1961
- SÖZER, Ersan; "Behçet Necatigil", Türk Dili, S.341, Şubat 1980
- SÜREYA, Cemal; "Dergiler/Geçen Ayın Şiirleri" (Doğa şiiri ünbe
 rine) Türk Dili, S.148, Ocak 1964

- SÜREYA, Cemal; "Önceki Kuşakta İkinci Yeni Etkisi", Argos, S.6, Şubat 1989
- _____ ; "970.Gün", Hürriyet Gösteri, S.99, Şubat 1989
- TANYOL, Tuğrul; "Şiirde Gelenek Sorunu", Yazko Edebiyat, S.10 Ağustos 1981
- _____ ; "Şiir Öğretmeni Necatigil", Hürriyet Gösteri, S.73, Aralık 1986
- _____ ; "Tehlikeli Şairler", Hürriyet Gösteri, S.79 Haziran 1987
- TEKELİOĞLU, İbrahim; "Arada", Türk Dili, S.89, 1 Şubat 1959
- TEOMAN, Sabahattin; "Benim Şairlerim/Behçet Necatigil", Varlık, S.446, 15 Ocak 1957
- TEZCAN, Necdet; "Necatigilce" (Şiir), Varlık, S.879, Aralık 1980
- TİMUÇİN, Afşar; "Arada", Yelken, S.26, Mart 1959
- TİMUROĞLU, Vecihi; "Dar Çağ", Türkçe, S.16, Nisan 1961
- TİRALİ, Naim; "Kapalı Çarşı", Aksu (Giresun) S.41-42, Kasım 1946
- TUNGAR; "Arada", Pazar Postası, 28 Aralık 1958
- TÜTENGİL, Cavit Orhan; "Kitaplarda Ölmek", Yeni Ufuklar, S.193 Haziran 1968
- UÇAROL, Tuncer; "Behçet Necatigil'in Sözlükleri", Türk Dili, S.342, Mart 1980
- UÇMAN, Abdullah; "Zebra", Yeni Sanat, S.3, Şubat 1974
- URAL, Orhan; "Necatigil'in Şiirlerinden Görüntüler", Türk Dili, S.241, Ekim 1971
- UTİNE, Tefvik; "Dar Çağ", Cevher, S.1, 27 Ocak 1961
- UYAR, Turgut (A.Turgut imzasıyla); "Eski Toprak", Forum, S.77 1 Haziran 1957
- UYAROĞLU, İsmail; "Necatigil'in İnsanı Üzerine", Yordam, S.16 Güz 1967

- UYGUNER, Muzaffer; "Kitaplar/Divançe", Varlık, S.658, 15.11.1965
- _____ ; "Üç Turunçlar", Varlık, S.752, Mayıs 1970
- _____ ; "Zebra", Varlık, S.791, Ağustos 1973
- _____ ; "Necatigil ve Toplumculuk", Türk Dili, S.341, Şubat 1980
- _____ ; "Pencere", Türk Dili, S.287, Ağustos 1975
- _____ ; "Necatigil'in Düzyazıları", Yazko Somut, S.51, 20 Ocak 1984
- UZER, Suat; "Eski Toprak", Türk Sanatı, S.56, Nisan 1957
- YAĞCIOĞLU, Halim; "Evler", Kaynak, S.74, 1 Mart 1953
- _____ ; "Korku", Başkent Ankara, S.47-48, Şubat-Mart 1963
- YETKİN, Suut Kemal; "Üç Şiir Kitabı" (Biri:Çevre), Türk Dili, S.3, Aralık 1951
- YILDIRIM, Nevzat; "Çevre", Pazar Postası, 31 Ağustos 1952
- YİĞİTLER, H.Zekai; "Ya Hep Ya Hiç", Varlık, S.870, Mart 1980
- YÜCEL, Şevket; "Behçet Necatigil'in Atılmayan Mektubu", Varlık, S.872, Mayıs 1980
- ZEKERİYA, Necati; "Behçet Necatigil'in Ardından Kapandı Parantez", Varlık, S.869, Şubat 1980
- ZİYALAN, Nihat; "Yaz Dönemi", Dost, S.31, Ekim 1963
- (İmzasız Yazı): "Adamlar, Adamlar: Behçet Necatigil", Türkiye Yazıları, S.3, Haziran 1977
- "Huriye Necatigil ile Konuşma"
Yazko Somut, S.46, 16 Aralık 1983
- "Behçet Necatigil'den Metin Altıok'a Mektup"
Türk Dili, S.363, Mart 1982
- "Salâh Birsâl'e Mektupları"
Hürriyet Gösteri, S.85, Aralık 1987
- "Küçük Muharrir" in Fotokopileri"
Gergedan, S.14, Nisan 1988

C- GAZETELER

- AKBAL, Oktay; "Evler", Vatan, 15 Mart 1953
- _____ ; "Dar Çağ", Öncü, 13 Şubat 1961
- _____ ; "Kuyruk", Vatan, 13 Mayıs 1958
- _____ ; "Eski Sokak", Cumhuriyet, 6 Ekim 1973
- _____ ; "Necatigil Yok Şimdi", Cumhuriyet, 16 Aralık 1979
- _____ ; "Behçet Necatigil Sokağı Var mı?"
Cumhuriyet, 28 Eylül 1986
- _____ ; "Behçet Necatigil Sokağı", Cumhuriyet,
20 Ekim 1986
- _____ ; "Kendi Kendime", Cumhuriyet, 26 Ekim 1986
- _____ ; "Behçet Necatigil'i Anmak"
Cumhuriyet, 14 Aralık 1989
- AKER, Haluk; "Kareler", Ulus, 26 Ağustos 1970
- BALİ, Muhan; "Arada", Antalya, 18 Aralık 1958
- BATUR, Enis; "Şişedeki Mektuplar", Güneş, 15 Ocak 1990
- BUĞRA, Tarık; "Ayrı Evlere Çıkmak", Milliyet, 10 Kasım 1951
- BURDURLU, İbrahim Zeki; "Perili Ev", Hür Söz (Lefkoşe),
24 Ocak 1952
- CUMALI, Necati; "Behçet Necatigil", Cumhuriyet, 22.12.1979
- ÇETİN, Celalettin; "Edebiyat Matinesi", Yeni Gazete,
20 Aralık 1957
- _____ ; "Arada", Dünya, 27 Mart 1959
- DURBAŞ, Refik; "Kareler", Cumhuriyet Sanat Eki, Ağustos 1970
- _____ ; "Çiçek Açmış Gökyüzü Odası", Cumhuriyet,
14 Aralık 1988
- EDİBOĞLU, Baki Süha; "Çevre", Yeni İstanbul, 25 Şubat 1951
- ERKOCA, Yurdağül; "Tırnağa Yazılan Ödül" (Cemal Süreya ile
Konuşma), Cumhuriyet, 14 Aralık 1988

- ERTOP, Konur; "Kılı Kırk Yaran, Arı Gibi Çalışan"
Cumhuriyet, 23 Aralık 1979
- HIZLAN, Doğan; "En/Cam", Yeni Gazete, 2 Ağustos 1968
- _____ ; "Üç Turunçlar", Yeni Gazete, 10 Mart 1970
- _____ ; "Zebra", Kelebek, 22 Mayıs 1973
- _____ ; "Dileğim yok bu cihan içre şiiirden gayrı"
Cumhuriyet, 26 Aralık 1979
- HÜNALP, Ayhan; "Eski Toprak", Tercüman, 6 Şubat 1957
- İLERİ, Selim; "Behçet Necatigil'e Kır Çiçekleri"
Cumhuriyet, 20 Aralık 1979
- KABAKLI, Ahmet; "Dar Çağ", Tercüman, 21 Ocak 1961
- _____ ; "Yaz Dönemi", Tercüman, 24 Eylül 1963
- _____ ; "İki Başına Yürümek", Tercüman, 16 Mayıs 1968
- _____ ; "En/Cam", Tercüman, 3 Ağustos 1970
- _____ ; "Şiir" (Zebra), Tercüman, 22 Nisan 1973
- _____ ; "Biraz da Sanat" (Üç Turunçlar'a dair)
Tercüman, 23 Mart 1970
- _____ ; "Necatigil Öldü", Tercüman, 16 Aralık 1979
- KAFLI, Kadircan; "Çevre", Yeni Sabah, 10 Eylül 1951
- KEMAL, Mehmed; "Necatigil'in Ardından", Cumhuriyet,
18 Aralık 1979
- KEMAL, Nazım; "Evler", Yeni Sabah, 5 Ekim 1953
- MUTLUAY, Rauf; "En/Cam" Cumhuriyet, 18 Ağustos 1970
- _____ ; "Elif", Cumhuriyet, 19 Haziran 1971
- _____ ; "Zebra", Cumhuriyet, 22 Mayıs 1973
- _____ ; "Raf", Cumhuriyet, 30 Nisan 1974
- _____ ; "Pencere", Cumhuriyet, 22 Mayıs 1975
- ÖRİK, Nahid Sırrı; "Kapalı Çarşı", Tanin, 13 Nisan 1946

PULUR, Hasan; "Bir Bakan, Bir Şair ve Meclis'ten Bir Anı"
Hürriyet, 2 Aralık 1979

_____ ; "Kaç Şair Yaşar Şiirlerinde.." Hürriyet,
16 Aralık 1979

RADO, Şevket; "Kördüğüm", Akşam, 14 Aralık 1946

SELİMOĞLU, Zeyyat; "Edebiyat Matinesi", Dünya, 9 Nisan 1955

SOYGÜR, Ünsal; "Evler", Son Saat, 27 Şubat 1953

SÖZEN, Gürol; "Sonsuzluğa Doğru Necatigil", Güneş, 18.12.1988

SÜREYA, Cemal; "Üzgünüm Leyla", Vatan, 18 Eylül 1957

_____ ; "Camgöz'de Tikler", Vatan, 18 Aralık 1958

ŞENDİL, Sabih; "Çevre", Son Haber, 6 Kasım 1951

_____ ; "Necatigil ve Sanatı", Vatan, 3 Mart 1961

TANER, Haldun; "Behçet Necatigil", Milliyet, 23 Aralık 1979

TARUS, İlhan; "Kuyruk", Zafer, 25 Haziran 1958

TİRALİ, Naim; "Şair Behçet Necatigil", Son Saat, 23 Şubat 1947

ÜSTÜN, Nevzat; "Kareler", Yeni Gazete, 3 Kasım 1970

YAĞCIOĞLU, Halim; "Zaman Denen Bir Tren", Medeniyet, 6.6.1961

YAVUZ, Hilmi; "Üç Turunçlar", Cumhuriyet, 19 Mart 1970

_____ ; "Kitaplar/En/Cam", Cumhuriyet, 20 Ağustos 1970

YETKİN, Suut Kemal; "Kapalı Çarşı", Ulus, 7 Mart 1946

YÜCEL, Hasan Âli; "İntihar", Akşam, 21 Mart 1938

(İmzasız yazı) : "Gerçek Bir Sanatçının Ardından"

Milliyet, 16 Aralık 1979

Soruşturmalar: Cumhuriyet, 20 Aralık 1979

Güneş, 18 Aralık 1988

D- ÜNİVERSİTELERDE GÖREBİLDİĞİMİZ ÇALIŞMALAR

1. Behçet Necatigil'in Şiirleri

Ahmet ERSİN

A.Ü.D.T.C.F. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bitirme Tezi, No:420, Ankara, 1972, s.69

2. Behçet Necatigil'in Sanat Görüşü ve Şiir Muhtevası

Muhsin BOSTAN

A.Ü.Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Bitirme Tezi, Erzurum 1978, s.106

2. Behçet Necatigil'in Şiirleri

Zeliha DOĞAN

A.Ü.D.T.C.F. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Yüksek Lisans Tezi, No:111, Ankara, 1982, s.169

E- YARARLANDIĞIMIZ ÖTEKİ KAYNAKLAR

1. Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Bas. Ankara, 1979

2. Ozanlar ve Yazarlar

Türker Acaroğlu, Örgün Y. 3. Bas. İst., 1981

3. Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, c.8, s.4172

4. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Gelişim Y.

5. Türk Edebiyatı, c.3 (x)

Ahmet Kabaklı, 5. Bas. İst., 1983

6. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi

Nihad Sâmî Banarlı, M.E.B., İst., 1983

7. Safahat

Mehmed Âkif Ersoy, 7. Bas. İnkılâp ve Aka, İst. 1966

8. Doğu ve Batı Arasında İslâm

Ali İzzetbegoviç'ten çev. Salih Şaban, Nehir Y. İst. 1987

9. Hıra

Arif Ay, Edebiyat Dergisi Y., Ankara, 1978

(x) Ahmet Kabaklı, Necatigil'in Şiirleri